

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

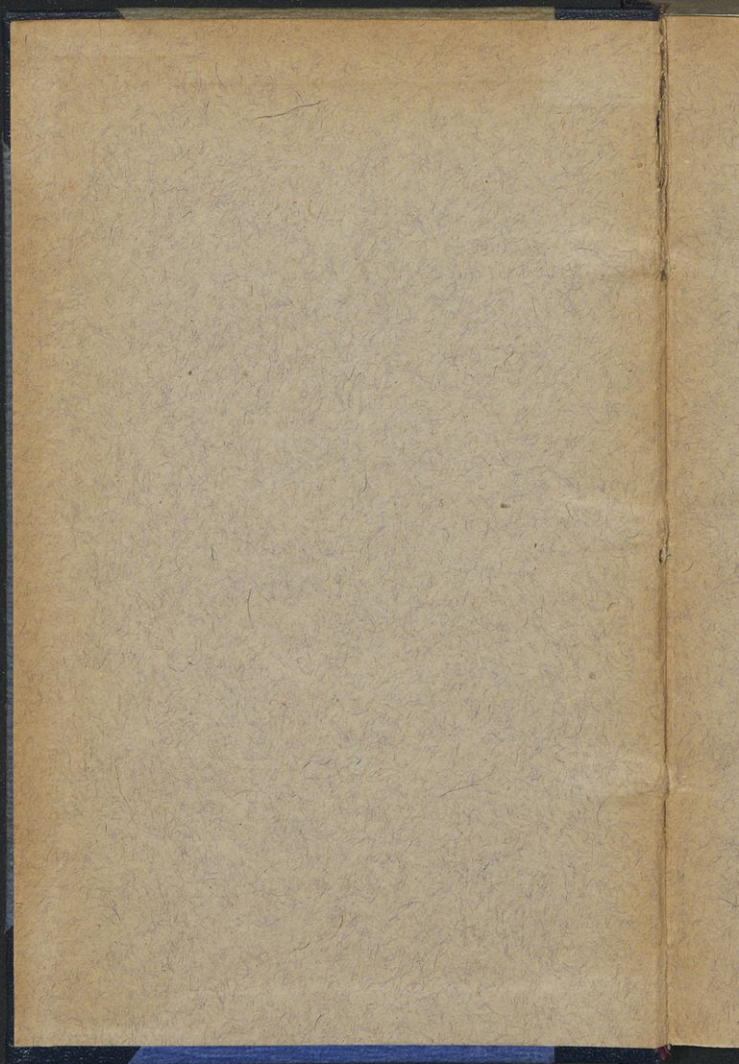
DS

45 341

030044201

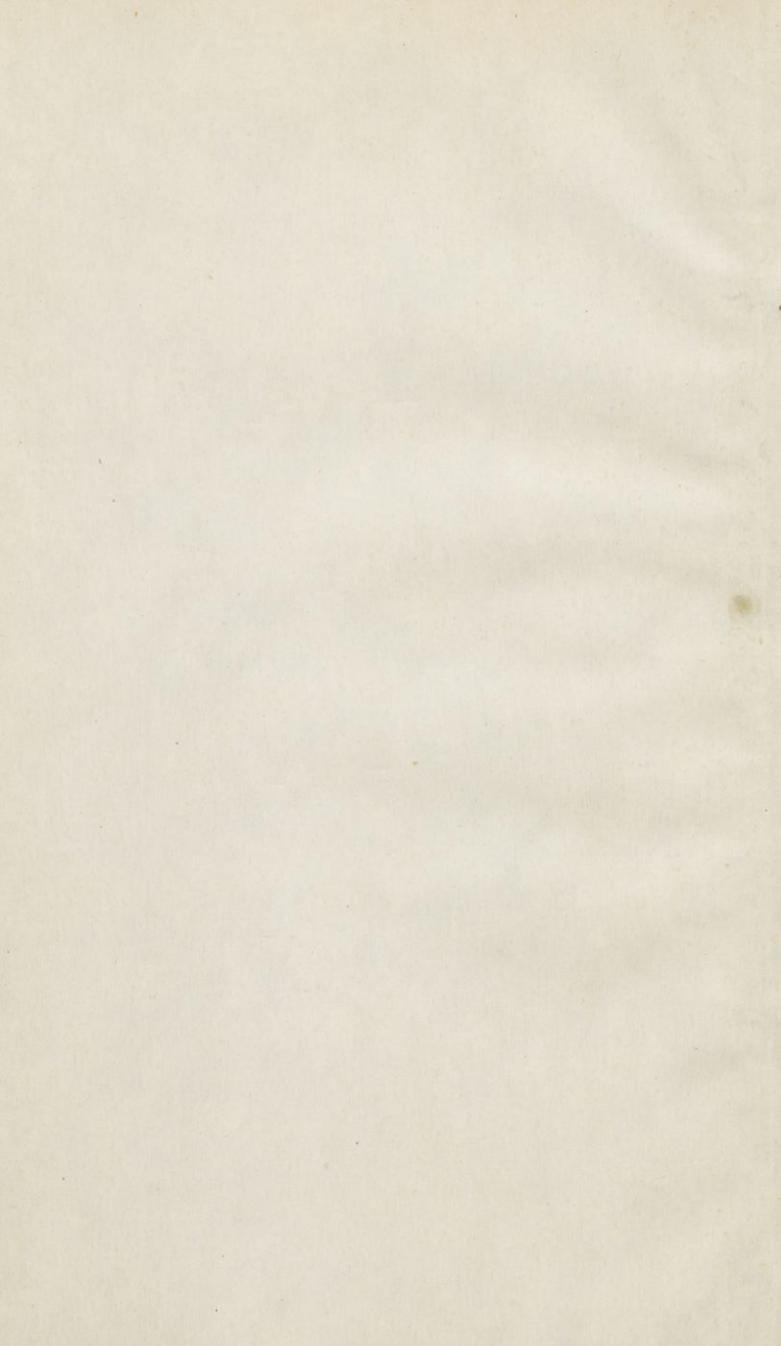
COBISS ©

NARTE VELIKONJA

OTROCI

LJUBLJANA 1944

NARTE VELIKONJA

OTROCI

LJUBLJANA 1944

KNJIGO V TEJ PRIREDBI JE IZDALA V LETU 1944 ZIMSKA POMOČ
KOT DODATNO KNJIGO H KNJIŽNI TOMBOLI

OTROCI

45341

5. 9. 44.

030044201

DRUCK DES VORWORTES
TISK PREDGOVORA: LJUDSKA TISKARNA, LAIBACH-LJUBLJANA

OTROCI.

Moj fantek Nace mi je vedno planil z vso silo na kolena, ko sem se vrnil iz pisarne, planil na kolena in ščebetel: »Pači« — Bog ve kje, kdaj in kako so si otroci prikrojili ta izraz! — »pači, midva bova svet not' vzela!« Nikoli nisem dognal, kdo ga je to naučil. Fantek se je ponesrečil, jaz sem zbolel in postal nebogljen krevelja, svet se pa vrti in vrti, kakor se je prekuceval in vrtel tisoč in tisoč let pred menoj in se bo tisoč in tisoč let za nami, kajti otroci so bili, so in bodo vedno in povsod enaki.

Še zmerom je — hvala Bogu! — vsaka mati prepričana, da takega otroka, kot je njen, ni imela, nima in ne bo imela nobena druga ženska.

Otroci! Beseda, ki je ne razumemo, ne razumemo niti po njeni tehtnosti, niti po njeni globini. Otrok, sveta beseda, ki nam ni znan njen zadnji, prav dokončni pomen.

Otrok, bitje, ki si mu sam izročil ta droben plamenček življenja, drobec iz večne verige živega gomezanja, bitje, ki je potrdilo za sostoarnika, nekaj, kar si ti poklical, da je.

Kaj šele, če gledaš malo dogajanje okoli sebe z živimi očmi kristjana.

Nekdo, ki je že rajnki, je vprašal očeta devetih otrok, zakaj vendar ima otroke, da, toliko otrok. Pred Bogom in pred ljudmi, da bi se bil kot mali obrtnik prav lahko opravičil, če bi skrbel in poskrbel, da bi jih ne bilo. Naj bi storil kaj, da bi jih ne bilo še kaj.

»Spoznanje je krivo: meni to vprašanje ni bilo prikrito, meni ni prizaneslo. Duše moramo klicati na svet: Za nebesal« je dejal čevljar, zavihal si brke in položil roko na mizo.

Mene pa zmerom zaskeli spomin na otroka, Naceta, ki je smrtno ranjen in vroč še dve uri pred smrtjo hotel imeti, naj mu boter, zdravnik dr. Justin, da svojo sabljo.

Narte Velikonja.

Oluci.

Moja sautek, Naco mi je vedno planil & mo kito
mo kelcum, do sem se miil & pisane, planil mo. kole um
in gornil siebelal:

"Taci" - Boga kig, star in kado & k oluci kisho jeli bi
pays! i paci, mitra bna net net' gela! "Wideli" misem do gual,
Tunde se je monecil, jas sem stolec in postel
neto jenas keryja, net se fm, vti in nty, kado se je pre - (to muricif.
knocny in vtel i vtu in tiri let heel meny in jo k
tini in tiri let ja unni, dajti Oluci & pi kti, &
in todo pmerom in postel anodi.

Se pmerom je kudo Boga! - rada nati neputano
da tabaja otvika, kot je niga, ni melo, mima, in ve
to melo nibe na tvoj ~~sveti~~ greda.

Oluci! Beka, ki je le upomemo, in upomemo hiti
po niga lehtnoki nati pro dje m gledimi. Oluci, neto buda
ki nima in pvan niga dajti, pur do kioni nati pmerom.

Oluci, kije, ki si nima nima kjevel le tuiber, pmerom
juzerija tuiber iz vena vnaig pmerom gmerom, kije, ki
je k nati na pmerom, neti, pur ki to postelal,

da je kije sile, ce greda ^{mb} / gmerom kvoli sebe & to jirini.
oemio kurgjama

Natlo, ki je je nignati, je pmerom oeta devtih otik, gmerom
vender, mima otik. Ja, kado otik. Nel Boga in post
lynt nati ki net nati otvika pur kado gmerom, ce k
stebel in postebel, in ki jiti ve kito. Naj ki kiel kije, ki
ki jiti ve kito je kije.

"pmerom je kiti: neri to mgerom in kito kido, neri
in jizmerom. Bure mramo klicata net / za nabe nati je
sejati avljis, pmerom ki kito in pmerom nati kije niti.

nere pa pmerom kmerom kmerom, mima, nati,
ki je nati niga in kmerom nati pmerom je nati
net nati netel metli, naj nati kmerom kmerom. Ja otic
da ^{nojo} ipati sabla.

Nute Kmerom.

OTROCI

CEPLJENJE

Kakor so se morali vsi ljudje prešteti ob Herodovem povelju, tako so se morale cepiti koze vsem dojenčkom, ko je prišel oglas v našo vas, sicer bi jim divje koze razorale obličje.

Ošpice se ne lotijo vsakogar, koze pa se cepijo vsakemu malemu državljanu; ker ni prave bolezni povsod, mučijo zdravniki otroke z drugo. Ampak zdravniki, znano je, da imajo zdravniki sami vse strupe.

Famečkova nevesta je nadaljevala te razloge proti zdravnikom in dokazovala poldrugoletnemu debeluhu v naročju, da je cepljenje nepotrebno.

In dojenček je v enomer trdil:

»La, la!«

Pred šolo se je nabrala gruča žen, ki so tešile kisle obrazke; mlade matere so v strahu pričakovale, kdaj jim zdravnik odere prvorojence.

Pregledovale so otroke druga drugi, načudile se njihovemu zdravju, njihovi rasti in lepoti.

»Kako je lep!«

V srcu je vsaka prisegala, da je njeno dete vsaj še enkrat lepše, vsaj še enkrat bolj zdravo.

Zavekalo je prvo dete. Izkušena žena je držala že svoje sedmo dete, pa je imela solze v očeh.

»Letos stavi hujše od lanskih.«

Mladim materam se je srce stisnilo ob besedah. Sicer pa, ta trditev se je ponavljala že dvajset let zaporedoma.

Zdravnik je dvignil glavo in opazil šepet in skrb na obrazih.

»Kaj je?«

Ni bilo odgovora, tiho je bilo v gruči, le dete je lovilo sapo z rokama, ko ga je mati rešila iz rok hudega moža.

Famečkov princ pa se je obrnil, pogledal mamu in stisnil figo in skozi dva drobna zobka rekel:

»Dedec!«

Grdo je gledal, ko so otroci napolnili sobo z vriščem, na čelu mu je bilo videti, da poizkuša vloviti misel. Zdravnik je tešil otroke, cepljenje je šlo naglo od rok.

Starejše žene so šle bolj pogumno naprej, med vrsto je nastala vrzel, ko bi morale mlade matere s prvorojenčki pred zdravnika.

»Le naprej, moje mlade!«

Ko je videl, da so nekatere solzne in druge iščejo izhoda z očmi, da bi ubežale, se je zasmejal.

Famečkova je bila prva. Ojunačila se je in zavihala malemu rokav.

Zdravnik se je dobrodušno smehljaj, nato jo je pogledal in nagajivo vprašal:

»Koliko jih še bo?«

Zardela je, pogledala v tla in nehote šepnila:

»Ne vem!«

»Pri osmem bo že več korajže.«

Dobro se ji je zdelo, otrok pa je napenjal lici in gledal s široko odprtimi očmi neznanega moža. Ko mu je zavrtil prvič, je osupnjeno otresel z glavo, ko mu je pritisnil drugič, je pogledal začudeno solzno mamu, napel ustnice, zamahnil in pripeljal zdravniku zaušnico z levico, z desnico pa mu je zagrabil za brado. Med solzami se je obrnil v mamu, ki se je smejala izza solz.

»Grdi dedec!« je poudaril stisnjeno otrok in se privil okoli vratu.

Ko se je zdravnik oprostil rok malega napadalca in se zavedel rdeč v obraz iz zadrege, je pripomnil:

»Gorje, če bo rasla korajža do osmega, že prvi bi ubil živo kozo.«

Famečkovi nevesti se je smejalo lice, zardela v obraz je naglo rekla:

»Bog varuj!«

Imeli so samo eno kozo.

BIRMA

Ti si že bil pri birmi, jaz sem bil že — škoda, da ni mogoče iti dvakrat — a bil še ni Ambrožev Oskar.

Ni bil kriv Oskar, da je imel tako ime, tudi mati ni bila kriva, oče Ambrož se pa za ime še zmenil ni.

»Paglavec!« je rekel vsakemu moškemu, »frflja!« vsakemu ženskemu detetu. Če mu je otrok nagajal, ga je osebno zagrabil za lase ali ušesa, včasih za oboje.

»Kako ti je ime?« je vprašal jezno vsakikrat in otrok je zavekal: »Au!«

Potemtakem Oskar ni bil kriv, da je imel tako ime, a mamice na vasi je vendar vsakrat bolelo srce, kadar so slišale njega klicati. Zakaj ni bil rajši njen Drejče Oskar? — Da bi pa zdaj krstili katero dete tako, ne, tega ne! Ljudje bi se smejali, iz hudobnosti bi se smejali, ker bi sami tega ne mogli. Pa da bi posnemal kdo! Marsikatera tiha želja je zamrla in sveti Oskar je le v tihi želji videl svoje varovance, ki so se pa imenovali Jernej, Janez, Tomaž in Jurij in spet Janez in Tomaž in Urban in Urban in Peter in Jurij.

Kdo si je prvi izmislil to ime, kdo je našel Oskarja v pratiki, kdo je vedel, da je Oskar v nebesih? — In tisti: Kdo? — se je povračal vedno in vedno med mislimi vaških mamic, ko je Ambroževka stala pred hišo in klicala v breg.

»Ženi domov, Oskar!«

Tistikrat je gnala domov tudi sosedova Rozina.

»Dà, Rozina in Oskar sta vedno skupaj,« je mislila Jernejeva mamica in Urbanova. Kaj bi z Jernejem? — Jerneju mora biti boter Jernej, Juriju Jurij! Kdor je na gosposko ime krščen, ima lahko tudi gosposkega botra; učitelj ga lahko drži, orožnik in gozdar.

Oskar je bil takrat star deset let. Nekega dne se mu je zazdelo, da ima lepo ime. Lepo ime zahteva lepo obleko, lepa obleka mu je priborila prvo mesto med tovariši, prvo mesto med tovariši ga je dvignilo v očeh deklic. Ker so bile deklice pridne v šoli, se je tudi Oskar potrudil za prvenstvo. Pa ne mislite, da je to hotel! — Prišlo in ker je prišlo, je bilo to nujno potrebno.

Prvič je sebe občutil v življenju takrat, ko so fantje postavljali mlaj na vasi .

Velik mlaj je ležal na cesti in čez njega so skakali otroci. Oskarju se je zdelo lepo sedeti med vejami. Tiščal se je med zelenjem in glasno govoril, da so ga vsi lahko slišali.

Bikač Janez je stopil k njemu, ga prijel za ramo ter ga potegnil iz vej.

»Boš kaj polomil, fant!« mu je rekel. »Kaj pa si, če si Ambrožev Oskar?«

Oskar je to Janezu zameril.

Drugi so skakali in niso polomili, on je sedel mirno in mirno govoril, pa naj polomi! — Kaj mu pa je napoti njegovo ime in njemu napoti, Janezu, ki kaže, kadar je bos, šest prstov na nogi, ki se nikdar ne obriše, ampak sapo vleče skozi nos, da potegne človeka nase, Janezu, ki . . . sploh Janez se mu je zameril in čez teden dni je bila na vasi med otroki psovka:

»Kakor Bikač Janez si!«

Pa je bilo še samo mesec dni do birme.

Otroci so pasli pod večer na pobočju, kurili ogenj, čeravno ni bilo mraza, sedeli v mraku okoli njega in govorili.

Prijeten vzduh je ležal nad gozdom, zelena trava je dišala mamljivo in dražila fantazijo. Otrokom so se odprla usta in srca. Naslonjeni drug na dru-

gega so šepetali vse, kar jih je težilo, kar so upali in pričakovali.

Večerni hrošči so brneli v zrak, živina je mulila grmovje in vohala v zrak, droben zvonček je plakal med skalovjem. Tako so sedeli naslonjeni drug na drugega.

»Bogve kakšna je birma?« je vprašal nekdo.

»Lepa!« je omenil Oskar.

»Jo-li prinese škof?«

»Ne, boter!«

Otroci so ugibali, kdo jo prinese; Oskar pa je molčal.

»Boter jo prinese!« Ta bi obveljala, če bi ne bilo Oskarja.

»Boter prinese darila, škof pa birmo.«

»Kje so pa darila?«

Oskar se je zasmel.

»Smešno; prinesejo jih, kupijo jih.«

»Potem mora boter kupiti.«

»Kdo pa!«

Zdaj so otroci izvedeli, zakaj mora imeti kum denarja.

»Kdo je tebi to pravil, Oskar?« se je ozrla v njega Rozina, naslonjena mu je že bila na kolena.

»Mati! — Zato bo moj boter orožnik.«

Otroci so umolknili. V srcu se je vzbudila zavist. Orožnik s svetlo sabljo, s svetlimi gumbi in kapo in z rdečimi vrvicami, ki padajo na prsa.

»Ali ti je obljubil?«

»Je!«

Dečkom so stale solze v očeh, pred deklicami je postal Oskar še modrejši in večji.

»Mene bo peljala gospodična učiteljica,« je rekla Rozina in se ponosno ozrla po deklicah.

Takrat je zbolelo deklice, spogledale so se in umolknile. Dečki so se ozrli na Rozino in zdela se jim je še lepša. Da, Oskar in Rozina!

Oba srečna, oba sedita skupaj, paseta vedno skupaj, so si mislili; in zakaj ravno oba?

Niso več govorili. Teliček je zamukal, pogasili so ogenj in se dvignili, da poženejo domov. Včasih so peli; tisti večer pa jim je bilo čudno pri srcu.

Mati Ambroževka je že klicala pred hišo.

»Oskar!«

»Bogve kakšna darila bosta imela Rozina in Oskar?« je rdečelični bosopetnik vprašal svojega tovariša konec vasi.

»Bogve!«

Tisto noč so otroci sanjali o škofu, o birmi, o učiteljici in orožniku, Oskarju in Rozini. Tupatam je zaihtela deklica v sanjah, tam deček v spanju in se preobrnil na postelji. V cerkvi je gorela lučica pri lučici, da so se svetili orožniku gumbi in sablja in pas, da se je svetil beli obraz učiteljice.

Ta Oskar in Rozina!

Ko so jima zvečer privezali živino, sta sedela na skali za hišo in si pripovedovala pravljice in štela zvezde in šepetala.

Mesec je potekal, stavili so fantje mlaje ob cesti in takrat je Bikač Janez odkril otrokom resnico.

»Kaj misliš, da si, če si Ambrožev Oskar?«

Bilo jim je jasno; ker je Oskar, je Rozina vedno le ž njim. Dà, zato!

Da bi bilo mogoče spremeniti ime kakor suknjo!

Ko so pokali topiči, ko se je bližala svetla kočija po rebri, ko so se ustavili vranci pred šolo, je Oskarju zastalo srce od bojazni.

Pobledel je v obraz; kaj je govoril škofu, se ni zavedal, niti ne, kdaj je končal. Videl je kakor v sanjah Rozino, ko je izročila škofu šopek.

Škof se je nasmehljaj, pogladil ju po glavi in ju vprašal po imenih.

»Oskar!«

»Rozina!«

Drugi dan je bila birma.

Zvonovi so zvonili, topiči pokali, pred cerkvijo je razpel pek svoj šotor in navesil vence kolačev, ki so se od daleč zdeli kakor zakrivljeni, vabeči kazalci. Kramarji so prodajali mašne bukvice in bombe, trakove z zlatom obšite in svetle verižice, petelinčke in pištole!

Ljudje so pa vpili in govorili, smejali se in vpili vsevprek.

Oče Ambrož je Oskarja izročil pred cerkvijo botru orožniku.

Oskar ni vedel, kam bi pogledal, da bi bilo bolj prav, orožnik ga je peljal v gosposko klop pred oltar. Ko sta šla skozi zakristijo, je udarila sablja ob kamen; Oskarju je bilo pri srcu, kakor da je v devetih nebesih. Gledal je črevlje, novi zeleni jopič, ozrl se po cerkvi in v prvi klopi je sedela učiteljica z Rozino.

Kako dolgo je trajala maša! Kako dolgo je bilo treba čakati!

Na vse zadnje so se vendar ljudje razdelili po cerkvi v dve dolgi, dolgi vrsti, špalir je bil na obeh krajih, pred očmi birmancev je vse zaplesalo; botri so stali važno za njimi. Pred oltarjem je bil na konic Oskar.

Dolga vrsta duhovnikov je stopila pred birmance. Otrokom je zamigljalo pred očmi: Oskar je bil prvi.

Radi čudnega pričakovanja se ni mogel zavedeti. Pred seboj je videl le blesk mitre in svetle palice, drugo je bilo vse nejasno, vse je zatonilo in ogledal se je, ko je že zadnji duhovnik stopil mimo.

Na licu je še čul rahel udarec škofovega prsta, nato so ga brisali po čelu z vato, s prtom . . .

Dolgo je mislil in mislil, kaj vse pomeni.

Ljudje so se usuli iz cerkve.

Vrata v zakristijo so bila zaprta in dolgo je trajalo, preden je pripeljal orožnik Oskarja na prosto.

Zunaj je spet žuborelo, smeha in vpitja je bilo tako polno ozračje, kakor bi ga bil kdo pripeljal. Med smehom je tleskalo šibko pokanje pištol, ob šotorih je bilo trenje in stiskanje in vrišč.

Gneča je bila, da ni bilo mogoče dvigniti roke, da bi se obrisal; človek je človeku vpil v usta, če je klical prijatelja. Toda nihče se ni ozrl, vsak je šel le dalje. Skozi to gnečo so vlekli botri svoje varovance in rili do šotorov, do peka s kolači, do branjev k s sadjem.

Pa se je Oskar vendar zmotil, so si mislili otroci. Kramar je prinesel birmo in ne škof! Mali obrazi so žareli od začudenja. Samo vzklika je bilo treba in boter je snemal kolače, samo pogledati je bilo treba in boter je nasul v klobuk hrušk, v predpasnik je botrica stisnila cukrenih ovitkov z napisi, z zlatom in trakovi.

V tako gnečo sta zašla tudi Oskar in njegov boter. Z obema rokama je bilo treba delati pot mimo ljudi. Oskarjevega botra je ustavila gospodična.

»Kaj, danes si pa boter?«

»Sem, kakor vidiš!«

Nato sta se oba smejala in si pripovedovala naglo nekaj, česar Oskar ni razumel. Orožnik se je nato obrnil k Oskarju in mu rekel:

»Gneča je; počakaj ob zidu, da se vrnem.«

Oskar je čutil, da je na poti, a bolje je bilo pač ob zidu, kjer ni bilo ljudi.

Ko sta odšla z gospodično, je pomislil: »Sestra je najbrž!«

Mimo je šel oče Ambrož in peljal stričevega Petra za roko.

»Ali si sam?« se je ozrl Ambrož.

»Sam! Rekel je, naj počakam.«

»Pa počakaj!«

Peter je imel v roki mačka, ki pleza po palici in pištolo.

»Kje se to kupi?«

»Tam!« je rekel Peter.

»Vse?«

»Vse!«

»Tudi pištolo?«

»Tudi; saj jo ima že vsak.«

Oče Ambrož se je ozrl in poklical Petra.

»Pojdi!« — »Paglavec!« bi bil rekel, če bi ne bila birma.

»Če boš hotel, ti jo posodim, da boš ustrelil.«

»Nočem!«

Oskar je čakal. Kako je v šotorih, tam pri kramarju, ki ima pištole? Te pištole! — Zadnja lepota je bila v njih.

»Oskar!«

Klical ga je znan glas.

»Oskar, glej!«

Rozina je stala za njim, na glavi je imela venec, ličica so ji žarela. Sestra se je ustavila pred gručo deklet in nosila veliko škatlo učiteljici, Rozina je imela v rokah cukren križ in moža, ki pleza po palici.

»Glej; gospodična učiteljica mi je nakupila polno škatlo. Kaj imaš pa ti?«

Oblila ga je rdečica.

»Nisva še kupila.«

»Nà, če hočeš; vzemi moža.«

»Ne maram!«

Vendar je stegnil roko in ogledal.

»Pa vzemi še ta križ; cukren je; vsaj ne boš tako čakal.«

Nevede je ohranil moža in prejel križ in čakal. Postal je nestrpen.

»Kod hodi?«

Šli so mimo njega štirje, imeli so pištole, šli so trije in so pokali, dva sta pokala in tista sta se ustavila pred Oskarjem.

»Koga čakaš?«

»Botra!«

»Glej ga, botra je izgubil.«

»Ali še nimaš kolačev?«

»Ali še nimaš piščalke?«

»Poslušaj, kako streljajo.«

Spet pištola!

Oskarju je šlo na jok.

»Kje je, ali je pozabil?« se je vprašal.

Domišljija mu je spet slikala šotore, v njih kolače, piščalke.

»Bogve kaj ima Rozina v tisti škatli?« se je vprašal. Zdelo se mu je, da čaka že celo večnost. V žepu je otipal desetico, ki mu jo je dal kaplan ob biri. Sam ima denar in vendar mora čakati, si je mislil.

Nazadnje ni mogel več ostati; zaril se je v gnečo in ker je bil majhen, je kar vtonil med množico.

Tistikrat sta se vrnila tudi orožnik boter in gospodična. V roki je nesel malo škatlico. Bogve, kaj je bilo v nji?

Oskar pa je bil majhen in ni vedel, kako se je njegov boter zadovoljno smehljajal.

Si pa sam kupi pištolo; več kakor desetico ne stane, je sklenil in rinil naprej.

Boter ga pri zidu ni našel.

Oskar pa ni mogel k šotorom; bilo je preveč ljudi, zato je pomaknil klobuk na čelo in si delal pot na prosto. Ničesar ni kupil, ničesar ni videl in vendar je imel svojo desetico v žepu.

Solze so mu prišle v oči, v srcu mu je bilo težko.

Naslonil se je na ograjo in gledal na njive.

Tam ga je našla Rozina.

»Kaj pa ti je, da jočeš?«

»Nič!« je rekel in se ni ozrl.

»Pač!«

»Na nogo so mi stopili!« je rekel in se zlagal.

Saj ni, da bi morala vse vedeti!

»Na, Oskar, ta kolač!«

Ni je pogledal; ko mu je ponudila kolač tik pred oči, je udaril po roki in kolač se je prelomil.

Deklica je osupnjeno pomislila in vprašala: »Kaj ti je?«

»Nič! — Pusti me!«

Rozina bi se bila najrajša zjokala, solze je čutila v srcu, v grlu in očeh.

»Ali si bolan?«

»Nisem!« Oskar se ni ozrl, le prelomljen kolač je videl pred seboj in molčal.

»Gospod, Oskarju so stopili na nogo,« je hitel otrok, ko je zagledal orožnika.

Tistikrat je vzkipel deček.

»Pojdi, pusti me! — Jaz sem jezen!«

Rozina se je obrnila in čutila solze v grlu.

Oskar je zaslišal za seboj smeh neznanе gospodične.

»Kaj ti je?«

Oskar je trdovratno molčal.

»Ali hočeš, da kaj kupim?« ga je vprašal boter orožnik in pozabil na škatlico v roki.

Oskar je molčal.

Zakaj vprašuje, saj vidi sam, da še nimam pištole, je pomislil.

Tistikrat je priščebetala mimo gruča otrok in streljala in pokala in piskala in se smejala.

Orožnik se je domislil.

»Hočeš li pištole, Oskar?«

Takrat je Oskar dvignil glavo in skozi solze so se mu zasmejale oči.

»Morda se res joče radi pištole?« se je smeje spomnila neznanā gospodična.

»Pa pojdiva jo kupit!«

Oskar je obrisal solze iz oči, a ni dvignil glave. Orožnik ji je dal škatlico in prijel Oskarja za roko.

»Ne jokaj! Kupiva jo še lahko.«

»Saj mi ni do nje!« se je domislil, da je rekel:
»In da bi jokal, saj nisem otrok.«

Gospodična se mu je spet nasmejala in ga pogladila po glavi.

Nato je sledil botru k šotorom; kramar je bil že hripav.

»Da bi prej vedel, gospod, bi bil prihranil. Petdeset jih je primanjvalo, gospod! — Škoda! — Vzemite pa konjička!«

»Saj nisem otrok, da bi vozil za seboj na niti,« je polglasno pripomnil Oskar.

Pištol ni bilo več.

»Žal mi je, gospod; prepozno je,« je rekel tudi zadnji kramar.

»Prepozno; gospodična je kriva, ker ga je zamotila!«

Toliko da ni glasno izgovoril teh besed. Vsi drugi imajo pištole in kolače in piščalke, samo on je praznih rok.

Pa je bil ponosen na svetlo sabljo in svetle gumbe in rdeče vrvico.

»Ne de nič; naročim ti jo.«

»Ni treba!« V tla je pogledal in si pomaknil klobuk na oči.

»Ali ni ničesar?« je vprašala gospodična in njeno lice se je poredno smejalo, tudi v njeni besedi je bil smeh.

»Ne jokaj!« Priklonila se je k njemu. »Torej si se vendar jokal radi pištole!«

»Ne!« Gledal je v tla in lice mu je zagorelo.

»Ne jokaj! — Glej, vzemi škatlico!«

»Ne jokam!« je stisnil zobe, na licu je čutil solzo. »Imejte svojo škatlo!«

Pa je pomislil: Rozina svoje ni mogla nesti.

Ko je gospodična zagledala solzo na licu, se je zasmejala njegovim besedam.

»Obriši se in vzemi.«

Stisnila mu je v roko in pristavila: »Ne bodi jezen in poglej!«

Oskar je pogledal izpod klobuka in videl, da se je okoli njega nabral krog ljudi in da so se ti ljudje smejali.

»Kaj mu je?«

»Menda nima pištole!« je pristavil nekdo.

Ko mu je stisnila v roko, je zagorelo v njem. Prazna škatlica je najbrž in če bi odprl, bi se mu vsi smejali. Stisnil jo je v roki ob ti misli, dvignil in vrgel ob kamen.

Zažvenketalo je in se mu zakotalilo pod noge. Stresel se je, osupnil in kriknil, kakor da ga je nekaj zbadlo.

»Ura! Ura je!«

Obrnil se je v plot in zaihtel.

TUJI OTROCI

Ko grem zvečer mimo hiš v vasi, ko zvene skozi polzaprta vrata zategnjeni glasovi, ki molijo rožni venec . . .

Ne! — Čemu uvod? Dá, takrat mi prihaja na misel zgodba, ki se je morda zgodila, morda pa ne: ljudje lažejo in svet je lažnjiv.

Pri Firarju je bil sin edinec in ta edinec naj bi se bil oženil.

Niso bili bogati, a tudi ubogi ne! Pravzaprav sta bila samo oče in sin. Vsak dan sta zgodaj vstala in delala do noči, a zvečer fant edinec ni šel spat, ampak pobral je klobuk vsak večer — zavriskal pred vrati — vrh brega in potem na klancu. A vrnil se je nato, lazil tiho po prstih nazaj do soseda. — Držala se je hiša hiše in streha strehe in plot plota, držale so se njive sosedovih njiv; na sredi je bila lipa ravno na meji — pol in pol.

Tako se je bližal vsak večer nazaj domu, ko je zavriskal na bregu, na klancu, pred hišo — tako je hodil vsak večer vedno ob istem času — naj je bila nevihta, naj je bilo jasno in luna — naj je bila zima in metež. Zavriskal je pred hišo, na bregu, na klancu — ob času, ko so pri sosedu molili rožni venec.

Stara teta ga je molila naprej, glasno, vdano, počasi, da je slišal lahko na breg, na klanec — drugi za njo vdano, počasi . . .

In stresla se je starka sredi molitve — vedno pri isti skrivnosti — ko je fant zavriskal prvič.

»Ti mene varuj!« . . .

Stresla se je domača hči v radosti — vedno pri isti skrivnosti —

»Pride!« —

Zmajal je z glavo ded na zapečku.

»Mladina!«

Zakašljal je oče in pogledal hčer, ki je pestovala kopo otrok — vedno pri isti skrivnosti, ko je fant zavriskal prvič.

»Mimo gre! ...

In to se je zgodilo vsak večer trikrat: prvič pri prvi, drugič pri tretji in zadnjič pri peti skrivnosti.

Pred hišo, na bregu, na klancu.

In domača hči je držala tajnost v srcu — niti domači sin ni vedel zanjo, niti teta, niti ded in ne oče ...

Vsak večer so molili rožni venec.

Hčeri se je hitro zdremalo — šla je v izbico, spravila najmlajšega, ker ni več imel matere, v zibelko. Fant edinec je bil navadno v sobi; hči je zibala in šepetala s sosedovim, domači sin pa je vzel klobuk in se zaril v seno in slamo: vsak večer.

»Pojdi tudi ti kam; sosedov gre vsak večer,« mu je rekel večkrat oče. »Kaj boš!«

Fant pa je skomizgnil z ramama.

»Vsak zase.«

In mnogokrat je poslušal fant edinec.

»Kam pa hodi?«

Spet je dvignil sin obrvi in rami.

»Ne vem.«

Tudi to je bilo skoraj vsak večer po rožnem vencu.

Pa se je nekaj zgodilo!

Zvečer pri prvi skrivnosti se ni razveselila domača hči.

»Moj Bog!«

Le teta je spet vzdihnila.

»Ti mene varuj!«

Popoldne so bili pri njih snubci. — Ni bila bogata, a bila je lepa, pridna hči. Ni bila bogata, ker je bil kup otrok na ognjišču — pridna je bila, ker je morala zanje delati — teta je zanje molila in molila

je ž njimi, ker niso več imeli matere. Popoldne pa so bili pri njih snubci.

Vdovec — nanj je mislila, ko je molila — tudi pri njem kup otrok — zanje bi morala skrbeti in moliti, je mislila.

Zunaj pa je vriskal fant edinec pri prvi skrivnosti...

Vdovec — kup otrok — glas stare tete — zunaj vrisk — očetov pogled po sobi — pri prvi skrivnosti...

Stari Firar pa si je bil vtepel v glavo, da mu sosedovi delajo samo škodo.

Tako je preudaril:

»Mnogo jih je — jabolka imamo: kradejo jih.«
Mislil je. »Soli primanjka — moke primanjka — izposodijo si, a ne vrnejo — tako!« — Stari Firar je bil jezen na sosedove. »Mejnik lahko prestavijo — na travniku več zakosijo — pod lipo hodijo na njegovo ležat, ker je njih polovica premajhna,« si je mislil in je bil jezen in nevoljen.

Prejšnji večer pa je vprašal sina:

»Sin! No pravzaprav, ali ne misliš ničesar? — Sosedovi že mislijo poročiti hčer.«

Sinu edincu je zaigralo srce v pričakovanju.

»Možiti?«

Stari Firar je ponovil:

»Bodo! — Slišal sem, da bi jo radi! — Sin, tudi ti se moraš!«

Sin je pomislil in pristavil:

»Pa se!«

»Katero?« — se je domislil starec.

»Sosedovo — če jo možijo!«

Tistikrat je stari Firar zgrabil kučmo — ugriznil se v ustnico, odšel brez besede na skedenj ter stisnil pesti od jeze in žalosti.

»Ne! — Nikdar!«

Fant edinec pa ni vedel pri čem je, a slutil, pri čem...

Pri sosedu pa se je tistikrat prekrížala stara teta in začela:

»... Ki je za nas krvavi pot potil...«

Stari Firar je zaslišal vrisk v noči in zaupal.

»Premisli si...«

Drugo popoldne pa je prišel vdovec in zasnuvil sosedovo.

Vedel je: malo denarjev bo, ker je dosti otrok — dosti delov. Ni vprašal denarja, vprašal je po hčeri: otroci niso imeli matere, hiša ne gospodinje.

Nanj je mislila hči, ko je molila — za otroke bo morala moliti, je mislila.

Pri drugem vrisku je šla ven in zajokala — tisti večer ni bilo tretjega...

Še pred peto skrivnostjo je šla v sobico — fant jo je čakal pod oknom.

»Kaj ti je?«

»Možijo me.«

»Torej res?«

»Res!«

Nato sta molčala. Teta je molila litanije, drugi za njo v zboru.

»Prosi za nas...«

Ko so končali, je še enkrat vprašal fant edinec:

»Ali se res moraš?«

»Moram! — Dosti otrok je v hiši.«

»Res!«

In sta molčala. V kuhinji je rekel oče sinu:

»Nocoj vsaj pojdeš!«

»Ne! — Še sosedov je vriskal samo dvakrat.«

Zavil je okoli ogla in odšel v seno.

»Preveč jih je...«

Kar je želel in česar se je bal oče kope otrok, se je zgodilo.

Drugi večer so se pripravljali že k molitvi, ko je zašepetala hči očetu:

»Nočem vdovca! — Sosedovega hočem!«

»Punca!«

»Hočem!«

»In on?«

»Tudi!«

»In stari?«

Hči je osupnila in obstala.

»In stari?« —

Teta se je prekrižala — bila je gluha — zato je vpila in začela moliti . . .

Toda čudno se je zdelo vsem: vriska ni bilo. Le sin si je mislil:

»Tudi on!«

Zunaj je bil večer in pod oknom je stal fant edinec že pri prvi skrivnosti, stari Firar pa je slonel na mizi in mislil.

»Morda pozabi.«

Tistikrat je njegov sin obljubljal večno zvestobo.

Drugo jutro je spet rekla hči očetu:

»Ne vdovca! —«

»Meni bi bilo tudi prav. — Pa stari?« —

»Vaša skrb! — Jaz hočem.«

»In stari?«

»Vi ste oče — Vaša skrb.«

»Moja skrb! Da, da, ker sem oče.«

Potemnilo se mu je čelo in nova skrb mu je zarezala novo brazdo nanje, nova skrb mu je napravila lase bolj bele in na hrbtu je bilo novo breme.

Tistikrat je stopil tudi sin k njemu.

»Ne vdovca! — Dajte ji posestvo za doto, če hoče — naj druge odplača . . .«

Oče kmet se je zavzel, prijel za brado in potegnil z roko preko čela.

»Ne vdovca? — Ti odstopiš?«

»Rekel sem.«

»A drugače?«

»Vaši otroci — Vaša skrb.«

»Moja skrb?«

»Rekel sem!«

Nato so molčali vsi. Fant pa je šel in posekal javor sredi gozda in sedel nanj.

»Zadnja moja pravica.«

Urezal si je še palico od veje in šel v svet.

Ko so se zvečer pokrižali in odmolili, je vzel kmet jopič in odšel k Firarju.

»Dober večer.«

»Prav, da si prišel.«

»Prav?«

»Prav! — Prvič: zapri vse otroke doma, drugič: vse kokoši, tretjič: ne hodi k meni . . .«

Kmet je osupnil.

»Prišel sem — in morda me ne bo več!«

»Tako?«

»Da! — Tvoj sin hoče mojo hčer!«

»Tako?«

»Če jo vzame, ji dam posestvo za doto, saj sta posestvi že tako skupaj . . .«

»Tako?«

»Tako!«

Rekel je in umolknil. — Firar pa se je dvignil, stopil k omari in vzel fižol iz nje.

»Prvič — ni res! Moj sin noče tvoje hčere!«

»Hoče!«

»Drugič — če jo hoče, ne pustim jaz — in ne pustim, ker je sosedova. Kdaj so si bili sosedje dobri?

Tretjič — in to sam veš — najini posestvi ne smeta priti skupaj. Za eno družino je preveliko in na obeh bi bil potem dolg. — Dalje: žena mora imeti denar. — Kdo bo pa tukaj odplačeval otroke?«

Vzel je fižol in ga postavil po mizi.

»Glej! Tukaj moje posestvo — tukaj tvoje, glej! — Vsako zase — za eno družino vsako dovolj! — Tako! — Zdaj vzameš ti od tega kupčka svojega in daš otrokom — ostane še nekaj — gospodar mora biti priden. Zdaj pa stisni oba skupaj! — Tako! — Od tega velikega kupa moraš z eno roko deliti na vse strani. — Tako! — Sem! — Tja! —

Glej: z eno roko deliš, a z drugo ne moreš obvarovati kupa, ampak fižol se drsi in vali na vse strani. — Ti deliš — kup drsi narazen. Ena roka ne more vsega obvarovati — kup je prevelik — en gospodar ne ohrani posestva — preveč je. Razumeš? —«

»Razujem! — Vrag! —«

Kmet je vstal — odprl vrata, udaril ž njimi.

»Ne pridem več!«

Zunaj pa je zavriskal fant edinec; ne pred hišo, ne na bregu, ne na klancu, ampak vrh kozolca je poslušal pogovor in zavriskal.

In samo enkrat . . .

Ko je stopil pred očeta, je stari Firar izpregovoril drugo važno besedo:

»Sin! — Nevesto že imamo — poroči se! — Ne dolga na njive, sin, ampak denar priženiš.«

Sin edinec se je zavzel — pogledal očeta in zapazil, da ima že sivo brado in sive lase.

»Premoženje, jeli? — Sosedovo, oče!«

»Sin! — Ne!«

»Ne?«

»Nesreča bi bila!«

»Je že! — In ne odneham.«

»Odnehaš!«

»Pa!« —

Ločila sta se; zvečer so molili po stari navadi rožni venec pri sosedovih; pri prvi skrivnosti je zavriskal fant pred hišo, pri tretji na bregu, pri peti na klancu.

In hči je vzdihnila:

»Nocoj se odloči!«

Oče kmet je stisnil zobe sredi molitve.

»Vrag!«

Stari Firar pa je vzkliknil od veselja in se vzdostil.

»Rešen je!« —

Ko so končali moliti — nocoj ni mislila na vdovca, mislila je na fanta edinca — ko so končali moliti, je zaihtela hči od pričakovanja, pustila najmlajšega bratca iz naročja in odhitela v sobico.

»Ti — dekle! — Končano! — Poroči se! — Jaz te ne vzamem. Vzemi vdovca!«

In dekle ni zajokalo, ni več ihtelo — on pa je stopil od okna in zavriskal.

Dekle je vzelo vdovca — in skrbelo za kopo tujih otrok.

Stari Firar je stopil tretjič k sinu z važno besedo.

»Poroči se!«

»Res?« —

»Res!«

»Oče — jaz se ne poročim!« —

»Kaj bo s posestvom?« —

»Dolga ne bo na njem! Kaj bo? Raznese se! Meni ni mar zanj! Tako kakor kup peska: pihne veter, pa ga ni; kakor kup fižola: ena roka ne drži vsega...«

»Sin!«

»Da! — Pa se ne poročim!«

»Res?«

»Res!« —

Fant je odšel — teta pri sosedu je molila že na glas — gluha je bila, vpila je.

»... Ki je za nas krvavi pot potil...«

Fant edinec je zavzdihnil in zavriskal prvič pred hišo...

Hči je sedela sredi kope tujih otrok in se je stresla.

»Molite!«

Začudeno so se dvignili obrazki.

»Ne znamo, mamica...«

Stari Firar je vstal in šel v hlev.

Teta pri sosedu je molila...

»... ki je za nas s trnjem kronan bil...«

Fant edinec je zavriskal na bregu — drugič...

Hči je vstala sredi tujih otrok, pritisnila najmlajšega k sebi.

»Moje dete, moli, moli...«

»Bom priden.«

Stari Firar se je sklonil nad volom v hlevu.

»Sivec moj: ti zadnji vol — jaz zadnji gospodar.«

Teta pri sosedu je molila:

»... ki je za nas na križu umrl...«

Na klancu je prerezal noč tretji vrisk. Vztrepetalo je nad poljano in hitelo čez njive, čez vas, udarilo tu na šipo, tam na vrata, ranilo tu, tam naznanjalo večer radosti.

Teta — gluha je bila — pa se je stresla.

»Bog! — Ti mene varuj!...« —

Stari Firar se je sklonil nižje do vola, ugriznil ga od bolesti v uho in šel ven.

»Zadnji vol — zadnji gospodar!«

Hči kmeta vdovca je izpustila dete na tla.

»Otroci, molite, jaz ne morem! — Povejte očetu — jaz grem v vodo...«

Teta je pri sosedu molila litanije, zbor otrok za njo.

»Prosi za nas!«

Lep večer je ležal nad poljem. Firar se je zamislil in zagledal na posestvo, stara lipa je šumela na meji — pol in pol. Mir je bil razlit nad njivami, ni bilo več ne glasu, ne pesmi, ne vriska več...

»... Prosi za nas!...«

Ob reki je prerezal tišino krik poln groze in bolesti.

»... Prosi za nas!...«

Krčevito je stari Firar prijel za rušo pod seboj in zajokal.

»Zemlja — ti moja zemlja!«

Pridušen krik je spet planil čez njive, stari Firar pa je pokleknil, snel klobuk in molil za otroki sam otrok.

»Za nas! — Prosi za nas!...«

MOŽ, KI JE OTROKA JEDEL

Pod goro je bajta, v bajti je bil mož, ki je otroka jedel. Petnajst let je že spal na golih tleh, petnajst let že ni pokusil nobenega mesa, tisoč petstokrat, vsako leto desetkrat, vsakokrat po dvajsetkrat je že lezel po kolenih pri Mariji pomagaj okoli oltarja.

Ljudje pravijo, da bi bil lahko svetnik v svoji strašni, neusmiljeni pokori, ki mu je ni hotel naložiti sodnik in ga je bil spustil, da ni kriv.

Plaz je bil one dni zagrebel kočo do slemena. Ženo in dva otroka mu je bil val pobral in zasul kozo in prašička. Mož je grebel v mrzlem grobu, peti dan je ves lačen in utrujen dogrebel do najmlajšega otroka.

O, peti dan je otroka nesel v vežo, položil dete na klop ter varoval mrlička, napol živ od mraza in gladu. Snežnica mu je povečala glad.

Šele šesti dan proti večeru ga je bila premagala skušnjava; miže je odrezal od drobnega otročjega stegna, s solzami na licih je pogoltnil prvi košček.

In čez deset dni se je prigrebel preko snega in prikazal ves siv in upaden kot smrt pred sodnika in mu povedal vso strašno muko in ceno, s katero si je ohranil življenje.

In sodnik ga je gledal, gledal, nato segel v žep, mu dal dve šestici in mu dejal:

»Kupite si kruha, mož, in vrnite se domov!«

Mož, ki je otroka jedel, je zmajal z glavo in odvrnil:

»Sodite, gospod sodnik, da se sam ne obsodim!«

Takrat pa je sodnik naježil obraz in postal hud:

»Kako pa, moj posel prevzimate; meni je naložena pravica! Če imate kaj z Bogom, pa v cerkev nesite!«

Mož je šel v cerkev in povedal staremu spovedniku vso težko zgodbo in spovednik se je zjokal radi njegovega velikega kesanja.

Ko mu je naložil pokoro, je mož ves obupan zlezal vase in jeknil ves iz sebe:

»Gospod, vse premalo, vse premalo, to je bil moj lastni otrok!«

»Saj si jo že opravil pokoro, prijatelj, a Bogu je prostovoljna še ljubša, še ljubša!«

In je šel in se je pokoril in se mu je zdelo vse premalo in je ležal na golih tleh in ni jedel mesa petnajst let.

Po petnajstih letih je prišel pod goro študent in sedel pred bajto.

»Povejte,« je dejal študentu, ki ni poznal njegove zgodbe, »koliko časa lahko človek živi brez jedi!«

»Tako — tudi štirinajst dni!« je dejal brez premisleka.

»Vi ste povedali resnico, prijatelj mladi, tudi štirinajst dni, da, gotovo štirinajst dni!«

Oči so se mu tako čudno zasvetile, da je študenta obšla groza.

Mož pa je obsedel na tnalu.

»Zato me ni hotel sodnik obsoditi, ker ni prave kazni za tak greh! Pa je Bogu prostovoljna še ljubša, kaj ne?«

In se je boril s skušnjavcem, dokler se mu niso misli zmedle in ni več presodil svojih dejanj.

Našli so ga visečega na ključu in na odrtih kolenih se mu je poznalo, da je bil vso dolgo noč predrsal po golih tleh.

OTROCI SE IGRAJO ...

Mihec, Janezek, Metka, Lojzek, Francka, Tonček in Pepca so sami v kuhinji. Oče sedi v sobi, mati je šla na trg. Mihec, Janezek, Metka, Lojzek, Francka, Tonček in Pepca se igrajo »Kristusovo trpljenje«. Lojzek je hotel biti Kristus, Janezek tudi. Mihec, ki ima papirnato čako in je najstarejši in ki je rimski stotnik in režiser, je razsodil, da bo v začetku do Kajfeža Kristus Lojzek in Janezek Peter, od Kajfeža do groba Jožefa iz Arimateje pa Janezek Kristus in Lojzek Jožef iz Arimateje. Tonček je moral biti Judež Iškarjot. Branil se je, toda nazadnje mu je dala Metka svoj kos potice od opoldne in Francka pol pomaranče. In ko so mu vsi zatrdili, da se samo igrajo in ni za res, se je udal ter sprejel odtrgan žep za možnjo cekinov.

Metka je Veronika s potnim prtom in Francka usmiljena jeruzalemska žena in angel v Getsemanih in Pepca Marija Magdalena.

V kuhinji v kotu so zastavili oder in je prva kulisa na levi velika skleda, druga kuhinjski valjar, na desni so zastavili mamino »Kristino«, to je oprsje za merjenje oblek in zadaj otroški voziček.

Igrali so že vrt v Getsemanih. Lojzek je klečal na mali pručici in Francka angel ga je tolažila. Lojzku je šla stvar k srcu, imel je solze v očeh in vsi so bili tihi. Francka mu je nudila lonček. V tistem hipu so zapazili, da se Tonček pomika proti vratom.

Mihec mu je planil nasproti.

»Kam greš?«

»Jaz ne bom Judež!« je jecljal Tonček.

»Če si pa že snedel potico in pomarančo!«

»Saj ni za res!« je trdila Pepca.

»Ker se mi pa smili! Tako se mi smili!«

»Eden mora biti!« je razsodil Mihec.

Tonček je tresoč se vrnil in Mihec mu je veleval:

»Zdaj stopi na stolček in ga poljubi!«

Tonček se je vzel, toda se vrnil in šele ko mu je Metka vsa nejevoljna zaklicala, da bo moral vrniti pomarančo, in sicer ne samo pol, celo, je stopil na prste in poljubil Lojzka.

»No, ali je to kaj!« je menil Mihec. »Zdaj pa imaš tu vrv in se obesi!«

Tonček je začudeno gledal.

»Judež se mora obesiti! Tako je pisano! Če je srebrnike vzel, se mora obesiti! Kadar Kristusa na križ pribijejo, se mora obesiti!«

V kuhinji je vrišč in jok in otroški kreg. Mihec, Janezek, Metka, Lojzek, Francka, Tonček in Pepca se igrajo Kristusovo trpljenje.

Janezek stoji z razpetimi rokami pri vratih v shrambo, Magdalena kleči pred njim, stotnik vpije nad Tončkom:

»Zdaj je vrsta na tebi, kje imaš vrv? Če si izdal in vzel srebrnike!«

Lojzek vleče Tončka za roko, deček bije z nogami in vpije na vse grlo:

»Saj nisem izdal onega, ki visi. Saj sem tebe!« Mihec udari Tončka po licu, udari ga Lojzek, Janezek, Francka in Pepca:

»Na, Judež, na, Judež, na, Judež!«

Tonček tuli in cepeta z nogami.

»Nisem, nisem, jaz nisem!«

»Na, vrv!« sili vanj Mihec.

Odpro se vrata, na pragu stoji oče z namrščenim čelom. Za hip je vse tiho.

Francka klepetulja hiti pripovedovati:

»Igrali smo se ... igrali križanje ... Tonček je Judež ... da, Judež in se noče obesiti!«

»Saj se vsak ne obesi!« je zamrmral in jo pogladil po licih. »Samo oni v Svetem pismu se je zagotovo!«

Otroci se ne igrajo več križanja; moti jih, da se Tonček ni držal igre, četudi je dobil kos potice in pol pomaranče, da je bil Judež, moti jih, moti, zakaj se vsak Judež ne obesi, če tako stoji v Pismu.

AMERIKANCI

Kako jih je čakal! Prihajali so iz Amerike na obisk. Po dolgih letih. Sin, ki je bil še deček, ko je odšel s stricem, snaha Američanka, ki je nosila klobuk, trije otroci, podobni očetu kakor krajcar krajcarju. Vstal je, držeč v eni roki sliko, v drugi pismo, v katerem je sin pisal, da pridejo. Pridejo! Eden je šel in vrača se jih pet. Pisali so, da se pripeljejo. Pripeljejo kakor visoka gospoda! V resnici mu je bilo tesno pri srcu. Kaj bodo rekli njemu, starcu, kaj bo rekla snaha Američanka njemu in hiši in vasi. Vsega dobrega je vajena v daljnem velikem mestu in bo prišla na kmete in se ji ne bo znal prav obrniti! Nerodno se mu je zdelo in prestopical se je vrh hriba in čakal voza; skoraj bi se bil vrnil, da bi jih čakal doma, da bi ne padalo tako v oči, kako jih pričakuje.

Sonce je stalo že precej nizko nad Čavnom in velike sence so se počasi plazile v nasprotno reber.

Starec je napejnal oči, da bi kje uzrl voz na cesti, ki se je spenjal v ridah na gorsko planoto. Na cesti so šli obloženi vozovi z lesom nizdol, dva voza sena sta se počasi pomikala navzgor, avtomobil je prašil in obiral ride in doline, kakor da drvi po steklu, le voza, voza ni bilo na cesti nobenega.

»Morda pa so bili trudni in ne pridejo nocoj!« je ugibal. »Kako si nepočakljiv in nestrpen!« se je karal. »Trudni so in zvečer se ne bodo vozili.« Ozrl se je na cesto, avtomobil je že davno izginil na planoti nad rebrijo in goličavo proti gozdu, voza, ki ga je pričakoval, ni bilo od nikoder.

Že se je dvignil, da bi se vrnil, ko je prisopihal in skoraj padel čez ozidek Tonček, najstarejši sin sina gospodarja.

»So že prišli!« je dahnil v eni sapi. »So že tu! Vsi!«

»Ali so prišli peš?«

»Ne!« si je obrisal fant z rokavom potno čelo.

»Nobenega voza nisem videl!«

»Z avtomobilom!«

»Z avtomobilom!« je ponovil starec. »Vidiš, da nisem pomislil!« Skoraj sram ga je bilo in vse ga je zadelo prvi hip neprijetno. Pa ni pomislil! Mimo jih je pustil in ni ga bilo doma, ko so prišli. Iskali so ga, oči so vprašale, kje je, on se jim je umaknil in ga ni bilo. Vprašali so na glas in ga ni bilo. Nič več ni tako, kakor bi moralo biti. Čisto drugače je, če koga pričakaš kakor pa da te ni, ko se te vsi nadejajo. Za tisti prvi hip gre, za tisti neprecenljivi prvi hip. Tako pa je vsem nerodno. Vprašajo najprej oči in potem beseda — in njega, ki ga iščejo, ni. Nerodno mu je bilo, ko je pomislil, da se bo moral opravičiti. Onim vnukom Amerikancem in snahi, ki je vajena, da gre vse gladko. Opravičevati pri snidenju, ki mora biti brez vseh neprijetnosti. Zavedal se je, da na stvari nekaj ni prav. Ni prav. Da, ni prav!

Počasi, molče in mrko razmišljajoč je stopal navzdol na cesto in nerodno sram ga je bilo. Stvar ni bila, kakršna bi morala biti. Kakor bi lovil zajca in ubiješ mačko. In te vsa družba vidi.

Ni še končal svojih misli in ni še stopil na cesto, ko je puhnil pod njim avtomobil. Ustavil se je in preden se je starec zavedel, je stal pred njim sin Amerikanec.

»Kar naložili Vas bomo, da ne boste hodili!« je valil po ustih z nedomačim glasom in krepko poljubil očeta.

»Čakaj, čakaj, da si te ogledam!« se je v prvem razburjenju in presenečenju stisnil starec, ki mu je bilo poljubljanje nekam nerodno. »Čakaj, kakšen si! Cel gospod si. Niti spoznal bi te ne!«

Sin se je smejal, potisnil ga v voz in zdrdrali so proti domu.

»Da si se pripeljal z avtomobilom!« je začel oče.
»Mislil sem, da kočija —«

»Pri nas vse z avtomobilom!« je samozavestno poudaril sin. »Konji so prepočasni!«

»Da, da, prepočasni!« je kimal starec in se počasi domišljal, kako je sin pravzaprav vso stvar imenitno speljal. Nič se mu ni treba opravičevati in prvič v življenju se vozi s sinom Amerikancem v avtomobilu. Da, s sinom, ki je prišel iz Amerike! Ponovil si je to misel in nevolja je koprnela iz njegovega srca. Rad bi bil še vprašal po snahi in vnukih, pa so se že ustavili pred hišo.

Družba je sedela pri mizi pred hišo. Snaha je imela pristrižene lase in svilene nogavice in kratko obleko. V hipu jo je premeril njegov pogled. Otroci so čebljali okoli nje nerazumljive besede.

»Dober dan!« ji je nekam nerodno ponudil roko. Bolj je bil v zadregi nego pri izpraševanju.

Snaha se je glasno nasmejala in zmajala z glavo. Rekla je nekaj, česar ni razumel. Nato so se usuli okoli njega otroci, prožili mu roko in žuboreli v neznanih glasovih.

»Dober dan, dober dan!« jim je segal v roko in otroci so ponavljali:

»Toper tam, toper tam!«

»Kako ti je ime?« je vprašal zadnjega, petletnega kodrolaška, ki so se mu nasmihala lica in očke od žive razigranosti.

Otrok je čudno zastrmel vanj, v zadregi pogledal očeta in mater in se na glas zasmejal.

»Ne razume Vas!« je dejal sin in nekaj rekel otroku. »Ne razume Vas!«

Otrok pa je prikimal in pogledal dedu v oči; čudno usmiljenje in opravičilo je bilo v njegovem pogledu.

»Tom!«

»Tom, pravi,« je tolmačil. »Ne razume Vas!«

»Da ne razumejo po naše!« se je zgrozil oče. Tesno mu je leglo okoli srca. »Da ta tvoj rod ne razume več po naše? Kako naj se razumem z njimi starec, kako oni z menoj, če ne znajo po naše!« je hitel v nerazumljivi bolečini. V prvem hipu mu je bilo jasno, da je med tem žuborečim življenjem in njim starcem nepremostljiv prepad, na katerega ni mislil.

Sin se je smehljajal in očitvidno v čudnem veselju stvar pripovedoval ženi, ki se je tudi smejala.

Očeta je ta smeh razdražil. »In vama je to smešno!« je poudaril. »Vama je to smešno. Stojim tu med malimi kakor koklja, ki je izvalila piščance in race in so ji race, del zaroda, ušle v vodo. In ljudje stoje na bregu in se ji smejejo!«

Čutil je, da so mu storili nepopravljivo krivico in bil je nesrečen, nesrečen v globini svojega srca.

»Da me zdaj ti le otročiči, moja kri, ne razumejo!«

Sin se je ob teh besedah zresnil, kakor da ga je zbedel v srce, in ves v zadregi stopil k očetu.

»Pa ne mislite resno!«

Oče se je zravnal in bruhnil ves besen od strašne užaljenosti in bolečine:

»Vama je to šala: tebi in ženi, ampak da sta meni to storila —«

Starec se je krivil od bolečine, ki mu je grabila srce. Čutil se je osmešenega, strašno osamljenega in za nekaj, nekaj, česar se je vnaprej veselil, opeharjenega. Da so mu odtujili otroke! Da se ne more pogovarjati z njimi! O vsem. O očetu in materi in Ameriki in vsem. Za maline je vedel in jih čuval

zanje, za lešnike, za jazbino in divje golobe in polšino v stari bukvi in vse —

»Glejte, oče,« je opravičeval sin, »glejte, saj znajo angleški. Jezik, ki obvlada ves svet. Povsod ga govore! Kamor pridejo, jih razumejo —«

»Samo jaz ne!« je trpko pripomnil starec.

»To je res — ampak to je za nekaj dni. Potem pa, zunaj v svetu, bodo govorili angleški. To jim bo koristilo v življenju!«

»V življenju! Da. Ampak na to, da z menoj ne bodo mogli govoriti, s tvojim očetom, na to nisi pomislil. Kako naj jim povem, kaj je polh. Da, kaj je polh!«

»Oh, ne bodite sitni!« se je vmešal najstarejši sin gospodar. »Čisto otročji —«

»Da, otročji!« je pograbil besedo. »Otročji. Prav to. Na to ni nihče pomislil, da se ne bom razumel z otroki. Otrok z otroki. In da se ti ne bodo razumeli,« je kazal na domače bosopete zamazance, »tudi ni nihče pomislil. Name nisi mislil pri svojih otrocih, zatajil si me pred njimi. In zdaj sem koklja z mešanim rododom in stojim na bregu, ko so mi ušle račke v vodo in ne morem svoji krvi povedati, kaj je polh!«

Starec je ves beden in žalosten opletal pred sinom, ki ga je začudeno zrl in ni doumel njegove bolečine.

»Da se bodo zgovarjali s celim svetom, si poskrbel, da bi meni in vsem tem rekli besedo po naše, na to nisi mislil. O, na to nisi mislil. Kakor nisi mislil, da ne bom čakal avtomobila, kakor si na vse drugo, kar je naše, pozabil in niti sam ne veš več, kaj je polh!«

In preden so se zavedli, je pograbil Tončka za roko, obrnil se žalosten in potrta v dno duše.

»Pojdiva — midva se bova razumela!«

In sta šla po ozki stezi čez hribček po gazi skozi rumeno pšenico. Tonček je drobil med stebli, starcu pa so se igrali v vetru dolgi sivi kodri na tilniku.

»Ti boš zmerom name mislil!« je stisnil roko vnuku, da ga je zbolelo.

»Bom, oče!« je zvesto in vdano drobil ob njem bodoči gospodar. »Bom oče!«

In kakor prisega je leglo vnuku v dušo, vnuku, ki je hodil med domačimi hišami, ki je drobil skozi domačo pšenico.

STRIC

I.

Okoli enajste ure je prijokal Francetov oče v Stankovo spalnico, vrgel se z obrazom na vzglavje in zajokal:

»France, France moj, kje si?« ...

V prvem hipu je Stanko skočil pokoncu, ves prestrašen ni vedel, kaj pomeni vse to. Njega je bilo joka v temi groza.

»Mama!« je pridušeno zaklical, se ozrl, zavedel, pomencal oči in spoznal Francetovega očeta po glasu, ki je zahlipljeno ponavljal:

»France moj, France moj!« ...

Stanku se je zdelo čudno, da joče. Saj je še njega bilo sram solze. Tako star — pa joče! — Ko se je deček popolnoma zavedel, mu je bilo tesno pri srcu, sam bi zajokal, da je le videl solzo in žalosten obraz.

»France, kje si?!« ...

Starejši je bil kakor Stankov oče, pa se je tako jokal; svojemu očetu Stanko še ni videl solze v očesu. — Težko mu je bilo molčati, zato se je ojunačil in pripomnil:

»Saj je v izbi!«

»Otrok, ti ne veš!«

Objel ga je, dvignil iz postelje, pritisnil k sebi in ga poljubil na lice.

»Stanko moj, France je umrl!«

»Saj nisem Vaš; mamin sem.«

Starec ga je še pritisnil na lice in ponavljal:

»Tudi moj si!«

Stanka je počuegetala brada na licu; vedel je, da se je zgodilo nekaj žalostnega, ker je France umrl. Jokal bi bil najrajši, a brada, brada ga je ščegetala in zasmeljal se je naglas.

Starec ga je spet izpustil na posteljo kakor kamen, se obrnil v stran in kliknil polpridušeno, skoro z grozo:

»Kakršen oče — njegov je! — Ti nehvaležni otrok!«

Stanko je čutil, da je storil krivico; zakaj in kakšno krivico, tega ni razumel. V oči so mu tiščale solze kakor v dimu, obrnil se je na obraz in grizel rjuho, da ne bi jokal.

Kaj mu je napravil? Zakaj se mu je zasmel?

Rekel bi mu kaj, odpuščanja bi ga prosil — pa zakaj? — Ščegetal ga je in njemu to težko de! Vse to je vedel! — Včasih je oba — Franceta in njega — posadil na koleno, prijel za uho in ju ščegetal. Brr... Če sta skakala, sta pa bila z glavo skupaj. Obrisal si je solze ob tej misli; ne, zdaj ga ne bo prosil odpuščanja — sam je kriv.

Pogledal je izpod odeje; ni ga več bilo ob postelji.

»Mama!«

Vedel je, da je ni v sobi, a bilo mu je tako tesno

»Mama!«

V temi ga je bilo vedno strah. Če je bežal zvečer po poti, se ni ozrl. Pod boso nogo je nekaj šumelo, za njim nekaj padalo — strah je bil to, čeprav so ljudje trdili, da je pesek. — Če je sam ležal v sobi, je rastlo okno vedno bolj in bolj; ko je udarila veja po šipi, je smuknil pod odejo, vlekel sapo nase in poslušal, kdaj se odpro vrata. Naredil si je majhno luknjo v odeji in gledal v okno — to okno je rastlo tudi takrat, kadar je mižal.

»Mama!«

Nikjer glasu. Da bi vsaj vedel, kje so hlače!

Vstal je; ko je stal na sredi sobe, ga je strah minil. Otipal je na stolu hlače, a se dolgo ni mogel

obleči; levo nogo je vtikal v desno hlačnico, desno v levo; desno nogo v desno hlačnico, pa je bila leva obrnjena.

V oddaljeni sobi je čul jok.

Odprl je vrata, v tretjo sobo so bila priprta. Luč je bila v njej, ljudje in zategel jok.

Kdaj so ti ljudje prišli?! — Dva dni že ni smel Stanko v sobo, po prstih so stopali mimo, pred oknom ni smel nihče vpiti, a zdaj, zdaj so smeli noter ti ljudje, nemir delajo in jočejo!

Šinilo mu je v glavo, da je France umrl. Čudno je to! — Ko je sosedov Lojze umrl, so tudi jokali, samo Janez se je smejal, ker mu je mama dala Lojzkove zajčke.

Umreti — to mora biti res čudno, čudno; hotel je videti.

Splazil se je v sobo. Sosedu sta bili ob Francetovi postelji, Francetova mama je jokala ob peči naglas, zateglo in težko, da so mu prišle solze na lice, njegova mama si je brisala oči, oče je prižigal oljnato lučko na oknu.

Neopažen je došel do postelje. France se je smehljaj, čudno smehljaj, sosedi sta mu že bili oblekli belo srajco in nove hlače.

Zato ker je umrl! — Kadar kdo umre, je praznik.

Nagnil se je k njemu in vprašal.

»Kam pojdeš, France? — Ali si umrl?«

Sosedu sta vzkliknili in ga izpustili. Bledi in preplašeni sta se ozrli po sobi in nato vanj.

»Moj Bog, kdo je?!«

»Jaz!«

»Stanko!«

»Kaj hočeš?«

»Videti, kako se umre!« je stisnil boječe skozi zobe in pogledal skozi solze.

Oče ga je uzrl, stopil k njemu in ga prijel za roko.

»Pojdi! — Bolezen se lahko prime!«

Odprl je vrata in ga potisnil v drugo sobo.

Njega pa je bilo groza; Francetov obraz se mu je tako čudno smehljal. Stisnil se je ob podbojih, poslušal in gledal.

»Prevelik je ta telovnik!« je rekla soseda.

»Ujemite ga nekoliko,« je pripomnila druga.

»Shujšal je.«

»Pa vzemite Stankovega, manjši je nekoliko,« je rekla njegova mama.

»Telovnik! — Ne!« si je zašepetal. »Bolezen se ga prime!«

Odprl je naglo vrata v svojo sobo, v kotu je stala omara; v njej je imel obleko. Zlezal je vanjo, snel s kljuke telovnik, sedel v kot nanj in priprl vrata omare za seboj.

»Ne!«

Prišla je mama za njim. Našla ga je, čeprav je bila v omari taka tema, da še roke ni videl.

»Kaj delaš?« se je začudila, ko mu je posvetila s svečo v obraz.

»Ne dam!«

»Stanko!«

»Ne! — Prime se ga bolezen!«

»Saj ga ne boš več nosil . . .«

Zabolelo ga je: nov telovnik — pa bi ga ne smel več nositi!

»Ne, mama, ne dam!«

Iskala je v omari, nato položila svečo na mizo.

»Ne, mama!«

Zaprosil je, otipal telovnik pod seboj, dvignil ga na kolena in ga gledal. Hudo mu je bilo.

Sklenil je, da ga ne pusti.

Začudila se je.

»Ti ga imaš?«

Prijela ga je, dvignila ga; med koleni je tiščal telovnik. Iztrgala mu ga je; ko mu je razklenila prste, je zavpil.

»Mama!«

Sosedi so prihiteli prestrašeni gledat, tudi oče je prišel. Videl je njegove solze in se nasmejal.

»Stanko — pa joče! — Ne boj se; ne bodo ga vzeli!«

Obrnil se je proti ženi in menil:

»Saj je vseeno, kako je oblečen! — Rabil tako ne bo tam. Oblecite mu, kar ima! — Ljudje ne opazijo tega. Ali ni vse dobro?«

Čudno ga je pogledala, tudi Stanku je bilo čudno pri srcu. Izpustil je telovnik, povesel oči in se hotel izmuzniti iz sobe. Zaletel se je v Francetovega očeta, ki je stal sredi sobe in med solzami hitel:

»Prav, čisto prav, da se je umaknil, kajne!« je silil v zeta. (Tako so rekli, da je Stankov oče pri hiši; samo hlapec to ni, ker Stanko se je spominjal, da je trdil njegov oče večkrat, da ne mara in noče biti samo hlapec.) »Kaj ne? — Na poti ti je bil?!« — Pa je jokal in brisal solze. »Še obleke mu ne privoščiš — ,saj je vseeno', da, ,saj je vseeno, kako je oblečen'. . . Prav, da je!«

Zet je molčal, tudi drugi so molčali. Obrnil se je proti hčeri.

»Temu človeku sem te dal, hči, otrok moj — pa ne privošči niti tvojemu bratu.«

Stanko pravzaprav ni razumel. Mama je prav tako velika, pa je — hči. — France je bil še majhen — pa ji je brat! —

»Tvoj otrok ni tvoj več, hči; odtujen ti je že. Samo tebe še imam, hči — France je umrl!«

Naslonil se je na posteljo in jokal, drugi so zrlí osuplo in molčali.

Nato se je vzel, dvignil roko in zamahnil v zrak.

»Ne, ne boš se veselil moje nesreče!«

Stanko se je stresel in pogledal očeta; mučno mu je bilo v tem molku.

»Oče!?!«

V istem hipu je tudi oče rekel:

»Ne mučite se, saj ni nič hudega.«

»Saj ni hudega! — Seveda ne, zate ni! — Meni je umrl sin; edini otrok še, prvega sem dal tebi.«

»Ne bodite vendar! — Kdo Vam kaj hoče?! —
Lezite, pomirite se...«

Prijel ga je za ramo. Nikdar ni slišal Stanko tako mehkih besed iz njegovih ust. Tast se je otresel in odšel iz sobe.

»Pomagaj si, človek!« je zamrmral za njim. Mama pa je stopila k Stanku, iztegnila je roko — mislil je, da ga udari. Hotel je ubežati pod posteljo, a ga je prej ujela in dvignila k sebi v naročje.

»Da si tak, ti Stanko!«

Ker je imela solze v očeh, so pritekale tudi njemu na lice. Pogledal je, ali vidi oče, pa je stal ob oknu in trkal s prstom na šipo; nato se je obrnil in dejal:

»Amalija, kaj bo iz tega?«

»Ne vem.«

»Ali bo pozabil?«

»Ne vem!«

Stanko ju ni nikdar slišal tako govoriti.

»Pojdi v posteljo, Stanko!«

Prijela ga je za roko, oče je še vedno stal ob oknu in trkal s prstom po šipi.

»Kako se vse to popravi?« je slednjič vprašal.

»Bodi bolj obziren!«

»Mene bo od vse obzirnosti konec!« je rekel in naglo odšel.

»Pojdi spat!« je rekla Stanku z glasom, kakor bi hotela jokati.

»Strah me je.«

»Ostanem pri tebi.«

Sedla je k njemu, pa ni mogel spati. Zatisnil je oči in videl Franceta, kako se smehlja.

»Mama!«

Ozrla se je, nekaj je mislila. Sveča je prasketala na mizi, pojemala in umirala.

»Mama, kako se umre?«

»Kakor sveča, ko ugasne!« je rekla po premlku.

»Potem pa ni nič več!«

»Ne, telo ostane na zemlji, duša se loči in gre, kamor zasluži.«

»Kakšna je duša, mama?«

Pogladila ga je po čelu, pomolčala v zadregi in pripomnila:

»Angel je, če je človek dober. Saj si videl na sliki nad vrati: mati leži mrtva v sobi, angeli pa neso dušo v nebesa.«

»Če je angel, bi zletela sama! Ali ji še niso zrastle perotnice?«

»Ne vem!«

»Najbrže je še majhna!« je pripomnil.

Nasmejala se mu je in ga hotela poljubiti na čelo, pa se je obrnil v stran.

»Kako lepo je biti angel,« je potihoma rekel, a spomnil se je, da bi moral prej umreti in to je tako čudno.

Sveča na oknu je ugasnila, a Stanku se ni hotelo spati; pisal je z roko po zraku, nato štel šipe v oknih: eden, dva, tri, pet, sedem, devet, eden, dva, tri, nato sta se okni strnili v eno samo in tisto je rastlo in rastlo. Kaj je bilo dalje, ni vedel, ker je zaspal.

II.

Zjutraj so prihajali ljudje kropit. Francetova teta je prijela Stanka za roko, ko je stal pri odru, in rekla vsa v solzah:

»Zdaj ga ne boš več tepel!«

Začudeno jo je pogledal in se vprašal: Ali zato joče?

France pa je ležal na odru med cvetjem in rožami in se smehljaj, samo lice ni bilo rdeče. Kakor bi spal.

Stanko je sedel v kuhinji in poslušal sosedo, ki je govorila z botro Franco.

»Nà — zdaj pa ne bo zapustil mlademu!«

»Zakaj ne?«

»Sprla sta se snoči — zaradi telovnika!«

»Snoči?!«

»Zaradi Stankovega telovnika, ker je Francetov bil prevelik.«

Stanko je spustil rep stare ponve na ognjišče in vprašal naglo.

»Kdo?«

»Tvoj oče in ded! — Ti si bil kriv, paglavec.«

Povesil je glavo in po premolku prekinil pogovor in vprašal:

»Kdo je ded?«

»Francetov oče!«

Stanko je osupnil, botra Franca pa je nadaljevala.

»Komu pa naj da, če ne zetu?«

»Stanku najbrž!«

»Torej Stanko bo še dedič.«

Dečko je spet pogledal začudeno botro in vprašal jezno:

»Zakaj bom dedič?«

»Ker je France umrl!«

Fant ni vprašal več, ampak vstal in šel skozi vrata. Francetov oče je ded, sam pa dedič. Udaril bi botro, tako grda sta ta priimka.

Zunaj je prala dekla in se ozrla.

»Kaj ti je?«

Stanko je povešal glavo in molčal.

»Kaj ti je?«

»Zmerjajo me.«

Dekla se je posmejela, ovila cunjo in udarila ž njo po perilniku.

»Kaj so pa rekli?«

»Da bom dedič, Francetov oče pa ded!«

Dekla se mu je še bolj smejala.

»Dedič ni tako grdo.«

»Ne maram!« Udaril je z nogo ob tla in obrisal solze. »Zakaj bi pa ne rekel več: Francetov oče?«

»France je umrl!«

Povsod France! — Vsega je kriv, ker je umrl. Prej so trdili, da je njegov stric, zdaj ga bodo zmerjali, da je dedič. In nazadnje sramotijo še Francetovega očeta z dedom!

Tisti dan ni imel nihče časa zanj, vedno so bili drugi ljudje v hiši, ki so kropili. Vaške ženice so tudi jokale in hvalile mrliča — čeprav so bile prej vedno polne pritožb. Kadar je Stanko videl, da je izba prazna, je tudi sam kropil in tako je kropil petkrat. Beračica Cila je zehala ob peči in podila muhe z bose, razpraskane noge, pa Stanko se je ni bal, ker je sedela na drugi strani in dremala.

France je ležal bled na odru ter se smehljal.

Ljudje so prihajali kropit ves dan; zvečer so prišli fantje in dekleta. Ti niso jokali, ampak smejali so se in začeli peti. Par vasovalcev se je spravilo k peči, kjer so nagajali beračici Cili.

Stanko je gledal in poslušal začudeno, nato je odprl vrata v sobo, kjer je slonela Francetova mama na stolu in zrla predse.

Stopil je k njej, jo prijel za roko in zašepetal:

»Pojdite vun! — Kako je nocoj lepo!«

Pogledala ga je, se sklonila in zakrila oči.

»Stanko!«

»Kaj je?«

Ko se ji je oklenil kolena, ga je odrinila od sebe, po licu pa so se ji udrle solze.

»Pusti me! — Pojdi!«

V srcu se je zbudilo vprašanje: »Kaj sem ji naredil?« — Odšel je žalosten iz sobe, sedel ob odru na pručico, naslonil glavo med dlani in mislil. Ko so mu prišle misli na Franceta, ga je pogledal in vstal.

»Bogve, ali je že v nebesih? — Daleč je!« si je odgovoril in spet sedel. Ob peči se je kregala Cila na

fante, dekleta so se smejale za mizo, ob steni je sedela dekla in šepetala s fanti. Stanko se je spomnil spet deda in dediča in se ujezil. Ozrl se je in videl, da ždi v kotu stara teta Huljka.

»Teta!«

Zlezel je k njej. Skozi prste so ji polzele debele jagode; molila je rožni venec.

»Teta, kako porečem, ker je France umrl?«

Starka je dremala in odgovorila v polsnu:

»Molim!«

Vendar se je prebudila in se začudila.

»A tako? — Ti si? — Kako porečeš?«

»Francetovemu očetu? Ali ded?«

Ko se je dobro zavedla, je opomnila:

»Da, da, ded; zakaj pa ne?«

Stanko je užaljen zapustil teto, sedel spet na pručico ter sklenil, da ne poreče: »Ded!« nikdar, ker noče zmerjati. Rajši nič!

Mama ga je prišla iskat in ga peljala v spalnico. Oče je hodil gor in dol po sobi.

»Ljudje sicer govore, a kdo se zmeni zanje. Raznesli so, da smo se snoči skregali, da je grozil, da naju zapodi iz hiše in bogsigavedi kaj še! — Neumnosti!«

»Morda pa je že danes rekel?«

»Kdaj in komu? — Čenče! — Ženske so raznesle; ženskam pa ne moreš sestiti na jezik.«

Stanko se je obrnil in vprašal:

»Kdo je rekel, mama?«

»Francetov oče!«

»Ali ne bomo rekli znanprej ded?«

»Vseeno je!«

Zaobrn timer se je v zid in stisnil pest. Še mama ga uči zmerjati, je pomislil. Mama pa je nadaljevala.

»Saj sem rekla, da ni vredno. Že ko se je rodil, so ljudje trosili okoli, da se bojiš za premoženje. Vedno si dajal potuho našemu in snoči tudi ni bilo treba prepira zaradi telovnika.«

»Da bi zaradi telovnika morali iz hiše!«

»Poznaš ga dobro in tudi to je mogoče, vun nas pošlje...«

Stanko je premislil besede in sklepal, da sta se oba očeta spet prepirala, da sta se kregala zaradi telovnika. Sklenil je, da ga rajši sam da zjutraj, ko vstane.

Govorila sta še dolgo; Stanko ni razumel vsega. Oče je hodil razburjen gor in dol po sobi, mama je jokala. Toliko je še slišal, da ga je mama prosila, oče je udaril parkrat z nogo ob tla.

»Zakaj je tako trmast? Samo za delo in za garanje nisem prišel.«

»Potrpi vendar!«

»Potrpi, potrpi — vse do svoje mere.«

Mama je vstala.

»Moj oče je!«

»Prav zato ne bom samo za hlapca.«

Stanku so začele lesti oči skupaj. Ko se je zjutraj prebudil, je oče stal pri oknu in snažil klobuk; mama je sedela pri mizi.

»Že opravim sam; doma naj ostane. Štiri noči ni spal. Če pojde, mu ob grobu postane slabo, še zmeša se. Treba ga je pripraviti; čas je že, da bi odšli.«

»Pregovorim ga.«

»S Stankom naj ostaneta doma; uro hoda je predaleč.«

»Ne, jaz pojdem!« je vzkliknil Stanko in skočil iz postelje.

»Kam pa? — Predaleč je. Doma boš.«

Stanko se je napravil na jok. Oče ga je prijel za roko in mu rekel:

»Bomo videli; zdaj pojdi pogledat, ali nese že stric Poldin krsto!«

Deček se je oblekel, pogledal na bregu; ni bilo nikogar. Stekel je k Poldinu in vprašal:

»Ali ste že naredili krsto?«

»Kdo te je poslal?«

»Oče!«

Dva pomočnika sta se zasmejala naglas, stric Poldin pa je menil:

»Kaj že težko čaka?«

Molčal je, se obrnil in spet odhitel domov. Pred hišo se je ozrl in videl, da že nesejo. Planil je skozi vrata, hitel v sobo in naznanil glasno.

»Oče, jo že nesejo!«

Ob steni je zašumelo, med ženskami je brzel šepet, v sosednji sobi je zajokala Francetova mama. Ženske so čudno gledale, ko je Stanko zlezl na peč, da bi vse videl.

Krsto so prinesli v hišo: iz desk je bila, kakor zibel, angela je imela ob strani, drugod je bila prevlečena.

Nato so dvignili Franceta z odra in ga položili vanjo.

Prišli so sorodniki, podal mu je vsakdo roko, prišla je njegova mama, objela ga, poljubila ga na čelo, na ustnice, na lice, prijela za obe roki, kriknila in omahnila.

»Moj France!«

Njegov oče pa je prišel teman, z robcem na očeh, pokropil ga in odšel. Pri vratih se je obrnil, zrl dolgo, nepremično, potegnil preko čela z roko, stopil naglo čez prag, naslonil glavo na mrzlo šipo in gledal predse.

Stanko ni mogel strpeti na peči. Vsi so mu podali roko! — Zlezl je na tla, vzal brinjevo vejico, pokropil ga in mu stisnil roko.

Zamrazilo ga je, izpustil jo je naglo in zašepetal: »Zebe ga! — Ogrejte mu roke!«

Ženske so zajokale, a vendar se ni nihče ganil.

»Vzemi slovo, Stanko, ne boš ga več videl,« je rekel nekdo. Jokal je in tudi otroku je postalo čudno pri srcu, prijel ga je za roko in zajeceljal, kakor so mu narekovali.

»Zbogom!«

Prišel je duhovnik, zapel žalostno pesem, v sobi so nato padli udarci kladiva, dvignili so krsto, za njo je šel dolg izprevod po bregu. Preden se je Stanko dobro zavedel, je ostal molčeč in zamišljen sam pri stari teti v hiši. Francetova mama je ležala v sobi z obrazom na blazinah. Francetov oče je dolgo gledal za ljudmi skozi okno. Ko je izginil zadnji človek med drevjem na gričku, je vstal, se prijel z obema rokama za glavo in vzdihnil.

Ob teti Huljki se je Stanko spomnil, kaj mu je odgovorila snoči.

Ne! — Ded ni lepo — dedič tudi ne! — Kako bi pa rekel Francetovi mami? — Zakaj niso kupili še enega fanta? — Nande naj bi bil, pa bi rekel potem: Nandetov oče!

Stanka je skrbelo. Prišla mu je slednjič misel, ki se je je razveselil.

»Njega samega vprašam.«

Splezal je po vseh štirih do njegovega kolena, priril se mu z rokama pred obraz in videl, da joče. Tudi Stanko je postal žalosten, prijel se je za njegova kolena in vprašal:

»Ali ste res ded?«

Starec je pogledal vnuka in vprašal:

»Kdo je rekel?«

»Rekli so, da Vam bom tako pravil.«

»Kdo pravi?«

»Vsi! — Ali res?«

Molčal je nekaj časa, nato ga prijel za lica in mu gledal v oči.

»Ne, reci, reci mi namesto Franceta . . . reci mi: oče! — Kakor sin namesto Franceta . . .«

»Samo: oče?«

Prikimal je in ga pobožal po licu.

Stanko je poskočil, tlesknil z rokama in vzkliknil:

»Potem tudi jaz ne bom dedič?«

Naglo mu je prišlo na misel, da so se kregali zaradi telovnika. Izmuznil se je in odhitel iz sobe.

Starec je osupnil, pri srcu ga je zbolelo.

Stanko pa je snel telovnik s kljuge, prinesel ga in položil dedu na kolena.

»Kaj hočeš?« ga je vprašal trdo.

»Da ne pojdemo iz hiše!«

Obraz se mu je razjasnil.

»Kdo je rekel?«

»Mama!«

»Zakaj?«

»Zaradi telovnika!« je povlekel.

Starec se je spomnil prepira, čutil je v sebi tesnobo, pa se je premagal, pogladil vnuka po glavi, vrnil mu telovnik in pristavil počasi:

»France ne pride več nazaj.«

»Pa mu pošljite!«

Posmejal se mu je trpko in menil:

»Ni mogoče!«

»Saj res!« se je domislil otrok. »V nebesa ni mogoče poslati.«

Pomolčal je in nato vzkliknil:

»Ali ni angel? — Naj pride sam ponj!«

IZPOVED

I.

Tretješolec Ivan se je nagnil k sošolcu in zašepetal:

»Alfonz, zdaj si na vrsti.«

Nagovorjeni se je stresel. Vedno je bil nemiren pred izpovedjo. Z mrzlično natančnostjo je prebiral »ogledala« in si izpraševal vest v vročem pričakovanju. Stopil je k izpovednici. V kapeli je vladal mir; gojenci so klečali po klopeh in šepetali molitve. Slišal se je le tupatam zlog izpovednika. Skozi slikana okna je sijalo sonce, na vrtu se je glasil kos.

Alfonz je pokleknil in začel.

Stari izpovednik, malo gluhi in utrujeni od dolgega izpovedovanja, se je zganil.

»Tako!« je opomnil in pogledal temno skozi mrežo.

Alfonz se je zdrznil.

Izpovednik je podložil roko pod brado in vprašal:

»Kolikokrat?«

»Ne vem!«

»Tako! Grešiti si pa vedel!«

Deček je pomislil in v glavo mu je prihajalo vroče.

»No, kolikokrat?«

»Ne vem!« je zatrdil boječ. »Kdo ve natančno število!«

»Torej se nisi pripravil! Kdor se ne pripravi, ni vreden odveze.«

Po Alfonzu je zagorelo, čutil je, da se mu roke pote od razburjenja in strahu.

Izpovednik je pomolčal, ponosljaj in potrepljal s prsti po polici.

»Torej, reciva: dvakrat!«

»Večkrat!«

»Večkrat? Fant, kaj bo s teboj?!«

Pater je zakašljaj razhujen in spet pomolčal; nato je dvignil glavo in rekel:

»No?«

»Ne vem!« je ponovil deček v zadregi.

»Predolgo se zamudim s teboj!«

Izpovednik se je premaknil in nato pristavil:

»Hitro!«

Alfonzu se je stisnilo srce, nič ni pomislil, temveč rekel:

»Petkrat!«

Ko se je dvignil, mu je bilo vroče, v glavo mu je tiščala kri; izpoved ga je izmučila. Pokleknil je v klop, pa je obstal sredi očenaša in se zganil, kakor bi ga kdo sunil. Potegnil je z roko preko čela, se stresel, ker je čutil mraz v udih, in pograbil katekizem, da bi pogledal »ogledalo vesti«. Iskal je in iskal, preletel naglo vsa vprašanja, a greha ni bilo nikjer zapisanega.

Odprl je nauk o izpovedi in bral določbo o številu. Kakor ozek pas ga je nekaj stisnilo preko prsi, zaprl je katekizem in obklečal za nekaj hipov na mestu. V kapeli ni mogel strpeti, spravil je knjigo pod klop in odšel. Vzel je iz pulta knjigo in sedel na svoj prostor. Pa ni bral, v glavi mu je brnelo, premislil je vse še enkrat in se slišal:

»Petkrat!«

V čelu mu je odgovarjalo:

»Ni res, ni res!«

Preračunal je in se spet vznemiril:

»Moj Bog, kdo je vedel, da je to tak greh!«

Naslonil se je na pult in zrl predse, dokler ni prišel Ivan. Ustavil se je ob pultu in vprašal:

»Kaj bereš?«

Začudil se je, ko je zagledal knjigo narobe pred njim. Alfonz pa se je ozrl:

»Nič!«

Ivan je sedel k njemu. Ko sta molčala nekaj časa, ga je prijel Alfonz za roko in rekel:

»Ti?«

Pogledal ga je, Alfonz je pomolčal, potegnil je z roko po njegovi in zajecjal:

»Ali —? Ah nič!«

»Kaj ti je?«

Alfonz si je pokrill oči.

»Sam ne vem!« je rekel, spustil roko ter odšel iz sobe. Sedel je na vrtu na klop in se slišal razločno:

»Petkrat!«

Pred očmi mu je zamigljalo, v glavi je zaživela ostra misel v besedi in ta beseda je bila zanj ob-sodba.

»Lagal sem; izpoved sem opravil nevredno,« si je rekel.

Čutil je, da ga je zbolelo ob strani. Sklonil se je, stisnil glavo med dlani in čutil, da ga nekaj peče v grlu. Ko ga je Ivan potrkal po rami, se je stresel in dvignil glavo.

»Alfonz, ali si bolan?«

»Pusti me!« je zaprosil. »Nisem.«

Ivan je prisedel in iskal besede. Črtal je z no-žem v klop začetnico in po dolgem premolku rekel:

»Kaj ti je?«

»Nič!«

»Pa si vendar žalosten!«

»Pojdi, Ivan, pusti me!«

Zakril si je obraz in polpridušeno zajokal.

Ivan ga je gledal nekaj časa in zaprl nož; ko ga je vtaknil v žep, je prijel za njegovo roko in rekel mehko:

»Zakaj jočeš?«

Alfonz se je ozrl, vzkrilil z rokama in vzdihnil:

»Ti mi ne moreš pomagati!«

Ivan je vprašal skrbno:

»Ali je mama bolna?«

»Ne!«

Alfonz je naglo vstal. Spomin na mamu ga je zbudel. Stopil je k zidu, odkoder se je videlo morje. Na drugi strani zaliva so se dvigale gore v večernem soncu. Dobro je razložil belo piko vrh slemena; bila je njegova domača cerkev.

Omahnil je na zid, ob strani ga je zbudlo, da je zakril obraz.

»Mama moja!«

Ivan ga je gledal začudeno; ko se mu je približal, se je Alfonz okrenil in ga poklical:

»Ivan!«

»Kaj hočeš?«

Alfonz je umolknil, nato ga je prijel za roko in mu pogledal v oči.

»Ti ne veš!« ... je izpregovoril sunkoma in nato povetil glavo.

Nad njima so šumele oljke in pinije, na vodnjaku je škripalo vreteno. Mimo je priteknel zaripljen deček in lovil žogo.

»Pojdimo se igrat!«

Alfonz je odmajal z glavo.

Tovariš ga je pogledal in vzkliknil:

»Saj se jočeš!«

Ivan ga je odrinil in rekel:

»Pojdi! — Igrat se ne gremo, izpoved je še.«

Alfonz se je obrnil in ju pustil sama; tovariša sta zrla osupla za njim.

Deček je stisnil žogo in vprašal:

»Kaj mu je?«

II.

Ko sta se razšla, je Ivan iskal Alfonza. Našel ga je na vrtu za kapelico. Rdečica okoli oči je pričala, da je jokal.

»Pojdiva igrat domino, Alfonz!«

»Ne, ne morem!«

»Povem prefektu, da si bolan. Spat pojdi!«

Obrnil se je, da bi odšel.

Alfonz je skočil za njim, ga prijel za rokav in zaprosil:

»Ne, Ivan, saj nisem bolan.«

»Pa se jočeš! — Ali ti je kdo umrl?«

Odmajal je z glavo, utrgal rožo ob poti ter jo zalučal čez zid, da je padla v morje. Sklonil se je in pokazal v valove.

»Tja dol bi skočil!«

Ivan se je nasmejal in rekel:

»Previsoko je! ubil bi se!«

»Ali pa utonil!« je pristavil Alfonz potihem in zaprl oči.

»Pa daj!«

»Ah, ne, ne!« je povzel. Vzdignil je glavo, kakor bi hotel nekaj reči, pa je zamahnil z roko in pristavil:

»A — kaj!« ...

»Kako si čuden! — Pojdiva v učilnico.«

»Ne!«

»Pa ostani tu!«

Ivan je utrgal lovorov list in hotel oditi.

»Kdo bo tukaj!«

Ko je odprl vrata, ga je Alfonz poklical:

»Ivan, pridi nazaj!«

»Mene zebe! Pojdi ti z menoj.«

»Ne, Ivan, ubogaj; povem ti nekaj.«

Ivan se je vrnil. Ko je stal ob njem, je Alfonz molčal.

»No?«

Pripognil se je in zajeceljal:

»Saj ne poveš nikomur.«

»Ne, molčal bom.«

»Daj mi roko!«

Segla sta si v roko in umolknila. Ivan ga je pustil in vprašal:

»Kaj poveš?«

»Pusti me, Ivan; težko mi je.«

»Potem pa ohrani zase in me ne kliči nazaj, objokanec!«

Užaljen se je obrnil, Alfonz pa ga je prijel tesno za roko, povlekel k zidu in vzkliknil:

»Ivan, tja dol skočim!«

Ivan se je hotel nasmejati, pa se je ustrašil prijateljevega obraza, ki je ves gorel.

»Zakaj?« je naglo vprašal. »Za božjo voljo, kaj ti je vendar?«

Alfonz je izpustil roko, sedel na stopnico in zaihtel. Dvignil je roko, kakor bi hotel čez morje, in dahnil:

»Izpoved sem opravil neveljavno.« Ko je izrekel, so mu omahnile roke na kolena, le oči so mu gorele.

Ivan je osupnil in po premolku počasi vprašal:

»Ali res?«

»Res!«

Alfonz je skočil pokoncu in se oprijel zidu.

»Ivan! Jaz skočim tja dol!«

»Potem ne bo popravljeno.«

Alfonz je povесil glavo in vzdihnil:

»Moj Bog!«

Ivan je pomolčal in nato naglo rekel:

»Alfonz, saj so izpovedniki še v kapeli; teci!«

Stresel se je in vprašal:

»Ali je še čas?«

»Še!«

Alfonz je vzdihnil in pogledal hvaležno proti nebu, nato si je obrisal solze in odhittel. Brzel je skozi vrt, po koridorju, do učilnice, mimo stolov in miz do kapele. Ko je odprl vrata, sta odhajala izpovednika skozi glavni vhod... Oprijel se je zidu, pred očmi se mu je napravila tema, koleno mu je klecnilo, da je moral sestiti.

»Prepozno!«

Obsedel je nepremično. Zdajpazdaj mu je krčevit sunek pretresel ude.

Mir je vladal v poslopju, mir v koridorju; samo sestri-usmiljenki je rožljala svetinja ob debelih jagodah. Na hodnike je padal mrak.

Ivan je prišel in ga zagledal na klopi.

»Ali si bil?«

»Ne!«

»Zakaj ne?« je vprašal osuplo in razdraženo, kakor bi mu hotel očitati.

»Šli so že!«

Obstal je, nato ga je prijel za ramo in rekel proseče:

»Pojdi k ravnatelju.«

Alfonz se je stresel.

»Hud bi bil; bojim se!«

V koridor je legel mrak. Rdeča svetloba se je kradla skozi šipo iz kapele. Po stopnicah sta slišala korake.

»Ravnatelj gre!« je rekel Ivan.

»Pojdiva!«

»Ne, povej mu!«

Prijel ga je za roko in poudaril:

»Drugače povem jaz!«

Alfonz se je vzpel in rekel:

»Ivan! — Ne!«

»Moram!«

Alfonz ga je prijel za rokav in pritisnil roko na prsi.

»Ne smeš!«

Ravnatelj je potegnil za zvonec. Ko je odzvonil, ju je zapazil na klopi.

»Kaj delata vidva tu v temi!?«

Ivan je povzel besedo.

»Prosim, gospod ravnatelj, Alfonz...«

»No, seveda; zdaj vališ krivdo na drugega.

Molči!«

»Ne, ne!« ... je zajeceljal.

»Tiho!«

Ivan je umolknil in povetil glavo.

»Blagoslov je; pojdita ministrirat!«

Odprl jima je vrata v zakristijo in ju potisnil pred seboj. Oblekla sta se; Alfonz je prijel kadilnico, Ivan je nesel obredno knjigo.

III.

Sveča je gorela pri sveči; med pomladnim cvetjem se je dvigalo kadilo pred oltarjem. Gojenci so se smehljali od sreče in zadovoljstva. Vse je bilo praznično, smehljale so se še podobe križevega pota. Sveti Andrej na oltarju ni gledal več temno izpod košatih obrvi, kakor ponavadi, zvečer po izpovedi se mu je zjasnilo čelo in gube so izginile.

»Gospod, usmili se nas!«

Alfonz se je stresel in ponavljal za ravnateljem.

Ravnatelj je molil:

»Sveta Trojica, en sam Bog!«

»Prosi za nas!«

Ravnatelj ga je pogledal in zašepetal:

»Pazi!«

Ivan je slišal opomin in se ozrl proti desni strani, kjer je Alfonz cingljal s kadilnico.

Zbor je pel.

»Gospod, usmili se nas!«

Alfonz ni odnesel kadilnice v zakristijo; zatopljen v svoje misli, je cingljal ž njo, dokler ni zapazil, da mu Ivan nekaj kaže. Odkril jo je in jo ponudil ravnatelju.

»Kaj delaš?!«

Strogo ga je pogledal in pristavil:

»Pazi!«

Alfonz se je zmedel, vpri prestrašene oči v ravnatelja in obstal.

»Nesi vendar ven!« mu je šepnil za hrbtom nekdo. Dvignil se je nerodno, da je skoraj raz-

tresel oglje. Rdeč v obraz se je vrnil pred oltar, kjer je trdo pokleknil na stopnico.

Njegove misli so bile kakor uklenjene, slišal je le svoj glas:

»Petkrat!«

In odgovor:

»Ni res, ni res!«

Ivan se je ozrl parkrat po njem in videl, da se mu blesti solza v očeh. Zasmilil se mu je. Ko je mislil nanj, se je zdrznil ob vprašanju:

»Bogve, ali pojde jutri k obhajilu?«

Sklenil je, da ga pregovori po blagoslovu, a misel mu ni dala miru.

Alfonz pa je poslušal kakor v polsnu litanije:

»Mati Odrešenikova.«

Oltar je zaplesal parkrat pred njegovimi očmi; dihal je globoko, da se je spet zavedel.

»Kraljica angelov . . .«

Zbor je pel; Alfonzu se je zdelo, da je na oltarju dvoje monštranc, čutil je, da mu gine kri iz lic, preko čela mu je prihajal mraz. Godba in petje sta ga prevzela. Zbor je pel žarečih lic in glasnih grl. Alfonz ni čutil več samega sebe.

Ko je ravnatelj iztegnil roko po knjigi, ki jo je položil na Alfonzovo stran, je tiščal Alfonz tesno sklenjeni roki na prsih in se ni ganil.

»Ali spiš?«

Alfonz se je zbudil in ozrl.

»Knjigo!«

Vstal je in hotel po kadilnico.

Ravnatelj je ponovil:

»Knjigo!«

Pokleknil je nazaj; ko se je sklonil po knjigo, mu je zaplesalo pred očmi, omahnil je in padel na obraz.

»Ivan!« — —

Kaj se je zgodilo, ni vedel; zavedel se je šele na postelji. Pred njim sta bila usmiljenka in domači zdravnik.

»Hipen živčen napad; v kapeli je težak vzduh po cvetju. Jutri bo že zdrav.«

Začel se je spominjati vsega. Počasi, počasi so se vračale misli, dokler se ni spomnil izpovedi. Na rami je začutil breme, okoli srca mu je ležal leden obroč ...

Ravnatelj je po večerji poklical Ivana k sebi in ga vprašal:

»Vidva sta vedno skupaj; kod sta hodila danes?«

Bal se je ravnatelja, pogledal ga je plašno in boječe rekel:

»Na vrtu.«

»Kaj sta delala?«

»Gledala sva morje!« je dejal počasi.

»Ali je hotel iti domov?«

»Ne vem!«

»To ni prav, da sanjarita in stojita ob morju. Vajino prijateljstvo mi ne ugaja. Sanjarjenje škodi.«

Ivan je povesel glavo. Parkrat je še mislil povedati, kaj je Alfonzu, pa se je spet zbal. Ko je zamahnil ravnatelj z roko, se je priklonil in rekel:

»Zbogom!«

Vrh stopnic pa je dvignil sklenjeni roki proti nebu in vzdihnil:

»Hvala Bogu; vsaj k obhajilu ne pojde jutri!«

IV.

Alfonz je ležal v bolniški sobi; skozi okno so prihajali glasovi slavca. Vstal je, odprl je okno in se zazrl v večer. Konvikt je ležal na obali, od dveh strani ga je obdajalo morje. Skozi okno je videl v daljavi mežikajoč svetilnik.

Težko je bilo dečku pri srcu; strah ga je bilo osamelosti, v srcih ga je nekaj tiščalo, v glavi so se mu križale misli.

»Ušel bi!« je rekel polglasno. A kam, ker ladja ne gre. — Pritisnil je vroče čelo na šipo, mrzlo steklo mu je dobro delo. Razgalil je srajco in pritisnil še prsi na mrzli kamen.

Spet je slišal svojo besedo:

»Petkrat!«

In nato lasten odgovor:

»Ni res, ni res!«

»Moj Bog!«

Slonel je na mrzlem kamnu in mižal, dokler ga ni zazebló v hrbet; srajca je bila mokra in se ga je držala.

Zlezal je v posteljo in pustil okno odprto. Zatisnil je oči, da bi spal. Slišal je, kako so v daljavi butali valovi ob skalo. V sobi pa je dišalo po octu in zdravilih. Tiščal je oči in zdelo se mu je, da pada in pada. Opotekel se je, prijel za posteljo in se zdramil. Vročé mu je bilo, da je vrgel odejo raz sebe.

»Moj Bog!«

Vstal je, se oblekel in šel bos po kamenitem tlaku. Dve ponočni luči sta goreli na hodniku ter dvigali in preganjali senco po kotih.

Taval je dalje in šel v veliko spalnico; njegova postelja je bila pogrnjena. Gojenci so spali: mali Baziljko je ležal izključen in držal palec v ustih, tam v kotu je mahnil z roko parkrat nekdo, Ciril se je držal na smeh, Dolfe je tiščal polno slame v pesti in nekaj mrmral.

Alfonzu se je zdelo, da tudi Ivan spi. Legel je za trenutek na svojo posteljo. Oljnata leščerba je trepetala sredi sobe; vzduh mu je del težko. Vstal je spet in šel počasi in tiho mimo ravnateljve sobe po hodnikih in stopnicah v kapelo.

V kapeli je bil mrak. Pred oltarjem je gorela večna luč; rdeči soj je ožarjal stene in kip Matere božje.

Pokleknil je v klop in hotel moliti. Večna luč ga je motila; da je ni videl, je pokleknil na stopnico pred oltarjem. Ostal je na mestu in zrl Mariji v obraz.

Dolgo je tako klečal. Čutil se je skoro zadovoljnega, zdelo se mu je, da mu je vse lažje okoli srca. Vstal je, splezal na klop, ki jo je primaknil k oltarju. pokleknil na oltarno mizo in potegnil nase kip, da bi ga poljubil.

»Marija, mati moja!«

Naenkrat se je opotekel, soha je padla na oltarno mizo, sam pa je omahnil na tla. Vzdignil se je prestrašen in bežal iz kapele.

»Kaj sem storil?«

Bežal je po hodniku, skozi veliko spalnico, od tam v bolniško sobo. Oblečen je legel na posteljo, pritisnil obe roki na čelo in zajokal:

»Kaj sem storil?«

Tesno mu je bilo pri srcu. Zunaj je slišal morje. Vstal je in pogledal skozi okno; mesec je svetil na bližnje školje sredi morja, pene so se belile na valovih.

»Ven pojdem!«

Odprl je vrata, šel spet po koridorju, skočil skozi okno v pritličju, odbrzel nato za kapelo po stezi navzgor in se naslonil na zid. Nekaj časa je gledal nepremično na morje. Tam v daljavi je zablestelo kakor bel golob; ladja je plavala po zalivu.

»Alfonz!«

Za seboj je slišal rahel glas in se preplašeno ozrl.

»Zakaj ne spiš?«

Ivan je stal golorok ob njem; njegova srajca se je belila v mesečini.

»Ne morem!«

»Dvakrat si šel skozi spalnico nocoj; zakaj si drugič tako bežal?«

Osupnil je.

»Ali nisi spal?«

»Ne, videl sem te; videl sem te, kako si skočil skozi okno. Pojdi nazaj!«

Ivan ni povedal, da se je bal zanj, ko je tekel po vrtu.

»Ne!«

»Poslušaj in pojdi!«

»Ne grem!«

»Kaj pa boš tukaj?«

»Nič!«

Glas mu je zastal in v grlu ga je stisnilo.

»Alfonz, nekaj bi ti rad rekel.«

Ozrl se je vanj.

»Jutri ne pristopiš k obhajilu, kajne?«

Alfonz je onemel; na to ni mislil.

»Kaj bo rekel ravnatelj?« je vprašal po pre-molku.

Ivan ga je prijel za obe roki in ga zaprosil:

»Alfonz, saj ne pojdeš?«

»Ne!« je rekel naglo. »Zdaj me pusti.«

Ivan se je oddaljil, pogledal je sredi steze nazaj in videl, kako je prijatelj sedel na zid. Pospešil je korak in zaklical:

»Alfonz, ti si ob pamet!«

»Pusti me!«

Ivan ga je prijel pod pazduho in ga povlekel nazaj. Alfonz se je otepal, pa tovariš je bil močnejši.

»Z menoj pojdi!«

»Pusti me! Tja dol skočim, da bo vsega konec!«

Ivan se je uprl in ga povlekel nazaj na tla.

»Ti si bolan! Pojdi spat!«

»Ne!«

»Alfonz — glej, kaj bi rekla mama!«

Deček se je sključil, zdrknil nato na kolena in zajeceljal jokaje:

»Mama!«

Ivan ga je prijel pod pazduho in ga dvignil.

»Pojdi! Jutri pojdeš k izpovedi in vse bo spet dobro.«

Ko se mu je naslonil na ramo, mu je dahnil:

»Ivan, kaj bi rekla mama?«

Oprl ga je in spravil skozi okno nazaj na hodnik in od tam v bolniško sobo. Položil ga je rahlo na posteljo, obrnil ključ v vratih, vtaknil ga v žep ter legel oblečen sam na drugo posteljo v kotu.

Alfonz pa je ležal na obrazu in ihtel:

»Mama moja ...«

Zunaj je svetil mesec na morje in na bele školje v zalivu, skozi pinije in oljike je šumel veter. Zdaj-pazdaj so udarili v daljavi valovi ob školj; zdelo se je, kakor da se podirajo groblje.

V.

Ko se je zdanilo, je Ivan vstal, odklenil in odšel v svojo posteljo. Alfonz je spal; zbudil se je, ko je prišla usmiljenka v sobo.

»Ali vstanete k maši?«

»Vstanem!«

Oblekel se je ter umil; v glavi mu je šumelo, v udih je ležala utrujenost.

V veliki spalnici je ravnatelj izpraševal, kdo je bil ponoči v kapeli. Sestre usmiljenke so našle prevrnjen kip na oltarju.

Nadzornik spalnice je povedal, da je prišel Ivan zjutraj oblečen v sobo.

»Ali si bil ti?«

Ravnatelj ga je premeril in poudaril vsako besedo.

»Ne!«

Deček je v zadregi povetil oči ter si obrisal solzo.

»Kje pa si bil?«

»Zunaj!«

»Kje zunaj?«

Ni hotel povedati, kaj je delal Alfonz na vrtu, zato je molčal.

»Kaj si delal zunaj?«

»Zdelo se mi je, da je Alfonzu slabo.«

»Kako si to vedel?«

»Odprl je vrata in sem ga slišal.«

Ravnatelj ga je pogledal jezno in rekel:

»Kaj imata vedno skupaj?«

Povesil je glavo in pripomnil boječe:

»Bolan je!«

Solze so mu zdrknile po licu. Ravnatelj jih je zapazil in pristavil:

»Torej nisi bil v kapeli?«

»Ne!«

»Zdaj pojdi. — Po maši pridita z Alfonzom k meni!«

Na hodniku pred kapelo je zagledal Alfonza.

»Ali si boljši?«

»Sem.«

»Potem prideš k meni z Ivanom.«

Alfonz je prebledel in prikimal.

Ko je Ivan pokleknil v klop, je Alfonz že klečal pred njim; pripognil se je čez klop k njemu in zašepetal:

»Potem poveš ravnatelju vse.«

Alfonz se je zdrznil. Zaživel je spet v njem vse. Kaj bo, če pove vse? — Kaj si bo mislil ravnatelj, kaj bo rekla mama? Zazdelo se mu je spet vse tesno in kakor močno kladivo mu je bila na ušesa njegova lastna beseda:

»Petkrat!«

Toliko je počakal, da so zmolili jutranjo molitev, potem je vstal in odšel iz kapele. Hitel je naglo po vrtu navzgor in se naslonil za hip na zid.

Spodaj je bilo morje v jutranjem soncu, bilo in pljuskalo je v breg. Preko zaliva so se svetli-

kali galebi v solnčnem svitu, v vejah oljik in pinijski se je lovila svetloba.

Dušilo ga je, postajalo mu je temno pred očmi, naslonil je glavo med roke in zajokal . . .

Ivan ga je videl, kako je šel skozi vrata. Ozrl se je in ga zapazil skozi zadnje okno v kapeli, ko je hitel po stezi.

V glavo mu je šinila misel, ki ga je navdala s strahom; nič ni pomislil, temveč naglo vstal in odhitel za njim. Ko ga je prijel za ramo, se je Alfonz stresel.

»Pusti me!«

»Ne, dokler ne greš od zidu!«

»Ivan, prosim te, pojdi; meni je težko.«

»Pojdi z menoj!«

Alfonz ga je pahnil od sebe in rekel:

»Meni ne bo nihče ukazoval!«

Ivan ga je spet prijel za roko:

»Ti si bolan; pojdi!«

Ozrl se je in se pripognil za grm.

»Hiti, ravnatelj gre!«

Po poti je prišel ravnatelj in ju strogo pogledal.

»Že zopet skupaj!?!«

Ivan je v zadregi odtrgal list od vrtnice in ga pomel med prsti, Alfonz pa je povesil pogled. Ko ga je ravnatelj vprašal: »Ali ti je slabo?« je zanikal in odmajal z glavo.

Ravnatelj se je razhudil in ju prijel za ramo.

»Čemu se torej potikata po vrtu, ko je v kapeli maša?«

Molčala sta.

Ravnatelj si je domislil in vprašal:

»Ali ne mislita iti k obhajilu?«

Ivan je prikimal, Alfonz se je spomnil Ivanovih besed in je prebledel.

»Pojdita torej!«

Zdelo se jima je, da glas ni več tako strog. Ko sta hotela odbežati, je še pripomnil:

»Potem pridita k meni!«

Hitela sta nazaj v kapelo, gojenci so se radovedno ozrli, ko sta odprla vrata. — Za njima je prišel ravnatelj.

Pokleknila sta vsak na svoje mesto in poiskala molitvenik.

Alfonz ni mogel moliti, položil je knjižico pred se in se zamislil. Ko se je zganil, mu je zopet segla roka po knjigi, naglo je odprl »ogledalo«, nato določbe o izpovedi; kmalu nato se zopet ni zavedal več, česa išče. Za seboj je slišal, da nekdo rožlja z molkom, poiskal je tudi sam svojega in se prekrižal, pa se je kmalu razmislil; roke so mu omahnile in pozabil je, kaj moli.

Ko je pozvonilo k obhajilu, sta se stresla oba. Ivan je opazil, da se Alfonz nemirno premika. Ko je prišla vrsta nanj, da bi stopil pred oltar, se je sklonil naprej in mu zašepetal na uho.

»Ostani!«

Alfonz se je zdrznil in se ozrl. Zapazil je, da je postal ravnatelj pozoren. Čelo se mu je za hip orosilo, nato je pokimal in dahnil:

»Ravnatelj gleda!« ...

Ivan je ponovil:

»Ostani, ne hodi!«

Alfonzu je leglo breme na rame, roke so postale svinčene; zdelo se mu je, kakor bi hotela glava pasti skozi dlani na klečalnik.

»Kaj bo rekel ravnatelj?« mu je šinilo na misel, pa si ni mogel določno odgovoriti. Zdelo se mu je, da je v megli, kjer ni smeri. Le v daljavi je slišal glas:

»Petkrat!«

Ozrl se je zopet preplašen nazaj in obstal nepremično, čeprav mu je sosed na levi rekel:

»Pojdi naprej!«

Ker se ni zganil, mu je vsa vrsta iz klopi šla čez noge, parkrat so ga sunili s komolcem, pa se ni odmaknil.

Začutil je, da je sam v klopi. Obšlo ga je tesno čuvstvo osamelosti, kakor bi bil sam sredi morja. V prsih ga je nekaj stisnilo, da je vstal. Dvignil se je in šel bled pred oltar.

Ko se je Ivan vrnil na svoj prostor, je zagledal pred seboj prazno klop. V srcu ga je zbolel neznan občutek. Pogledal je proti obhajilni mizi in videl, da kleči Alfonz v gruči pred njo. Prav takrat je vstajal, do poklekne na stopnico.

V Ivanu je kri za hip zastala in nato udarila v glavo, da je začutil omotico v pričakovanju tesne groze.

»Moj Bog!«

Pretreslo ga je, planil je po koncu, hitel pred oltar, sunil par kleččih tovarišev v stran, da se je preril do stopnice. Alfonz je že držal prt v roki, ko mu ga je Ivan iztrgal in ga sunkoma potegnil nazaj.

»Ne, Alfonz, ne smeš!« je rekel skoro glasno in dvignil roko, kakor bi mu hotel zapreti usta z dlanjo. V kapeli je zavládala za hip strašna tišina.

MED DVEMA STENAMA

Ponoči je prišla teta Vica, prinesla šestletno sestro Ido in jo položila k njemu v posteljo.

»Varuj, Adolf, da ne pade!«

Vso noč je bil nemir v hiši. Tihi, pritajeni koraki, polglasne besede, nato so kuhali kavo, odpirali vrata, pomivali, izlivali vodo in šepetali.

Parkrat se mu je zazdelo, da je slišal daljen klic, nato kakor bi mijavkalo drobno mače — slišal je, da so zaprli v drugo sobo vrata. Ostalo je samo polglasno šepetanje v kuhinji.

Prevrgel se je v postelji, skočil pokonci, pa ni našel hlač; vrata v kuhinjo so bila zaklenjena. Ko je udaril po ključavnici, je prišla teta Vica, okregala ga in zapodila spat.

»Teta, kaj je?«

»Spat pojdi! — Mama je bolna!«

Zaprta je vrata nervozno, Adolf pa je pritisnil uho h ključavnici in poslušal.

Pogovora ni razumel. Govorili so polglasno in zagonetno. Toliko je razumel, da je mama bolna in da se je nekaj zgodilo v hiši.

»Ali bosta zdaj oba botra nova, ker je Žagar umrl?« je vprašala Bajtarica teto.

»Najbrž ne!«

Dalje ni slišal. Zahihitali sta se pritajeno parkrat in mleli kavo.

V Adolfu se je dvignil odpor. Mama je bolna, njega so zaprli, da ne more k njej. Tuje ženske kuhajo kavo in se smejejo.

Spomnil se je, da oče ni pustil nikdar, da bi se zbirale sosede v hiši. Ker je mama bolna, so se kar ponoči sešle, je pomislil.

Sedel je na tla in se zaveselil misli.

»Oče!«

Sestra se je zganila, pomela oči, pretegnila in se zavila v odejo. Preobrnila se spet nazaj in v poljoku zajecjlala.

»Kaj je?«

»Zaprli so nas!«

Preden je razumela, je začela jokati.

»Mama!«

»Tiho, ne joči; mame ni.«

»Strah me je.«

Adolf je umolknil in gledal v temo, rdečkasti in svetlikasti kolobarji so se vili iz nje.

»Adolf?«

Okrenil se je in počakal.

»Kje smo?«

»Na moji postelji te je pustila teta!«

»Adolf, zakaj si pa ti tam?«

»Mama je bolna, vrata so zaprta, očeta ni. V kuhinji netijo ogenj, žgejo luč in kuhajo,« je poudaril jezno in razžaljeno.

»Mama je bolna? Pojdiva vun!«

»Ne moreva; vrata so zaprta.«

»Pa jih odpri!«

»Ne morem!«

»Potem pridi spat!«

»Ne!«

»Pa tudi jaz ne bom spala.«

Zlezla je v srajčici iz postelje in počenila k njemu. Šepetanje v kuhinji je trajalo dalje. Slišala sta, kako je nastal tek po kuhinji, začvrčalo je na žrjavici in nato dišalo po politem mleku.

»Kuhajo!« je povzela Ida ter se premaknila na mestu. »Pokličiva očeta!«

»Sem že, pa ga ni.«

Umolknila sta. Ida se je stisnila k njemu, da je čutil nočno toploto v njeni rami, sklonil se je

k njej in božal mehko roko do lakta in od lakta do rame.

Strah ga je bilo v temi; skozi malo špranjo v vratih se je predel razsvetljen droben žarek prahu v sobo.

Kakor bi se okno odmikalo, se mu je zdelo.

Izpustil je roko in udaril po vratih.

Ida se je stresla.

»Kaj je?«

Sam ni vedel, zato je molčal.

Ura je zdrknila in bila dve, nato je tiktakala kakor prej.

Slišala sta smeh in šepet v kuhinji, nato so se odprla vrata v drugo sobo in med šepetanjem in koraki sta spet dobro razločila šibko vekanje.

»Adolf, kaj je?«

»Mačka! — Bodi tiho.«

Poslušala sta spet. Tisti glas je pel enakomerno kakor ura na steni.

»Poglej skozi ključavnico!«

Adolf je ubogal, v luknji je od zunaj tičal ključ.

»Tema je.«

»Kličiva; mene je strah!«

»Mene tudi.«

»Če pride sem!« —

»Bodi tiho in ne imenuj glasno. Ponoči pride skozi zaprto okno, če se kliče.«

Na oknu je rasel roženkravt in počasi je rasla iz lonca velika mačka z zavihanim repom. Adolf je spet sedel k Idi in pridrževal sapo. Čudni glas ga je vznemirjal; iskal je v mislih, kje ga je slišal.

»Ti, Adolf; saj ne ugrizne.«

»Ne, opraska. — Če jo udariš, jih pride sto.«

Ida je umolknila in se sključila med kolena.

V kuhinji so hodili koraki, ženske so nalivale vodo, prale in šepetale.

»Zebe me!« je rekla Ida. »Pojdiva spat.«

»Ne grem; pojdi sama.«

Odcepetala je po sobi, udarila z glavo ob mizo in zajokala.

»Kje je postelja?« je vprašala zamolklo. Adolf je tipal po sobi in jo našel sključeno na tleh s palcem v ustih. Ko je otipal po glavi, je začutil mokra lica in jo dvignil v posteljo.

»Zaspi!«

Ida pa se ga je oklenila z rokami in zaprosila:

»Pojdi tudi ti! — Strah me je, če pride« — dahnila mu je v uho komaj slišno — »če pride mačka.«

Čutil je solze na njenem licu, ustnice so trepetale, v glasu je bil daljen jok.

Ko je legel k njej, mu je prijela roko in si jo pritisnila na čelo.

»Boli me!«

Adolf je otipal utekel udarec in rekel:

»Zaspi, pa ne bo več.«

Zunaj se je spet oglasil vekajoči glas. Adolfa se je poloteval strah. Tiščal je oči skupaj, ker se mu je prednja stena odmikala — in molčal.

Sestra je zganila roko in ga zadela v oči. Stresel se je, prijel jo za roko in zaprosil:

»Zaspi, Ida, in bodi mirna!«

Ni bilo odgovora. Zaspala je; ko se je zganila, se je obrnila na drugo stran in vtaknila palec v usta.

Ura je tiktakala v temi vedno enakomerno, Ida je mosljala palec in mlaskala, včasih je zažvižgalo med ustnicami, nato spet mlaskalo.

Adolf je čutil utrujenost. Zunaj pa so hodili koraki bolj poredkoma, šepet in ropot je ponehaval.

Kaj je mami? — Ta misel se mu je zajedla v možgane. Zakaj so ga zaprli? — Zakaj je Ida v njegovi postelji? In opomba o botrih, šepetanje in smeh, tisti čudni glas in vonj po razlitem mleku: vse mu je bilo uganka.

Ob njem je mosljala Ida svoj palec, da je crikalo v temi enakomerno kakor ura na steni.

Izprva je vedel, da je v sobi; tudi okna so bila blizu, nato se je mlaskanje oddaljevalo in ž njim okna, ura je tiktakala pol ure daleč, slednjič nikjer več.

II.

Četrtek je bil in niso imeli šole.

Pri kavi se je Ida držala kislo; na glavi je imela oteklo bunko. Ker je hotela še smetane, je bila postavljena v kot.

»Tiho, da ne zbudiš mame!«

Teta Vica je bila huda in sta se je bala. Adolf je srebal kavo, pogledoval teto in prsal kavine zdrobce iz ust, kadar se je obrnila proč. Čudil se je, da mama tako dolgo spi. Bajtarica je hodila važno in pomenljivo po hiši — Adolfu se je smešna zdela, ker se je znala voziti na kolesu — mešala je mleko in kuhala krušno juho. S teto sta šepetali še vedno in zato je bil tudi Adolf tih. Šlo mu je na smeh, ko je zapazil, da gleda teti levo uho, Bajtarici pa desno izpod rute. Dolgo časa ni mogel zdržati, prsnil je močno kruh iz ust Sultanu v glavo in začel kašljati, kakor da se mu je zaletelo.

Bajtarica in teta pa sta si nekaj šepetali. Ko je vstopil oče, se je ozrla teta.

»Ali spi?«

»Spi!«

Otroka sta postala pozorna; skozi priprta vrata se je ukradel glas, ki sta ga slišala že ponoči. Adolfu je spet vse zaživelo pred očmi; Ida ga je iskala z očmi in se skrivala pred očetom v kot.

»Kako močan glas ima!«

»Pevec bo!«

Oče pa je stopil k Adolfu in mu dal drobno pismo.

»Nesi botru Rugarju!«

Adolf se je obrisal, pogledal očeta v oči, pa ni razbral ničesar. Potisnil je čepico na glavo, stisnil pismo in šel okoli vogla.

Ida je obupno zajokala, da hoče ž njim.

Postal je za voglom in videl, da je pismo odprto. Potegnil je pisanje iz ovitka, naslonil se plašno na zid in čital počasi. Tretje leto je že hodil v šolo, pa očetove pisave ni lahko bral. Slovkoval je; ker ni imel časa, je vtaknil nazaj. Dve besedi sta mu ostali živo v spominu.

»... juda imamo ...«

Adolf je obstal ob skrivnosti. Judje so križali Jezusa, slišal je od gospoda. V cerkvi jih je videl na križevem potu, izpred oltarja je gledal neznane bradate može na odprtinah na koru, ki so se premikali — bili so podobni judom. Morda je kakšen prišel k njim? —

Pismo je oddal botru Rugarju.

Rugarica se mu je posmejala, prijela ga za glavo in mu dala dve jabolki. Domača hči se mu je tudi smejala in ga norčevaje vprašala:

»Zdaj boš moral zibati, Adolf, kajne?« —

Adolfu je zastala sapa. Zobje so mu ostali z zagrizenem jabolku za par hipov, odprl je oči, obrisal se naglo z rokavom in pogledal začudeno.

»Prevelik je že!« je pripomnila Rugarica.

»Ker je fant, ga bo že!« je rekel gospodar.

Adolf se je jezil natihem. Vedel je, da se norčujejo iz njega; zakaj, tega ni umel.

Na poti mu je prihitela naproti Ida, prijela ga z glasnim vzklikom za roko in brzela rdečih ličec:

»Adolf, ti ne veš: fanta so kupili nocoj. Tako majhen je kakor moja punčka in nič ne reče, samo vpije. Meži, pa lovi z ustmi prst, če se jih dotakneš. Tako majhen!«

Adolf je obstal in gledal začudeno.

»Ali je jud?«

Zdaj ga je začudeno gledala Ida in mu zrla v oči.

»Ne vem!« je pristavila in v zadregi iskala predpasnik in vlekla žepe.

»Glej, to mi je prinesel nocoj.«

Adolf je pomislil in se posmejal.

»Če je majhen in ničesar ne reče, ni ničesar prinesel.«

»Pa je!«

Naredila je jezen šobček in v oči so ji silile solze od trnice in vere, da ima teta prav.

»Prinesli so že zibelko zanj.«

Izpustil je njeno roko, otipal v žepu jabolko ter ga ponudil v prvi zadregi in presenečenju.

»Na!« —

Pomislil je nato in trdo pripomnil.

»Jaz ga že ne bom zibal.«

Spomnil se je, da sta se mu Rugarica in njena hči smejali. Zbolelo ga je v hipu, obrnil se je vstran in krenil med njive. Ida je ostala zadaj z jabolkom. Ose so zavohale načeti sad in so začele brenčati okoli nje. Ker je držala jabolko v obeh rokah, je jela že pol prežvečene jabolčne kose pihati vanje. Ko ni nič pomagalo, je začela otepati se in kremžiti obraz, ihteti in bítí z nogama ob tla. Vrnil se je naglo k njej. Prijel jo je pod pazduho, da je zaječala in zahopalela, pritisnil k sebi in prenesel. Oprijela se ga je krčevito, da mu je dihala v lice.

Postavil jo je na tla.

Ida ga je gledala skozi solze in se utešila. Prijel jo je za roko, da bi jo peljal naprej; začela je iznova kričati.

»Kaj ti je?«

»Jabolko so mi muhe snedle.«

Vrnila sta se in ga našla v travi. Adolf je sedel na tla, da pokliče božjega volka, pa je opustil in se zamislil. Ida ga je gledala in grizla jabolko, da so se

ji svetili zobki. Ko je pojedla že polovico, je tlesnila z rokama in hitela.

»Nekaj poneseš fantu domov!«

»Komu?« — se je ozrl. — »Judu?« —

»Saj ni jud!« — je opravičevala. »Saj ne gleda tako. Pač, pač,« je popravila. »Grdo gleda, drugače pa meži.«

»Ne, njemu ne poneseš!«

Iztrgal ji je košček iz rok in ga zalučal v pšenico. Preden je začela kričati in se dreti, je izginil med travo in žitom, vtaknil roke v žep ter se stisnil v ozimsko rž.

Ida je vpila, zlezla v pšenico, mandrala in tlačila bilke, kakor bi šla burja skozi njo. Iskala križem in delala poti in gazi, lomila slamo in si brisala oči. Ko je zagledala slepiča, je zledenela v strahu, stresla se ter začela obupno klicati na pomoč, ker jo »kača grize in pika«.

Teta je slišala krik na bregu in je šla ponjo. Klicala je Adolfa in tolažila Ido. Adolf pa se je tiščal med žitom tiho kakor hrček, trgal kokalj in plavice. Ko je odšla, jih je spet razcukal.

Zakaj so kupili še fanta, se je vpraševal, in povrhu še celo juda. Odgovarjal si je, samo zato, da njega jeze in bo moral zibati. Izkušal si ga je predstavljati, naredil je teman obraz, in pred seboj je videl prav tako temnega, ki je mižal ter lovil z ustmi prst.

Premislil se je in hitel domov. Ida si je brisala solze, gledala grdo ter drobila kolač. V kuhinji je dišalo po pečenem kruhu. Teta Vica je z važnostjo štela hlebe.

Bajtarice ni bilo videti. Ker ga ni zapazila teta, je odprl potihoma vrata in smuknil v sobo. Sonce je svetilo skozi rdeča zagrinjala. Svečan mrak, poln slovesnosti, je vladal v izbi in bodel s svojo rdečo temo v oči. Vse v sobi je bilo rdeče. Mamin obraz in njene roke in njene rjuhe. Ni spala, roka ji je trudno

počivala na odeji. Dvignila je trepalnice in se mu nasmehnila.

»Kje si bil?«

Pomolčal je.

»Na Rupi!«

Preden je stavila drugo vprašanje, se je ozrl po sobi.

»Kje je jud?«

Nasmehnila se je spet, odgrnila zibelko na skrinji in pokazala.

Dojenček je samo napel ustne.

»Zakaj ste ga kupili?«

Tesno in počasi je vprašal, kakor bi beseda veljala cekin; poznal se mu je v glasu in na obrazu pritajen srd nad bratcem.

»Da ga imamo! — Ali ga nimaš rad?«

»Ne! — Tudi zibal ga ne bom!«

Naslonil se je na skrinjo in podložil brado z rokama, meril in sledil zagrinjala podolgem in počez.

»Od koga ste ga kupili, mama?« — je dvignil glavo.

»Kuma Bajtarica ga je kupila!«

»Kje?«

»Ne vem!«

Pobožala je njegovo kodrasto glavico, ki je iskala takim mislim pot. Vse se mu je zdelo čudno in zagonetno. Vonj v sobi ga je opajal, da je naglo dihal in naglo mislil.

Dvignil je zopet glavo; v tehtni in počasni besedi je bil stisnjen jok.

»Zakaj ste me zaprli ponoči?«

»Kdo?«

»Teta!« je skoraj kriknil. Dojenček se je zganil in začel vekati.

»Dajte ga nazaj — ali pa prodajte ga!«

Pobožala ga je po licu in zaprosila:

»Pojdi in pokliči kumo Bajtarico.«

»Ne!« —

»Pokliči, Adolf, jaz ne morem!«

»Zakaj ne?«

»Bolna sem!«

Mamo je imel rad. Poklical je Bajtarico, sam pa je zlezal pod češnjo, legel na hrbet in gledal modro nebo nad seboj. Tu pa tam je plaval bel oblaček, strnil se z drugim, mnogokrat sta se razdelila dva in med njima je rastel tretji. Skozi zelenje se je kradel sončni žarek, ščinkavec je drobil na veji gosenico in jo delil lačnim kljunom. Mlade senice so obletovale češnjo. Nad poljem se je širil truden dopoldanski mir. Adolf je gledal v nebo, v sebi je čutil utrujenost. Nekje zadaj je kljuvala misel in zahtevala pojasnila in sklepov, zaključkov in dejanja. Zaprl je oči in dihal vase, odprl jih spet. Čim bolj je mislil, tem bolj je čutil v sebi praznoto in neznan občutek, kakor bi se nekaj odmikalo.

»Zakaj je mama bolna in kaj ji je?«

Kakor bi mu z žimo žagal ob srcu, tako tesno se mu je zdelo vse. Samo cvileči glas bi moral še slišati, pa bi kričal.

»Zakaj je bolna in kaj ji je?«

V odgovor mu je spet brnelo vprašanje. Stisnil je pesti. Okoli hiše je prišla dekla z grabljami in hlapca s kosami.

Hlapec Tone je pošegetal Adolfa pod brado.

»Ali ti ne kosiš letos; koso imam zate.«

»Ne!«

Vstal je in ga pustil.

III.

Popoldne so odnesli otroka iz hiše.

Adolf je vesel to naznanil Idi. Ida je jokala, ker mu je hotela nesti »Vožnjo po železnici«.

»Ti si neumna!« je zatrdil nad njo, »saj še ne zna brati.«

»Naj se pa nauči!«

Ker je še vedno jokala, jo je pustil. Na klancu je pasel Matiljkin Drejč ovce. Razcapani in zanemarjeni dečko je ležal na zemlji in dvigal noge v taktu. Mati je služila pri Podlakarju in priredila gospodarju sina, ki je tudi pri njem služil in živel. Ni bil priljubljen med posli, zato je mati tembolj garala, da je potolažila gospodinjo, ki je nad njo delala vedno strupen obraz. Drejč je bil prepuščen samemu sebi in pa božjemu vetru, ki mu je pihal skozi razcefrane hlače.

Ko je prišel Adolf k njemu, se mu je smejal naglas že oddaleč, skočil je pokonci in se bil ob kolena.

»Zdaj boš privezan, kajne? — Aja, aja.«

Oponašal je z roko zibanje ter se smejal.

Adolfa je zbolelo sredi srca, izpustil je skorjo iz rok, ki jo je hotel vreči janjčkom, in onemel.

»Ali boš zibal?«

To vprašanje je Adolfa mučilo do smešnosti. Pa se je hitro spomnil.

»Saj so ga nesli proč!«

Kakor kamen se mu je odvalilo od srca nekaj težkega; predstavljal si je Bajtarico, ki ga je nesla iz hiše. Bil ji je hvaležen.

Drejč se je prijel za bose palce, naredil kolo in se zavalil po trati. Potem je prezirljivo vprašal:

»Kje je pa mama?«

»Leži!«

Njegov obraz se je hudobno smejal, vstopil se je nato pred Adolfa ter se bil ob kolena. Ko ga je premeril od vrha do tal, mu je Adolf pripeljal zaušnico.

Drejč je ni vrnil, ampak ga spet zaničljivo meril od glave do pet in od pet do glave. Sedel je nato na kamen in se režal naglas.

Adolfu so hotele od jeze in togote solze zapreti grlo. Obrnil se je, da bi odšel. Ko je skočil čez zid na njivo, je Drejč zaklical porogljivo za njim:

»Ti si še neumen! — Ne razumeš ničesar!«

Adolfu je zakipela kri, pripognil se je, da bi vrgel kamen, pa ga je izpustil, ko je Drejč porogljivo in krohotaje zavpil za njim:

»Aja, aja! — Nazaj ga prinesejo! — Mama je bolna radi njega.«

Na to ni mislil. Trudno mu je postalo v glavi. Šel je proti domu; ko je vstopil na dvorišče, sta prišli skozi vrtno lesa Bajtarica in Rugarica v važnem pomenku. Bajtarica je nosila na rokah pogrnjeno dete, Rugarica pa si je svečano brisala nos, ujela dečka in mu stisnila v roko piškotov.

»Zdaj smo pa nazaj prinesli Lojzka!« — je hitela v množini in ga pogladila po čelu.

Obstal je, pomislil hitro, zdrobil piškote v pesti in jih vrgel pred prestrašeno botrico od sebe po dvorišču. Zbežal je za vogal in obsedel nepremično. Za hip ni bilo misli v glavi, nato je mislil na Drejča in Bajtarico.

»Zakaj so ga prinesli nazaj?« je vzkliknil, dvignil roke in zalučal kamen v debele orehove veje, da je padal zelen sad po tleh.

Ni mu dalo obstati na mestu; lezel je po smrečevju in borovju. Sonce je padalo za goro in med vejami je predel v pajkovi mreži sončni žarek, bežal po lestvicah in nitih na vrh pa nazaj. Stric pajek je zadovoljno sedel na sredi in gibal z nogo, kakor da si snaži čevlje.

Adolf je lezel dalje, ognil se pajku; veja ga je udarila po čelu. Obstal je in jo zlomil.

Zaslišal je hihetanje in smeh za Gričkom. Stekel je po stezi navzgor, sklonil se na roke in lezel po štirih dalje. Ko je prišel na vrh, se je skrnil med travo za skalo in pogledal čez.

Ob rži, tik blizu njega, sta stala močan fant in sosedova dekla Roza in se poljubljala.

Adolf je dvignil roke kvišku in zakričal. Vroče mu je postalo, vkopal je svoj obraz v travo in zaihtel.

Smeh za ržjo je utihnil. Nista se ozrla, ampak Roza je privzdignila krilo in zbežala ob rži po travi, da so pod njeno boso nogo šumele kresnice in lošč. Fant je krenil s klobukom na očeh na pot.

Ko sta izginila za vasjo, se je Adolf zavedel, v duši mu je bila praznота brez dna. Oči so bile solzne, trepetal je in čutil, kako mu v glavi kljuje in tolče.

Zdelo se mu je, da se je nekaj utrgalo v njegovem življenju; sam pred seboj je čutil strah in grozo. Dvignil se je in naglo zbežal proti domu. Preden je vstopil v sobo, si je obrisal oči.

Sultan mu je prišel naproti; Adolf ga je udaril, da je pes zacvilil in ga pogledal žalostno.

Deček je naglo vstopil; v drugi sobi so gostili botro Rugarico, zato je šel k mami. Nezavedno je iskal pri njej rešitve in miru. Tema je bila v sobi, luči še niso prižgali. Otikal je skrinjo, potegnil mamino roko in tiho zašepetal:

»Mama!«

Zdramila se je, zganila z roko, zaslišala glas in ga pobožala po licu.

»Kaj je?«

Pomolčal je, iskal vprašanje, ki je že sedelo na jeziku in zahtevalo odgovora, ter zajecjljal:

»Zakaj sta se poljubljala?«

»Kdo?«

»Ne vem za oba!«

Zatrepetala je njena roka na glavi, prsti so nežno objeli brado, ko je vprašala:

»Ali si jokal? — Zakaj pa?«

»Ne vem!«

V njem se je širila praznота. Občutek dveh mrzlih sten, ki se razmikata in hočeta razgnati srce,

mu je ležal v prsih, da je čutil v ustih okus po apnu in steklu.

»Kje si videl?«

»Na gričku!«

»Ali nisi poznal?«

»Nisem obeh, samo sosedovo deklo.«

Stisnil je njeno roko.

»Zakaj sta se poljubljala?«

Zasmejala se je trpko, razumela na pol, kaj hoče, več pa je slutila.

»Najbrž sta se imela rada!«

Adolf je pomislil. Tudi sam je imel mamó rad, tudi njega je poljubljala, vendar je čutil, da je razlika. V čem in zakaj, tega ni umel. Njegova misel je naglo delala, preletel je vse zaključke in spet vprašal:

»Zakaj si pa bolna?«

Roka je spet trepetala. Obmolknila je in pomislila. Čutil je, da nekaj prikriva, čutil je njeno zadrego, spoznal po roki, ki ga je nežno stisnila k postelji. Zato je čakal.

»Prehladila sem se,« je izrekla počasi, glas ji je trepetal in prsti so se umaknili njegovemu licu.

Zapazil je v njenem glasu trepet; slutil je, da mu ni povedala čiste resnice, zato je pritisnil njeno roko na lice in slovkoval:

»Ali nisi radi Lojzka?«

Prijela ga je z obema rokama za lica, posmejala se in ga potegnila k sebi. Poljubila ga je na visoko čelo.

»Kdo je to rekel?«

Spomnil se je, da mu je bilo prepovedano hoditi z Drejčem, osvobodil se je njenih rok in zlezal nazaj na tla.

»Mi — slil sem! — Drejč je rekel!« je pristavil tiho in skesano. Zajokal je njegov glas, srce mu je bilo od pričakovanja in zahtevalo rešitve.

Zadel je z nogo zibelko ob skrinji. Isti hip je otrok zavekal v njej. Mami so omahnile roke; naslonila se je nazaj.

»Pokliči koga, Adolf!«

Dečku je padlo v srce kakor kos mrzlega jekla. Vse je bilo v trenutku tako že blizu, ves tisti neznan svet bi bil pred hipom zagrabil z roko in razumel s srcem. Zdaj je vse zbežalo izpred njega in pred njim je bila le prazna groza.

Šel je iz sobe, na pragu je zadel zamišljen v Bajtarico, ki je nesla luč in juho, in prevrnil cilinder petrolejki; vroča juha je štrknila Idi na obraz, ki je nesla za njo velik kos kruha in lonec mleka v desnici, v levici pa »Vožnjo po železnici«. Med glasnim jokom je padla k zibelki, »Vožnja po železnici« se je kopala v mleku, na knjigi pa je ležal prevrnjen lonec brez ročice. Ida je tiščala palec v ustih in jecljala:

»Zdaj bo pa Lojz brez večerje!«

Adolf je zbežal iz sobe. Zunaj je bilo jasno, zvezde so blestele nad vasjo, Rimska cesta je razprezala svoj pas nad vrt in hišo. Večernica je še migljala nad hribom. Mir je bil povsod, le v dolinici je lajal pes, troje oken je bilo razsvetljenih, ki so mežikala tu pa tam zaspano in nagajivo.

Prvič v življenju se je čutil nesrečnega.

Mrzli poletni zrak mu je dobro del; legel je na rosnato trato, težko mislil, iskal in mislil. Polagoma so se začele misli zapletati, postave so dobivale dvojen obraz. Ko ga je teta Vica poklicala ob odhodu botre Rugarice, ni več slišal.

»Kaj mu je danes? — Da bi le ne bil bolan!«

Krčevito se je držal za travo, ko so ga našli. V lice je gorel od razburjenosti, na čelu so se mu sprijemali potni lasje.

Položili so ga na posteljo in prekrižali.

Ida pa je razlagala novemu državljanu podobe, ki jih je imela v »Moji prvi čitanki«, in se jezila nad

njim, ker je ni poslušal, ampak začel vpiti z nakremženim čelom.

»Ti si trmast!« mu je rekla in šla užaljena od zibelke.

IV.

Drugi dan je šel v šolo.

Pred vrati so že čakali otroci. Okoli Matiljkinega Drejča se je nabrala gruča otrok in s prstom kazala na Adolfa.

»Zdaj bo moral zibati,« je padla rezka beseda, ki je ni slišal. Med gručo je nastal smeh in tiho šepetanje. Ko je prišel mednje, so začeli vsi gibati z rokami in peti v taktu:

»Tuta nina,
tuta na,
svet' Urban
je pasel kravce
do poldan;
Brezo zgubil,
Čade nej,
prišel volk,
je snel obej.«

Adolf je pobledel, zardel in spet pobledel, dvignil kamen in ga prvemu vrgel v čelo. Deček je zajokal, ko je začutil kri na glavi; v tistem hipu je stopil učitelj med gručo, prijel Adolfa za roko ter ga temno pogledal.

Adolf se je stresel od razburjenja in jeze, stisnil ustno med zobe in gledal v tla.

Ko so odmolili, ga je učitelj poklical.

»Zakaj si vrgel kamen?«

Adolf je molčal in gledal srepo v tla. Če pove, si je mislil, se bodo smejali iznova vsi, tudi učitelj.

»Povej!«

Adolf je molčal, v sobi je bil molk, da je bilo slišati muho na oknu.

»Pojdi klečat!«

Takrat je dvignilo dekletce roko v klopi in zapelo s tenkim glasom:

»Dražili so ga!«

Adolf se je ozrl in videl sosedovo Lenčko stati v klopi.

»Kako?« je povprašal učitelj.

»Norčevali so se!« Dekletce je zardelo in drsalo v zadregi z roko po klopi, da je imelo prste vse črne.

»Povej!«

»Sram me je!« je zajecjlala polglasno in povesila glavo. Učitelj je bil v zadregi; potegnili si je z roko preko čela in ukazal:

»Sedi!«

Lenčka je sedla in sočutno gledala Adolfa, nato je iztrgala papirček iz zvezka in napisala z velikimi črkami:

»leneboj se Doma povemjaz Zakaj si klečal Z Mano pojdeš Domov. Čehočeš Lenčka.«

»Daj naprej!« je šepnila boječče. »Adolfu daj!«

Sošolke so se namuzale nagajivo in listek je romal iz roke pod klopjo v roko. Zadnje dekletce ga je vrglo proti Adolfu. Padel je predaleč; Lovrečev France se je pripognil in ga dvignil. Takoj je završalo med klopmi, da je Lenčka pisala Adolfu. Dekletce je rdelo, Adolf je gledal v tla, pisal račune na skriljasti tablici in se ni ozrl ne na levo, ne na desno. Kmalu nato je krožila karikatura med fanti: dva sta se držala pod pazduho in stopala pod širokim dežnikom.

»Adolf in Lenčka se ženita!«

Ko je Adolf prebral napis pod karikaturo, je zbledel, pograbil listek in ga raztrgal.

Učitelj je zapazil nemir in poslal Adolfa klečat pred tablo.

Pobral je svoje knjige in se dvignil. Lenčka je gledala v klop. Čutila je, da ji srce naglo bije, v prsih je občutila žalost in sram.

Ko je pokleknil, so ji solze kanile na lice in na računsko tablico. Številke so izgledale kakor napih-njeni in prozorni hrošči. Adolf je videl le karikaturu in se spomnil večera na Gričku. V duši je vstala spet nejasna boleost; ko ga je poklical učitelj, je ostal na mestu.

»Ali spiš?«

Adolf se je stresel in vstal bled. Vprašanje ga je poklicalo nazaj v šolo. Učitelj je videl bolno lice in drget njegovih rok in ga poslal v klop.

Naslonil se je in sedel brez misli in nepremično. Glava ga je bolela, oči so ga pekle nekje zadaj za glavo in glas učiteljev je zvenel v čudni dalji.

Ko so odšli drugi, ga je učitelj poklical k sebi.

»Kaj so ti hoteli?«

Deček je pomislil, ozrl se in ni videl nikogar.

»Ker se norčujejo!« — Vrtel je in prekladal ravnilo iz roke v roko in gledal v tla.

»Kako?«

»Da bom zibal!« —

Učitelj se je posmejal in ga potrkal po rami.

»Saj to ni nič hudega.«

»Pa ne bom! — Zakaj so ga kupili!«

Pokril se je in naglo odšel.

Ob cesti so ga čakali otroci. Dva dečka sta pri-
vlekla s silo med vrstami Lenčko k njemu. Dekletce
je hlipalo in praskalo.

»Čemu se bojiš, saj si pisala.«

Nekdo je čital glasno:

»Z mano pojdeš domov! Lenčka!«

Adolf je obstal. Hotel je iztrgati Lenčko iz rok, pa je misel prena-glo skle-pala. Zakipelo je v njem; Lenčka je kriva, je pomislil. Zdaj se pa njemu sme-jejo. Iztrgal ji je tablico in jo udaril po glavi. Ko so se razsuli drobci po tleh, je začutil krivico v srcu, videl je preplašeni in nedolžni obrazek, ki je iskal poti iz presenečenja do solz. Tablica je ležala pred njo na tleh v kosih, Adolf je zbežal.

Doma je vrgel knjige na mizo in šel na vrt. Sosedova hiša je bila za streljaj oddaljena. Sedel je na klopico za zid in čakal, da pride Lenčka.

Na sosedovem dvorišču je bilo vse živo. Tropa puric se je oblastno izprehajala po njem, purani so širili peroti, spuščali po kljunu rdeči smrkelj in se grozili. Ko je primahal Sultan na vrt, je zagledal sosedovo mačko na zidu; pihnila je vanj, pes ji je pokazal zobe, da je zbežala. Preskočil je naglo vrt in planil med kokošjo družino za muco, ki je zbežala na bližnjo slivo in ga zbadljivo gledala izmed vej. Sultan je udaril z repom in zacvilil.

Na dvorišču pa je bil krik in vrišč, petelin je kokodakal na visokem stolu, kokoši so bežale na vse strani in bile s perotmi po prahu in pesku, da so jih komaj dohajale noge.

Adolf je hotel poklicati psa, pa je zagledal na vratih sosedo, ki je v strahu za svoje putke prihitela na prag. Od druge strani je pritavala Lenčka.

»Zakaj se jočeš?«

Adolfu se je stisnilo srce, čutil je mraz v sencih in pričakoval obtožbe.

Lenčka je hlipaje spravila iz sebe počasi:

»Pa-, pa - dla sem!«

Adolf je obstal; mraz se je izpremenil v bolelost.

»Pa-, pa - dla sem in ubi - bi - la tablico.«

Čutil je še bolj pekočo krivico v srcu. Ko je videl rdeči obrazek jokati, mu je bilo tesno in žal.

Vprašal se je, kaj je hotela s pismom, kaj so hoteli s karikaturo v šoli. Vrstilo se je vprašanje za vprašanjem in nikjer ni bilo odgovora.

Vstal je in šel z vrta.

Na dvorišču je veliki hlapec napajal konje. Posadil ga je na rjavčka in žvižgal veselo pesem. Ko je privezal konje in si osnažil škornje na trati, ga je Adolf vprašal:

»Tone, zakaj se ljudje ženijo?«

Hlapec se je glasno zasmel, privzdignil ga za ušesi in pripomnil:

»Kaj ti ne pride na misel!? — Ko boš velik, že izveš. Zdaj si še otrok.«

Adolf je povsili užaljen in osramočen glavo.

»Kdaj bom velik?« se je vprašal in stopil pred hlapca; videl je, da glava sega komaj do težkega tolarja Marije Terezije na njegovem telovniku.

»Ko boš velik! —«

Hlapec ga je dvignil na ramo in ga nesel v hišo. Adolf je sedel molče v kot pri ognjišču in brskal po pepelu.

Mamo bi rad vprašal, pa se ni zanesel.

Ko je prišla teta Vica, je imel hlače zaprašene in bele; ko je kihnil, mu je prišel pepel v oči in nos, da si je mencial oči do solz in kihal neprestano.

V.

Popoldne je videl, da je gnala Lenčka past.

Vzel je svojo tablico, stisnil jo pod suknjič in se počasi izmuznil skozi vrt mimo pšenice v gozdič. Na drugi strani je na bregu pasla Lenčka.

Čepela je ob skali in vrtela papirje v roki, ob njej se je smehljalo rdeče jabolko.

Gledal jo je nekaj časa, nato se splazil potihoma do nje in stal brez besed.

Ozrla se je in se mu nasmejala. Izvlekel je tablico in ji jo ponudil.

»Zakaj?«

»Ubil sem tvojo!«

»Mama kupi drugo.«

Vrtel je tablico v roki in gledal v tla.

»Lenčka,« je povzel, »ali si še jezna?«

Pogledala ga je zopet.

»Saj nisem bila.«

Molčal je, Lenčka tudi.

»Ti?«

Ozrla se je radovedno vanj in vprašala s pogledom. Adolf je zopet pomislil.

»Zakaj nisi povedala mami?«

Zasmejala se je.

»Kregan bi bil.«

Ozrl se je v hipnem razdraženju in zagledal, da gre krava v klanec.

»Počakaj, zavrnem jo jaz.«

Ko se je vrnil, mu je ponudila popisane papirje.

»Glej, Adolf, beri!«

Vzel je pismo in brala sta počasi, ker je bila pisava težka in neokretna.

Čitala sta polglasno, ugibala pri črkah in čitala.

»Draga Roza! —

Pišem čez hribe in doline zelene pošiljam pozdrave sladke in medene Tvoj Jože ali rože na vrtu cvetijo vsak dan moje misli k Tebi hitijo in dneve štejejo ko boš Ti moja naj se ljudje smejejo Bog bo otroke dal Ti jih boš zibala jaz bom pa kruhka dal.«

Na koncu je bila pika in nato spodaj:

»Tvoj Jože.«

Ko sta prislovkala do konca, sta se nasmejala prvi hip, potem umolknila. Lenčka je z roko nehote sprožila jabolko po bregu, vzkliknila in hitela za njim. Vrnila se je in rekla:

»Jaz bi rada zibala. — Pri nas ni več otrok.«

Pogledal jo je začudeno.

»Jaz ne maram.«

Nato sta molčala.

»Bog dá otroke!« je poudaril Adolf po dolgem.

»Bog dá! —«

»Doma so rekli, da so kupili.«

Zopet sta molčala.

»Kdo je to pisal?« je vprašal.

»Ne vem. Naši dekli sem vzela.«

Adolf se je spomnil na griček in na Rozo. Fant je pisal in tisti fant je Jože.

»Jaz sem ga videl!«

Daleč nekje se je oglasil surov glas, kričeča popevka se je razbijala ob rebri.

»Kdo poje?«

»Drejč!«

»Ta!«

»Ovce pase!«

»Prižene po klancu in bo klel!«

»Ne!« je rekel Adolf. Lenčka se je pa spomnila prizora pred šolo in nagajivke, ki jo je učil Drejč.

»Tuta nina
tuta na!« ...

»Adolf, zakaj ne maraš zibati?«

»Ker je jud!«

»Saj so ga krstili za Lojza — toda Albert je lepše.«

»Meni ne!«

Nasmejala se je glasno in zardela. Adolf ni ničesar opazil in ničesar rekel.

Prijela je njegovo roko in vzkliknila:

»Veš kaj, Adolf?«

Pogledal ji je v oči.

»Veš kaj? — Kajneda nisi več jezen na Lojza?«

Ni odgovoril.

Dekletce je nadaljevalo.

»Ne smeš biti, veš; Bog ga je dal in krščen je.«

»Zakaj me pa dražijo?«

Lenčka je umolknila. Čez klanec je zopet dospela pesem. Kričeči in zadirčni glas je dobro, pravzaprav slabo razodeval pevca.

Adolf je pomislil na Matiljkinega Drejča in njegov posmeh.

»Čemu se mi smejejo?« je ponovil.

»Ker se jeziš!«

Na klancu se je oglasil zvonec. V zraku je zažvižgalo in v razdalji dveh metrov je padel na tablico kamen, da se je raztreščila v drobce.

Adolf je skočil pokoncu, Lenčka je obstala plašno na mestu.

»Kdo je vrgel?« je vprašal, ko se je zavedel. V odgovor se je na zidu prikazal Drejč.

Adolf je vzkipel in planil proti zidu.

Drejč je porogljivo poudaril:

»S takimi predpasnikarji se jaz ne tepem!«

Adolf je čutil, kakor da ga je udaril po licu.

»Kdo je predpasnikar?«

»Ti — vedno si s punčeti; sram te bodi, vedno se ženiš!«

Adolf je videl ves prizor po šoli in stal kakor vkopan. Drejč pa je nadaljeval:

»S fanti hodi in ne bodi neumen!«

Lenčka je čakala na bregu in poklicala:

»Adolf!«

Ko se je ozrl, je dvignila jabolko.

»Narediva ogenj in ga spečeva.«

Drejč se je zasmel.

»Domov pojdi rajši, domov zibat, da ne boš tepen.«

»Ne! — Ziblje mama.«

»Ali še leži?« —

»Še?«

»Zakaj?«

»Prehla —« je naglo zajeceljal. »Ne vem.«

Drejč se je zarežal.

»Ti si še otrok!«

Adolf se je spomnil hlapčevih besed in zardel kot rak.

»Zakaj? —«

»Zato!« — Drejč je vrgel palico v zrak, skočil v klanec, prekucnil se in jo nazaj vlovil. Nato je stopil k zidu in dejal:

»Kaj mi daš, pa povem?«

Adolf je pomislil.

»Sadja ti prinesem!«

»Jabolko?«

»Prinesem.«

»Pojdi torej z menoj!«

Ko je Adolf skočil čez zid, je Lenčka prišla h klancu in poklicala pritajeno:

»Adolf!«

Adolf se ni ozrl, pomagal je Drejču poditi ovce.

Žalostna je obstala na zidu, krave so pa zavohale zelnik za grobljo; Lenčka jih ni videla.

Ko je Adolf prignal ovce Drejču na ravnico, je Drejč že ležal za grmom in zmajal z glavo:

»Če daš dve?«

»Pa dam!«

Legel je k njemu. Drejč je pripovedoval in se smejal porogljivo ob vsaki kvanti, ki jo je ubral na cesti med vozniki in na seniku med hlapci in ponočnjaki.

Adolf je čutil spočetka gnus v duši. Rad bi vstal in zbežal, pa je ležal in poslušal. Pred njim so zaživele neznane stvari, vse je šlo mimo njega, vse v porogljivem nasmehu Drejčevem. Zasovražil je teto Vico, ki ga je zaprla v sobo, videl je nakremženi obraz Lojzov.

»Ali sem bil tudi jaz jud?«

»Tudi!«

»Pa je bolje, da nisi.«

»Bolje, je rekel naš hlapec, jud se še pridušati ne more,« je potrdil Drejč.

Pa je slišal mamó.

»Prehladila sem se.«

Zaječal je skoraj ob spominu. Drejč je malomarno pripovedoval, vrtel palico, metal kamenje in vpil na ovce. Česar ni dobro vedel, si je izmišljal sproti in lagal. Adolf ga je gledal v oči, spomnil se je učitelja, ki ga je s posmehom potrkal po rami.

»Saj ni nič hudega.«

Živel je v pijani mrzlici. Ko je Drejč prenehal, si je pomel oči in se stresel.

»Vsega ne povem; premalo je dvoje jabolk.«

Adolf je otipal v žepu majhen nožiček, ki mu ga je mama prinesla z božje poti, in mu ponudil.

»Povej še!«

Drejč je hitro vtaknil, da se ne bi skesal, in nadaljeval. Ko je zopet prenehal, se je prevalil na hrbet in postavil palico na nos.

Adolfu je bilo srce, ob strani ga je grizlo, sram ga je bilo pred samim seboj.

»Ali veš še kaj?«

Drejč se je okrenil, zanikal z glavo in odgovoril:

»Ničesar več!«

Adolf je vstal, pa so bile noge kakor pijane, v glavi ga je tiščalo. Občutek dveh sten, ki mu razmikata srce, mu je stisnil prsi, da mu je prihajalo slabo. Zdelo se mu je, da je obvisel med njima v praznini.

Vtaknil je roke v žep in odšel.

»Ne pozabi jabolk!« je zavpil za njim Drejč. Kakor da ga je sram judeževega groša, je nadaljeval: »Če jih prineseš pet, ti vrnem nož.«

Adolf je začutil bodljaj v levi strani, ko je slišal o nožu. Pa se ni okrenil, ne ozrl.

Sonce je zašlo, ko je prišel domov. Družina je prihajala s senožeti. Smeh je bil na dvorišču. Hlapci so se šalili z dekleti in polivali z vodo bose noge. Adolf je obstal za voglom, nato je smuknil po lestvi na skedenj in legel v sveže seno.

Slišal je, kako crikajo kobilice v senu, ki je še šumelo in se ulegalo, miš je cvilila v kotu. Sveži seneni vonj ga je opajal in mu širil nosnice.

Legel je na hrbet in gledal v temo.

Na dvorišču ga je klicala teta Vica.

Ni se oglasil. Vstal je, zaril se pod straž globoko v seno in trepetal. Klical bi bil, vzklikal in ihtel. Srce mu je bilo, v njem je bila topa groza.

Slišal je, kako ga zunaj iščejo, pa ni vstal. Na skednju so zaropotala vrata, veliki hlapec je posvetil z lučjo in tipal po senu.

»Najbrž je kje zunaj zaspal.«

Pod stražjo ga niso iskali.

Adolfu je bilo vroče, da se je potil. Vendar je imel občutek, da ga zebe. Sključil se je v dva giba in ostal. V glavi mu je brnelo. Vedno bolj in bolj se je cimilo iz vseh občutkov sovraštvo, trma in gnus do vseh ljudi.

Ko je zaspal, je sanjal težko in tesno, da je zamahnil z roko in vzkliknil. Zavedel se je in otipal seno. Pod ušesom mu je crikala kobilica; ko jo je pritisnil, se mu je zagabila. Zaživelo je zopet vse iznova v njem, vso muko je pretrpel še enkrat. Ko je vse prešel, ga je pretresel mraz do mozga in zdelo se mu je, da je nag. Otipal je jopič na sebi.

Nato ni več zaspal.

V udih je čutil utrujenost, kakor bi ga bil kdo stepel, misel v glavi pa ni mirovala. Predstave in obrazi so se križali, bližali in oddaljevali. In v mrzlični dalji so dobivali bolno in razpljuščeno lice. Deček je mrzlično sledil, iskal in sklepal. Za zaključki je stal v temi Drejšev porogljivi obraz in njegov nasmeh.

Proti jutru se je stisnil še bolj skupaj in tresoč se od mraza bebetal z ustnicami. Ko je zaropotal voz na dvorišu, je zlezal iz skednja in zbežal na njivo. Bila je še rosa; lice mu je gorelo, vsa kri mu je silila v glavo. Naslonil se je na seneno kopo in grebel z rokami v njo. Ko mu je padlo rosnato seno na lice, ga je pretreslo. Dvignil se je, stopil hitro na vrt in od tam v hišo. V kuhinji ni bilo nikogar; zajtrkovali so v izbi. Odprl je vrata v mamino spalnico. Mama ni več spala. Preplašen obraz je napravila, preko lica je zbežala še enkrat nočna skrb. Dvignila je roko in se posmejala.

»Adolf!«

Adolf pa se je vstopil k zibelki, premeril Lojza, zagledal »Vožnjo po železnici« na skrinji, prijel knjigo, jo pretrgal na štiri kose, vrgel ob tla ter kriknil z dvignjenimi rokami tesno in stisnjeno:

»Mama, ti si lagala!«

Ida se je prestrašeno dvignila iz posteljice in še polzaspana zagledala knjigo leteti v posamezne strani in kose.

Prej ko je mama izpregovorila, je Adolf zbežal iz sobe; na dvorišču so bile kokoši. Pograbil je kamen in ga zalučal v trop.

Mamina Čopka je zafrfotala s perotmi, zahreščala in podvila krvavo glavo.

»Adolf!«

Ozrl se je. Na vrtu je stala sosedova Lenčka in v njenem glasu je bilo očitajoče usmiljenje.

NA MORJU

I.

Ladjica se je zibala, morje se je zibalo, sonce se je zibalo. Nižali in višali so se ostri, z gostim grmičevjem obrasli vrhovi na levi, dvigali se in padali ostri, goli vrhovi na desni, obliti s svetlobo, kot bi si starci greli nage ude v soncu. Med ostrimi, obraslimi vrhovi na levici in ostrimi, golimi vrhovi na desnici je ležalo morje; na njegovih valovih se je zibala jadrnica, ranjen golob na široki njivi. Pihal je rahel veter; zdelo se je, da žarki, ki so se upirali v jadra, drže barko nazaj; prhutala je in se pomikala leno, leno v prelivu.

Z razgretoga krova je puhtela omamna vročina, polna smradu po smoli in katranu, po slani morski vodi, po slanini in česnu in potu mornarjev. Vse ozračje je bilo, kot da ga pritiska prozoren pokrov; vidiš, kamor ti drago, dasi je megleno, a roke se ti ne ljubi ganiti. Usta so suha, pa ne veruješ, da je voda mokra, tudi se ti ne da seči po njej, da bi jo pil. Imaš občutek, da se ziblješ na lupini, privezan in priklenjen in ne moreš premakniti noge, da se ne zadeneš ob človeka, ne moreš napraviti koraka, da ne zagaziš v morje. Mrtvičasta otopelost telesa in lena brezbriznost duha se je čudno skladala s polglasno melodijo, ki jo je nekdo mrmral na jadrnici leno in zaspano, kakor bi sanjal:

»Povero merlo mio, come farai ballar?«

Vsepovsod svetla gladina, ki je ščemela v oči, pesem o kosu, »chi ha perse le gambe«, težko, v smrad zavito ozračje, vonj po razlitem vinu, brenčanje muh, vsa enoličnost morja, ki diši po gnilih ribah, pot zdravih teles mornarjev; vse to je napajalo zrak z občutkom gorke pijanosti. Sonce je palilo; še ladjica, ki se je zibala, zibala kot nečke in vozila že od poldneva v prelivu, je bila pijana.

Pet mladih ljudi je opravljalo službo na njej. Mornar Žino z veliko razo na licu, z rdečo ruto okoli vratu in z modrimi hlačami je ležal med dvema sodoma ter dremal. Ob njem je lupil limono in metal olupke v morje dva in dvajset letni Vicko. Hrvat Rok je zrl nepremično Žina, žvečil tobak, motril njegov obraz že pol ure, in ni umaknil pogleda. Perin je ležal na hrbtu, stezal dolge noge daleč od sebe ter mrmraje pel o kosu, »ki je izgubil rep«. Njegov sosed Andrej je lovil muhe, ki so mu sedale na kosmata meča; ko je udaril po bosih nogi, je Vicko bušil v smeh:

»Ali si jo?«

»Kaj?« je zazdehal Žino in pogledal okoli sebe.

»Kaj praviš?«

»Na, ali sem te!« je razjasnil Andrej zadevo.

»Še frak sèm, frajla!« je modroval in trgal debeli muhi perutnice. »Ali bo polka? Zdaj zapleši, ali boš?« Muha se je vrtela na hrbtu in brenčala, kar mu je bilo v veliko veselje.

»Ti bi bil dober za cirkus Napoli,« je menil Žino. Perin pa je neumorno nadaljeval in pel:

»Povero merlo mio, come farai cantar?«

Pet fantov je bilo, ki so se dolgočasili na krovu, sedmi človek je bila deklica. Kapitan Ferjan je bil šesti. Ždel je ob krmilu, kakor bi ne živel, dasi je zapazil vsak sunek in gibljaj v jadrih. Imel je samo eno jadrnico »Oko morske zvezde«, eno samo hčerko Seldo in hišo ob koprski obali. Peljal je bil iz Trsta v Zader petrolej, na povratku pa je naložil vina in olja.

Seldi je bilo petnajst let. Žino je trdil, da ima oči kot nebo, oči z velikimi punčicami. Vicko ji še ni pogledal očitno v obraz, le skrivaj je vedel, da je lepa. Kapitan Ferjan, »Oko morske zvezde« in Selda so bili neločljiva trojica. Deklica je zdavnaj izgubila

mater, zrastle pod varstvom očetovim, ki je trdil, da otrok le lačen ne sme biti, da je vse pri otroku navada in razvada. Zrastle je na barki, in nikamor ni bolj spadala kakor k jadrju, ko je zasenčila čelo in zrla blestečo modrino.

Ob barko je pljuskalo morje, plesketalo, blesketalo, kot bi se svetile sablje preko njega. Zibalo se je in trepetalo.

Fantje so bili medtem izvlekli karte, Žino je klel vročino, se brisal ob rokav platnene srajce in trdil: »Vročina je taka, da bi jezik molel in hudiča pekel.«

»Ali boš?« se je ozrl v bradavičastega Hrvata in pokazal karte.

»Nočem!« je rekel Hrvat.

»Saj smo štirje,« je menil Perin. »Andrej, pusti muhe!«

Andrej je muhe pustil.

Sedli so in začeli metati karte; tupatam je padla kletev, surova beseda, pa so spet segli po kartah, jih mešali, delili, razmetavali in začenjali znova. Rok je ležal ob njih, motril Žinov obraz, ga motril nepremično celo uro, poslušal njih kvante in kletve ter motril. Žinu je žarelo lice; vsa prikrita narava je planila iz njega. Naglo je pobiral karte, jih navidezno malomarno mešal, štel, štel in dobival. Perin je klel, Andrej je menil, da nima sreče, Vicko je zardeval; igral je raztreseno, metal nezmiselno kralje in ase in požiral zbadljive opazke tovarišev.

Pozabili so na vročino, na smrad in na muhe. Parkrat so se mimogrede spomnili deklet. Domača dekleta so bila daleč, Selda, dasi je bila na jadrnici, še dalje. Bili so ljudje brez doma; šli so, kadar jih je kdo prosil, in k tistemu, ki jih je plačal.

Morje je pljuskalo in se blestelo, sonce je padalo, a še vedno žgalo in palilo; fantje so se pomikali za senco. Duh po česnu, vonj po razlitem vinu in

lasten pot jim je dražil domišljijo. Začeli so z dogodbicami.

Perin se je lotil, a ni končal. Stegnil je dolge noge in zamahnil z roko: »A, kaj, kdo bi vse pravil!« Vicko ni imel še nobene dogodbice. Andrej je pripovedoval o dekletu, ki je slanike prodajala in mežikala, pa je ni maral, ker je bila pegasta.

»Seveda!« je rekel Perin. »Marala te ni, ker si smrdel po česnu. Rajši bi bil muhe lovil!«

»Kaj še!« je začel Žino, ko se je smeh polegel. »Znal nisi, Andrej. Na pravem koncu bi bil začel in imel bi slanikov, da bi te še zdaj žejalo. — Enkrat na Krku — tako se mora kot jaz! — enkrat na Krku...«

»Na Krku? Ali si bil na Krku?« je vprašal Rok in se zganil.

»Zakaj bi ne bil na Krku, če pravim: na Krku!« je rekel. »Pa kakšno je bilo to dekle! Selda ne bo lepša. Hodim en dopoldan za njo, še ozrla se ni; ko sem zahrkal, je zavihala nos, a pogledala me ni. Šla je v trgovino, jaz za njo po čokolade; šla je k vodnjaku, jaz za njo pit. Prosil sem jo korca, zajela je v mojo kapo. Hodil sem za njo še popoldne in si rekel: Le počakaj, Hrvatica!« Važno je pljunil in pobiral karte. »Drugi dan sem se ujezil in je nisem pogledal. Zapravil sem bil dan, pomagaj se je opil, ker ni imel dela, in je skoro utonil. Čakaj! — Pa je prišla ob desetih na pomol, zaničljivo pogledala in se smejala. Vrag pač, kako se je smejala!«

Trojica ga je pozorno poslušala in na obrazih se jim je poznalo, da živi ta smeh že v njihovi domišljiji. Rok pa je ležal navidez malomarno, kakor bi ga ne zanimalo; samo motril je, motril pripovedovalca s čudnim pogledom.

»Pa ti pride popoldne ponujat smokev in pravi, da ne mara zame in ne mara. Jaz tudi ne, pravim in se podvizam metati deske na kraj. ,Daj, da odri-

neva jutri! — sem vpil na pomagača. Ali ni prišla zvečer spet in vprašala po najinih dekletih?«

»Kako ji je bilo ime?« je naglo segel v besedo Rok.

»Vse je povedala. Pravi, da ji je ime Nikica. Prav, Nikica, sem ji rekel, ti grdo gledaš. Spet se je smejala in njene črne, zmerom mokre oči so se ji svetile. Pravim, da je bila lepša od Selde.«

Tu se je Žino ozrl po tovariših in mešal karte.

»Zjutraj sva odrinila...«

»Ali z Nikico?« je naglo vprašal Vicko.

»Ne, s pomagačem! — Pritekla je na pomol in mahala v pozdrav, kakor sploh ženske.«

Delil je karte in menil:

»Kakšna so ta dekleta; kaži ji hrbet in hoče te videti v obraz. — Ti, Vicko, imaš zdaj vse ase!« je opomnil, ko mu je vrgel karte. — »Tudi jaz sem s kapo mahal v pozdrav; zavpila je nekaj za menoj, pa sem zavpil še jaz. Stala je na bregu. Še danes me čaka, zaklel bi se, da me čaka. — Zakaj nisi vrgel kralja, Perin?« je jezno zavpil, videč, da se mu nihče ne smeje.

»Ti si lump, Žino!« je opomnil Vicko. »Kam greš, Rok!« je nadaljeval, ko je videl, da Hrvat vstaja.

Oni je odgovoril s hrvaškim naglasom:

»Drugam!«

»Saj sem jo še jaz videl,« se je smejal Perin, kakor da je komaj zdaj doumel Žinovo pripovedovanje. »V solnat steber se je izpremenila na pomolu; barke privezujejo k njej, a ona čaka, da jo rešiš! Ali ne, Rok?« Perin se je krohotal svoji pripombi.

Hrvat pa je vstal in nekaj mrmral sam pri sebi. Za hip je bil ves izpremenjen; pulil si je bradavice na licu in ni nič odgovoril.

»Daj asa!« se je razjezil Žino. »Daj in ne zabavljaj!«

»Solnat steber?« je povzel Vicko. »Ta je dobra, Perin, ta je dobra.«

Žino je bil užaljen. Premeril je Vicka in zbadljivo menil:

»Prej bi jaz ganil steber, kakor boš ti Seldo; saj še brk nimaš. Vidiš, sedemkrat prej, in Seldo, precej, če hočem. — Ali je kislo grozdje, kaj?«

Nakremžil je obraz, kot bi jesih požiral. »Pa le korajžo! Dekleta so kot morje; na eno stran so temna, na drugo stran se spreminjajo. Le poglej si morje, fant! Ali vidiš?«

»Kaj si začel?« je osupnil Vicko. »Kaj hočeš s Seldo, da se spotikaš?« Zardel je in pozabil na igro.

»Kdo kaj pravi?« je pomežiknil Žino. »Glejte ga, kako je rdeč, kakor sonce je rdeč. Vrzi no!«

Sonce je stalo tik nad obzorjem. Morje je šumelo, pljuskalo jadrnici v boke, spredaj so čvrčale pene, kot bi kipelo. Zelena, rdeča in višnjeva, vse barve od črne na belo so se prelivale preko valov.

Žino je iztegnil noge in povlekel cigareto.

»Kdo kaj govori? Pa vseeno, fant, vseeno: Selda je lepa, ali se ti ne zdi?« je šepetaje pripomnil z lokavim izrazom v očeh. »Škoda, da jo stari tako varuje.«

Vicko je pri teh besedah razprl oči in nehal deliti. »Kaj hoče dekletu, da ne more in ne more nehati? Ali ga vrag moti? Udaril bi ga, da bi pozabil sonce in dekle.« Takrat je dvignil oči in zardel še bolj: Selda se je prikazala pri odprtini.

»Pst, tiho! — Glej jo!« je šepnil nehote.

»A kaj!« se je Žino delal malomarnega, dasi je obmolnil in se ozrl nanjo. Dekle je imelo oči kot nebo, oči z velikimi punčicami, kakor je rekel Žino.

»Lep večer, kaj ne?« je dejal Perin, ki se zanjo ni brigal.

»Zakaj praviš to?« se je nasmejala. »Ali do-bivaš?«

»Zakaj? Če je lep, je lep. Seveda dobivam.«

»Vicko izgublja!« se je smejal Žino in gledal čez ramo. »Cel dan misli nate in zmerom izgublja. Selda gor, Selda dol, in vedno Selda.«

»Zakaj se vrag laže?« si je mislil Vicko. »Ali sam tako misli? — V vodo bi ga sunil!«

Deklica je ob Žinovih besedah zardela in izgnila. »Maram zanj!« je hotela reči, pa je molčala, ker se ji je nekaj toplega zganilo v srcu. Kartači so se spogledali, kakor bi hoteli drug drugega nekaj vprašati. Vicko je jezen vrgel karte na krov.

»Na, kaj govoriš?«

»Kaj bi se razvnel? Ali ti je res žal po njej?« je vprašal Žino porogljivo.

»Ne!« je dejal Vicko. »Sram jo je in razžaljena je.«

»Razžaljena? — Ali se to pravi žaliti? Ali bi ji ne smel ničesar reči?«

Rok se je bil ustavil pri jadrniku ter pozorno poslušal razgovor.

»Kako?« se je razvnel Vicko. »Solnati steber poišči; to bi bilo bolje. Kaj se ujetaš?«

Zdaj je bila vrsta na Andreju, da se smeje.

»Ta je dobro! Bravo, Vicko!«

Nenadna veselost ga je obšla in ta veselost je naraščala, kakor je naraščala jeza na Žinovem obrazu, ki je vrgel ogorek v morje in se vzdignil.

»Čakajte, zlodja, še prste si boste lizali!«

Bučen smeh je izbruhnil med njimi. Ker ni nihče vedel, zakaj bi si prste lizali, se jim je ta opazka zdela zelo smešna. Smejali so se tako izzivaje, da je Žino prebledel od jeze in ihte.

»Uf, Žino,« se je krohotal Perin in valjal besede v razsekanih stavkih. »Ali te skomina, perbako? — Pazi, pazi, da te krč ne uvije!«

Nov krohot je zadonel na ladjici.

Žino je zaničljivo pljunil in zaškrtal. Obrnil se je in grozeče odšel za Seldo.

»Bomo videli!«

Četvorica na krovu je obstala in se spogledala. Tisti hip je zadonel od krmila kapitanov glas:

»Spretnje jadro naj kdo obrne! — Ali ne vidite?«

Večerni veter je pihal od nasprotne strani in se upiral v jadro, ki je frfotalo in lepetalo kakor perutnice smrtno zadete ptice. Sonce je bilo zašlo, pod jadrnico je vrelo morje, kakor bi se milijon otrok kopalo v njem in se držalo za roke.

Ukaz kapitanov je pretrgal njih misli. Perin in Andrej sta naglo skočila k škripcem in vrvem. Rok in Vicko sta gledala to opravilo kot nekaj čisto novega. Po par hipih se je Rok zasmejal in se nagnil k Vicku:

»Ali kapitan ve?«

»Kaj?« se je zavzel Vicko.

»Kaj! — Zakaj tako kričiš?« je govoril Rok s hrvaškim naglasom. »Kako bi ne vedel, kar moraš vedeti!«

»Kaj hočeš?«

»Ná, zdaj se še hliniš. — Obledel si, ko je Žino menil, da si boste prste lizali. Roke so se ti tresle. Vse sem videl in zato veš, kaj.«

»Ali misliš Žina?«

»Žino je Žino, Selda je Selda, è?« Pomežiknil mu je dobrosrčno in nadaljeval: »Žino je lopov, to je!«

Dobro se mu je zdelo, da je tako razložil vso zadevo; več kakor besede so razodevale njegove oči in kretnje.

»Tako mi majke, meni ni do dekleta, a Žina ubijem, kakor sipo ga ubijem.«

Glas se mu je tresel, ko je pristavil:

»Nikica na Krku ga res čaka, z nožem ga čaka, če še ni legla. Ali razumeš?«

Vicko ga ni popolnoma razumel.

»Kako legla?«

»Kako legla?« se je razvnel. »Legla; ali razumeš? — Seldo, tako mi majke, bo pustil na miru!«

»Kaj je s Seldo?« se je začudil Vicko.

»Nič ni; če rečem, da ni nič. Pa na miru jo bo pustil,« je pristavil in pokazal proti lini. »Zdaj je šel za njo, è?«

Vicku je udarila kri v glavo. Nekaj ga je zbudlo in zavedel se je, da je menda tudi sam že sklenil, da bo Žino pustil Seldo »na miru«.

Rok se mu je posmejal in ga potrepal po rami.

»Zakaj molčiš? Ali jo imaš rad?«

To nepričakovano vprašanje je Vicka popolnoma zmedlo.

»Ves si rdeč. Ali še nisi ljubil?«

Vicko je zmajal, da ne.

»Kajne, Selda je prva?« je zvito vprašal Rok.

Vicko je pritrdil, preden je pomislil.

Tedaj se je Rok zasmeljal in mu zavpil na uho:

»Če imaš dekle, kaj mene briga, a Žino, Žino! Boš videl! — Ali ona ve?«

»Kaj?« je vprašal Vicko osuplo.

»Spet vprašuješ! — Da jo imaš rad! Kaj drugega, ti dobri dečko!«

Rok se je bil razvnel. »Dobri dečko« mu je očividno ugajal, dasi je moral vse tako na dolgo razlagati. Hrvat je instinktivno čutil, da sta sedaj oba pod njegovim pokroviteljstvom. Potegnil je Vicka za rokav in rekel potihoma:

»Nič se ne boj! Z Žinom imava svoj poseben račun, boš že videl.«

»Kaj bom videl.«

»Boš videl, ti pravim.«

Rok je bil medtem zagledal vrečo; ogrnil si je z njo rame ter legel k jadrniku.

»Čuvaj deklico, fant!« je zašepetal, zavil glavo v vrečo in začel skrivnostno šepetati:

»Ti si čuvaj deklico, Žina prepusti meni. Imava svoj račun; Nikica je moja . . .«

»Kaj?« se je zdrznil Vicko.

»... moja sestra...«, je počasi rekel Rok in sédel. »Ali razumeš?«

Vicko je z nemirnim začudenjem strmél v Roka. Zdaj mu je šele prišla misel, zakaj je Hrvat na barki. V Zadru je pustil svojo jadrnico dvema tovarišema in prosil kapitana Ferjana, naj ga pelje v Trst. Na brodu je sedel vedno Žinu nasproti in šele zvečer je nenadno oživel ob veseli dogodbici »solnatega stebra«. Vicku je bil v tem hipu uganka. »Kaj hoče na brodu?« se je vprašal in se pokesal, da mu je vse odkril. Dobri dečko še ni prišel s svojimi mislimi do konca in Hrvatovi nameri do dna, ko je Rok planil pokoncu.

»Vražji človek! — Ali si slišal?«

»Koga, kaj?«

»Seldo! Ali si gluhi? Kaj govori?«

Prav tisti čas je kapitan nekaj vpil na Perina in Andreja, ki sta bila zamotala vrv; kazal je z roko in mahal na desno, kjer se je odvezalo jadro. Perin je splezal po pleteni lestvi navzgor in tudi vpil:

»Ali si gluhi?«

Vicko je strmé gledal Roka, ki se je izmotal iz vreče, jo zvil v kepo in vihtel v zraku. Rokov obraz je bil izredno zadovoljen.

»Saj pravim!« je zavpil in treščil vrečo na lino, kjer je priletela Žinu v glavo. »Kaj govoriš ž njo?«

»Že dobro!« je vpil Perin na Andreja in plezal navzdol. »Okó morske zvezde« je zibaje se počasi plulo po prelivu. Perin je hodil po krovu ter zadovoljno pel:

»Povero merlo mio, come...«

II.

Med ozkim prelivom, ki sta ga tvorila dva škoplja, so pluskala vesla. Zadaj na čolnu je stal Žino in metal mrežo v vodo, Selda pa je počasi veslala in gledala, kako tone mreža pópolnica v morje.

»Prepozno je žel!« je rekel Žino in se ozrl na nebo. »Glej, tri zvezde so že zunaj.«

»Ali morajo biti prav tri?« je vprašala Selda in prenehala. Njeni beli rokavi so blesteli, čelo ji je bilo od veslanja potno.

Kapitan Ferjan je bil sklenil počakati ugodnejšega vetra in prenočiti v prelivu. Izkrcaal je Seldo in Žina z mrežo, ker je bil fant dober in spreten ribič, druge štiri pa je rabil pri jadrnih. »Oko morske zvezde« je počasi zavilo okoli školjev in se že skrilo za skalnatimi grebeni, ko sta Selda in Žino našla primeren kraj za mrežo.

»In če je ena sama, bo prepozno. Bomo videli jutri!«

Sklonil se je niže in gledal, kako pada zadnji konec v vodo. Njegovo ostro oko je razločevalo obrise na pesku. Žarenje na zahodu je počasi pojemale.

»Dobro!« je rekel in sedel, da bi prevzel vesla. »Ti res dobro goniš, Selda!« je menil in cmakal z jezikom. »Slane vode sem dobil v usta. Brr, kako je grenka! Ali je hočeš požirek?« Sicer ni imel vode v ustih, a hotel je začeti pogovor. Selda se je zasmejala njegovemu trpkemu izrazu in beli zobje so ji za-blesteli.

»Zadušil se boš! Daj, da te potolčem po hrbtu!« je rekla smeje se in mu razposajeno vrgla veslo v naročje.

Nad školji je vreščala jata galebov in obkroževala jadrnico, ki jih je zmotila pod večer. Selda se je naslonila na komolce, skrila brado v dlani in strmela za njimi. Ta trenutek se je razlegel izza školjev z jadrnice strel in galeb je omahnil v velikem loku daleč od čolna v morje.

»Padel je!« je rekla Selda. »Ubogi ptič! Ali ga vidiš?«

»Ne!« je dejal Žino.

»Pojdiva ponj!«

»Saj ga ne vidim; pa pojdiva vseeno!«

Zaveslal je nazaj. Iskala sta in gledala pozorno na valove, a zaman. Galeba ni bilo videti.

»Zakaj ni padel rajši v čoln? Ozdravila bi ga.«

»Če pa je ubit!«

»Samo ranjen je bil; letel je še. Imela bi ga rada živega.«

»Kaj bi ž njim?«

»Imela bi ga!« je odgovorila in žalostno povsila pogled.

»Presneto dekcle, kakšno je!« si je mislil Žino in zrl vanjo.

»Daj, izkrcaj me na kraj!« je zaprosila. »Tam je padel za skale!«

Žino je pritisnil s čolnom k školju.

Kakor mačka je deklica planila na suho, hitela na vrh, odkoder se je videlo daleč naokoli. Od čudnega, neznanega čuvstva prevzeta je deklica dvignila roke v zrak, odskočila na trdi zemlji in glasno kliknila, kakor da vriska. Spuščala se je navzdol na malo ravnico in sedla, sipajoč drobno kamenje skozi prste. Neznano čuvstvo samozavesti in sreče je polnilo njeno srce. Vzpela se je preko grmičevja do gruče borovcev ter se z obema rokama uprla v vejevje. Iz vej je padlo staro kosovo gnezdo.

Kriknila je od začudenja in razigranosti, pograbila gnezdo ter ga zavila v predpasnik.

Žino je slišal njen vzklik in vprašal globoko spodaj:

»Ali ga imaš?«

Deklica se je zdrznila, kakor da so se zaprla neka vrata tajne blaženosti. Mehanično je vprašala:

»Kaj?«

»Galeba!«

»Ga ni.«

»Najbrž je padel v morje!«

»Pojdi! Čas je!«

Sunilo jo je nekaj v srce; molče je ubogala ter zamišljena stopila v čoln.

»Kaj bi!« je rekel naglas. »Meni je že priletel živ. Spal sem na barki, pa zaslišim prhutanje. Poizkušam se zbuditi, prevalim se na desno, preobrnem na levo in nisem mogel priti k sebi. Hudič, sem rekel...«

»Ne kolni!« mu je segla v besedo.

»Pa ne bom!« je menil. — »Če bi zdajle prišel, bi ga nekaj vprašal... Ugani!«

»Ne vem.«

»No, le pusti, škoda tvojih rok za veslanje. Tako lepih rok že davno nisem videl,« je dejal, ko je Selda segla po veslu. »Vidiš, bi rekel, galeb, galebče moj, kje je lepša, ko je Selda? — Zakaj gledaš tako jezno?«

Selda je čutila, da ji je ob tej pohvali udarila kri v obraz.

»Če bi ti ne prišlo nič bolj pametnega...«

»Vseeno bi ga vprašal! — Ali si že končala povest o glušču, ki je imel greh v očeh in nič milosti v srcu in ljubico Bogdanko židano? Kaj jo je poročil? Jaz mislim, da ne.«

»Ušel ji je!« je rekla.

»Že ni bila tako lepa kot ti. Jokala si, ko si brala. In vprašal bi galeba: Galebče moj, ali bere še kje katera in se joče? In galeb bi rekel: Selda je lepa in je ni lepše, še njene solze so lepe! Potem bi ga zadušil!«

»Zakaj?« je plaho uprla pogled vanj.

»Zato, da bi nikomur tega ne povedal!«

Njegov mačje pretkani pogled je počival na njej. Prenehal je veslati. Seldo je njegovo vedenje vznemirjalo. Videla je, da se ji približuje, čutila je, da vse to nekam meri; vse njegove besede so bile priliznjene, tako priliznjene, da je razbrala iz njih skrit namen. Smehljal se ji je in njegove mačje oči so žarele iz polmraka, kakor bi hotel skočiti.

»Norčuješ se. — Glej pravkar . . . Nič, ne smeš se norčevati, ne smeš, ker ne veš. — Spet vrešče galebi!« je posluhnila.

»Večeri se. — In zato si se jokala, ker jo je pustil. Radi tega ni treba solz. Oj Selda, Selda, deklica, saj bo tudi tebe tvoj zapustil, kar tako. Boš videla, da se zgodi. Ti boš jokala in vse bo jokalo s teboj.«

In na tihem je govoril Žino: »Premotiti te moram. Moram! In jim povem, da bodo zijali. Da si nobeden ne upa! Kaj je v tem dekletu? Smeje se, poje in se spet skriva in je ni na spregled.«

Selda je odgovorila otroško:

»Če boste vsi jokali, jaz ne bom. Za kom, če nikogar ne maram?«

Lasje so ji silili na čelo, z roko je brodira po vodi, kakor da spušča pesek skozi prste; pa se ji je spet zazdelo, da jo pozorno gleda. »Kaj mi hoče?« se je vprašala in se nehote stisnila h krmilu, ki je ležalo v čolnu.

»Ali res ne?« je popravil.

Še vedno je držal vesla na kolenih; ko je izrekel zadnje besede, je vsevedno pomežiknil.

»Že vem, kako je. Če ga le omenim, pa nimaš besed. Zato, ker si jezna nanj, ker ga ne maraš, ker ne maraš nikogar. Saj vemo!«

»Nič ne veš, nič ne izveš!« je rekla, ko je le kimal z glavo. Pri tem se je njegov obraz vedno bližal; dvoje mačjih oči ji je žarelo naproti. Polastil se je je nemir.

»Ali te zebe?«

Morje je ležalo mirno med školji, vsepovsod samota in tišina, še galebov ni bilo slišati.

Selda je menila, da je ne zebe.

»Zakaj pa šklepečeš z zobmi? Nà veslo, da se ugreješ!«

Ko je segla in se dotaknila njegove roke, jo je Žino potegnil nase. »Kako mrzle roke imaš, vsa se

treseš.« Primaknil se je bliže in spustil veslo. Ko se je pripognila, jo je objel čez pas.

»Žino!« je vzkliknila. »Pusti!« Obšla jo je čudna groza.

»Zakaj se tako treseš?« je šepetal Žino. Seldi se je zvrtilo v glavi in je planila pokoncu; začutila je poljub na ustnah, ki jo je navdal s studom.

»Jezus, Vicko!«

Čoln se je zazibal.

»Veslaj!« je kriknila in ga udarila v lice. Z obupno silo se je odtrgala od njega in se opotekla na sedež.

»Veslaj, hitro veslaj!« je rekla ihté. Ginile so ji moči, naslonila se je s komolci na kolena in drgetala od razdraženosti in strahu.

Žino je osupel stal sredi čolna in si grizel ustnice. V presenečenju je pozabil na veslo, ki je zdrknilo v morje. Potegnil si je z roko preko lica, kjer ga je pekel udarec.

»Vražja deklica!« si je mislil. »Še otrok, pa vpije kakor kapitan in ima moči za fanta. Ali moraš biti povsod izjema?«

Ulovil je veslo, ki je plavalo na morju, in veslal molče po zalivu. Vesla so pljuskala, morje se je komaj vidno gibalo; na njem božja tihota, zvezde na nebu, zvezde na morju, mir, vsepovsod tiho, prav tiho.

Selda se je boječe stiskala v kotu in pazila na vsak Žinov udarec, pripravljena, da zavpije, da ga udari s krmilom, ali da plane v morje. Strašno dolgo je trajalo, se ji je zdelo, preden sta dospela do jadrnice.

»Oko morske zvezde« je ta hip obstalo v zatišju, ko je čoln priveslal okoli rtiča. Noč je že padla na morje, ki je bilo v zalivu kot steklo; zvezde so se zrcalile na gladini, tupatam je zapljuskalo; ribe so se poganjale na površje in spet izginjale. Med borovci na bregu so se preletavale kresnice.

Razleglo se je par klicev; veriga je zaropotala in morje je zavrelo, zakipelo, ko se je železni maček pogreznil na dno. Valovi so polahko štrobotali, šepetali in se zaganjali v skalnato obrežje.

Selda se je oprijela vrvi in skočila na krov.

»Kaj me gledajo?!« ji je prišlo na misel. »Smejejo se!« Zdelo se ji je, da so vse oči uprte vanjo; smejali so se res, a Perinu, ki ga je ujela veriga za roko.

Selda je s povešenim pogledom izginila v barko, prižgala petrolejko in legla na kup vreč. Zrla je nepremično v luč; nato jo je obšla bridkost, da je začela jokati. Čutila se je samo, tako neskončno samo in žalostno.

Čuvstvo osamelosti, občutek, da je vse naokoli sama voda, voda, voda, občutek, da visi med nebom in zemljo, da je odvisna od volje drugih, ako stopi na suho, ta občutek jo je že nekaj časa mučil. Umikala se je družbi, ker ni vedela, kaj ti ljudje hočejo z vednim smehom. Če se je le prikazala, so se smejali in jo dražili kakor otroka. Včasih se je je polastil nemir, da bi ušla na suho, na trdi zemlji udarila z nogo ob tla in se ne bi vrnila. Želela si je oljk, želela proda, širokega brega, barka je bila tako ozka, tako ozka. Samo knjiga pravljic je polnila njeno domišljijo s toplimi slikami, z zelenimi tratami in dobrimi ljudmi. Ta nemir jo je prevzel tudi nocoj in pri vsem, kar je mislila, je čutila top stud, stud pred Žinom.

Zunaj so se slišala kapitanova povelja. Rok je navijal vrvi, Andrej je visel ob srednjem jadrniku in spuščal Vicku jadro na krov. Perin in Žino sta lovila vrv, ki je padla v vodo. Žino je rekel Perinu »dolgin«, ta pa je Žina imenoval »zavaljenca«. Ferjan je stopil parkrat gorindol po krovu, molče pokazal Vicku, da leži jadro preveč počez, in nato stresel vivček v morje. To je bilo znamenje, da je vse

v redu, Fantje so se spustili v čoln in odrinili h kraju.

Kapitan je sédel na sode in poklical Seldo. Mož je imel sivo, poraslo lice, z velikimi obrvmi in majhnimi, globoko pod čelom skritimi očmi, ki so se rade smehljale, ki so se jih pa mornarji bali.

Na njegov klic ni bilo odgovora. Pripognil se je niže in vnovič poklical. Hči je skočila pokoncu, kakor bi se bila iztrgala iz sanj.

»Kaj je?« je vprašala in stopila k lini. V temi ni ničesar rapločila in si mela oči.

»Ali si spala?«

Posvetil ji je v obraz in zapazil, da ima lice mokro od solz. Bila je prepadena in bleda.

»Ti si bolna!« je dejal in ji položil roko na čelo. »Kaj ti je, da se tako držiš?«

»Nič!« je rekla in povescila oči.

»Tvoj nič! — Nekaj ti je!«

Ker je takšne še ni videl, ga je njeno vedenje vznemirilo. Pomagal ji je na krov in čutil, da drgeta.

»Zdaj povej!«

»Ne maram ... Grdo je na barki ...«

Ustrašila se je teh besed; prišle so ji tako nepričakovano na ustne, da je zadnjo besedo rekla komaj slišno.

»Kaj se ti je zamerilo?«

Selda je zopet iskala besed in mu ni pogledala v obraz. Bala se ga je žaliti in vendar bi mu rada vse povedala. Ko je premerila s pogledom lino, skozi katero se je svetila luč, je rekla:

»Vse je tako cigansko ...«

»Kaj je cigansko?« je osupnil.

»Vse ...«

»Kako prideš do tega?«

»Ker so taki ...« Zdelo se ji je, da je nerodno povedala, a je vseeno ponovila: »Dà, ker so taki ...«

»Kdo naj te razume!? Vse je cigansko in grdo in so taki... Povej tako, da se bo umelo, da bomo videli, kje je rep, kje glava. Ker so taki...« je ponovil.

Zdaj, ko je izrekla, se ji je zdelo vse še bolj tesno.

»Tako, tako čudno je na barki... in... in... Žino mi ne da miru!« je povedala. »Jaz ga ne maram in ne maram!«

Kapitanu se je zdelo strašno nerodno, ko je zakrila oči in začela ihteti. »Nisem še na jasnem!« je rekel. »Če ga ne maraš, ga ne maraš in stvar je končana. Čemu se jočeš?«

Selda je zajecljala:

»Metala sva mrežo in...« Prenehala je sredi stavka.

»Kako?« je zategnil kapitan. »Metala sva mrežo... Kaj imajo?« se je jezno ozrl na breg.

Perin se je krohotal pri ognju, da se je treslo ozračje in odmevalo v nasprotnem školju. »V vodo ž njim,« je vpil Rok. Andrej in Vicko sta držala Žina in ga hotela spraviti v morje. »Norci!« se je otepal Žino in sunil Vicka: »Ti, fantič, ti si še premlad!« Perin se je držal za kolena in se smejal. »Nà, pa prevrže šalo v prepir, kakor bi veter pihnil!« »Molči, dolgin!« je odgovoril Žino in Perin je umolknil.

Kapitan se je zavedel.

»Kaj praviš? — Ali z Žinom?«

»Da!«

»Radi tega ti ni treba jokati. — Ali... ali?... Govori bolj jasno! Kaj je z Žinom?«

»Poljubil me je!« je dahnila komaj slišlo.

»Tako!«

Vstal je in šel po krovu do kljuna. Selda ga je s strahom gledala, ko je žvižgal predse in strmel v morje.

»Pliskavica, pliskavica!« je na bregu vpil Andrej. »Adijo mreža, Žino!«

V prelivu je parkrat prhnilo iz vode, da so valovi zaklokotali v kotanjah na bregu. Pliskavica se je počasi prekopicavala. Mornarji so jo obsuli s kamenjem.

Kapitan se je ustavil pred Seldo in vprašal:

»Kaj si naredila ti?«

»Zavpila sem. Pa je tako močan!«

Kapitan je žvižgal predse; potem je rekel:

»Le pomiri se; to reč bomo uredili.«

Kapitan je pustil Seldo na krovu in odšel na svoj pograd pri krmilu. Seldi je bilo tesno pri srcu; slonela je ob jadrniku in se zagledala po morju. Kjer se je preliv iztekal v kanal, je gorel rdeč svetilnik, za njim so se v daljavi še razločevali črni obrisi Velebita. Nered, vsa nakopičena šara vrvi, desk in vreč, ves smrad, ki je še puhtel iz barke, vse to jo je navdajalo s koprnenjem po suhi zemlji in miru. Bila je spet sama, sama in okoli nje sama voda.

Od ognja se je slišal le glas Perina in Andreja. Rok je sedel za skalo, z glavo med dlanmi in nekaj mrmral sam s seboj. Žino je bil izginil med borovce, Vicko pa je gledal z brega na barko, kjer sta šepetala kapitan in Selda, in se trudil, da bi ujel njun pogovor. Odkar ga je bil Rok opozoril na Žina, se je v njem vzbudila pekoča ljubosumnost, ki mu ni dala obstanka. Videl je, da sta šla metat mrežo — Rok ga je bil dregnil in rekel: »Glej, kako vražje se muza!« Žino se je res muzal in Vicko je čutil, da mu je nekaj zaključalo v srcu.

Na krovu sta govorili senci tako tiho, da ni mogel razločiti besed. Ko je kapitan odšel, je le še slišal: »To reč bomo uredili.« Kapitan se ni vrnil in Vicko se je potihem splazil v čoln, odveslal, kakor bi hotel okoli rtiča, in se je vrnil okoli velike skale, ki je štrlela iz morja, nazaj k jadrnici. Na bregu ga

niso zapazili, Perin in Andrej sta kuhala ovčjo glavo in se smejala.

Selda je ležala na krovu in zrla zvezdo, ki je blestela nad zalivom. Nikdar se ji ni zdela lepša; pod njo so gorele luči v mali ribiški vasici. »Tam so ognjišča in na njem otroci.« Z nepopisnim, nepoznanim občutkom je mislila na kuštrave ribiške otroke, ki sede na ognjišču. Ko je slišala čoln, se je dvignila na kolena.

Morje je trepetalo in se zgrinjalo, majhni valovi, sled za čolnom, so se tresli na gladini.

»Kdo je?«

Fant je skočil na krov in v prvem hipu ni našel odgovora.

»Ali si ti, Vicko?«

»Sem. Iščem...« Pomolčal je za trenutek. »Mislim sem, da bi šla na breg.«

»Ne pojdem!« je dejala nekoliko osuplo. »Nocoj se mi ne ljubi, nič se mi ne ljubi nocoj.«

Iskal je besed in slišal, da se čoln zadeva ob jadrnico; od ognja ga je Perin klical k večerji.

»Makarone, ljudje! Ej, fantje, makarone!«

Vicko se je prihulil za sod in rekel:

»Ne grem!«

»Kam jo je ubrisal?« se je jezil Perin. »In s čolnom je šel... Hej, makarone!« Ker ni bilo odgovora, je menil: »Pa se posti, če ti drago!«

Ko se je vse pomirilo, je Selda tiho vprašala:

»Zakaj se nisi oglasil?«

»Tudi meni se ne ljubi.«

Vicko je vlekel za konec vrvi, ki jo je zagrabil pod seboj.

»Zdiš se mi žalostna.«

»Saj nisem,« se je nasmehnila in zopet so se ji zablesteli zobje v temi. »Če pridem enkrat domov...« je vzkliknila polglasno in si objela kolena z rokami. »Pst, ali ni nekaj škrtnilo?« se je plašno ozrla.

»Najbrž čoln,« je menil Vicko. »Morda je kdo kaj vrgel . . .«

»Ne, meni se zdi, da je na barki.«

Vlekla sta sapo nase in posluhnila. Povsod je bil mir, morje je narahlo štrobotalo, pri ognju se je smejal Perin.

»Saj ni nič,« je dejala Selda. »Oče je šel spat.«

»Nocoj je jezen; slišal sem, da žvižga.«

Selda je vprašujoče uprla vanj pogled, kakor bi hotela vedeti, ali je slišal pogovor.

»Nekaj mu ni bilo po volji,« je dejala. »Rekla sem mu, da je čudno na barki. Jaz bi že bila rada doma.« Obmolknila je in se ozrla v nebo. »Poglej tisto zvezdo, tisto svetlo nad hribom. Kadar se utrne, umrem še jaz.« Naslonila se je z glavo vznak in zrla vanjo. Vicko je zapazil, kako svetlo ji bleste oči pod velikimi trepalnicami. Prevezel ga je mehak občutek, ki ga je vsega zmedel. »Kdaj bomo na kraju, Vicko?« se je obrnila k njemu. »Meni ni več prestatu na morju. Vse je tako nemirno, jaz bi rada miru.«

»Sam ne vem, kdaj . . .« je rekel. »Zakaj si tako želiš z barke prav zdaj; prej nisi . . .«

»Jaz ne vem . . . Poslušaj! Spet!«

Zdelo se ji je, da je spet nekaj zaropotalo.

»Nič ni . . .«

Fant je bil v čudni zadregi. Parkrat se je lotil, da bi nekaj rekel, pa mu beseda ni tekla. Boječe je zrl v njen obraz, zdaj njene roke in belino platnenih rokavov ter je bil v velikem dvomu, kako bi se lotil.

»Selda,« je začel. »Selda, rad bi ti nekaj povedal,« je dejal, pa spet obmolknil. Da je med njenim nemirrom in njenim nagnjenjem, med koprnenjem po mirnem življenju in čuvstvom, ki se je začelo vzbujati v Seldi, tiho soglasje, tega ni razumel niti sam, niti deklica. Imela je občutek, da so na jadrnici »sami moški«, ki žive »cigansko« in se ji »smejejo«, a nikdar si ni pri tej družbi predstavljala Vicka.

»Selda,« je spet rekel. »Ti ne veš; jaz te imam rad in sem prišel, da ti povem.«

Segel je po njeni roki, a preden je mogla Selda sploh kaj odgovoriti, je za njima zaklel kapitan Ferjan in potegnil Vicka za ramo:

»Prokleti fant, glej, da ti jaz ne povem!«

Vicko je planil pokoncu in kakor brez pameti skočil v čoln; zdelo se mu je, da je treščilo vanj. Kapitan Ferjan je gledal za njim in ostro žvižgal:

»Tukaj mora biti red!«

III.

Na bregu so dvignili glave in prisluhnili. Kletev kapitanova jih je presenetila.

»Nekaj s Seldo,« je malomarno rekel Andrej in se zopet sklonil k makaronom. Žino se je zarežal in zlobno zabliskal z očmi. Perinu se je zadeva zdela vredna hudomušne misli, ob kateri je imel izreden užitek. Samo Rok je stopil na skalo, da počaka Vicka.

Fant je veslal kakor v omotici; kri mu je plala v obraz, pri srcu mu je bilo, da bi vzklikal in širil roke, da bi zabranil nekaj, zabranil, da se mu nekaj ne utrže v prsih. Pred kapitanom ga je obšel moreč strah: kaj bo rekel, kaj bo kapitan mislil? V njem je nekaj sunkoma pojemalo, kot bi ležala pijavka pod srcem.

»Kaj je?« je vprašal Rok.

»Ali nisi slišal?«

»Sem!«

Priviezala sta čoln, Vicko je počasi in obotavljaje se pristopil h gruči.

»Presneti Vicko,« je dejal Perin, ko je fant nerodno prisedel. »Tak gospod pa še nisi, da bi morali do zdaj čakati.«

»Saj ni treba.«

»In tudi nismo.« Pomolil mu je žlico in rekel: »Kdor vasuje, je najbolje, da gre lačen; to si storil, le v čevljih bi bil šel, ne v opankah. Premalo ropotaš in te nihče ne sliši. — Ti si strahovito okreten fant.«

Vicku je silila kri v glavo.

»Ali ne smem na barko?«

»Kdo ti brani? A tajiti ti ni treba! Oglasil bi se bil, pa se držiš kakor tat. To ni dobro, kapitan ima prav. Zakaj skrivaš? — Na, vzemi vendar žlico, med večerjo boš laže poslušal. Tako se nismo ženili nikdar, kakor se ti.«

Vicko je vedno bolj čutil, da se ne zaveda prav, kaj Perin hoče. Bilo mu je nerodno, še bolj ga je motil Žinov pogled.

Perin je za hip pomolčal, nato je vprašal:

»Ali nista ... pravzaprav, ali ni hotela k nam?«

»Ni hotela ...«

»Vidiš, tako poveš, da si govoril ž njo, in če si govoril, si ji pravil kaj o pticah, ki po vodi plavajo in ribicah, ki nad hribi letajo ...«

»Narobe, Perin, narobe ...« se je vmešal Andrej.

»Nič narobe! — Vicko je tako dejal. O Vicko!«

»Kaj pa je razgrajal kapitan?« je vprašal Žino.

Vicko je pomolčal; čutil je zbadljivko, v njem je zakipelo, kar je nosil ves večer v srcu zoper Žina. Izzvana ljubosumnost je hotela duška. Vedel je, da se norčuje, škodoželjno norčuje radi kapitanovih besed, kakor bi si bil svest zmage. Vse bi še prenesel: dvom, kaj misli Selda, klavrni konec začetka, a ljubosumnosti in zasmehljivega obraza Žinovega ni mogel. Obšel ga je zoprn in nadležen občutek smešnosti.

»Nič! — Čemu se brigaš, kar ti nič mar ni!«

Žino se je razkoračil.

»Glej ga, zdaj se bo še petelinčil povrhu. Ali te je kdo oblil, fant? Kaj laziš okoli in prodajaš svoj kisli obraz? Tukaj bi bil ostal, makaroni ti

bi teknili in mirno vest bi imel, sveta nedolžnost skisana, ti. Pusti Seldo, saj te ne mara; ali tega še ne veš?«

Vicko je spustil žlico na tla in vstal od sklede. Bilo mu je, kakor bi ga kdo tiščal za zapestja.

Takrat je Rok zaklel in udaril s pestjo po tleh.

»Tiho! Daj Vicku mir in brigaj se zase, zase se brigaj rajši, pravim. Če ne nehaš z Vickom, boš imel posla z menoj!«

Ta nepričakovani izbruh je učinkoval kot leden curek; še Andreja je zmedla Hrvatova osatost. Žino se je naglo otresel molka, ki je ležal nad gručo, in se prisiljeno nasmejal.

»Zdaj se zjej še ti! Kdo te je vprašal, po čem so raki v Benetkah? — Jaz mislim, da je tako: Če govorim z Vickom, naj govori Vicko; kadar bom imel kaj s teboj, govori ti. Vicko je res še mlad, a jerob mu nisi, mati mu nisi in mislim, da me razumeš, da nima jezika za drugo, kakor da govori. In amen pa basta.«

Rok je namrščil obrvi in dejal:

»Če pravim, da boš molčal, boš tiho o Vicku. S teboj se zgovorim, ko se mi zljubi in kakor se zljubi meni. Še druge stvari se pomeniva, do konca pomeniva! Ali me ne poznaš, é?«

Žino se je zarežal na široko; to vprašanje se mu je zdelo strahovito smešno.

»Bog ve, kaj misliš, da si. Flajda, razcefrana flajda si. Kdo te ne bi spoznal? Zakaj se zadevaš ob mene, vnovič zadevaš?«

Jezilo ga je še zmerom, da mu je prej vrgel vrečo v glavo, ne da bi povedal, zakaj, in čisto otročje se mu je zdelo, da se je Hrvat postavil za Vicka, ki ga je komaj spoznal.

»In še druge reči se pomeniva?« je ponovil porogljivo. »Pa se dajva! Kaj novega zmerom rad slišim.«

Podkrižal je malomarno noge kot Turek in mežikal, kakor bi ga ščemela svetloba majhnega plamena na žerjavici. »Kaj pa veš?«

Vicku je zastala sapa; pozorno je pričakoval, kaj bo. Andrej je nemoteno zvijal osemvinarski tobak in slinil debeli rjavi papir, ki se ni hotel sprijeti. Perin je odmašil cilerico črnega vina, potegnil močan požirek in zabijal nerodni zamašek. Počasi se mu je jasnilo, da postaja zapletek resen.

»Ko bi rajši zapeli...« je menil. »Na, Vicko, pij in ne brigaj se! Premalo sta pila, zato bi rada zabavljala.«

Žino je postajal vedno bolj drzen in vsiljiv; očitno ni hotel pokazati, da se je vzbudila v njem radovednost, ki je bila združena z neprijetnim strahom.

»Kaj veš?« je ponovil izzivaje.

Rok se je okrenil, kakor bi ga bil spregledal, ter je dejal proti Vicku:

»Zdaj ni čas za to. Pojdiva!«

Vstal je, ž njim je hotel tudi Vicko.

Tega Žino ni prenesel; kadar mu je kdo molče pokazal hrbet, je vedno zaplalo v njem, da je zbesnel. Rokovo preziranje ga je razljutilo, sunkoma je prijel Hrvatata za ramo in ga povlekel nazaj.

»Če si začel, boš tudi končal; hudič, boš tudi končal!«

»Glej ga... Kadar se mi zljubi,« je dejal Rok in skomizgnil z ramo.

Žino je tiščal vanj in trdil, da bo Rok končal, če je že enkrat začel. Tresel ga je za ramo, dokler ni padla težka Hrvatova pest po njegovi glavi.

»Na, ali hočeš še, é?«

Rokov obraz se je ves izpremenil. Tiho, težko prikrivano sovraštvo in želja po maščevanju mu je spreletela lice. Ko je Žino, zelen od jeze, planil nanj, ga je Rok prijel za vrat; izpodbila sta si noge in se zakotalila po uveli travi med trnje in špičasto ka-

menje. Rvala sta se, vsak je skušal podvaliti nasprotnika, da mu poklekne na prsi.

Perin se je spočetka zabaval, ko je gledal črni, živi klopec med trnjem. »Naj se, da si pretreseta večerjo,« je dejal polglasno in gledal, dokler ni Žino zavpil: »Nož proč!«

»Kaj še!« je dejal navidez malomarno Perin. »Z nožem se pa ne bosta.« Stopil je prestrašen k pretepačema in naglo izvil iz Rokove desnice ostrino. »In službo naj opravljam potem sam? Oderita se, če je vama prijetno; bomo imeli meh za vodo, a ubila se ne bosta. Meni je mari barka in ne vidva.« Ker se le nista hotela pustiti, je zavpil: »Narazen!« Krepak sunek in oba sta se prevrnila čez grm v morje. »Strela!« je bruhnil Žino, ko ga je objela voda.

»Pa se ohladita!« se je zasmel Perin, ko je pljusknila voda na skale. »Še kokoš okopajo, če ji je prevroč.«

V vodi je parkrat prhnilo, par udarcev na levo in desno, nato sta se pokazali par metrov narazen dve mokri glavi, ki sta se bližali bregu.

Žino ni priplezal k ognju. Orijel se je za streljaj oddaljene skale in sedel za grm. Čutil je na glavi skelečo rano, po obrazu mu je curljala voda, izpirajoč kri z razpraskanega čela in razbodenih lic. V njem je kipelo, da se je tresel po vsem životu. »In še v morje sva morala,« je stisnil pest in prisegel, da se maščuje.

Pri ognju je Perin lomil dračje in pihal v žrjavico, da bi zanetil.

»Ali si šel pit, brate?«

Ker je videl, da se je namrdnil, je razgrebel žrjavico ter naložil dračja na ogenj.

»Nà, posuši se, ne hodi drugič rib lovit z roko in ne pečaj se z Žinom!«

»To je moj posel,« je rekel Rok osorno in se sključen na kolena zazrl v ogenj. Bakrena barva

njegovega obraza je odbijala svetlobo; z njega je tekla voda in delala pri nogah zbirek.

Rok je zajechal ob spominu, ki ga je obšel ta hip, ko mu je spodletel napad:

»Pripelji ga, če ga vidiš; reci mu, da ga čakam!« mu je rekla, ko se je poslovil od doma. Stokrat ga je opisala, kakšen je, nazadnje je že znal napamet njegove posebnosti. Radi velike sramote, ki je zadela sestro, ker se je spečala s tujim človekom, je trpela cela družina. Nikica je venela, jokala, bežala izpred oči in se Roku smilila v srce.

»Ubijem ga!« ji je odgovoril. »Ubijem, če ga najdem.«

»Ne, videla bi ga še rada, dete bi mu pokazala in ... in če je nezvest ... rajša ...«

Ni izgovorila. Solze so jo polile; videl je, da je skrivaj segla v nedrije.

»Kaj imaš, Nikica?«

Zbegano ga je pogledala in pritisnila roki na prsi.

»Kaj je tam?«

»Nič.«

»Pokaži!«

Odtrgal ji je roke in ji izvlekel iz nedrija ostro nabrušen nož.

»Čemu to?«

Bala se je njegovega pogleda, povescila je oči in jecljala:

»Da bi ... da bi ...«

»Kaj?«

Molčala je trdovratno in se borila s solzami.

»Ali njega?« jo je vprašal.

Prikimala je, nato se mu naslonila na ramo in krčevito zaihtela. »Dà, če je nezvest, in ... in sebe ... Rok, jaz ga imam rada, Rok!«

Zbolelo ga je ob spominu, da bi kriknil; planil je pokoncu, kot bi se hotel otresti strašne more.

Perin je razkleščil usta, Andrej je bil ravno drugič prižgal svojo »hodno cigareto«, kakor je sam imenoval tobak, zavit v rjav papir. Opekel si je prste in jezno zarentačil:

»Kaj pa imaš?«

Rok je težko in naglo sopel. Modra obleka se ga je oprijemala, lice je imel spačeno in na čelu so se mu sprijeli lasje. Vicko se je zavedel, povlekel ga nazaj na skalo in dejal:

»Pri miru bodi!«

Neznan strah ga je spreletel ob vsakem izbruhu jeze in sovraštva; pred tem silnim človekom, ki je bil strašen v jezi in kot jagnje v bridkosti, ga je obšla tesna groza.

Hrvat ga je ubogal kakor otrok. Zakril je obraz z rokama in skomljal:

»Kje sem bil, da ga nisem takrat zadušil? Sestra, ti uboga sestra moja!«

Perin je še nekaj hipov začudeno gledal, nato se je pripognil k Andreju in vprašal:

»Ali razumeš?«

»Joče! — Jaz ne razumem!«

»Ker ti tukaj ni vse v redu,« mu je pokazal na čelo. »Jaz vem, kaj je.«

»Meni je povedal,« je dejal Vicko. Zdaj mu je šele bilo prav jasno, kako ta človek z bradavičastim obrazom ljubi svojo sestro.

Vseh se je polastila težka zamišljenost. Morje je ležalo, kakor bi spalo in dihalo; parkrat je švignil utrinek čez nebo in se je zablestel tudi čez morje. Valov ni bilo, le kakor bi drobni prsti prebirali strune, se je na gladini gibalo, gibalo in nekam brzelo. Kot težak bron je legalo na morje in čez školje in trudno, trudno tiščalo na oči.

Žino je ob Rokovih besedah potegnill sapo, kakor bi ga bil kdo udaril po čelu. »Zdaj razumem,« je zamrmral. »Ne boš na vrhu, Hrvat, ne!«

Rok je zahteval nož nazaj. Perin ga je bil izročil Vicku, meneč, da je bolj varno. Ko se je Hrvat pomiril in ga je začelo zebsti v mokri obleki, so odšli na barko in Žina pustili na bregu.

Kapitan je iz začetka menil, da je samo nedolžen prepir. Ko mu je pa Perin mahedraje razložil, za kaj gre, se je obrnil in zapovedal:

»Nocoj naj ostane na suhem!«

Žino je ostal na suhem in ni poklical čolna. Nanesel si je drv na ogenj in se sušil. Sklenil se je maščevati nad vsemi, ker vsi drže z Rokom. Podložil si je roke pod glavo in gledal v zvezdnato nebo.

Prav isti čas je tudi Selda ležala v temi z rokami pod brado in strmela v temo. Deklica je jokala. Ko je oče zapodil Vicka, se ji je zdelo, da se je nekaj sesulo v njej. »Spat!« je osorno zapovedal. Na pogradu je legla na obraz in njena ramena so se začela stresati v krčevitih sunkih: »Vicko, Vicko!«

Vse pričakovanje, vse koprnenje, vsa težko čakana skrivnost, ki bi jo bila rada objela s tresočimi rokami in pritisnila na srce, vse, kar je razkril Vicko, očetova strogost, pretep na bregu in sto malih brezpomembnih reči se ji je mešalo in križalo v mislih v tesen občutek bližajoče se nesreče. Na trdo zemljo mora, si je rekla, kjer se ljudje ne zadevajo ob ljudi, in Vicko mora ž njo. Pletla je v mislih bodočnost, kakor jo pleto jezni in žalostni otroci. In Vicko mora ž njo! Nezavestno je pričakovala od njega čudne rešitve in varstva.

Odkar se ji je razodel, ne da bi bila mogla sama kaj reči, se ji je zdel lepši in boljši. Smilil se ji je, ker ga je oče tako napodil. V zaduhlem, po katranu smrdečem prekatu je bila dušecha vročina, na čelu so ji stale potne kaplje. Kri se ji je naglo pretakala po žilah in ji burno plala v lice. V motni daljavi so se gibale predstave v vednem izmenjavanju: morje in solnce, žvižgajoči obraz očetov, prečeče Žinove oči in Vicko, krik na bregu, zeleni gozdiči in široke nji-

ve. Strah in stud in tesno koprnenje ji je polnilo srce. In ko je hotela vse to združiti v pravi medsebojni odnos, je čutila v srcu žalost.

»Vicko, moj Vicko!«

Iztegnila je roke po pogradu naprej, zadela ob vzglavju v temi ob povest o Rožici-božici, ki je tavalala izgnana po svetu in iskala, zapuščena, iskala vsepovsod, na južnem morju in v severnih gorah, izgubljene sreče. V take zgodbe je Selda verjela, dostikrat so jo ob žalostnih dogodkih zapekle solze v očeh. Morala je prenehati z branjem, da ji je odleglo. Mrtve črke so ji vdihovale svet, ki ga dodosedaj še ni dobro umela. Šele ta večer je začelo rasti v čudni bridkosti in brezobličnosti in je dobivalo počasi, počasi obraz in obliko ter jo navdajalo z bojznijo in nemirom.

Dolgo je premišljala; slišala je, kdaj so prišli spat, razločila je očetove korake, Vickov glas in še potem dolgo, dolgo zrla v temo.

»Če bi šla k njemu?« ji je prišlo na misel. »Povedala bi mu vse,« si je dejala, dasi v resnici sama ni vedela, kako in kaj bi rekla.

V medkrovju ji je moreča soparica še bolj netila nemirno razpoloženje. Sedla je ter si stisnila pekoča lica med dlani. »Če bi šla k njemu?« Oprezno je splezala skozi lino in šla tiho po krovu.

Nad barko je bilo zvezdnato nebo; veliki voz se je bil že zaobrnil, lestenci so svetili že čez polnoč. Pihljaj je prijeten veter; morje je zrcalilo nebo od spodaj in med nebom zgoraj in nad morjem spodaj je ležala srebrna neskončnost.

Ko se je Selda približala lini ob jadrniku, se je okrenila na palubju ležeča senca in vprašala:

»Ali ne spiš?«

Selda je spoznala očetov glas in se prestrašila. »Ne!« je rekla in obstala.

»Kam greš?«

»Vun sem prišla...« je dejala z negotovim naglasom. »Vroče je spodaj in... in spati ne morem, ker je vroče...«

»Pa tukaj lezi!« je rekel osorno. »Saj pojdemo kmalu; na kanalu je burja.« Pregrnil ji je tik ob sebi; Selda je ubogala, žalostna sicer, a brez odpora.

Na nebu je žarela svetla zvezda, na morju so pljuckale ribe iz vode, valovi so blesteli v bronasto-srebrnem soju, v borovcih je šumelo, tupatam so udarili valovi v skale. Čoln je drgnil ob barko, iz nje se je slišalo Andrejevo in Perinovo smrčanje.

Selda se je zavila v kosmato odejo, da je ne bi opikali komarji; začutila je v ustih zoprno žejo, v glavi vročino in mraz, v srcu nemir.

Ob štirih zjutraj je kapitan že stopal po krovu gorindol in si neprestano žvižgal. Mornarji so se budili, premotrili smer vetra in začeli dvigati jadra. Andrej je hotel po Žina na breg, pa ga je našel v čolnu. Šla sta po mrežo.

»Naj si gre sam!« je zagnal Žino in mislil kapitana. Vendar je zaveslal, da se mu je stropa utrgala.

Kapitanu ni bilo nič povolji. Ko so razpeli jadra, mu je bilo prvo prenizko, drugo previsoko, vrvi niso bile dovolj trdno pritrjene, platno premalo napeto. Vicko se mu je boječe umikal, Rok je temno gledal, le Perin si ni pustil vzeti dobre volje. Spravljaj je v kolobar vrv in pel:

»Što ti, momče, na moj prozor kucaš?...«

Selda se je bila umaknila s krova, bolela jo je glava, v udih ji je ležala utrujenost. V čudni omotici je spet ležala na svojem pogradu, bila je spet sama, sama.

»Okno morske zvezde« je že plulo počasi iz zatišja, ko sta se Andrej in Žino vrnila. Sonce je žarelo z jutranjo svetlobo, ki se je vpijala v kožo, ob bregu je bilo morje polno barv, prelivajočih se iz modrega v zeleno.

V mrežo se je bila vlovila hobotnica. Kot bi se osem modrasov motalo z glavami skupaj, se je premetavala sluzasta kepa na krovu. Andrej je dvignil bose noge in se muzal, kadar ga je oplazila žival. Vicko se mu je skušal smejati, a se je takoj zopet zamislil na morje, na ožarjene skale, ki so se blestele v daljavi, in na Seldo. Sonce je prijetno vplivalo nanj, dobrodejna toplota se mu je razlila po telesu, napil se je vode in nato zadremal.

Žino je šel mimo njega proti krmilu in se obrnil, kot bi ga pičil gad: na krmi je sedel Rok. Kapitana ni bilo videti. Tudi Hrvat ga je bil pozorno pogledal in v njegovih očeh se je zabliskalo. Premaknil se je in zamrmral za njim:

»Le izogiblji se!«

»Kje je bil, da se ga ne spominjam?!« se je vpraševal Žino. »Če sem se otresel Nikice, se tudi tebe,« si je govoril in tupal v žepu ostro, malo zakrivljeno britev.

Ladja se je začela močno zibati, parkrat je ostro zažvižgalo v jadrnih, za njo se je poganjala šestorica galebov.

Kapitan je bil nataknen. Okoli osme ure je zajtrkoval; velik kos slanine in kruha je zalil s črnim vinom in zraven nekaj tuhtal.

Samo Perin in Andrej sta se razgovarjala na krovu. Andrej je nataknil hobotnico na desko, ji razprezal stezalke in jo sušil na soncu. Jadrnica je krepko delila valove in Perin je menil, da doseže še pred nočjo Kvarner.

»Če nas mistral popoldne ne obrne,« je dejal Andrej.

Jadra so bila polna kot napihnjena lica debelušnih otrok. Vrvi so brnele in pele, sunki vetra so večkrat zatemnili morje in okrog in okrog valov so skakali in sikali mokri jezički. Zdaj pa zdaj je kljun prerezal in razbil razpenjen val; »Oko morske zvezde« je skakalo, kot bi se poganjal mlad pes čez

razorano njivo. V jadrnikih je škripalo, burja je hladila vročino, morje je burkalo in šumelo.

»Danes Vicko vedno spi!« je rekel Andrej in požgečkal fanta s slamo pod nosom. »No — ahči! — Bog pomagaj!« je rekel Perin, ko je videl, da se mu hoče kihnuti. Vicko se je nevoljen obrnil na drugo stran in se pokrtil čez glavo.

»Še Žino smrči! — Perbako, ali ga je Rok snoči! Ves razpraskan je.«

»Zakaj sta se vendar?«

»Kako bi povedal? — Vidiš: če uloviš ribo in ti jo pes sne, ga samo pretepeš; če človek pride v hišo in ti vrne za dobroto slabo, ga ubiješ, a?«

»Jaz te ne razumem; pa meni se zdi, da bi ga ne.«

»Vprašaj Roka!«

Rok je černo sedel pri krmilu in mislil svoje misli. Andrej se ga ni upal motiti, segel je rajši po zelenki in pil v globokih požirkih. »Že radi vina sem vesel, da nisem riba,« je menil. Ko se je oddahnil in obrisal, je nadaljeval:

»Naj se tepeta; mar sta mi toliko kot vrabec na rovinjskem zvoniku. — Vicko, ali boš pil?« je vprašal, ko se je fant zganil in pogledal izpod vreče.

»Vicko je menda žalosten!« je dejal Perin.

»Vse je kilavo. In pa tak lep dan in lep veter je danes. — Kakor hočeš, če ne maraš,« je rekel Andrej nekoliko užaljen, ker Vicko ni segel po zelenki. »Lahko ga shranim tudi sam.«

»In boš pijan...« je rekel Perin potihom. »Če te kapitan zasači, da si danes pijan, bo zapihal široko in ne mistral. Že zjutraj se je pripravljaj, kakor bi grizel polže z lupino vred.«

Kapitan je ravno tačas zaprl krivač, se ozrl na Seldo in videl, da si stiska čelo.

»Ali ne boš jedla?«

Selda je zmajala z glavo, da ne bo.

»Potemtakem si bolna.«

Deklica je rekla, da jo tišči in kljuje v sencih.

»To je še od včeraj,« je dejal. Po preteku debele minute se je žvižgaje dvignil.

»Čakaj, fant!«

Odšel je, napravil par korakov po krovu, se ozrl na jadra, ogledal vrvi in droge, ogledal nebo za seboj in pred seboj, dve jadrnici daleč na levi in eno z rjavimi jadri na desni. Visoko v zraku so krožili galebi; ko se je ptič obrnil, so se zablestele peruti kakor zlata luska. Kapitan si je vse to ogledal dvakrat, in ko je tretjič krožil njegov pogled okoli, je poklical:

»Žino!«

Iz začetka ni bilo odgovora; Žino je smrčal.

»Žino!« je zazvenel kapitanov glas v drugič. Mornar je planil na noge in se obrisal.

»Kaj?«

Ni se še dobro zavedel, ko je videl pred seboj kapitanov namrščeni obraz in njegovo temno nabrano čelo. Stal je tik njega. Žinu se je bleščalo sonce, zasenčil si je čelo z roko in zazijal.

»Kaj?« je ponovil.

»Nič, kaj! Ostani na mestu. Koliko plače ti še gre?«

»Saj ne rabim, do Trsta mi je ni treba.«

»Kaj do Trsta! — Koliko, to povej!«

Kapitan je vedno bolj namrščil obrvi. Strogi glas je vplival na mornarje kakor iskra. Andrej je skrivaj potlačil zelenko med sode in se obrisal po vsem obrazu, v strahu, da je ostala kje kaplja vina. »Ali se pozna?« je vprašal Perina. Ta se je ozrl in rekel: »Bodi vendar tiho!«

»Mislim...« je rekel Žino. »Saj sami boljše veste, koliko mi gre.«

»Nič ne vem,« je dejal kapitan osorno.

»Mislim, da bo trideset kron.«

»Tukaj!« vzela je listnico mu pomolila tri desetkronske bankovce in priložila še enega. »To je za vožnjo z Lošinja!«

Žino je osupnil:

»Kako z Lošinja?«

»Tam izstopiš in se ne vkrcaš več na mojo barko. Ali razumeš?« Zadnje besede je kapitan izgovoril že malo razjarjen, vendar se je Žino ojunčil in dejal:

»Kapitan, rad bi vedel za vzrok.«

»Tako?! Ti bi rad vedel za vzrok?«

»Kapitan,« se je osmelil. »Vsakdo ima pravico vedeti za vzrok.«

»Vsakdo!« je ponovil za njim. »Ali ti, ti nimaš vzroka, ne pravice zalezovati Seldo. Zato se boš spravil z broda!« je zavpil nad njim in mu obrnil hrbet. »Iz tega vzroka, capito?!«

Žino je hotel malomarno skomizgniti z rameni, a ko je zagledal Roka in Perina in Andreja, je v njem zavrelo. »Ne, ne pojdem!« je zmečkal bankovce v pesti, »in če pojdem, pojedete vsi.«

Ko je Selda slišala očeta, jo je oblila rdečica. »Zakaj vse pripoveduje?« je menila trmasto. »In vsem ...«

Vicko je široko razprl oči, čutil, da mu mraz polzi po hrbtu.

»Tako je torej stvar — in jaz, jaz sem tudi lazil za njo,« mu je zvenelo v ušesih. »Zdaj sem jaz na vrsti.«

Kapitan je stopil k Vicku.

»Vicko prav tako! Mislil sem, da se ti lahko zaupa. Na!« Vrgel mu je par bankovcev pred noge. »Tako, zdaj bo red.«

Vicko ni pobral denarja; strmel je za kapitanom, ki je izginil skozi lino. Strah in ljubosumnost sta se mu zajedla v srce.

Pred kapitana pa je stopila Selda in zajokala; njeno lice je žarelo v strašni vročici:

»Ne, oče, ne!«

»Kaj, ne?«

»Oče, Vicka ne!«

»Otročarije!« se je otresel. »Zdaj mi začni še ti!«

IV.

Kapitan je stal na krovu in zamišljeno zrl predse.

»Pa pojdem še jaz!« mu je rekla hči, ko je šel od nje. Ta grožnja ga je iznenadila. Da bi si upala, na to ni še nikdar pomislil. Odkar je bil vdovec, sta bila hči in jadrnica edino njegovo veselje. Sredi morja, na svojem brodu je bil zadovoljen v zavesti, da ima vse s seboj. Nikdar si ni mogel predstavljati, da bi bilo kdaj drugače; ko je Selda imela drugačno misel nego sam, ga je neprijetno zadelo. Bil je izmed tistih, pri katerih ne veljajo lastni pametni razlogi, ne pomagajo ugovori. Selda mu je stregla, vdano stregla kakor poslušni otroci; zato je tudi sam bil ž njo kot z otrokom in je bil prepričan, da je deklica na brodu zadovoljna; tem bolj ga je njeno kljubovanje presenetilo. Vendar je odločil: »Kar sem rekel, sem rekel.« Če je mornar odšel, je najel drugega, najel, ker ga je rabil; da bi pri tem gojil kakšno izjemno čuvstvo, se ni zavedal. Kakšno življenje je na brodu, se ni vprašal nikoli; rajši je bil na morju nego na suhem, to je bilo jedro vsega. A v hipu, ko je bila Selda središče življenja na barki, je zadel na odpor. To ga je dražilo. Vsa nevolja in jeza se je obrnila na Vicka in Žina. »Kanalji,« je stisnil pest, »drevi se ne poznamo več.«

Morje se je svetlikalo, da je blesk bodel v oči. Ribiški čolni so križali morje in pluli proti Pagu. Mogočen parnik se je blestel pred njimi in za njim se je zbiral na obzorju meglen dim. —

Ko jo je oče zapustil, je Seldo navdala nova misel. Obrisala si je oči in trmasto začela šivati črno

mornarsko srajco. Na Vicka je mislila in šivala in šivala. Ko je utrgala nit in končala, je pogledala skozi lino in stopila k njemu. Sedel je zamišljen na svojem pogradu in strmel v denar na dlani. Selda je položila srajco predenj in dejala:

»To je tvoje. Zašila sem.«

Vicko se je plaho ozrl, zardel in ni nič rekel. Pri srcu mu je bilo nerodno. Tudi Selda je molčala in čakala. Ker le ni bilo besede iz njegovih ust, je rekla:

»Vicko, v Lošinju ne pojdeš dol!«

»Kdo pravi?« je rekel in v očeh mu je zaigralo veselo upanje.

»Očeta poprosiva.«

Na te besede je fant zlezel vase. Kapitana se je bal, njegove sršče obrvi so ga zmerom spremljale. Ta neprijetni občutek se mu je vedno bolj zajedal v srce in se mu razlival po žilah kot lug. Zdelo se mu je, da ga kapitan še vedno drži in mu vpije na uho: »Prokleti fant! — Mislil sem, da se ti lahko zaupa!« — Očitek, da je zlorabil zaupanje, ga je bolj pekel kot vse drugo.

Selda ga je nekaj časa gledala; ker je le zamišljeno zrl v tla, je vprašala:

»Ali poprosiva?«

Vicko je zmajal z glavo in se ji ni upal pogledati v obraz ter je trdovratno molčal.

»Zakaj ne?«

»Zato . . . ko ne pomaga . . .«

»Poskusiva oba.«

»Kaj ni dovolj, če prosiš sama?«

»Jaz sem že in . . .«

». . . in ni pomagalo . . .« je naglo pristavil. »Saj sam dobro vem, čisto dobro vem, da moram proč.« Govoril je z glasom, kot bi se hotel jokati.

»Če pojdeš, grem s teboj!« je rekla trdo.

»Kaj? — kako misliš? In oče?«

Selda je vprašanje napačno umela.

»Kaj bo z očetom? Naj te obdrži!« je menila trmasto. »Kar k njemu pojdiva!«

Vicko je ostal na mestu. Že je hotel vstati, potem se je zopet premislil in rekel:

»Ne pojdem. Bilo bi zastonj.«

»Potemtakem me nimaš rad, tak si kakor Žino! Vsi ste enaki!«

Vicko je razprl oči.

»Kako si upaš! — Glej,« je dokazoval z jokajočim glasom. »Glej, nič nama ne pomaga. Kaj nama pomaga, četudi te imam rad? Ali ni boljše, če pozabiva? Ti nimaš nič, jaz nič; z menoj ne smeš. Kaj bi rekli ljudje in, kam bi šla? Premlada si še!«

»Tako nisem mislila. Ti nisi fant!« je vzkliknila. »Ti nisi fant. Če bi me imel rad, bi govoril drugače, vse drugače. Tako pa . . . o, saj nisi fant.«

Obrnila se je, da bi zadušila jok in skrila solze. »Saj nisi fant!« je stisnila skozi zobe in naglo odšla.

Vicko je gledal za njo kakor okamenel. Ko je doznal pomen njenih besed, se je naslonil na pograd in mrmral predse s trpečim izrazom na licu: »Če ne smem, ne smem. To ne gre. Konca bi ne imelo, nobenega pravega konca.« Bojazen ga je tako stisnila, da se mu je zdelo vse nemogoče. »Lahko je biti fant kje drugje,« se je opravičeval, »lahko je biti, če ni takih razmer, če ni človek vezan na tuj groš in se mu ni treba bati zamere in nikogar.«

Vicko bi se bil rad razjokal. V srcu mu je bilo čuvstvo osirotelosti, bolesti in čudnega strahu. Kakor bi imel v krvi vlažno glino, se mu je zdelo, vse je bilo mrtvo; vedno bolj je lezel vase, vedno bolj postajal otopel in vdan v usodo.

Sonce je že peklo na krov, veter je polnil jadra in škripaje so se pripogibali jadrniki. »Oko morske zvezde« se je zaganjalo, da je pljuskala voda na krov, tupatam je brizgnil visok curek nazaj.

»Vrag!« je dejal Žino, ko ga je zmočilo v obraz. Vezal je na kljunu prtljago in se jezil, ker se mu je

trgala vrvica. Znesel si je že vse skupaj ter mrmral: »Če pojdem, pojedete vsi!« V duhu je imel že načrt, ki ga je razmišljal v zlobnem veselju. »Vsi pojedete — mene ne boš sukal kakor paglavca, kapitan Ferjan, in pred vsemi, in pred vsemi, starec!«

Sklonil se je niže na svojo culo in napravil zadnji vozec; nato se je ozrl po ladji in zagledal Roka in kapitana na krmilu. Stisnil je ustnice, šel do Perina in Andreja in vprašal:

»Ali ne pljuska čez? Spredaj že poliva.«

»Pa se umakni,« je rekel Perin, ne da bi se ozrl.

»Saj se!« je zagodrnjal Žino.

V teh besedah je ležala ostra grožnja. Žino jo je rekels takim poudarkom, da je Perin dvignil glavo in se začudeno ozrl za njim. Otrl si je pot in menil proti Andreju:

»Kaj vse naredi taka neumna neumnost. — Včeraj se je bahal in širokoustil, danes se pa obrega, kakor bi se mu godila obešena krivica. — Perbako, Andrej, dva snubača sta že potisnjena na suho; bratec, poskusi srečo še ti!«

Andrej je menil, da riba ni za suh potok in on ne za zakon. »Sicer pa — pusti, ko ni nič. Selde ne bo rinil kapitan v naročje prvemu, ki pride; deklica je redek ptič!«

Medtem je prevzel krmilo kapitan. Rok se je pretegnil, napel mišice in se ozrl po morju. Valovi so kipeli, burja se je zaletavala, kakor bi se opotekal pijanec čez kraške groblje. Nad jadrnico, nad valovi, nad širnim obzorjem je sijalo pekoče sonce. Roku se je lovil za srajco veter, na hrbtu mu je valovilo, kot bi nesel meh. Črni lasje so mu padali na čelo in oko mu je žarelo v pritajenem blesku. Na licu se mu je poznalo, da mu v srcu gloje moreča bolečina, ki mu ni dala miru. Mislil je na Žina, na pretep, na sestro in na kapitanov ukaz.

»Ne, ne boš ugledal Lošinja, bogme da ne. In če te ne bom prej mogel, te udušim tik pred pomolom,« si je dejal, ko je videl njegovo culo na brodu.

Tisti čas je bil Žino že na delu. Če bi kdo pozorno poslušal, bi slišal iz globokega ladijskega trebuha prasketajoč glas, ki ga ima sveder, kadar se zajeda v trdo hrastovino. »Rezk... škrk... rezk... škrk,« se je glasilo, kot bi veverica glodala oreh, a brnenje vrvi in pljuskanje valov je vse to zadušilo.

»Rezk... škrk... rezk... škrk...«

Rok tega ni slišal in tudi Vicko ne. Hrvat se je napotil skozi lino in se nemalo začudil, ko je zagledal Vicka, vsega bledega in prepadenega. Pred njim je bila v prahu narisana z neokretnimi potezami barka in hiša.

»Poliva!« je dejal Rok. »Lino bo treba zapreti. Barka gre tako naglo, da pljuska morje na krov.«

Res so se čutili sunki; jadrnica je šla na konja, veter je ostro žvižgal v jadrnikih, ki so škripali in se tresli v zaslonih.

Rokove besede so Vicka presenetile; mencal je in mencal, pa ni našel prave besede.

»Ali nisi na krmilu? ... Mislil sem, da si še tam. Ves si moker, kakor bi se snoči ne bil posušil.«

»O snoči — za snoči ga že plačam. Pa da boš ti moral proč, tega nisem mislil. Ali si Seldi kaj hotel?«

»Kako hotel?«

»Pravim, če si se ji zameril, ker je kapitan tako malobeseden. Danes bi samo žvižgal. Kaj si storil, da je tako zapihalo?«

Vicko je gledal risbo na tleh in vzdihnil:

»Ko bi imel človek vsaj svojo barko in hišo, ali vsaj lastno barko!«

Rok je nategnil obraz.

»Kako prideš do tega? Dečko, s teboj ni vse po božjem. Odgovori, zakaj te je kapitan nagnal; kaj si storil?«

»Nič nisem storil!«

»A, vruga in nič! Potem bi se bil postavil, pa bi ne bil tako strahovito pomečkan, kakor bi te obežali.«

»Bal sem se.«

»Koga?«

»Kapitana! — Seldi sem povedal, da ...« Kar nič mu ni hotela beseda iz ust.

»... da jo imaš rad, si ji povedal. Le govori; ali se morda bojiš tudi mene? — Kaj je rekla?«

»Nič!«

»Kako to?«

»Kapitan je slišal.«

»A tako!« se je zasmel Rok. »Ti, fant, si bil kuhan v borovi smoli, da se te tako drži. In zdaj ne veš, kako je s Seldo?«

»Pač, vem; zdaj pravi, naj prosim očeta, da ostanem. To je tako sitno; ko bi imel vsaj svojo lastno barko.«

Rok ga je stresel dobrodušno za ramo.

»Potem vriskaj, skakaj v vodo, pa se ne drži kakor boter spokornik. Če ti je rekla: Poprosi! — poprosi, po kolenih pojdi do kapitana kakor romarji za odpustke. Ko bi imel barko, bi bilo dobro; če je ni, pa glej, da jo boš imel. Za tako dekle! Vicko, ali ti ni nič zanjo?«

»Kako misliš?« je spravil Vicko nekam plašno iz sebe in se nehote umikal Hrvat, ki je oblastno rastel pred njim.

»Če ti ni nič zanjo, pravim? Kakšen mornar si, dečko, ali se to pravi biti mornar? Če se za dekle ne potruдиš, za kaj se boš potrudil? Kaj pa misliš na morju, fant, če si tako boječ? Če bi imel barko, bi jo držal privezано v hlevu kakor osla, držal privezано v svojem zajčjem strahu, da se ne potopi.«

»Premlad sem ... Premlada je ... Ti bi že laže. — In take razmere ...« je pristavil s čudnim vzdihom.

»Kakšne razmere?«

Rok se je razvnel in izgovarjal besede z vedno močnejšim poudarkom; zadnje vprašanje je skoraj zavpil.

»Takšne, sploh takšne.« Vicko je iskal izraza in ponovil: »Takšne, kakor so.«

»Kakšne, fant?«

Vicko je gledal z razprtimi očmi Hrvata in rekel:

»Zmerom mora človek služiti.«

»Ta je dobra; šibe si vreden, čeprav si že velik. Zdaj vem, kaj ti je. Strah ti je v pete zlezal in misliš, da so razmere krive. Zakaj se sam ubijaš? Če zlezeš že vnaprej sam vsakemu pod noge, ti boječnost istrska, potem so razmere krive! In ti, ti hočeš na morje? — Kdo je to narisal, to tukaj?« je vprašal in pokazal z nogo na risbo.

»Jaz.«

»Vidiš, to te razodeva; ti boš barke risal, še zmerom samo risal, ko boš že ves siv. Če bi imel jadrnico, bi prej prosil dovoljenja, da smeš rabiti veter, ki je božji, in smeš gledati na zvezde, ki so božje. Nič, še prositi se boš bal, bogme, da se boš bal.«

Vicko je ves potrto poslušal in se trudil, da bi doumel.

»Zakaj praviš to?«

»Zato, da bi ne bil zmerom tak, kakor si zdaj s kapitanom in Seldo. Kapitana je treba prositi, to se pravi: mrežo je treba vreči, če hočeš rib. Ti pa cincaš: saj ne bo nič, saj vem, da bo zastonj, saj vem, da pride pliskavica, zato je najboljša, če jo sušim v dimniku . . . Mene sploh ne briga, ali imaš Seldo, ali je nimaš. Kaj bi mene brigalo? Tebe, fant, tebe pa je sveta škoda, če bi ti zmanjkalo poguma. Ali boš prosil ali ne boš?«

»Ko si ne upam . . .« je Vicko slednjič trudoma in z muko priznal. »Ko si res ne upam in si ne . . .« Lice se mu je nabralo, kakor bi mu šlo na jok. »Kapitan je čuden.«

»In ima prav, sem že rekel. Zakaj se obnašaš, kakor bi kradel! Ti si Aleš za pod stopnice, ne fant za barko in za morje. Res, žal mi je zate, ko si kakor vrtavka.«

Rok je mešal hrvaške besede med slovenske, se mučil z naglasom in mahal z desnico. Pot mu je stal na obrazu, da se je zdelo, kakor bi se mu bile razrasle bradavice kar v hipu po čelu, licu in nosu.

Na krovu je kapitan nekaj ukazoval, v jadrnico je bilo morje. Če bi kdo pritisnil uho na tram, bi slišal globoko pod seboj praskajoči glas, glas črva, kakor ga ima sveder, če vrta v trdo, okajeno in v katranu namočeno hrastovino.

»Rezk ... škrk ... rezk ... škrk ...«

Rok in Vicko nista slišala ničesar. Vicko je strmel v tla; pri srcu mu je bilo nerodno in tesno. »Saj bi šel,« si je mislil, »saj bi šel, če bi me ne zapodil.« Nabral je že besede v gladko vrsto, ki bi jih rekel, a je vzdihnil bolj samemu sebi kakor Roku:

»Kako bi me zapodil, ko nisem nič!«

»In ne boš nikoli nič; razlezel se boš, da te bo sama kaša. Če bi imel svojo ladjo na morju, bi še ribo prosil, naj se ogne. Glej, Žino je druge krvi; škoda, da je tak lump. On ni takšna plašna priba, kakor si ti.«

Vicku se je zdelo sitno, da sili Hrvat na tak način vanj. Ko mu je omenil Žina, se je vznemiril: »Ravno Žino je kriv, edino on je kriv vsega.« Spomnil se je prizora s kapitanom, tesno mu je bilo, ko je pomislil na Seldo. »Pa pojdem!« si je dejal. »Torej pojdem prosit.«

»Kam je šel Žino?« ga je vprašal Rok.

Vicko je pokazal z roko navzdol. »Tam je imel nekaj opraviti med šaro.«

Če bi kdo pozorno poslušal, bi slišal med škripanjem jadrnikov, šumenjem morja in pljuskanjem valov, med brnenjem napetih vrvi in prhutanjem polnih jader, med zamolklim Perinovim mrmranjem, ki

je bil ves zamišljen v italijansko popevko: »che te sposerò...«, še enakomeren glas, kot bi glodal črv v suhi veji:

»Rezk... škrk... rezk... škrk...«

Na jadrnico je sijalo poldansko sonce.

V.

Selda je bila žalostna; pri srcu ji je bilo kakor da se ji je nekaj potopilo. Nemirno pričakovanje ji je hotelo razbiti senca. V ušesih so ji še vedno zveneale besede, ki jih je rekla Vicku; njih pomen je dobival bolj in bolj obraz resnice. Ko je čutila, da se je varala, si je nervozno zatrjevala: »Saj ni res, saj ni res!« Njene misli so plale med Vickom in Žinom, med strašnim studom in trpko boleščjo. V srcu je rastle prepričanje, da so vse njene tihe sanje in tople slike neresnične, njeno koprnenje po nečem daljnem brezciljno in neopravičeno. Prvič v svojem življenju je občutila neizrazno topo žalost, ki obišče človeka takrat, ko bi bil rad dober, blag in plemenit, pa nima biti komu; prvič v življenju jo je obšla silna želja, imeti koga, ki bi mu odprla srce in mu vse zaupala, se nasmejala in razjokala ob njem. Kako vse drugače je živelo nekdanj v njeni domišljiji! Od Vicka je instinktivno pričakovala, da razbije moro, ki je mrtvila vse misli in življenje na barki, da jo odvede na suho, junak iz pravljic, iz ječe, kjer se ne bo zadevala ob ljudi. Suha zemlja! Trda tla! »Vsi ste enaki!« ta beseda se ji je razpredala v zadnje zaključke. Vickov obraz se je polagoma potapljal v družbo, ki je ni razumela; njeno nepokvarjeno srce je s silo tiščalo zavest razočaranja, ki je kljuvalo v prsah, z neko grozo pričakovalo pravega trenutka za črno besedo.

Vedno bolj in bolj se je prepričevala, da je Vicko nima rad, da se je lagal; to jo je navdajalo z občutkom osamljenosti in bolesti. »Ali je res tak kakor Žino?« jo je peklo v srcu. Kakor bi naekrat

zašla v tuj svet, se ji je zdelo; vse se je počasi odpiralo, vedno bolj ji je silil pred oči Žinov obraz in od daleč, daleč se ji je bližalo hladno spoznanje, ki ga je zastrupljal Žinov nasmeh. Grda misel, ki ji je vrtala v srce, se ni dala odgnati; stisnila je rameni skupaj in vzkliknila, da bi ji odleglo:

»Moj Bog, saj to ni res!«

Stisnila si je senca in obsedela; na čelu so ji stale potne kaplje, ustnice so ji podrtavale neizmerne bolečine.

Na lini je zahrkal Perin. Zarentačil je nad žebljem, ki se mu je prijel za rokav, prevrgel par vreč in nato vprašal:

»Ali si morda ti kam založila?«

»Kaj?«

»Nič — že vidim sam!« je dejal in izvlekel izza deske plašč za krmarja. Ogrnil ga je in se dobrodušno razkoračil:

»To bi bil lep kapitan, ali ne?«

Deklica je videla njegove dolge roke, ki so opletale ob bokih, in se nasmehnila.

»Ali nisem lep, á?« je ponovil. »O, takih fantov je malo, mislim, tako žlahtnih fantov — kapitanov.« Ker Selda le ni hotela odgovoriti, jo je še bolj pozorno pogledal in se začudil:

»Kaj ti je, da se tako držiš? — Ali ti je fant umrl?«

Zadnje vprašanje jo je neprijetno zadelo. »Vedno isto!« ji je prišlo na misel. »Samo o fantih.«

»Saj mi ni nič,« je odgovorila.

»In vendar si tako zamišljena. Ali ti je kdo kaj naredil! Ali je bil Žino? — Tega je že Rok nekoliko ohladil.«

»Kako ohladil?«

Perin je osuplo vprašal, če nič ne ve. Ker je zmajala z glavo, je fant obrazložil dogodek in zatrdil, da bi se bila udušila, če bi ne bilo njega. »S pestmi sta se; z nožem bi se bila, pa sem ga vzel. Ali nisi

lišala? Najprej je Žino Roka, potem je Rok Žina, ne, najprej je prišel Vicko od tebe, ves poklapljen. Kaj si mu storila? — To je brdek fant.«

Deklica je povesila oči in zardela.

»No, ali ni brdek fant?« je ponovil.

Selda je zrla v tla, čutila, da ji tišče solze v oči, in vprašala:

»Zakaj sta se?«

»Kdo? — Rok in Žino?«

Perin ni čakal njenega odgovora, temveč je nadaljeval:

»Tega ne veš? — To je fantovska zadeva.«

Deklica ni vedela, kaj naj si misli pod fantovsko zadevo.

»Ali se fantje morate pretepati?«

Perinu se je vprašanje zdelo smešno.

»Moramo se ne. Zakaj bi se morali? Pa nauk ti dajem, Selda, da se fantov varuj, in tudi Vicka.«

»Tudi Vicka?« je ponovila.

»Tudi. Vsakega. Rokova sestra se jih ni. Zato je zajokalo in Roku reklo stric in Žinu oče. Zato sta se. Ali bi ga sicer oče podil? No, vidiš!«

Perin je mirno razlagal s smehom na ustnah; njegove besede so Seldi parale srce, bilo ji je, kakor bi jo kdo bil po glavi. »Kaj Žino?« je zajecjlala in obleдела. »Kako je to prišlo?«

»Čisto navadno, Selda; Žino je grd človek. Če bi mene ne bilo, bi bilo že po njem.«

»Zdaj razmem!« si je dejala in je čutila, kakor bi se je oprijemalo nekaj opolzlo tesnega. »Zdaj razmem vse!« je poudarila; čutila je živo pritisk na pasu in režeči Žinov smeh nad seboj.

»Ti, Perin, to je . . . to je vse ostudno.«

Te besede je izrekla s strašnim poudarkom; tisto strupeno spoznanje ji je zaživelno znova in se hotelo preliti v sovraštvo, gnus in jok. Občutek ozkega vtessenjenja, ozračje, napolnjeno z vonjem po katranu in vinu, jo je še bolj dušilo.

»To je ostudno!« je vzklikala bolj sebi kakor Perinu in se hotela skriti od čudnega sramu. Zajokala bi rada na glas, da bi ji odleglo do zdaj neznano občutje.

»In kaj dela zdaj Rokova sestra?«

»Kaj dela?« se je zasmel. »Ziblje in joče; kaj bi delala! V morje bo šla od sramote!«

Njegov malomarni odgovor je zarezal Seldo v srce; neznana tujka se ji je smilila.

»V morje od sramote!« se je stresla Selda. Daljen spomin ji je oživel v duši, da jo je zbolelo. Bila je še majhna, stala je na očetovi barki, ko je pritekla na pomol mlada, vsa razmršena obupana ženska z otrokom v naročju. Selda je videla, kako se je ženska z eno roko prekrižala, z drugo tesno objela otroka in se zagnala v vodo. Velik potniški parnik se je bil pravkar začel pomikati. Vrgla se mu je bila na vijak; voda se je zapenila, nato so vrgli vrtinci na vrh najprej drobno glavico, nato mali ročici in raztrgano obleko. Krvav greben se je za hip razvil pred množico, ki je kričala ter vsa iz sebe begala po pomolu.

Spomnila se je kakor v sanjah, da so vpili:

»Še očeta, še očeta!«

Groza jo je stresla v dno srca ob tem spominu.

»Ali res, Perin, ali res ni...?« Umolknila je, krčevito stisnila roke in nadaljevala: »Ali fantje res nimate? — Nič srca nimate!«

»Kdo pravi?« se je zasmel. »Kdo pravi, da nimamo, še preveč in...« hotel je biti dovtipen, pa je prekinil stavek radi njenega nemirnega pogleda.

»Kaj ti je?«

Deklica je čutila, da ji silijo solze v oči.

»Perin,« je dejala, »povej, ali se zato tako smejete? Kadar me vidite, se smejete. Fantje bi morali drugače, vse drugače. Ali sem res še tako majhna, da ne razumem? Pa razumem, Perin, vse razumem.«

Govorila je naglo, prsi so se ji dvigale; vsa je trepetala.

»In zakaj vse to? Močnejši ste in zato se norčujete.«

Perin je prihajal v zadrego, tlačil svoje dolge roke v plašč in slednjič dejal:

»Bog ve, kaj pravzaprav misliš; jaz nisem nikoli nič bral.«

Selda je nadaljevala:

»Povej — saj boš povedal!« je zaprosila in kri ji je udarila v obraz. »Zakaj me vsi tako čudno gledate? Kadar ste sami, ste vsi drugačni.«

»Vidiš,« je dejal, »če te gledamo, te gledamo pač, ker si lepa in ker te imamo radi.«

»Ali vsi?«

»Seveda vsi; ali bi ne smeli vsi?«

»Ne!«

Selda je to besedo tako odločno rekla, da je Perin začutil, kako je neroden.

»In že besede so vam take, da lažete, da se prilizujete. Kako je to grdo!«

»Vidiš, to je taka navada; ti ne boš sveta izpreobrnila. Kako je neumno, da govoriva o tem; premlada si še.«

»In kaj, kaj bo, ko bom starejša?«

»Bolj pametno boš mislila in kaj spoznala. Vidiš, spoznati moraš, to je glavno. Zdaj si še otročja.«

Seldo je to zapeklo. Čutila je, da ima sama prav, čutila, da je vse, kar je kdaj mislila, tako spojeno z njenim pričakovanjem, da jo je ta pripomba vznemirila. Nekaj opolzkega se ji je sesedalo v srcu in ji jemalo vero v vse tople slike in sanje.

»Moj Bog, kaj je na tem res?«

Misel, ki ji je glodala v srcu, ji je trgala tudi vsako čuvstvo do Vicka. Sum, da se je norčeval, jo je polnil z boleznim sovraštvom. Razočaranje, občutek ponižanja, osamelost, zamirajoče koprnenje po nečem daljnem, po topli sreči, po prijateljskem srcu, se je

menjavalo hip na hip. Žalilo jo je, da jo imajo za nevednega otroka. »Kaj je na tem res?« To vprašanje jo je mučilo. »Ali sem res samo zato, da se fantje norčujejo?« Uprla je pogled v Perina, ki jo je motril z dobrodušnim nasmehom. Selda ni več zapala, čudna misel jo je obšla in nehote se je odmaknila.

Bolest, ki ji je kljuvala v srcu, ji je zastrupljala čuvstvovanje; ko se je spomnila, da je oče njeno čuvstvo do Vicka imenoval otročarije, si je ugriznila ustnico, da ni zavpila. »Kako lahko smatrajo vse,« si je rekla. »Ali je res vse tako?«

Bolj ko je premišljevala, tem bolj jo je navdajal občutek, kakor bi nekaj zoprnega viselo nekje v zraku in jo hotelo pokriti. Samo ubežati bi hotela, da je ne zaseže in ne uduši.

»Perin,« je vprašala, »ali se povsod tako obnašate?«

»Zakaj bi se ne? — Smejemo se lahko; tudi drugače nam je lahko: klobuk na glavo in — adijo, deklica! A pustiva, kdo bi razkladal! Sicer pa ne vem, kaj pravzaprav hočeš.«

»Da poveš resnico.«

»Resnico, kakšno resnico? Resnico boš že sama spoznala.«

Nastal je mučen molk. Prvi je izpregovoril Perin. »Imaš nekaj, kar mi ni jasno; pomiriti se moraš. Danes je že tako vse narobe; zdi se mi, kakor bi po rokah hodil in nobenega več poznal,« je zaključil in hotel oditi. Ni bil še skozi lino, ko mu je iz ladje udaril krik na uho. Selda je prestrašeno planila k Perinu.

»Kaj je, o Bog, kaj je?«

Ni še rekel besede, ko je tekel Vicko po krovu in vpil: »Perin, Andrej, kje sta? — Kapitan, kapitan!«

Njegovo lice je bilo smrtno blede, glas tresoč, kakor bi ga kdo tiščal za vrat.

»Perin, Andrej!«

Fantu je zastajala sapa, mahal je z roko in jecljaje kazal skozi lino. »Kapitan, oba se bosta!«

Na ladjo je legla za hip tesna mora; slišalo se je pljuskanje valov, škripanje jadrnikov in brnenje vrvi; veter je butal v jadra in v valove.

Prvi je prišel do besede Perin: »Kje pa?«

»Spodaj!« je jeknil Vicko.

»Zopet sestra!« si je mislil Perin. Iz ladje pa se je razlegel vnovič klic.

»Saj ne nehata!« je dejal Perin in se naglo napotil k lini; isti trenutek se je prikazal Rok, ves krvav po obrazu in srajci. S čudnim bleskom v očeh je stopil pred kapitana in dejal: »Kapitan, zdaj je red!«

Starec se je vzravnal, namrščil obrvi in izbuljil oči v Roka: »Kaj je, kaj praviš?«

»Kapitan, plačal sem mu!« je nadaljeval. »Še malo, pa bi bili šli; ladja je navrtana!«

»Kaj, navrtana?« Kapitan Ferjan je še bolj odprl oči, poteze so se mu podaljšale, kakor bi hotel, da mu v eni sami besedi pove, kaj vse to pomeni. Nato je šinilo nekaj vanj, da je kakor mladenič hitel proti kljunu: »Kje?«

Rok je stopil naprej, za njim drugi. Ko so prišli do ozke linice pod krovom, je kapitan zagrabil Roka za ramo in se zgrozil: »Ti, ti, kaj je to?«

Pred odprtino je ležal na obrazu Žino. Kapitan se je pripognil, prevalil truplo in potipal zapestje: osteklenelo oko je zrlo motno vanj, na obrazu je bil sled krvi, poteze spačene in brez življenja.

»Fant!« je bruhtil starec nad Rokom, »zakaj to? Ti si ubil človeka na moji barki, fant!« Njegov glas je bil hripav. Rok pa je nepremično zrl v vodo, ki je curljala skozi luknjo v ladjo.

»Tam, kapitan!« je slednjič rekel in pokazal na curek.

Kapitan pa je hropel: »Umoril si ga!«

»Vem, kapitan,« je naglasil Rok. »Radi sestrem sem ga.«

»Ali veš, kaj se to pravi?«

Rok je na strogo starčevo vprašanje odgovoril komaj slišno: »Vem, kapitan.«

»Tako? — Kaj ti je, Selda? — Pojdi proč!«

Selda je obledela; pogled na spačeni obraz z znamenjem smrti ji je jemal zavest. Slišala je brnenje, nato ji je zaplesalo pred očmi, da ni videla drugega kakor Žinov blede obraz, ki se ji je počasi bližal. Ob zadnji očetovi besedi je zakrilila z rokama, kriknila in omahnila.

Kapitan jo je ujel in dejal:

»Saj pravim; pojdi proč!«

Čutila je, da jo je nekdo dvignil in odnesel. Obšel jo je občutek, da je majhna nekje zaspala in da jo nese v toplo posteljico; vse okrog nje je bilo polno sončnih žarkov in vesele muzike. Sama je nekam hitela brez konca in kraja.

Ko se je zavedla, je ležala na krovu; sonce ji je sijalo v oči. Oče je sedel poleg nje. Pod krovom so ropotali in mašili luknje. Udarci so padali, kakor bi zabijali krsto. Seldo je obšla groza: pred očmi ji je plaval blede Žinov obraz.

Na ladji je bila težka, dušiča soparica. Nihče ni izpregovoril besede. Mrliča je ukazal kapitan pokriti, in ko so ga vprašali, ali ga naj vržejo v morje, je odgovoril: »Stvar mora videti komisija.« Na drugem koncu je čepel Rok, še vedno trepetal od razburjenja ter ponavljal z boleznim glasom: »Uboga sestra, uboga moja mala.«

Do večera je bilo slišati samo pljuskanje valov in brnenje vrvi. Vicko je sedel na svoji culi, pogledoval, kje je kapitan, ter vselej sedel nazaj, ko se je odpravil, da ga poprosi za službo. Kapitan je grdo gledal in Vicko se ga je bal.

Na jadrnici je bilo kakor v rakvi; zavest, da je ž njimi mrlič in morilec, je tiščala nanje kot težko,

neznosno breme. Ko je sonce zapadlo, so jadrali že skozi Lošinjski zaliv.

Selda je v polmraku ždela na krovu, upirala pogled na morje, na temne obrise bregov ter si ni upala pod krov. Ko se je stemnilo in so zagledali pred seboj luči v pristanišču, je deklica planila kvišku, na čelu ji je bil mrzel pot, glas ji je zastal v grlu: Pred seboj je zazrla Roka, ki je zavihtel črno stvar v morje: voda je pljusknila, Selda se je nagnila in ujela v zadnjem hipu blesk bledega Žinovega obraza sredi valov. Tisti hip je skočil v valove tudi Rok. Na barki je nastal ropot, kapitan je zrl za Hrvatom, ki je plaval proti bregu, in mrmral sam pri sebi:

»Proklete sitnosti!«

Jadrnica se je ustavila v luki. Ko je odhajal Vicko, molče in ne da bi pozdravil, je obšla deklico trpka bridkost. Na ladji ji ni bilo obstanka; v vodi so se zrcalile luči in vsaka se ji je zdela Žinov obraz. Planila je na suho, na trda tla, na široko zemljo, kjer se človek ne zadeva ob človeka. Stopila je na pomol in nato hitela ob bregu proti mestu. Boječe se je ustavila na voglu ozke ulice in se plašno ozrla nazaj. Pristanišče je ležalo pred njo, par parnikov je bilo usidranih ob pomolu; klici mornarjev so se razlegali v noč. Selda je čutila v sebi nemir, da bi bežala, bežala kamorkoli. Naslonila se je na vogal ter nepremično zrla na luko, na parnike, na nebo v daljavi; prevzela jo je čudna omotica, v očeh so se ji za-blestele solze. Čutila je, da bi morala bežati, a se ni ganila, dokler ni stopil k njej mlad gospod in jo z nasmehom nagovoril:

»Ali pojdeš z menoj, deklica prelepa!«

Selda je iz njegove besede razbrala nizko uma-zano misel; ustne so imele Žinov nasmeh. Zakričala je in se sesedla na tla; ljudje so drli skupaj.

Tako je umrl veliki otrok v njenem srcu.

Odsihmal se ni več smejala; vsakemu, ki ga je srečala, je videla v očeh smehljajoč greh, njene oči z velikimi punčicami so sijale še zmerom kot morje, a v njih je bil izraz velikega spoznanja in razočaranja.

TRI GRACIJE

I.

Pri teti Marti sem. Letos spomladi mi je umrla mama; Bog sam ve, kje se nahaja moj oče. Morda v Sibiriji, morda na Francoskem, na solunskem bojišču morda; kjerkoli je, samo to želim, da bi se vrnil.

Razen tete nimam nikogar na svetu. Končala sem samostansko šolo; stara sem štirinajst let. Uršulinke so me poslale k teti, ki ima hišo in vrt. Ne vem, kako je to, da se mi zdi, da me teta ni bila vesela. V očeh je imela solze, ko me je zagledala, vendar me je obšla prvi hip misel, da sem v napotje, da ne ve, kam bi z menoj. Čudna zadrega se ji je brala na licu. Kako vse drugače sem si predstavljala sprejem: srce mi je burno bilo, ko sem stopala v drugo nadstropje, pričakujoč, da mi pride odpirat sama teta, pa je prišla dekla Magda, ki zmerom moli: »Oče naš, daj naši hiši pravo pokoro . . .«

Tudi me teta ni dvignila k sebi kakor moja mama. Samo roko mi je dala v zadregi; ker nisem ničesar drugega vedela, sem ji jo poljubila. Maks, to je moj stričnik, me je pogledal in dejal:

»Kako si še majhna, kakor knofek!«

Odkazali so mi sobico, in ko sem se napravila, me je teta peljala v jedilnico ter odrezala torte. Kako sem se motila; spoznala sem, da me imajo radi in v srcu sem jih prosila odpuščanja za svoje prejšnje misli.

Nekaj dni za tem sem bila v sobici; nekje sem med knjigami iztahnila Maya ter se ukradla skrivaj čitat. Zadremala sem bila, sredi sna pa se mi je zdelo, da slišim odnekod zamolkle glasove. Planila sem pokoncu; v možganih mi je zaživela grozna zavest, da nekdo krade. Strah in nepopisen občutek samote sta me prevzela. Sama ne vem, kako sem prišla v salon.

Poslušnila sem; glasovi so prihajali iz tetine sobe. Pritisnila sem na kljuko; vrata so bila od znotraj zaprta. Ne vem, kako sem prišla do glasu, sama sem se prestrašila svojega klica:

»Teta!«

Prisluhnila sem; glasovi so utihnili; slišala sem samo utripanje svojega srca.

»Teta Marta!«

Potresla sem za kljuko in pogledala skozi ključavnico. Kakor bi mignilo, je nekaj zasenčilo odprtino; zdelo se mi je, da je bil rob moškega jopiča.

Nekaj sem zakričala in se nato sesedla ob podobjih. V hipu mi je bilo vse jasno: nekdo je vlomil v hišo in krade. Na misel mi je prišel Maks. Hotela sem vpiti, a ni bilo več glasu iz grla. V sencih mi je tolklo; stisnila sem glavo med dlani in čakala, da se odpro vrata. Kakor bi mi kdo spustil leden curek za vrat, sta me spreletela mraz in vročina, ko je škrnila kljuka na vratih na hodnik; zdelo se mi je, da slišim plazeče se stopinje po stopnicah navzdol. Zbrala sem še enkrat vse svoje moči, planila nazaj v svojo sobo, zaobrnila ključ za seboj, odprla okno in začela vpiti na vrt:

»Maks, Maks! Teta Marta!«

Na vrtu ni bilo nikogar. Pot mi je stal na čelu, drgetaje sem se stisnila za gardino in začela krčevito ihteti. Slišala sem korake v salonu, otrdela sem kakor priklenjena in vzdihnila v smrtni napetosti:

»Marija, ti meni pomagaj!«

Koraki so bili že pri vratih; videla sem, da se je zaobrnila kljuka.

»Odpri!«

Zunaj je bil tetin glas.

V meni je za hip vse zastalo; pomela sem si oči, da se zavem; obšel me je občutek sramu.

»Odpri vendar!«

Odklenila sem, teta je stopila in me ježno pogledala:

»Čemu tako vpiješ?«

»Ali... ali nihče ne krade?« sem zajecjlala v mučni zadregi in čutila, da mi je kri udarila v lice.

»Kje?«

»Tam notri!« sem pokazala v njeno sobo.

»Tam notri? Tam sem jaz, neumnica ti!« me je pogledala osorno, kakor da sem motila. Uprla sem ji pogled v obraz; lica so ji gorela v čudni zardelosti, oči je imela široko odprte, okoli usten ji je igrala trudna poteza. V roki je imela porcelanasto skupino, ki sem jo večkrat že videla v izložbi.

»Ali ste res sama?« sem jo vprašala neverno.

»Kdo pa naj bi še bil?« je rezko odvrnila.

»Meni se zdi, kakor da je nekdo bil, ali ni bil... kakor da je bil tat?«

»Kako, kaj misliš?« se je raztogotila teta in skupino postavila na mizo. »Ali se ti je bledlo, Tinica?« Potegnila me je za seboj. »Ti, Tinica, da si zapomniš, da o teh svojih strahovih ne blebetaš naprej in ne zragljaš vsega Magdi in Maksu ali komurkoli. Ali si razumela? Da si mi tiho!«

»Toda, teta, če sem pa slišala...«

»Seveda v sanjah. In če bi bila jaz na glas čitala ali molila, bi bila tudi slišala! — Kako so te nekje sestrašili. Na piškotov, da si opomoreš! Kako so te morali v samostanu sestrašiti.«

Nasula mi je prgišče piškotov in sedla k meni.

»Ali si se zelo zbala?«

Prikimala sem s polnimi usti.

»Sem!«

Moja teta je silno ljubezniva in dobra žena, in ko daje, napravi plemenit obraz.

»No, vidiš — pa ni nič! Kaj naj dela tat pri nas ob belem dnevu. Le pomiri se, Tinica. Gotovo si čitala in zadremala. Pa se potem strašiš.«

V zadregi sem vtaknila zadnji piškot v usta, zakašljala in pritrdila:

»Sem!«

»Saj sem vedela, saj sem vedela!« je hitela teta.
»Potem se ti pa sanja!«

Stopila je v salon in prinesla porcelanasto skupino, ki jo je bila pustila na mizi.

Bile so tri dekleta brez obleke, ki so podpirale v zraku viseč venec.

»Kaj je to, teta!« sem vprašala.

»To so gracije!«

Vzela je moder trak ter ga jim ovila okoli ledij.

»Drži, Tinica!«

Prijela sem skupino, teta je napravila lepo pentljo.

»Bodo vsaj bolj spodobne!« je menila ter jih postavila pred zrcalo.

»Odkod imate to?« sem jo vprašala.

»Dobila sem jih danes v dar!«

Med urejevanjem drugih kipcev okoli nje se je pa zakotalila mala slika pod omaro. Z roko je nisva mogli doseči.

»Čakajte, s to-le palico, teta,« sem se ponudila ter pograbila palico s srebrnim ročem, ki je stala v kotu.

»Kakšno palico?« se je naglo ozrla teta. Na obrazu se ji je zrcalila čudna osuplost in neprijetna zadrega. »Daj sem, ti je itak ne dosežeš!«

Strgala mi je palico iz rok, naglo, kakor da se ji kam mudi, ter me brezobzirno potisnila v stran.

Izvlekla je izpod omare sliko; bil je Maks, ko je bil star dve leti.

II.

Zmerom manj razumem.

Ko je teta rekla v nedeljo Magdi, da pride zvečer tudi gospod sodni svetnik dr. Zobnik, se je Magda obrnila v stran, kakor da ni slišala.

»Ali si razumela?«

»Sem!« je počasi odvrnila Magda. Kakor hitro je zaslišala, da je teta zaprla vrata, se je s prestrašenim pogledom obrnila k meni, ki sem brisala skodelice za kavo. Sama ne vem, kaj je bilo na njenem obrazu. Morda grožnja, morda srd ali stud nad nečim, toda čez vse to se je razlivala nepopisna skrb in bolečina.

»Povej mi, Tinica, ali kaj moliš?«

»Molim, Magda.«

»Ali tudi za pravo pokoro? Nedolžna si še, moli za pravo pokoro!«

Mene je prvi hip obšla veselost, toda ko sem uzrla njeno skrbipolno starikavo lice, me je obšel neznan občutek.

»Bom!« sem ji pritrdila in zbežala iz kuhinje. Njene sive oči so se mi zajedle v spomin.

Pri večerji je bil dr. Zobnik.

Ne vem, ali ima priimek po svojih belih zobeh ali od premikanja usten, kakor bi zobal. Zmerom jih premika; kadar hoče kaj določnega povedati, stiska prste, kakor bi iztiskal koščico iz češplje. Močan je in širok hrbet ima.

Povedali so mu, da sem Tinica; on se je vprašujoče ozrl na teto.

Teta Marta je narahlo odkimala in zašepetala:

»Nič ne ve.«

Njemu se je razjasnil obraz.

»Ali si že čakala?«

Prvikrat sem slišala, da teto tika. Še včeraj na promenadi jo je klical z milostivo. Teta si je danes zvečer obesila okoli vratu najlepšo zlato verižico in v ušesih so se ji svetlikali uhani z briljanti.

Nenadoma mi je prišlo na misel, da se je teta danes bolj nališpala nego po navadi in da je bila nad vse živahna. Nekaj posebnega je bilo v njej in, če je uprla pogled v svetnika, so se ji oči zabliskale. Čuden

prežeč blesk je bil v njenih zenicah in glas ji je rahlo trepetal.

Maks je bil večerjo zamudil. Teta ga je grdo pogledala. Požvižgal je v stran in sedel doktorju nasproti. Opazila sem, da ga je malomarno pazdravil in mu pri sedanju stopil na prste.

»Neroda!« mu je rekla teta.

»Oprostite!« se je raztreseno priklonil Maks.

Njegov brezbrizni nastop je vplival na vse kakor mrzel dih. Mučen molk je zavladal pri mizi, teta je v zadregi privila prt in preložila krožnik. Meni je ta silna samozavest ugajala, toda videla sem, da je doktorju kri podplula obraz; stiskal je prste, kakor da mečka češplje.

Maks je bil lep fant, s kuštravo frizuro in trmasti ustnicami. Na čelu je ležala rahla senca in med obrvmi je imel ostro gubo. Čudno privlačno silo je imela njegova postava in ko se je nehote dotaknil moje roke, me je prešinilo kakor iskra.

»Ali si bil pri litanijah?« je po premolku vprašala teta.

»Bil!« je odgovoril.

»Jaz te nisem videla.«

»Saj ni potreba!« je skomizgnil z rameni ter švignil s pogledom po gostu. Čudna napol prikrita jeza in zaničevanje je zvenelo iz njegovih besed. Tista mrka senca na čelu se je še bolj potemnila.

»Ni potreba?« je vprašala ogorčeno. »Maks, jaz sem tvoja mati!«

»Glej, mama, jaz vse to sam vem!« ji je predrzno pogledal v oči ter zopet ošvrknil s pogledom svetnika.

»Tako, tako,« je rdela in se razburjala teta. »Maks, vedi se dostojno!«

»Nehaj, mama, in pusti me na miru!«

Gost je sedel kakor na trnju; pomikal je kozarec pred seboj ter se prekladal na stolu. Smrtna tišina je zavladala za hip, ta trenutek je porabil Maks, se sklonil k meni in zašepetal:

»Vprašaj ga, če mečka muhe!«

Ozrla sem se; svetnik je premikal palec na kazalcu desne roke in se ni vedel kam dejati. Videlo se mu je, da vse kipi v njem in pri tem je delal obupno smešen obraz.

Prasnila sem v smeh in zakašljala, kakor da se mi je zaletelo ter vstala od mize. Ozrla sem se v teto in zapazila, da me hoče prebosti z očmi. Prišedši na hodnik, sem si oddahnila. Nisem si še obrisala solz od smeha, ko sem začula v sobi najprej ostre besede, ki so se mešale. Najbolj razločen je bil Maksov glas. Čez par hipov je ves zardel v obraz stopil na hodnik doktor. Okoli ust so se mu blestele pene in nos mu je žarel kakor pijancu, mahedraje z rokama je ponavljal pred se:

»Smrkavec ti, smrkavi!«

Za njim je stopicala teta krileč z rokami, njene oči so odsevale v živem blesku .

»Kdo bi si mislil, kdo bi si mislil!«

»Ali ga kdo hujska?«

»Ne vem.«

»Zdi se, da ga nekdo ščuva!«

»Ne verujem; se bo že še unesel.«

»Trde vzgoje je potreben!«

»S katehetom bom govorila — on ima še največ vpliva nanj.«

»In takšna predrznost!« se ni dal utolažiti gost.

»Ali ste, gospod svetnik, tudi Vi bili pri litanijah?« je oponašal. »Morda kje blizu nas? — Vrag vedi, ali mu je prinesel kdo kaj na nos? Sovraži me, smrkavec mlečnozobi.«

Smešen je bil, še bolj smešna pa je bila njegova senca, ki je mahala in se lovila po steni.

»Mogoče je izblebetala kaj Tinica?«

Meni je zašumelo po ušesih, stisnila sem se v kuhinjo za vrata.

»Tinica ne ve ničesar!« je dejala teta.

»Ali zadnjič?«

»Saj ne razume, neumna je še!«

V meni se je dvignil čuden odpor. Nejasno mi je bilo, kaj mislita. Vse je bilo zame skrivnost. Nikjer nisem mogla dobiti razlage. »Kaj skrivajo pred menoj?« mi je šinilo skozi možgane in čutila sem se užaljeno in osramočeno.

»Palice ne pozabi!« je dejala teta in videla sem, da mu je ponudila tisto palico s srebrnim gumbom, s katero je zadnjič bezala sliko izpod omare.

Preden smo šli spat, je teta poklicala Magdo in mene kakor po navadi v svojo sobo. Maksa ni bilo; ležal je nepremično na svoji postelji ter kadeč cigareto strmel v strop.

Teta je molila naprej angelsko češčenje, Magda je počasi in tehtno odgovarjala ter me pogledovala po strani, če sem hitela. Ko je začela teta še z očenašem za verne duše, sem opazila Maksa na vratih.

»Še očenaš za našega rajnega papa!« je vzdihnila teta.

Tisti hip pa je Maks stisnil roko, kakor da hoče udariti, ter siknil s sovraštvom in zaničevanjem:

»Meni se gabi; kako se meni gabi!« Pogled mu je plamtel od studa in srda.

»Še krilce obleci svojim gracijam,« se je surovo zakrohotal. »Da bo komedija še popolnejša.«

Jaz sem nemo strmela v prestrašeni tetin obraz.

III.

Teta je predsednica društva za varstvo deklet. Videla sem to na vabilu za sejo. Pred to sejo so bile pri nas tri dame, da se dogovore o predlogih. Kakor sem razumela, je šlo za Dom, da ga prej ne ustanovi društvo za zaščito mladine, ki mu je predsednica žena profesorja Severja.

»Da bi ta ustanavljala Dom!« se je zgražala stara, suha gospodična Pregaršek. »Saj nima nobenega strokovnega znanja! In kaj pa ve! Navadna kuharica,

ki je ulovila moža — saj vemo kako?« je privihala nos. »Ta vendar nima moralne kvalifikacije! In če ga misli ona, ga lahko tudi me!«

»Da, moralne kvalifikacije!« je zanosljala debelušna gospodična Malinšek, ki so se ji potile roke in je nosila rokavice baje tudi ponoči.

»Nam pa je samo zato,« je poudarila teta, »da čimprej ustanovimo svoj Dom, ker ga Severka ne bo mogla tako hitro. Kje pa ima sredstva? In za naše mladenke je to nujno in neobhodno potrebno, da ustanovimo Dom, ki bi bil središče in ognjišče srčne vzgoje mladih deklet v nevarni dobi.«

Vse dame so prikimale ter obrnile pogled name, ki sem sedela v kotu in kvačkala. Pravzaprav bolj strmela skozi okno nego kvačkala. Skozi okno je svetilo sonce, in onkraj našega vrta so gorela okna v njegovem sijaju. In nebo je bilo tako globoko in skrivnostno, da me je bolela duša. Kratek premolk v sobi me je streznil.

»Ah, da!« je vzdihnila gospa Lovreč; njen mož je bil trgovec, sama ni imela nič otrok. »Z mladimi dekleti je križ in vsepovsodi so izkušnjave in nevarnosti.«

»Da,« je pritrdila gospodična Malinšek, »da, in če pomislimo, koliko slabih zgledov je v čisto vernih družinah, če pomislimo!«

»V čisto vernih družinah!« je prikimala gospodična Pregaršek, srebnila črno kavo ter se zagugala na stolu. »Družba, družba.«

»Pa še koliko z gledavanja,« je hitela gospa Lovreč. »Usmiljeni Bog! In koliko solz!«

»Potemtakem smo edine, da je treba otvoriti nov Dom; najprej bi sprejeli otroke brez očeta in matere!« je povzela besedo teta.

»Da, revice, ki nimajo nikogar!« je oprezno popravljal Pregaršek. »Nikogar!« je še ponovila. »S temi je tudi mnogo lažje; dobrega niso ničesar še imele in človek je tudi rešen tistih malih otroških

pritožb, ki so jih sicer dekleta tako vajena. Pa ni nič drugega kakor sama sitnost in razvajenost in domača potuha. Taka dekleta vsaj potuhe ne poznajo.

»Popolne sirote!« je še enkrat dejala teta. Ozrši se sem se srečala z njenimi očmi.

»In pri vladi moramo prositi podpore!« je sprožila gospodična Malinšek.

»Pa poprosimo!« se je zagugala Pregaršek.

»Ali bi ne kazalo, da že na seji nekaj pokažemo; dajmo že danes nekaj!« je dejala gospa Lovreč in si že brisala solze v očeh.

»Zberimo, vsaka po kroni!« je vzkliknila gospodična Malinšek, ki je bila blagajničarka.

»In da opozorimo javnost, predvsem naše ljudi, natisnemo imena v listih,« je predložila Pregaršek, ki je bila tajnica.

»Če objavimo, je vendar ena krona premalo,« je dejala teta.

»Samo za opozorilo!«

»Vsekakor je treba več,« je pritrdila gospodična Malinšek. »Deset kron, da se lažje računa.«

»Pa še nekaj,« je vzkliknila gospa Lovreč. »Gospa Marnova, pravijo, je na smrtni postelji; ko bi kdo stopil k njej. Morda se spomni Doma.«

»Gospa dr. Bernik,« je pokazala na teto gospodična Pregaršek s svojim dolgim nosom. »Vi ste ž njo še najbolj znani.«

Teta se je branila, toda nazadnje se je vdala prošnjam in videlo se ji je, da je zadovoljna. Zbrale so tudi štirideset kron za novi Dom.

»Oh, še to bi bila skoraj pozabila; kako pa naj priobčim, ker so enaki zneski?« je potožila z vidno skrbjo gospodična Prageršek.

»Kakor zmeraj — po abecednem redu,« je dejala Malinšek.

»Kakor zmeraj — po navadi!« je menila teta Marta. In ob slovesu so vse imele solze v očeh.

Takoj za njimi se je teta odpravila k bolni gospe Marnovi; nikakor ne morem doumeti, zakaj je vzela mene s seboj. Sprejela naju je usmiljenka.

Gospa Marnova je ležala napol privzdignjena na postelji in težko dihala. Sama kost in koža je je bilo, njene roke so se zdele, da jih drži samo že koža; lice je bilo upadlo ter okoli oči in med prsti se je nabirala rjava skorja. Ob najinem vstopu se ji je obraz razsvetlil in oči so za hip zažarele.

V nos mi je udaril težak vzduh po zdravilih, octu in potu.

»O, gospa Marta,« je dejala s trudnim glasom, kakor bi imela v grlu cunjo. »Vi ste sveta žena!« pa jo je prekinil kašelj. »Da, Vi ste svetnica,« ji je nudila trudno in ovelo roko. »Še bolnika se spomnite.«

»Bolnike obiskovati je sveto delo,« je pripomnila boječe usmiljenka.

»Kdo pa postane danes svet,« se je branila teta; »človek nima nikoli miru in ne pride ne k molitvi ne k dobremu delu.«

»Da, da, k dobremu delu!« je zašepetala bolnica. »In ti mala si tudi prišla,« me je hotela pobožati po glavi, pa ji je roka prej omahnila. »Ne gre več, ne gre,« se je dobrohotno nasmehnila. »Ti tudi nimaš nikogar, ubožica.«

»Nikogar! — Naj se priuči, sem rekla,« je menila teta, »naj se vzgoji, da bo zmerom dobrohotna in milega značaja. Saj sem se že dolgo časa napravljala; zmerom sem čakala, da se prikažete zdrava pri seji. Moj Bog, majhen prehlad, sem dejala. In tako zaslužno članico, sem dejala, moram vendar obiskati, da poizvem, ali se nismo morda kaj nehote zamerili. Zdaj bi rabili Vašega sveta; Dom snujemo za sirote brez staršev?«

»Nov Dom?« — Da, da za revice uboge,« je dejala počasi in zamišljeno bolnica. »Vendar enkrat, saj sem vedno predlagala, že prej.«

»Društvo za zaščito mladine tudi snuje, pa smo rekle, ker one nimajo moralne kvalifikacije, da jih moramo prehiteti.«

»Bo še bolje, kar na dva kraja, bo več sirot preskrbljenih.«

Teta je ves čas pogledovala usmiljenko in se nemirno premikala. Kakor da je razumela, se je ta dvignila.

»Ne bo več dolgo; poslušajte, kako ji hrka v grlu,« je zašepetala na uho.

»Kaj pravite, sestra?« se je vzpela bolnica.

»Radi zdravil sem dejala!« je zardela sestra.

»Bo že gospa Marta, če greste v kuhinjo. Meni se zdi, da bi jedla ocvrte ribe. Vsa soba že diši po ocvrtih ribah,« je njuhala po zraku.

»Bom naročila!« je izginila skozi vrata.

»Nič ne, nič ne — samo želja je, saj vem, da je samo želja.«

Teta si je oddahnila, ko sva ostali sami. Nastal je kratek premolk; bolnica je pozorno poslušala brenčečo muho pod stropom.

»Pa smo dejale,« je povzela teta, »pa smo dejale, da ustanovimo Dom, toda za sredstva je pa težko. Saj veste, kakšni so ljudje in koliko dado.«

»Malo . . . malo.«

»Nič, nič, v dober namen nič. Kdor bi rad, pa ne more in vsega tudi en sam ne zmore.«

»Res, en sam že ne!« je zahrkala gospa.

Spet je nastal premolk. Bolnici se je videlo, da težko misli. »Če je za dobro stvar —« je počasi dejala, »in ker je za dobro stvar in moliti bi morala dekleta. — Tam v omarici, sezite gospa,« jo je zagnal kašelj, teta je že vstala, »je knjižica. Tisto knjižico vzemite za Dom. Pa zame naj molijo dekletca.«

Teta je napravila osupel obraz: »Če bi bilo za kaj drugega, bi se branila, toda za ta namen ne smem odkloniti. Naj bo za revice uboge.«

Iskala je in vtaknila v torbo.

Ginjena se je zahvalila:

»V imenu teh najubožnejših med reveži, teh revic ubogih se zahvaljujem. In ob otvoritvi boste zraven!«

Meni se je milo storilo, ko sem videla, kako je bolnica zmajala z glavo: »Dà, tam na božji njivi!« Zagnal jo je spet kašelj, njeni prsti so krčevito grabili odejo, kakor rokavice srednjeveških vitezov so se mi zdele. In mrzel občutek me je preletel po hrbtu.

Ponudila nama je roko; meni je srce stisnilo, ko sem ji segla vanjo. Čudno opolzke in mrzle so bile. Teta je imela solze v očeh, voščila je še enkrat zdravje in šla. Zunaj na hodniku si je umila roke pri vodovodu in vrgla rokavice skozi odprto okno.

»Umij se še ti!«

Pomočila sem prste v vodi in čutila v duši strašen sram; sama ne vem, čemu.

IV.

Teta in dr. Zobnik sta sedela v sprejemnici. Vrata so bila nalahno priprta, nič ne vem, kdaj jih je odprlo. Čitala sem vsa zatopljena v povest.

»Mislim, da jo spravim v Dom,« je dejala teta. Zadnje dni je govorila samo o Domu.

»To bi res bilo najbolje,« je pritrdil svetnik. »In tebi to ne bo težko, saj samo odločiš.«

»Če ne bo z gledavanja!«

»To je vendar javna ustanova in do ustanove ima vsak pravico, ki izpolni pogoje.«

»Bo že tako!«

»Najbolje je.«

»Vse bolj me pa skrbi Maks!« je vzdihnila. »Zadnje čase postaja kar nasilen.«

»Dorašča!«

»In kako žali!«

»To je znamenje, da nima nobenega dela. Zaposli ga kako, odvrni njegovo pozornost drugam.

Fantu manjka družbe, ki bi bila zanj; Tinica je premlada. Še cel otrok.«

Čutila sem, da mi je kri udarila v glavo, in srce mi je burno bilo.

»Ti misliš?«

»Da, to je čisto naravno. V njem se vzbujajo nezavedne sile. In nič čudnega ni, da se znaša nad žensko okolico, predvsem nad materjo, ker ga ta najmanj zadovoljuje. In povrh vsega pa še tvoja stara dekla s svojo neznosno ,pokoro'.«

Potegnil je veter in udaril z vrati; teta je vstala in jih zaprla. Hotela sem brati dalje, pa so se mi črke zmedle, po glavi mi je brnelo tisto o »ženski okolici«. Kako majhna sem si zdela, ker nisem ničesar umela.

Hotela sem izvedeti pri Magdi, toda ona je ždela v kuhinji in ko sem jo zbudila, je spet hitela strgati krompir.

»Sam večni Bog mi pomagaj, toliko dela na ene same roke!«

»Le potolaži se!« se je oglasila na vratih teta. »Najamem še eno.«

Magda je neverno pogledala in povlekla: »Čemu pa nam bo?«

»Bo že za kaj!« se je nasmejala teta. »Za pokoro!«

Magda je spustila nož v skledo in zmajala z glavo:

»Za pokoro mora biti srce voljno.«

Čez nekaj dni je prišla v hišo Rezika. Nasmihala se je v kmečki zadregi, obleka ji je bila preozka ter se je je tesno oprijemala. Roke je imela polne in rdeče od pomivanja. Meni se je prvi dan priljubila, ker je bila videti dobra. Prinesla je vso obleko v culi. Takoj pri prihodu ji je naročila teta:

»Z Maksom bodi prijazna in ne zameri vseh njegovih neumnosti.«

Rezika ni rekla besedice, samo raztegovala in krčila je prste ter kimala z glavo.

Magda pa je v kuhinji razbijala in ropotala s pokrivačami, godrnjala ter si brisala nos in oči s konci rute, ki jo je imela na glavi. Vlekla je nazaj skozi nos in se pogovarjala sama s seboj:

»Prenesi še to, da te bo Bog spoznal, ki je do konca svoj križ potrpežljivo nosil...«

»Amen!« je dejal Maks. »Zdaj boš pa lahko ukazovala, Magda!«

»Ukazovala? — Do zdaj je bil mir pri hiši in raj, zdaj bo pa pekel.«

»Potem pa ni zveličanja! Vice, reci, Magda, za pokoro.«

»Da bi nas le Bog za vredne spoznal!« je vzdihnila Magda in si brisala solze, ki so ji drsele po uvelih licih.

V.

Sedeli smo pri večerji v salonu. Skozi okno je lila mesečina. Ne vem, komu je prišlo na misel, da je ugasil luč. Teta je ob takem večeru dobila visok, pojoč glas, sklepala roke na prsih ali se pa igrala v mesečini, kakor bi igrala harfo. Kakor da sedi za rahlo vijoličasto tančico, se je zdelo; njen obraz se je blestel v svetniški gloriiji in oči iskriale kakor kaplje.

Maks je sedel v kotu, samo kot črna senca se je gibal pri mizici; govoril je na glas in prešerno. Trdil je, da ima Rezika glas, kakor bi se trkljala steklena krogla po mramornati plošči. Njegova beseda je mene čudno omamljala. In v srcu sem čutila neizmerno željo, da bi nekam šla, da bi pritisnila čelo na mrzlo steno in vzklikala. Maksov smeh, njegov zvonki prešerni smeh iz polnega grla, je plaval v salonu in polnil ozračje. Jaz sem naglo dihala ter se čutila neizmerno nesrečno. Zatisnila sem oči in zdelo se mi

je, da bi bilo najlepše, če bi umrla. V meni je trepetalo od neznanе boli, ki mi je širila srce. Iz kota pa mi je lil na uho skrivnostni Maksov glas, kakor da ga nekdo trga iz teme.

»Kot bi trkljala steklena krogla po mramorju,« je ponavljal Maks.

Teta se je nasmehnila, čutila sem na glasu.

»Kaj se pa toliko brigaš za njen glas?«

»Če poslušam, se še ne brigam!« je omenil trmasto. »Kdo bi se brigal zanjo, za tako nerodo!«

»Ne,« sem dejala, »nerodna pa ni, samo vajena ni in na parketu se ji drsi.«

»Zdaj se je pa oglasila naša mala,« je veselo poudaril Maks ter me prijel za roko. Kakor električna je šlo po njej. Rahlo sem jo pustila v njegovi ter zatisnila oči v čudni blaženosti. In vse okoli mene je pelo kakor v sanjah.

Zunaj se je oglasil zvonec ter me iztrgal iz sanj. Vtila se je svetloba s hodnika, nato je iznova zažarela luč nad mizo.

Pridrsala je Magda; nekaj dni je imela solze v očeh in globoko na čelo potisnjeno ruto.

»Rezika naj pride.«

»Ali jaz ne morem?« je vprašala užaljeno.

»Rezika naj pride!« je ponovila teta. Beseda ji je spet zvenela vsakdanje, luč je ščemela v oči.

Magda je vzdihnila in se obrnila; nič ni rekla, samo oči je brisala. Maks se je razposajeno smejal.

Rezika je imela polna usta in žvečila, da ji je teklo po bradi. Brisala si je roke in ustnice s predpasnikom ter ni vedela, kam bi z rokami.

»Čuj, Rezika, na vrtu sem pustila jopico; pojdi, da je kdo ne ukrade.«

Zagugala se je na levo in desno, preložila roke, in obraz ji je bil ves prestrašen in prepadel.

»Gospa, mene, jaz ... mene je strah ...«

Maks je zamežikal:

»Ravno tebe bo pa volk požrl.«

»Ne, saj vem, toda jaz ne morem zato,« je jec-
ljala in rdela v lice.

»Jaz tudi ne!« je dodal Maks.

»Tiho, Maks,« je jezno pogledala teta. »Ne
vmešavaj se v stvari, ki te ne brigajo. Če si tak
junak, pa pojdi ž njo!!«

»Saj lahko grem!« Vstal je trmasto ter si popra-
vil lase. »Pojdi, Rezika, da te kdo žive ne speče!«
Odprl je vrata, prijel Reziko, jo zasukal za rame in
potisnil na hodnik.

Sama ne vem, kaj se je zgodilo z menoj. V grlu
me je stisnilo, vročina je spreletela moje rame, za
hip nisem mogla ne dahnuti, ne premakniti roke in v
srcu me je zabodlo kakor z iglo.

Premaknila sem se na stolu ter vzdihnila, da se
je teta ozrla name:

»Kaj je, Tinica?«

»Nič!« sem dejala in čutila sem, da mi je kri
udarila v glavo.

»Pač!« je vztrajala teta.

»Nič!« sem vnovič zatrdila. Solze so mi tiščale
v oči; da bi jih skrila, sem vstala in odšla v spalnico.

»Glava me boli, teta!«

»Pokrižaj se in pojdi spat!«

»Bom!«

V spalnici me je obšel občutek nejasne groze in
osamelosti. V glavi mi je tolklo, nemirna misel je
vstala v možganih in preko senc je legal hlad. Zakaj
je Maks tak z Reziko; proti meni se vede vse dru-
gače. Kadar govori z menoj, govori kakor z otrokom,
jaz pa nisem več otrok. In če tudi sem še majhna,
otrok pa vendar nisem. Z Reziko je navidez surov,
toda ta surovost, to je nekaj drugega. In s kakšnim
dopadenjem gleda njene polne rame.

Streslo me je; obenem sem čutila vročino po
vsem telesu. Odprla sem okno na vrt. Zagledala sem
blesk bele Rezikine bluže ob vodometu, preko gredic

se je razlegal Maksov smeh. Ko sta se skrila za jablano sredi vrta, sem slišala Rezikin vzklik:

»Pustite me!«

Meni se je nekaj zarezalo v srce; naslonila sem se na mrzli kamen in solza mi je padla na roko. Vrgla sem naglo plašč okoli ram ter stopila na vrh stopnic. Brez sape je priletela Rezika navzgor in za njo Maks. Stisnila sem se v kot. Za hip je Rezika postala, Maks jo je ujel za roko ter jo pogladil po laktu.

Zameglilo se mi je pred očmi. Zdelo se mi je, da mi primanjkuje tal. Naslonila sem se na zaboj v kotu ter zadela ob nepribit pokrov, ki je zaropotal na hodnik.

Rezika je ugriznila Maksa v roko, on pa jo je naglo potisnil v kuhinjo ter zaloputnil vrata za njo. Ves razdražen je stopil k meni; gledala sem njegovo kuštravo visoko frizuro in oči so mu gorele v divji jezi:

»Kaj vohuniš? Ali te je kdo poslal?«

»Ne, Maks, ne,« sem zajecljala, »sama ne vem, Maks!«

»Česa ne veš?« je nadaljeval strogo.

»Maks,« iskala sem besede, »Maks, pusti Reziko na miru!«

Ustrašila sem se lastnih besedi.

»Zakaj?«

»Pusti jo« — v srcu mi je kljuvalo, beseda je bila že na jeziku, toda oblile so me solze in vse je zamrlo v duši. Samo njegovo roko sem pritisnila na lice.

»Otrok!« se je zasmel. »Ti si še otrok, zrasti moraš!« me je pogladil po licu kakor sestrico ter me peljal v spalnico. V salonu je bil glasen pogovor.

»Saj sem ti rekla, da je Maks poreden. Ponagaja rad, toda hudega to nič ni. Radi fantovskih šal ne boš letala od hiše. Le potolaži se; ne bo hudega, če si pametna.«

»Toda gospod Maks so tako divji, če jih ujemim!«

»Pa ga ujezi!«

»Da bo hud!«

»Naj bo; smej se mu. Saj se mu itak smeješ.«

»Da!« se je v polsmehu poljoku domislila. »Da, včasih so gospod zelo zabavni.«

»No, vidiš! Kar spat se spravi, Rezika, in pomiri se. Tu vzemi torte!«

Videla sva skozi priprtek; teta je odrezala torte, Rezika si je obrisala solze in hlastno pograbila po ponujenem kosu.

»Čenča!« je jezno zaškrtal Maks.

VI.

Sedeli sva s teto na vrtu; Rezika je zraven naju okopavala, Maks je čistil pota. Zasopla je primahala Magda, že od daleč je migala z roko.

»Gospa, ali slišijo? Obisk; gospod profesor je.«

»Kakšen gospod profesor?«

»Gospod katehet, in zdi se mi, da ima malo časa.«

»Kje pa je?«

»Stoji in čaka.«

»Ali ga nisi peljala v sprejemnico?«

»Nisem; o moj Bog, kako sem pozabljiva!«

Teti se je zjasnil obraz.

»Pojdi, Tinica, prinesi gracije nazaj v mojo sobo, saj ne spadajo v sprejemnico. Bog ve, kaj bi si mislil!«

Stekla sem naprej. Na hodniku je čakal s klo-
bukom v roki in bil že ves nervozen profesor Mlinar,
Maksov katehet.

Prenesla sem gracije, ki so zadnje tri tedne stale
v sprejemnici pred brušenim zrcalom ter se ogledovale
v njem. Trak so še vedno imele ovit okoli ledij.

Ostala sem v sprejemnici ter pospravljala in
brizala mizico.

»Prečastiti, o kakšna čast, kakšna čast,« je gostolela teta.

Katehet je bil zelo redkobeseden in nekam v zadregi. Parkrat mu je obvisel pogled na meni, kakor bi hotel biti sam.

»Hotel sem . . .«

»Zelo me veseli, te dni sem mislila na Vas. V Domu bomo rabili sliko in potrebujemo Vašega okusa. Sveti Jožef, zaščitnik rejencev, bo zaščitnik tudi našega Doma,« je pobožno vzdihnila.

»Ali bo kmalu otvorjen?«

»Da, kmalu! Gospa Marnova je še pred smrtjo darovala večjo vsoto in drugi dobrotniki — gospod katehet ste na častnem mestu med njimi — ste tudi znatno pripomogli, da smo imeli za opremo. Vlada nas je podprla, nekaj pa je ustanovnih mest. Ker so nekatere prosilke precej premožne, bodo tudi plačevale.«

»Bogu koristno in dopadljivo delo, da bi le moglo zadostiti veliki potrebi. Z mladino je križ. In pod kakšnimi vplivi stoji, ve katehet najbolj. Človek to vidi, čim višji razred, tem večje skrbi. Na primer v sedmi gimnaziji, kjer je Maks, se fantje vlačijo okoli ponoči. Hvala Bogu, da ne povsod; imamo še družine, ki so zavetišče, če nam hoče ulica uničiti mladino.«

Profesor se je razvnel. Na njegovem bledem licu so se prikazale rdeče pege.

»To je poudarjal tudi moj pokojni mož.«

»Ali ni bil gospod podoben Maksu? Tako hitre in odločne narave je bil!«

»Bil; toda Maks se je silno poboljšal. Zelo sem Vam hvaležna; to je pripisovati Vašemu vplivu.«

»Maks, Maks . . .« se je ozrl vame. Teta je pre-maknila roki in dejala:

»Stopi, Tinica, in poglej, kje je Rezika!«

Odložila sem pletivo, ki sem ga pravkar potegnila iz miznice. Na vratih sem ujela še besede:

»Maks mi kljub temu ne ugaja. In nalašč zato sem prišel, da Vas opozorim. S fantom se nekaj godi, zadnje čase je postal zamišljen in čisto drugi.«

To sem čutila že tudi jaz sama. Vse obnašanje Maksovo, vse zanimanje je veljalo Reziki. Nič več ni bila nerodna; živo se je sukala po sobi in vrtu in se smejala. Maks jo je dražil, ona se je smejala. Njene ozke obleke so ji dajale nekaj posebnega. Zelo rada je nosila štajersko nemški kroj z izrezano bluzo. Bela srajčka ji je kukala izza nje, rokave je imela privihane, da so se ji videli lakti.

Že sem hotela poklicati, ko sem zaslišala njen smeh, Maks je stal tik ob nji in lovil njeno golo roko. Bog ve, kje se je porodila misel, ki mi je pognala kri v lice. Tak občutek ima človek samo, če zadene resnico:

»To je tisto,« mi je zabrnelo v možganih. »Zrasti moraš,« je meni dejal Maks.

Počasi sem lezla nazaj po stopnicah. Kolena so se mi šibila; čutila sem se majhno in čudno osramočeno, novo spoznanje mi je razjedalo srce. Nikoli se še nisem čutila tako nerodno in neokretno; koder mi je opletalo kratko krilo po mečih, mi je bilo, kakor da me biča s pekočo šibo. Ko sem se zazrla v zrcalu vrh stopnic, sem se ustrašila svojega obraza: bled, s starikavo zateglimi potezami in preplašenimi očmi, ki so globoko udrte trudno izprašujoče strmele vame.

Vstopila sem in skušala neopaženo in tiho sestiti v kot. Katehet je ravno končal:

»Gospa, dobro bi bilo, če bi vendar poizvedeli, s kakšno družbo se shaja. Ta raztresenost in brezbriznost v šoli ima globlje korenine.«

»Prav hvaležna sem Vam, prav hvaležna sem Vam ... bom ...« je zatrjevala teta.

»In kako je bil odkritosrčen in vesel ...«

Ob pogledu name se je teta skoraj ustrašila. Hlastno je stopila k meni:

»Kaj ti je, Tinica?«

»Nič« — sem trudoma stisnila skozi zobe.

»Ali si poklicala Reziko?«

»Ne — sem pozabila,« sem dahnila.

Profesor me je s sočutjem in prijazno zrl.

»Pozabila?« se je začudila teta.

»Da!« sem prikimala; v srcu sem čutila zbadajočo bolečino. Zdelo se mi je, da me nekaj duši. Naslonila sem glavo med dlani in čutila, da mi polze solze po licu. Nato so začele kapati na mizico in se zbirale v lužico.

»Kaj ti je vendar?«

»Nič!« sem zmajala z glavo. »Saj ni nič!«

Eden, samo eden je bil, ki bi mu povedala in še njemu ne, ker se mi je vedno smejal.

Katehet pa je stopivši k oknu pogledal na vrt. Pohrkal je kakor v zadregi:

»Zdi se mi, zdi se mi, da mi je zdaj jasno vse, tudi glede Maksa, vse, gospa — pogledjte!«

Teta je za hip zamolknila, kakor da lovi sapo, nato se je zasmejala:

»Gospod profesor, kaj mislite vendar? Ta kmetiška bunka?!...«

»... Utegne biti pravi povod, kakor vidite!«

»Gospod, smejati se moram, ker vsako šalo vzamete preresno; Maksa predobro poznam.«

»Vsaj meni se tako zdi!« je dejal s poudarkom, užaljenost je zvenela iz glasu. »In tudi tam ni vse v redu!« je pri odhodu pokazal name.

»V Dom jo dam!« je že zunaj dejala teta.

Mene je ob teh besedah zazebljo. Čutila sem, da mi je vse huje, občutek žalosti, bolestne osirotelosti in osamelosti, ki sem ga čutila ob mamini smrti, je iznova zaživel v meni. Davno sanjane groze o neznanih prikaznih so zadobile nenadoma izraz in lice: iz daljne daljave se je bližalo nekaj strašnega, ki me je hotelo odtrgati od vsega, kar sem imela rada, kar me je opajalo in poživiljalo moje misli in čuvstva.

Vzbudila se je v meni zavest, da me hočejo odtrgati od nečesa, s katerim je zrastle moje življenje in kar polni vsa moja dejanja. Kot v sanjah sem zdrknila pred teto, ko se je vrnila, na kolena in zdi se mi, da sem zajecjlala:

»Teta, ne, v Dom nikar!«

VII.

Vršile so se priprave za otvoritev Doma. Večer za večerom je bila seja in teta se je pozno v noč vračala iz njih. Magda in jaz sva navadno sedeli v kuhinji ter čakali. Magda je zmajevala z glavo ter venomer vzdihovala, naj Bog preloži. Na moj vprašujoči pogled me je gladila po licu ter odgovarjala, da še ne razumem. »Ti še ne razumeš in sam Bog daj, da ne bi razumela nikoli.« In zrla je s svojimi sivimi očmi predse, kakor da gleda v daljavi strašne dogodke; gledala je predse in njeni prsti so se gibali, kakor da me branijo pred nečem.

Ob takih hipih me je spreletel čuden strah, ki se mi je vpiljal v srce. Noge so mi bile kakor odrevenele in neznana moč me je tiščala na mestu.

Rezika je po navadi pospravljala v jedilnici; Maks ji je nagajal, če se ni učil. Včasi se je razlegal zvonki smeh obeh po hodniku, da je Magda poslušnila in mrmrala sama pri sebi:

»Ubožica, to ne bo imelo pravega konca!«

Nekoč, točno ne morem povedati kdaj, pa je bilo v hiši čudno mirno. Naenkrat je utihnil smeh, ki je mene mučil do smrti. Magda pa je zrla predse, tresoč se po vsem životu:

»Moliva, da se sam Bog usmili! Kristus, ki je za nas umrl, naj nam odpusti!«

Začela se je kropiti z blagoslovljeno vodo in šepetala sama pri sebi.

Tisti dan pred otvoritvijo Doma je Reziko celi dan glava bolela. Slabelo jo je. Bleda kakor smrt je

tavala po sobah, lovila se za kljuke in tožila o krčih. Nobena jed ni ostala v njej.

Teta je bila vsa razburjena in zvečer jo je poklicala k sebi. Ker sem se nekaj mudila v salonu, je razdraženo zavpila nad menoj ter me zapodila spat. Šla sem, toda pritisnila sem se k vratom ter vlekla na uho.

»Rezika,« je mirno in nenavadno prijazno začela teta, »povej po pravici, kaj je s teboj.«

»Ne vem; bolna sem in slabo mi je.«

»Kje te boli?«

»Krč imam tu notri in čuden okus, kakor da sem kaj zaužila.«

»Rezika,« je teta spremenila glas. »Začniva od drugega konca. Povej mi, kaj imata z Maksom?«

Nastal je molk.

»Le povej, vse kakor je!«

»Gospa,« je začela z jokajočim glasom, »gospa, jaz ga imam rada in ne morem nič zato, če ga imam rada...«

Zdelo se mi je, da je pokleknila, in njeno ihtenje mi je segalo v dušo. Pozabila sem nase in smilila se mi je.

»Govori naprej!« je nestrpno tiščala teta. »In on?«

»Je dejal, da tudi!«

»Tako?« je bruhnila teta. »Vstani! In rekel ti je, da te vzame? Ali še kaj?«

»Da, rekel je!«

»Kdaj?« je zasmehljivo vprašala teta.

»Ko se je...« dalje ni mogla, padla je vnovič na kolena in začela pretresljivo jokati.

»Ali sta kaj imela?« je zapiskala teta, kakor da jo kdo drži za grlo.

»Sva,« je jecljaje pritrdila deklica.

»Res?« se je zravnila teta. »Ven se spravi, takoj se mi spravi, ti neumnica pregrešna ti. Še tega je bilo

treba! Zakaj si bila tako prismojena, če se drugače nisi ubranila?«

»Gospa,« je skrušeno in trepetajoče ihtela Rezika. »Kdo pa more misliti! Dejal je, da me bo vzel.«

»Še kaj?«

»In Maks ne laže!« je s poudarkom odvrnila deklica.

»Pa bo še študiral!«

»Ga pa počakam!«

»Takšna, kakršna si!«

»Kakšna?« je z grozo vprašala Rezika.

»Kakšna?« je ponovila za njo teta z zasmehom. »Kaj si mislila, kaj si mislila, te vprašam, deklina prismuknjena? In pod to streho? Ali veš, pod kakšno streho?«

»Gospa, gospa,« je začela, kot bi se ji bilo odprlo nekaj novega, še nepoznanega. Njen glas je zvenel ubito in vdano, kakor da v nji ni več življenja. »Če je tako, ne morem več pomagati . . .«

»Še to povej, deklina, kakor pod prisego povej, ali je res Maks ali ni kdo drugi?«

Ves pogovor je bil zame čudna skrivnost, še bolj neumljivo mi je pa bilo obnašanje Rezikino, ki je na to zadnje vprašanje kriknila, kot bi jo bil kdo sunil v srce.

»Gospa, kaj mislite o meni?«

Njena beseda je bila odločna, silno ogorčenje in užaljenost je zvenela iz nje.

»Kaj mislim; po tem, kar se je zgodilo, si lahko mislim vse. Ničvrednica si in druge si tudi poznala.«

»Gospa!« je odločno ugovarjala Rezika.

»Dobro; recimo, da je bil res samo Maks, kdo ti more to verjeti?«

»Na to nisem mislila,« je polglasno zajecljala.

»Vidiš; zato pa molči o vsem tem in lezi spat! Toda molči, drugače lahko povežeš in odideš!«

»Molčala bom!« je zašepetala in zdelo se mi je, da ji je poljubila roko. Zunaj na hodniku pa se je nato razlegel krik, kakor da pada.

Planili smo pokoncu; teta, Magda, Maks in jaz. Magda je hitro prinesla vode, Maks jo je hotel dvigniti, toda teta ga je prehitela. Nesli so jo v posteljo; Maks se je tresel po vsem životu ter bled v obraz nervozno grizel nohte.

Pustili smo Magdo samo pri njej, na vratih se je Maks še ozrl na posteljo, kjer je ležala bleda z roko pod glavo. Videla sem njegov pogled in vedela sem, da je vse moje koprnenje, vse moje pričakovanje zaman.

»Maks, to je tvoje delo!« je bruhnila teta, ko je zaprla vrata za seboj.

»Mama, vse se lahko popravi!« je odločno, toda nežno, s čuvstvom pripomnil Maks.

»Da, popravi — z njo pojdeš iz hiše, iz moje poštene hiše, če boš hotel!«

»Mama, tega ne boš storila!« je zagrozil in stopil naglo k njej. »Ti, tega ne boš storila!«

»Kaj pa naj storim z ničvrednico!«

»Mama, govori lepše o moji — o moji« — premišljeval je ter iskal besed, »da, o moji nevesti!«

Kako lep je bil v tem trenutku. Vzpel se je bil in dvignil roke. Njegove odločne, za moje uho tako neusmiljene besede, so padale v moje misli kot težki udarci, toda ko je stal pred teto drzno zroč iz oči v oči, sem čutila samo eno željo: da bi ga smela poljubiti, tako nežno, tako od srca. Ko je spustil roko ter jo skrčil v pest, sem šele videla, kako silna samozavest in odločnost mu seva z obraza.

»Nevesta?« se je porogljivo nasmejala teta. »Ničvrednica! Nevesta? Kam boš z njo?«

»Vzel jo bom!«

Teta je prasnila v smeh in ga hotela pomilovalno pogladiti po čelu. Maks pa se je otresel, silna muka se mu je zrcalila na obrazu.

»Da, vzel! In ne zasmehuj je! Tam glej, ali misliš, da ne vem, kdo jih je prinesel, tvoje gracije!«

»Kdo?« je zmagoslavno vprašala teta.

»Svétnik Zobnik, če si pozabila!« je poudaril ter ji ostro pogledal v oči. »In zato ne zasmehuj Rezike, več mi je in bližja od tebe!«

Teta je osupla strmela vanj, nato skrušeno sedla na fotelj ter zaprosila z vdanim in tresočim glasom:

»Maks, prosim te vsaj to, ne delaj naši hiši škandalov!«

VIII.

Drugi dan je šla teta k otvoritvi Doma. Bledi, trpki izraz na licu, senčne poteze pod očmi in visoko pod vratom zapeta bluza, ki jo je imela, če je šla na seje, kamor so prihajali duhovniki: vse to jo je delalo svečano in poduhovljeno.

Skrivaj sem se ukradla tudi jaz z doma ter pustila Magdo pri Reziki. V okinčani, s cvetjem in zelenjem prepleteni dvorani v Domu se je zbralo mnogo občinstva. Slišala sem deklamacijo male deklice, prečila se skozi množico na galeriji tik do stolov. Završelo je po dvorani, silno ploskanje se je odbijalo od stropa. Teti je troje belo oblečenih deklic izročilo velik, dragocen šopek.

Slovesno in oblastno so sedeli v prvi vrsti vsi dostojanstveniki mesta: škof, predsednik deželne vlade, mestni župan z dolgo brado, zastopniki dobrodelnih društev s svojimi dragocenimi zastavami, akademiki s trakovi in drugih sto, ki jih ni poznala žena pred menoj, razlagajoča vse to svojim otrokom.

Ploskanje se je pomirilo: na odru se je prikazal neznaten mož s sivo brado in plešo, otrl si znoj na čelu in slikal z visokim glasom na dolgo in široko razvoj Doma. Žena pred menoj je dejala, da je predsednik društva za zanemarjene dečke ter da se imenuje Repnik.

Proti koncu pa je dejal:

»In če bomo vedno izpolnjevali besede Kristusove:» Pustite male k meni priti!« kakor so jih zapisale na čelo te hiše naše visokočastite dame« — v dvorani je nastal silen vihar navdušenja, ljudje so vzklikali ter cepetali z nogami, imenovane dame so se zagugale na stolah kakor pšenica v vetru ter vlekale robce iz torbic, tudi mene je prevzela ginjenost — »naše visokočastite dame, ki so ta napis tudi utelesile, naše visokočastite dame in predvsem gospa dr. Bernikova,« — nastal je iznova šum, ploskanje in klicanje, teta se je narahlo priklonila občinstvu — »če bomo vedno tako izpolnjevali, gospoda moja, nam bo lahko ob smrtni uri.«

Visok zanemarjen možakar ob meni, ki je smrdel po žganju ter zmerom spremljal govornika s polglasnimi opazkami, je menil:

»Že joka, dr. Bernikova joka; ojej, Repnik se je pa slabo pripravil.«

»Pst, pst!« so mirili drugi.

»Saj je že konec!« se je otresel pijanec.

»Pst, še ni!«

»O jej, zdaj bo pa ona!« je dejal.

Pogledala sem v dvorano. Teta Marta je vstajala ter si brisala oči. Pozdravilo jo je novo ploskanje.

»Jaz imam vse roke rdeče,« je menil za menoj mlad fant. »Bog ve, koliko bo še tega ploskanja.«

»Pa ne ploskaj!« je menil pijanec.

»Zahvaljujem se v imenu dam, ki zaslužijo to hvalo, dà, njim gre zahvala, da se je izvršilo, kar se je izvršilo.«

»Pa bi Severjeva, če ne ti!« je dejal pijanec na galeriji.

»Pst, pst! Tiho!« V dvorani je zašumelo. S ploskanjem so zadušili hrup na galeriji.

»Od Severjeve je podkupljen, da moti!« je nekdo vpil.

»Ven ž njim!« je vpil drugi iz kota.

»Pst! Tiho!«

Ponehalo je ploskanje, teta se je bila priklonila že v petič. Mene je silno jezil hrup na galeriji.

»S solzami ginjenosti v očeh se zahvaljujem,« je nadaljevala teta ter si brisala oči, »zahvaljujem vsem, ki so pripomogli, da se je meni izpolnila prva in največja sanja mojih sanj, toda predvsem gre hvala in zahvala tem damam« — je pokazala z roko nanje, dame so se zazibale od desne proti levi —

»Saj jih poznamo, kakšne so!« je zaklical pijanec.

»Pst — ven ž njim!«

V dvorani je završalo ploskanje.

»ki so se posvetile tako težki nalogi. In ko gledamo ta Dom, ne iščemo ne časti ne slave« — dame so si brisale solze, — »vem, da govorim iz srca vsem, le v srčno zadoščenje nam je,« — dame so se zazibale na stolih — »le v srčno zadoščenje nam je, ko vemo, da se je ustvarila domača streha najpotrebnejšim med najpotrebnejšimi. Sveti Jožef skrbi za svoje varovance.«

Zdelo se je, da se utrže strop, tako nepopisno navdušenje je kipelo v dvorani. Ljudje so cepetali z nogami, ploskali, bili po stolih ter vzklikali:

»Bog živi gospo dr. Bernikovo!«

Tisti možakar ob meni pa je brisal slino okoli ust ter dejal:

»Za dr. Zobnika!«

Del občinstva na galeriji je prasn timer smeh, začelo je spet sikanje:

»Pst, pst. Tiho. Ne motite!«

»Jaz nič ne motim!«

»Podkupljen je. Profesor Sever ga je podkupil. Ven ž njim.«

»Saj je že konec!«

»Ven ž njim — ker je naročen!«

Okoli pijanca se je zgostila gneča, par pesti mu je padlo po glavi, napravil se je okrog njega vrtinec, ki se je gnal proti izhodu.

»Ven ž njim, ven ž njim!«

Tudi mene je pograbil val ter me izmotal na cesto.

Pred vhodom pa je krilil pijanec in okoli njega so se zbirali ljudje.

»Kaj mislite, da je res vse tako, kakor mislite. Nič ne mislite, drugače bi Bernikovi ne ploskali. Naj ji ploska kdo drugi! Zobnik naj ji ploska!«

Navalili so nanj in posegla je vmes policija. Pijanca so odvedli. Ljudje so se posmehovali in se živahno prerekali.

»E, ni vse tako, kakor kdo misli!« je kimala stara ženica na voglu. »To bo še svet strmel!«

IX.

Teta je imela v Domu kosilo in je opoldne ni bilo domov. Rezika je tavalala iz sobe v sobo, oči je imela krvavo objokane, lice ji je gorelo v boleštni vročici.

»Ali si bolna?« sem jo vprašala.

Odtegnila je roko in dejala z bolnim glasom:

»Srečna ti, Tinica, ki še nič ne razumeš!« Sram me je bilo in njene besede so me žalile.

»Kako misliš?«

»Ne izprašuj, Tinica! Kaj bodo rekli doma, Tinica, kaj bodo rekli doma?« je zaihtela in se naslonila na podboje. Njene polne rame so se stresale v silnem joku; zdelo se je, da se ji iztrga srce.

»Rezika, Rezika,« sem ji dejala v zadregi. »Pomiri se, saj še ozdraviš in spet bo vse kakor nekdanj!«

»Kakor nekdanj?« Pogledala je osuplo izza solz in groza ji je odsevala iz oči. »Kakor nekdanj?« Žalosten nasmeh brezbrizne vdanosti se ji je razlil čez lice. Zmajala je z glavo, vlekla za ruto ter dejala počasi:

»Pri meni ne bo nikoli več kakor nekdanj. To zdravje se ne povrne nikoli.«

Gledala sem jo začudeno:

»Umreti vendar ne boš morala!«

»Tinica, samo umreti, samo umreti bi še želela.«

Zakrila je svoj obraz s predpasnikom ter jokala in jokala, da so tudi mene oblile solze. Njeno telo se je krčevito stresalo v neizmerni boli, lice ji je gorelo v mrzličnem ognju. Odšla je v svojo sobico, se vrgla na posteljo ter grabila za odejo in blazino.

»Mati, mati, zakaj si me poslala od sebe?«

Njeni vzkliki so mi jemali zavest; v dnu srca me je peklo njeno ihtenje. V zadregi sem bila; ker ji drugače nisem znala pomagati, sem jo gladila po licu in tožila:

»Saj bo spet vse dobro!«

»Nikoli, Tinica, otrok nedolžni, nikoli! Pusti me!«

Pustila sem jo in odšla k Magdi v kuhinjo. V glavi mi je brnelo kakor v panju, misli so se podile druga za drugo, sklepalasem, toda nobenega pravega zaključka ni bilo; vse je bilo nejasno, zakrito v meglo in za tistim zastorom je tičala strašna groza, nekaj nerazodetega in radi tega še bolj strašnega. Rada bi bila vprašala Magdo, ki je ždela in kimala v kuhinji, toda starka je samo mrmrala predse, spuščala jagodo za jagodo na molku ter me z roko potisnila k sebi na pručico:

»Moliva, Tinica, da bi Bog dal pravi konec in vsaki duši očiščenje svoje.«

Ponavljala sem za njo, toda sredi molitve je prenehala in poslušnila:

»Ali ni prišel Maks?«

»Ne!«

»Kod hodi celi dan?« se je začudila. »Kako pa je z Reziko?«

»Bolna je!«

»Da, da, bolna je!« je prikimala starka in nadaljevala: »Daj Bog vsaki duši očiščenje svoje!«

Na vsako vprašanje mi je zmajala z glavo in zatrjevala, da vse še izvem, ker še vse pride.

»Vse pride, Tinka, Tinica, in vse prehitro!«

Mene je to zagonetno govorjenje mučilo, to namigovanje na nekaj, ki je, toda jaz ne vem, kaj in kako je, vzdihni, jokanje in molitev me je trpinčilo, kot da me kdo zbada z iglo. Celo popoldne sem tako posedala iz sobe v sobo, iz sobe v kuhinjo in nazaj v sobo. Če sem sedela v salonu, so me gracije spominjale na teto in Maksa, v kuhinji je Magda vpraševala po Reziki in trdila, da je bolna.

Teta je prišla šele zvečer v mraku domov. Zaripla je bila v lice, na obrazu se ji je zrcalila razburjenost.

»Le kar naprej, kar naprej!« je dejala debeli ženski z malim kovčegom v roki, ko je odprla vrata v salon.

»Hvala lepa!« se je nerodno priklanjala ženska in govorila skozi nos. »Tako lepih salonov pa sem malo videla, tako okusno in fino, da, gospa, fino. In bila sem že marsikje!« je zatrjevala ženska, gugala se v bokih in vihtela svoj kovčeg v rokah.

Ko je Magda zagledala žensko, se ji je v čudni preplašenosti raztegnilo lice in iz rok ji je padel krompir, ki ga je strgala. Pograbila me je za roko in vzkliknila vsa zmedena:

»Sveta božja porodnica, reši naše duše te nesreče!«

Vlekla me je v svojo sobico v podstrešje ter zaklenila vrata za seboj. Sledila sem ji, ne vedoč, kaj se godi z menoj, njen glas in njen strah sta mi ubila vsako najmanjšo misel na odpor.

»Poklekni, Tinica; za Maksa, za teto, za zveščanje moje in svoje duše, otrok nedolžni.«

Mene je prevzela omotica in nepopisna groza. Pokleknila sem in ponavljala za njo:

»Ne poslušaj, Gospod, naših grehov, ki vpijo v nebo, ne zapisuj nam naših slabosti za smrtno uro!«

»Kaj je starki?« sem se vpraševala in tista neprodorna nejasnost, ki me je obdajala, je postajala še večja in temnejša. Zatisnila sem oči in zdelo se mi je, da me strašen vrtinec vleče v globočino. Sto ugank se je obličilo v mislih, sto vprašanj sedelo na jeziku in nihče ni hotel ali ni znal dati odgovora. In prešla sem vse dogodke od začetka do konca, od konca do začetka, nikjer odgovora. Le nejasne slutnje so se porajale v srcu ter me navdajale z gnusom in zoprnostjo, toda nobene jasnosti, nobene jasnosti.

Pri večerji je bila teta židane volje; kdaj je odšla debela ženska iz hiše, ne vem. Čuden občutek me je navdajal, če sem mislila na njen nosljajoči glas in v srcu je zorelo prepričanje, da je prinesla nesrečo. Ko je Magda nesla Reziki večerjo, se je vrnila, tresoč se po vsem telesu ter s solzami v očeh zaprosila :

»Da bi dali za mašo, gospa, za lahko pokoro!«

Teta je za hip onemela, toda samo za hip, nato pogledala srepro meni v oči ter se narahlo obrnila k Maksu.

»Vzemi, Magda, in nesi v dober namen!«

Maks ji je ostro pogledal v lice, nato udaril po mizi, da so zažvenketali kozarci:

»Nehaj vendar z očitANJI!«

X.

Teden dni sem že v Domu. Teta je poskrbela, da sem bila sprejeta brezplačno, ker sem sirota. »Toliko, da se vrnem!« je dejala, stisnila mi krono v roko in odšla. Z Maksom sta se nekam odpeljala. Šolo je slabo izdelal; ponavljalni izpit so mu naložili. Zdel se je truden in izmučen. Odšla sta k morju. »Na drugi zrak, v drugo okolico!« je razlagala teta gospodični Malinšek.

Drugi dan za menoj je prišla Rezika za deklo v zavod. Ona je upadla, na obrazu se ji pozna, da je v bolezni silno trpela in na licu in očeh se ji vidi, da

mного joka. Vsa izpremenjena je; starejša, resnejša se mi zdi. Mene včasih pogleda, kakor bi mi hotela razodeti skrivnost in staviti težko vprašanje.

Za nekakšno nadzirateljico sem; a meni je strašno dolgčas. Ravno navadila sem se na prosto življenje, tu pa se moram držati hišnega reda in sem vezana na sto in sto ozirov.

Da bi ne imela teh drobnih sirot okoli sebe, bi obupala. Male deklice čevljajo okoli mene kakor račke in izprašujejo. Učim jih molitvice. Zelo jim ugaja ona v verzih, v kateri se naštevajo ustanovitelji Doma, tudi teta Marta.

In zvečer jo molimo vsi:

»Sirotice revne, ubožice male,
za nas skrbijo predobri ljudje;
da bi le vedno hvaležne ostale,
Jezušček ljubi hvaležno srce.

Bernik in Lovreč in Marn dobrotno
streho razprle so nam nad glavo —
zanje molilo srce bo sirotno,
prišle da vse bi v presveto nebo.«

Pesem ima še štiri kitice in deklice jo ponavljajo, preden zaspijo. V mojem srcu se pa poraja očitaneje, da sem teto še premalo cenila; očitam si, da je nisem dovolj spoštovala in rajši verjela zaničljivi besedi Maksovi. Tu v zavodu pa čujem od vsepovsod samo hvalo o njeni pobožnosti in darežljivosti.

Toda še bolj natančno je opisano življenje vseh dobrotnikov v mali knjižici, ki jo dobi vsaka deklica, ko vstopi.

Na prvi strani je naslikana teta Marta; tisto bluzo ima, ki je ne more sama zapeti, ker ji seže ovratnik visoko pod vrat. Odkar je predstojnica povedala dekletcem, da je ta gospa moja teta, zrejo te male preplašene oči s svetim strahom vame. Ko so mi povedali, da bom nadzirateljica, mi je stara učiteljica Pregaršek pristavila:

»Bodi ravno tako dober zgled drugim kakor teta Marta!«

V srcu sem občutila, kako sem kriva, ker se dozdam nisem nič brigala za teto — skoraj ogibala sem se je in nič nisem bila nežna z njo. Če sem pa vendar mislila na Maksa in Magdo in Reziko, se me je pollaščala strašna razdvojenost. Nič nisem razumela in očitala sem si, da sem neumna. Neumna, strašno neumna. V mojih mislih se je pa križalo vse vprek, bolelo me je v dušo in nikogar ni bilo, da bi se mu razodela. Ob misli na Maksa je v meni vse drhtelo in trepetalo; njegovo lice je vedno tako živo stalo pred menoj, da bi moral samo izpregovoriti.

Očitajo mi, da postajam zamišljena; predstojnica mi je bila vedno za petami. Le skrivaj sem se mogla zvečer v mraku že parkrat splaziti na vrt in za visokim divjim kostanjem sem počenila na tla in mislila. Srce mi je burno bilo in kri mi je gnalo v glavo s čudnim, še nepoznanim občutkom in mislila sem na teto, na Magdo in Maksa. V ozračju je puhtelo; naslonila sem glavo na deblo in strmela v nebo. Trpkost in žalost me je prevzemala; čutila sem se nesrečno, zapuščeno, od nekoga izdano in prevarano.

In ko sem v soboto zvečer tako strmela v nebo in sanjarila in grebla v spominih ter iskala odgovora na vprašanja, ki so mučila moje srce, do obupa in solz, odgovora, ki ga ni odgovorila točno še nobena knjiga iz naše male knjižnice, odgovora na vprašanje, ki je razjedalo mojo dušo, da sem včasih obstala omočena, kakor bi se vrtela v globočino, se je prikradla iz kuhinje Rezika.

»Tinica!«

Vzdramila sem se in se plašno ozrla. Strogo je bilo prepovedano govoriti s posli.

»Ali je kaj pisala teta?«

»Nič!« sem odgovorila tiho.

»Maks tudi ne!« je dahnila v trpkem poudarku; njen obraz je dobil mučne poteze. Mene je ob teh besedah obšla vročina, ki mi je pognala kri v glavo.

»Tudi ne!«

»Bog ve; pravijo, da ga ne bo tako hitro nazaj!«
Meni je bilo to novo. Čudna užaljenost me je obšla, ker nisem tega vedela in mi niso povedali. Misel na Maksa mi je silila solze v oči.

»Nič ne vem!« sem dejala, da sem skrila svojo zadrego.

»Toda teta se je vrnila,« je nadaljevala Rezika.

»Saj ni res, pome bi bila prišla,« sem vzkliknila razdraženo ter ji pogledala v oči.

Rezika se je nasmehljala, kakor da sem stara sedem let, pogladila me pomenljivo in materinsko po glavi ter vzdihnila pomilovaje:

»Otrok!«

V meni je vse zakipelo; pritajila sem se, dasi bi najrajši vzkliknila. Njenega pomilovalnega, usmiljenega pogleda, ki je sam iskal sočutja, nisem mogla prenašati.

Rezika je najbrž to razumela. Odmaknila je roko od mojih las ter me prijela za desnico.

»Ne huduj se, Tinica, saj ni nič. Srečna si in Boga zahvali, da si še, da še nič ne razumeš. Po Maksu mi je dolgčas.«

Nepopisna vročina je spet spreletela moje telo. Čutila sem, da se mi roka trese. Strašno sovraštvo se mi je za hip porodilo v srcu.

»Zakaj ti je dolgčas?« sem počasi vprašala.

»Imam ga rada!« je nežno, s tajnostnim občutkom zaihtela Rezika. »In on je dejal —«

»Kaj je dejal?« sem jo hlastno vprašala.

»Da me bo vzел!«

Tistikrat se mi je zazdela kot majhen otrok. Zrla sem ji, sama solzna, v njene solzne oči, ki so blestele v zvezdnem svitu.

»In potem je prišlo tisto strašno!« — je bruhnila iz sebe, kakor bi hotela odvaliti strašno breme s svojih ramen. Njen obraz je bil spačen od neznane bolesi in groze. Krčevito mi je stisnila roko, kakor bi padala. »Ti,« je nadaljevala strastno, »ti, povej,

kje je zdaj Maks?« Zrla me je s pogledom, kakor da je v mojem odgovoru vsa njena sreča in nesreča. Neugodno mi je postalo okoli srca; njenega izraza sem se skoraj zbala. In neprijetno mi je bilo, ker je strmela vame, kakor da bere vsa moja skrivna čustva iz mojih oči.

»Ne vem!«

»Tinica, če ga ne bo, potem vem, kaj mi je storiti. Potem, potem je konec!« je stisnila z gnevom in obupom skozi zobe. Neizmerna bolečina se ji je zarezala okoli usten, ki je v mesečini izražala še večjo grozo pred nečem nepoznanem. Toda v hipu je postala spet nežna kakor otrok, s solzami je orosila mojo roko in trepetaje dahnila: »In ti, Tinica, ne bodi huda name — vem, tudi ti ga imaš rada!«

Meni je bilo, da bi zajokala in zakričala. Kakor da je zagrabila za moje srce. Njena obupna nežnost in okrutna odkritosrčnost sta s strašno neizprosnostjo odkrili vso mojo skrivnost. Solze so me hotele zadržati; planila sem pokoncu in zbežala.

Na koncu vrta me je pa poklicala predstojnica, kakor da je vstala pred menoj iz zemlje.

»Tinica, teta je strogo naročila, naj pazimo nate. Rezika ni družba zate!«

»Pravi, da se je teta vrnila...« sem zajeceljala v zadregi. Bala sem se, da me glas izda. Pogledala sem ji v oči, ali kaj ve. Toda v njenih očeh je bila samo nevolja.

»Da, danes!« je potrdila.

»Potem se jutri vrnem k nji?« sem boječe vprašala.

»Ne, Tinica, ti ostaneš še pri nas!«

XI.

Tisto noč sem slabo spala. V prsih me je pekla neizrazna želja, da bi videla Maksa. Plakala sem in si zatrjevala sama, da mi nič ni, a čutila, kako se po-

raja v duši sovraštvo do vsega na svetu. Da, sovražila sem Reziko in teto. Zdaj šele sem spoznala svojo brezpomembnost, čutila, da sem teti samo v nadlego, da sem samo v napotje. Revica sem in dala me je v Dom, da živim od tujih milodarov, odgovarjam s hvaležnim izrazom in hinavsko besedo vsaki debelušni dobrotnici, ki nas obišče, »da pogleda, kako je njenim varovankam«. V meni je zorel sklep, da uidem, najprej k teti; če me ona pošlje nazaj, potem, potem . . . Kamorkoli. Če je Rezika prenesla »tisto strašno«, prenesem še jaz kaj težkega.

In tisto strašno? Kaj je Rezika doživela? Pretresel me je strah, srce mi je spet upadlo. Strmela sem v temo, skozi vežo s ceste je padal na steno droben trak plinove luči. Merila sem ta trak in se nemirno premetavala po postelji. Kaj je tisto strašno. Pregledala sem v duhu vse dogodke nazaj; meni je bilo vse nejasno in mi jemalo pogum in zavest. Tem manjši je bil moj pogum, čim bolj sem čutila neznošnost življenja v Domu, čim večje je bilo sovraštvo do tete. In Maks, Maks; vsa sem drhtela, če sem pomislila na njegove svetle oči, na njegovo močno roko in energični glas. Naenkrat, Bog ve odkod, mi je prišla misel, da me je teta oddala v zavod radi Maksa! Strašna žalost me je obšla, ne, to ni žalost, občutek nezaslužene krivice je, ki mi je grizla v dušo.

Šele proti jutru sem zaspala, zaspala s sklepom v srcu, da pojdem k teti.

Po zajtrku sem srečala Reziko na hodniku. Na sebi je imela najlepšo obleko in obraz ji je žarel od nepričakovane sreče. V prvem hipu me je zbadel čuden domislek: »Lepa je in jaz sem še majhna in še nisem lepa.« Hotela sem molče, s povešenim pogledom mimo, toda Rezika me je ustavila, prijela me razigrano za roko ter me poljubila. V zadregi sem se ji hotela iztrgati, a ona je hitela vame in vzklikala:

»Saj sem vedela, vse bo še dobro!«

Nepopisno otroško veselje ji je sijalo iz oči in na ustnah ji je igral blažen nasmeh, poln brezskrbnosti in miline.

»Kaj me gledaš tako začudeno? Ti, otrok, ti, začudeni. Teta mi piše in nazaj pojdem!«

Mene je ta vest neizmerno zbudla.

»Kdaj je pisala?«

»Danes; zdaj. Glej!« in izvlekla je tetino vizitko iz žepa. »In piše prijazno, naj pridem, da se vse pomeniva.«

»Tudi jaz pojdem, meni je tudi pisala!«

V glavi mi je zašumelo. Sama ne vem, kako sem prišla do teh besed. Ustrašila sem se lastnega glasu ter povabila pogled, da bi mi ne videla laži v očeh in rdečice, ki mi je udarila v lice.

»Res?« se je začudila Rezika.

»Da!« sem prikimala in se čutila še bolj trdno.

»Tudi tako prijazno? Dobro volje mora biti in dobrega srca je tvoja teta.«

»Da, dobrega!« sem pritrdila.

»Ali pojdeš takoj?«

»Takoj!« Nejasno mi je bilo, kako trdno in odločno sem lagala in postajala pogumnejša. Iz vseh želj je vstala najsilnejša, da ne ostanem več v zavodu. Občutila sem sram pred ljudmi, da sem morala hoditi v vrsti po ulici in da so se mi fantje, tako veliki kakor Maks, nasmehovali. In tudi Maks se je gotovo norčeval iz mene.

»Podvizaj se, pa te počakam!«

Čez par minut sva hiteli proti hiši tete Marte. Srce mi je burno bilo, na stopnicah sem se hotela že vrniti, toda Rezika me je držala za roko in pritisnila na zvonec. Magda je odprla. Hoteli sva takoj k teti, a Magda ze položila prst na usta in opomnila:

»Svetnik Zobnik je v salonu.«

»Meni se mudi!« je dejala Rezika in odprla vrata v salon. Videla sem, kako je planila teta pokoncu in

vsa zaripla v obraz stopila proti meni, ko je prišla do besede.

»Kaj delaš ti tukaj, Tinica?« je dejala z osornim glasom.

»Sem mislila...« sem zajecjlala in solze so mi oblile lice. Teta pa je mrko zrla vame ter pokazala vrata.

»Ostani v kuhinji!«

Rezika je osupla ostala v salonu ter boječe pogledovala svétnika, ki je stal pri oknu. Odšla sem k Magdi. Magda je lupila jabolka za povitek in bila slabe volje.

»Ali nisem še dovolj močna?« je godrnjala sama pri sebi. »Čemu pa bo? Komaj smo se rešili tega pohujšanja!«

Še ni olupila drugega jabolka, ko se je iz salona razlegel ostri glas tete Marte in še močnejši odgovori Rezike. Stisnila sem se k vratom in poslušala.

»Rezika, bodi pametna,« je mirila teta, »kaj hočeš tu? Služba, ki sem ti jo našla, je dobra; da je v Zagrebu, še nič ne de! In vzemi denar, ki ti ga ponujam!«

»Z drugimi besedami: izginem naj in molčim naj!« je zasmehljivo kriknila Rezika. »Za ves svet ne, dà, za ves svet ne!«

»Rezika, ne bodi vendar taka!« jo je tolažil dr. Zobnik. »Vzemi, če ti ponuja gospa.«

»Ne, in ne!« je ponovila Rezika. »Z denarjem me ne boste, ne, me ne boste! Sram vas bodi, sram vse skupaj! Za kakšno me pa imate!«

»Tako, tako!« je bruhnila teta. »In če mi boš lazila za Maksom, te izročim policaju, da, policaju, nesramnica!«

Kaj se je zgodilo v salonu, ne vem: kakor bi bil padel udarec na lice, Rezika je nekaj kriknila, teta je zavpila, nekaj je zaropotalo na tla; na hodnik je planila Rezika.

»Tako, in zdaj povem ljudem, vse povem, da, vse povem!« je zaripla, vsa razmršena in besna vpila proti izhodu. »Vse povem, na policiji in na sodnji in na cesti ljudem! Taka sem; če sem, kdo je kriv, kdo je kriv?«

V meni je vse oledenelo. To se je izvršilo tako naglo, da nisem prišla k besedi, ko je že hitela po stopnicah navzdol in vpila, da je odmevalo po stopnjišču.

»Vse povem, vse povem; na policiji in na sodnji in na cesti ljudem!«

Odprla sem vrata v sobo; na tleh je ležala razbita skupina gracij sredi bankovcev, razstlanih okoli nje. Teta je slonela ob oknu, srepro gledala predse in ponavljala:

»Ta škandal, da je moralo priti do tega škandala!«

Jaz nisem razumela še ničesar, obšel me je le strašen stud in gnus pred nečem neznanim. Kdaj in kako je odšel sodni svétnik, se ne spominjam. Teta je strmela predse; v njenih očeh je odsevala obupna brezbržnost in kakor prestana, dopolnjena, že davno pričakovana groza:

»Ta škandal, ta strašni škandal!«

V kuhinji je sklepala roke stara Magda in čudno blažen usmev ji je igral na licu.

Jaz ne razumem ničesar, toda vse bom še poizvedela, do pičice vse, da me ne zaduši ta nejasna in težka zoprnost, ki mi polni dušo.

SIROTE

Kakor bi se megla prijemala zidov. Hiše so se zdele vsajene v mlečnato tekočino; njihovi vogali in strehe so bili čisto zabrisani ter se zlivali z vlažno sivino. Če si se bližal vasi po cesti ob jasnem poldnevu, je bilo, kakor da ti vas kinka in priskakuje nasproti. Kolesnice so bile nasute z debelim gramozom, da so vozovi odletavali kakor na peresih.

Tisto jutro je ležala na vasi težka megla in po cesti je odskakoval lojtrnik, kot bi hotel iztresti dušo vsem, ki sede na njem. Na vozu je sedela suha žena, vsa bleda in rumenkasta v lice, ki je spominjalo na smrt. K sebi je tiščala desetmesečno dete, vekajoče od jutranjega mrazu in gladu. Žena mu je drobila kos stare krušne skorje, dete pa je otepalo okoli sebe ter kričalo, da se je voznik Matijec nemirno premikal na kozlu.

»Pa mu dajte tole!« je izvlekel kos kruha ter odkrhnil sredico. »Lačen je fantek. In če ga zebe, še tole vrečo nanj. Saj bomo kmalu tam!« In je pokazal z bičem v meglo pred seboj.

Visoke smreke so stale kakor temen zid ob cesti, voz se je zaganjal preko odtočnikov, da je vsem jekalo v prsih. Matijcu se je mudilo, žena je zdihovala ter pokašljujoč lovila sapo s polodprtimi usti. »Če jo pripeljete« — je zmignil z rameni vratar v mestu Matijcu. Dete je vekalo, dva dečka, najstarejši, Branko, star dvanajst let, Dolfek, star osem let, sta glodala zelene lesnike, ki jih je bil natrgal Dolfek ob cesti, ko je šel voz v klanec. Petletna Dorica je dre mala na vreči moke in glavica ji je odletavala po vreči, da so se ji prašili lasje in lice. Dekletca ni motil ne vrišč bratca ne materin kašelji in ne ropot voza; spala je in okoli usten ji je krožil rahel smehljal.

»Ali bomo kmalu?« je čez čas med kašljem s slabotnim glasom vprašala žena.

Branka, najstarejšega sina, je vprašanje speklo v srce; z žareče obupnim izrazom je gledal mater, ki se je borila s sapo, in tistikrat mu je šinila bridka misel v glavo: »Kakor da stoji pod križem!« In obraz se mu je vtisnil v dušo kakor v goreč vosek.

»Še dva ovinka, pa smo na polju in potem gre cesta naravnost in potem še četrta ure!« je razlagal Matijec.

»O, da bi bili kmalu!« je vzdihnila in oči so se ji orosile. »Kaj pravite, kako nas bodo sprejeli?«

»Kako? Zvonili ne bodo, je dejal župan. Kar k meni jih pripelji, drugo bo že, je dejal!«

»Kaj bo potem?« je težko vprašala žena ter tešila dete, ki je imelo ročice vse modre od jutranjega hlada, rosečega iz megle.

»V Laznikovo bajto vas bodo postavili, so dejali.«

»Ali je v vasi?« je naglo vprašal Branko.

»Za vasjo, precej daleč za vasjo, pod hosto.«

»Za vasjo? Ali so tam jabolka?« je vprašal drugi.

»Seveda so. Toda to ti povem, fant, da boš vsako plačal z ušesom. Najbolje je, če pustiš te stvari pri miru.«

»Bom že!« je odgovoril Branko.

»Prav je, ti Branko, si najstarejši,« je s težavo govorila mati. Tudi takrat, ko . . .« Solze so jo polile. »Tudi takrat, ko umrjem . . .« je stisnila z boleščjo čez ustne.

»Zmerom!« je samozavestno in sveto obljubil Branko.

»Pfej,« je dejal voznik, »kdo bi govoril o smrti!«

»Naša mama zmeraj pravi, da bo umrla!« je modro dejal Dolfek.

»Saj boš tudi ti!« se je razhudil Matijec.

»Ne, mama bo prej!« je trdil Dolfek. »Še stara Nana je to dejala. Ker ji tako kreha v grlu!«

»Nemara bo to res!« je s čudno vdanostjo dejala žena na vozu ter s strašno bolestjo na obrazu pogladila s svojo koščeno roko zaspano lice deklice, ki se je zbudila.

»Kakor smrt!« je pomislil voznik in pri srcu ga je zazeblo. »Še nikoli nisem vozil smrti, ki bi imela živo dete v rokah. Pfej!« je pljunil in udaril po konjih. Tisti hip je dete zavekalo in se ob sunku nerodnega voza izmuznila materi iz rok. Žena je naglo segla za njim, tedaj jo je v prsih zbodlo, omahnile so ji roke in v hipni omotici ji je glava kakor brez življenja klecnila naprej. Branko se je naglo dvignil, dekletce se je jokalo, kažoč na brata, ki je ležal z obrazom na kupu cunj in vokal na vse grlo. Le Dolfek ni izgubil zavesti in pristavil vsevedno:

»No, glej, zdaj je pa mama umrla!«

Izza ovinka se je prikazal zvonik v motnih obrih. Voz je zavil okoli vogla prve hiše in obstal.

Ženska na vozu pa je brez znamenja življenja zdrknila na vreče, pokrite s plahto; pred nogami ji je ležal najmlajši otrok, zavit v raztrgano vrečo, ter obupno dvigal glavo, da se ne zaduši.

Branku se je meglil pogled od solz, ki so mu tiščale v oči. Objemala ga je strašna groza in bridkost, bilo mu je, kakor da se svet vrti pred njegovimi očmi.

II.

Voz je obstal pred županovo hišo.

»Lepo družčino si pripeljal, Matijec,« je dejal župan Velkavrh.

»Poglejte rajši, če je vse živo!«

»Pa ne da bi mrtvo vozil!«

»Da, mama je umrla!« je odvrnil Dolfek, ozrši se v Dorico, ki je strmela v gručo ljudi, zbirajočo

se okoli voza. Branko se je sklanjal, da dvigne bratca k sebi.

»Tak to je tista Jelnikarjeva gloriija!« je dejala debela ženska v gruči.

»Uh, pa kakšen se je bil pripeljal pred dvema letoma na obisk. Zlato verižico in čevlje na škripec!«

»Verižico smo prodali, ko je ata umrl!« je blebetalo dekletce.

»In uro tudi!« je potrdil Dolfek.

»Nikar se ne drenjajte, ženske!« je vpil Matijec.

»No, ona pa spi!«

»Kakopak spi! Poglejte rajši, če je še živa, ne pa da stegate jezike in vratove, radovednost babja!« se je razjezil Matijec. »Kakor polži se stegajo slinasto!«

»Ali še diha?« je vprašal župan.

»Mislim, da še!« je povlekel podžupan Grabnar.

»Skoči po gospoda! Samo v napotje ste ženske!« se je razjezil župan.

»Če ni več živa, ji tudi gospod ne pomaga. In če je živa, ga ne bo dočakala. Vode ji dajte, da pride k sebi.«

»In tudi dojenec je. Kdo naj pa hrani otroka?«

»Ti že ne, devica zarjavela,« se je okrenil Matijec ves iz sebe. »Pomagajte vendar, saj vendar ženska še diha. In po gospoda stopite! Ali ni človek, stvar po božji podobi?«

Ljudje so se odmaknili od voza, na katerem je ženska ležala na obrazu; iz ust se ji je vil droben curek krvi.

Matijec je dvignil žensko ter ji položil glavo na odejo.

»Branko, semkaj položi otroka in skoči po mrzle vode!«

Kakor bi mignil, je deček planil z voza. Dojenec se je drl na ves glas, da je šlo skozi ušesa.

»Tiho, tiho!« ga je gugala Dorica z nogo. »Tiho, Lojzek, mamica spi.«

»Če pa je umrla!« je dodal Dolfek in nemoteno glodal lesnike.

»Saj ni!« je dejal Matijec. »Daj, dvignimo jo. Saj bi jo k meni zanesli, pa je predač!« je govoril bolj samemu sebi. »Barba, kar pripravi posteljo!« je dejal ženski, ki je stala ob njem.

»Da bo v hiši mrlič in Bog ve za kakšno boleznijo. Tam je župan in tja jo zanesi, tudi ni nič dalj.«

»Nikar je ne prenašajte, da ne umre. Naj si opomore. In kar tu naj počaka gospoda!« je dejala županja.

»Zeblo jo bo!«

»Pokrijte jo!«

Matijec je izvlekel iz vreče staro plahto ter jo vrgel na bolnico, ki je počasi prihajala k sebi.

»Vode!« je šepnila s slabim glasom.

»Branko!«

In Branko je prav v hipu prinesel kozarec vode. Mati je malo srknila in nato zamahnila nazaj.

»Še po gospoda, Branko!«

»Saj so že šli!« je godrnjal podžupan Grabnar.

Domačega župnika ni bilo doma in morali so iti po sosednjega. Čez dobro uro se je zamajal zvon v zvoniku ter udarjal z zamolklim glasom. Ko je bolnica, ki je medtem težko hropela in grabila z uvelo roko po Doričinih laseh, zaslišala cingljanje zvončka, se ji je zjasnilo lice.

»Zakaj je niste položili v hišo?« je pokarajoče pogledal duhovnik županjo, ki je klečala na pragu.

»Da ne umre med prenašanjem!« je dejala in zardela do ušes. Župnik jo je ostro pogledal od nog do glave in kri mu je udarila v lica.

»Molite, otroci, za mamo!« je dejal Matijec ter snel Dolfeku čepico z glave.

In Dorica je pokleknila ob vozu ter dvignila ročice:

»Sveta Marija, prosi za nas!«

Bolnica je hropela in lovila sapo. Lojzek je vreščal ves zaripel v obraz ter lačen in premražen tiščal umazan konec vrvi v usta.

Toliko da je duhovnik opravil sveto opravilo, je bolnici zagrgralo v prsih, pogledala je s steklenimi očmi po otrocih, zakrilila z rokami, kakor da pada ter jih položila najstarejšemu na glavo:

»Branko!«

Roka ji je omahnila, beseda zamrla na jeziku, njen umirajoči pogled je fantu segel v dno srca.

Matijec je stopil za županjo v hišo in dejal: »Luč prižgite, da vas ne bo hodila strašit!«

Županja je dala svečo, toda v srcu jo je obšel neizrečen stud in sram, da je, izognivši se duhovniku, zavila okoli vogla za njive.

»Nà, tu otroke, Branko, varuj jih!« je dejal Matijec, videč, da se ljudje razhajajo.

In Branko sirota je prevzel v varstvo tri sirote.

III.

Župan Velkavrh je razmišljal sam v svoji sobi. Notranjščina sobe ni bila Bog ve kako bogata; gospodar ni bil izvoljen radi imovitosti, temveč radi svoje gospodarnosti in preudarnosti. Tisti dan je hodil po sobi gori in doli in razmišljal.

»Lepa reč!«

Mrtva Jelnikarica je ležala v mrtvašnici, kamor so jo bili zapeljali; županja je dala svoje rjuhe, da so pogrnilo oder, a v lice se mrliču ni upala pogledati. Odšla je takoj od doma, češ, da mora k materi v sosednjo vas.

Otroke so spravili v županovo kuhinjo na ognjišče: Branko je pestoval malega in solze kakor lešniki so mu drsele po licu. Dorica se je plaho stisnila k bratu, Dolfek pa je hlastno mrvil kruh, ki mu ga je bil kupil Matijec.

»Kaj pa je malemu, da se tako dere?« je vprašala dekla Marta, ki je prišla iz hleva z godilo.

»Lačen je!«

»Kar z menoj ga nesi!«

In vlekla je vse štiri v hlev.

»Tja v jasli ga položi in jaz mu bom dala mleka!«

Dete je vreščalo, da se je težka cikasta krava radovedno ozrla za njim. Ko je Marta pomolzla, je zajela iz golide svežega penečega se mleka. Položila si je dete na kolena, ki je pilo v hlastnih požirkih.

»Lepa reč!« se je oglasil gospodar na vratih. »Kajpak, kar na debelo z mlekom. Kdo pa to plača? Ali naj bom župan res oskrbnik, varuh in reditelj občinskih sirot, kakopak!«

»Gospodar, ne bodite vendar! Lačno je!«

»Lepa reč! Živ krst ni vedel zanje v vasi, pa se obesi na občino. Ali je občina kdaj kaj imela od Jelnikarja? Občinski odbor bo to vprašal in dejal, da se nisem znal otresti teh novih stroškov.«

»Saj mama je težko prišla sem; ona ni hotela!« je dejal Branko.

»Gotovo bi bilo boljše, da bi vas ne bilo. Toda to rečem, Marta, da otrok ne boš razvajala!«

»Ne bom, gospodar, toda božji dar so!«

»Hvala lepa za tak božji dar! Močnik jira skuhaj! Še danes bomo imeli sejo, kam ž njimi!«

In je požugal Dolfu, ki je vlekkel telička v kotu za uho, ter odšel.

Dekla Marta je skrivaj nalila še lonček mleka ter ga ponudila dekletcu.

»Bog mi odpusti, kakor si svetemu Krišpinu, ki je za reveže kradel. Koliko si stara in kako ti je ime?«

»Pet let in Dorica sem.«

»Tudi jaz sem imela Dorico, pa je umrla. In če bi bila jaz umrla pred njo, bi bila prav takšna sirotica kakor ti, ubožica!«

»Naša mama je tudi umrla!« je dejal počasi Dolfek.

»Umrla. Zdaj pa je zares umrla!« je ponovil čez čas.

Dorica ga je hlastno prijela za roko.

»Pojdiva spet k nji!«

»Kar tu ostanita! Gospodar je ukazal skuhati močnik! Saj ste lačni!«

»Smo!«

Vlekla jih je nazaj v kuhinjo ter posadila za ognjišče.

»Sedite, otroci! Če pomislim, ako bi bila jaz umrla pred Dorico, bi bila tudi ona takšna ubožica!«

In solze so ji začele drseti po licu.

»Strašno, strašno! — Branko, malega kar položi na klop, naj spi!«

»Spi!« je potrdila Dorica. »Mama tudi spi!«

»Mamica je umrla!« je trdo popravil Dolfek.

»Nehajte, nehajte, otroci!« se je grabila Marta za glavo. »Če tako blebetate, me boli srce. O, groze!«

»Lepa reč!« je prišel gospodar iz sobe, ki so mu otroci očividno prizadejali mnogo skrbi. »Saj je samo vas polno ognjišče.« Njegov glas ni bil osoren in Marta je čutila usmiljenje iz njega. »Ali se ti spominjaš, Marta, stare Jelnikarice. Še dekle je baje šla v Trst in imela otroka.«

»Sina, očeta tehle!« je pokazala s kuhalnicom nanje.

»Prav! Ali ni umrla pri sinu?«

»Rekli so!«

»Lepa reč tak sin! Ali veš ti, Branko, kako je oče umrl?«

»Padel je pod vlak!«

»Padel? Prav!« se je nasmehnil župan. »Kakopak, padel!«

»Da, mama je rekla, da je padel!«

»Glej ga, kako odgovarjaš!«

»Če pa je padel!« je iznova dvignil glas.

»In je bil krvav in Dorica se ga je bala!« je pripovedoval Dolfek. »Jaz pa ne. Kri sem mu brisal s čela!«

»In mama je jokala in smo vsi šli na grob!« je pristavila Dorica.

»Potem je mama obolela od žalosti!« je počasi in resno pristavil Branko.

»In vas pustila. Kaj naj zdaj z vami? Ali znaš kaj?«

»Znam!« je odvrnil Branko. »V drugo gimnazijo sem hodil!«

»Jaz pa v drugi razred,« je pristavil Dolfek.

»In jaz h gospodični!«

»Kakšni?«

»V vrtec!« je razlagal Branko, ki se mu je ogenj lesketal v vlažnih očeh.

»Ali znaš kaj pisati?«

»Znam!« je dejal Branko.

»Potem boš meni pisal v občinski pisarni. Napiši tu: Slavna oblast!«

Branko je vzel svinčnik in napisal.

»Glej ga, učenjaka. Kako pišeš!«

»Za gospoda naj ga da občina!« je dejala Marta.

»Na čigave stroške. Saj še svojih ne dado.«

In je nejevoljno odšel.

V tistem času pa je šla županja mimo pokopališča. Čudna sila jo je gnala v mrtvašnico. Na mrtvaškem odru je ležala Jelnikarjeva, voščeno bleda, polodprte ustne so bile z robcem privezane. Izpod priprtih vek je strmel steklen pogled. Županjo je streslo v dušo od neznane groze, ki jo je obšla. Kot pridušen daljen jok je prhotal veter skozi line bednega prostora.

IV.

Občinska seja je bila burna. Nasprotna stranka je gospoda župana vprašala, kako je on, gospod župan, mogel dopustiti, da se nekdo nič ne oglasi od

rojstva v občini in da tak še živ ne poskrbi za domovinsko pravico tam, kjer živi, in da ohrani domovinstvo tam, kjer se mu je rodila mati pred pol stoletjem in še čez. Da pa mrtev pošlje mrtvo ženo in štiri še za pastirja negodne otroke v občino na rejo in oskrbo. »Izračunajte, gospod župan, koliko bo to občino veljalo. Še svojih otrok ne moremo rediti, pa naj tuje. Bog ve odkod!« je rohnel občinski odbornik Zima, bivši župan, ki je propadel pri zadnjih volitvah.

»Kaj bi občina, če bi vsi poslali svoje otroke občini na vrat?« se je opogumil debel možiček štacunar Žele ob njem.

Župan je od srda in gneva ves zaripel v obraz odgovarjal, da je pač krivda prejšnjega občinskega odbora, da se ni pobrigal in poizvedel, kje so še občani, ki utegnejo kdaj poslati občini otroke v rejo.

»Toda prosim vas, ali ste videli očeta tega dečka?« je nazadnje vprašal.

»Predlagam, naj se deček odstrani, če govorimo o njem!« se je razburjal Zima.

»Občinski red govori samo o odbornikih!« je odgovarjal župan. »In govorite, kar mislite, fantu v obraz. Toda jaz še enkrat vprašam, ali ste videli očeta tega dečka pred dvema letoma? Ali ni imel zlate ure? In ali ni bil trgovski potnik? Ti Žele, in ti Zima, sta se mu odkrila pri cerkvi.«

»In je kradel in šel pod vlak! Saj vsi vemo!«

»Moj oče ni kradel!« je planil Branko na noge, tresoč se po vsem telesu.

»No, da, rekli so! Gospoda župana prosim, naj vodi sejo v redu. Ali ima ta fante besedo v občinskem odboru?«

Branko je sedel bled in prepaden, po licu so mu zdrknile debele solze. »Moj oče ni kradel!« je odločno šepetal predse.

»Kdo je vedel od vas, da bodo otroci tega moža padli na našo glavo? Nesreča nikoli ne počiva.«

»Nesreča! Toda te nesreče bi bili lahko občino obvarovali. Če stari odbor ni napisal, zakaj pa nimate vi napisanega, kdo od občanov je izven občine. Ali nimate takega seznamka? In temu se pravi občinsko gospodarstvo.

Občinsko gospodarstvo, da! Stranka! Pa ste gnali pri volitvah, da mora biti red! Pravi red in dobiček, če imaš kar štiri otroke, ki niso za nobeno rabo; kradli bodo, potepali se bodo, naše otroke bodo pohujševali ti mestni oblizanci in žrli bodo od naših žuljev. To je gospodarstvo!« je vedno bolj rastle oštir Kolenc.

»Predlagam konec debate!« se je oglasil Žele.

»Saj še ni predloga! Otroke moraš nekam spraviti. Branka obdržim jaz, da bo pomagal v občinski pisarni.«

»Jaz bi se rad učil v mestu!« se je ojunačil fant.

»Ali slišiš objestnost? Učil, da bo jedel gosposki kruh!« je zagnal Zima. »Da bo zaničeval naše otroke, ki bodo garali? In občina ne bo imela ničesar od njega!«

»Vrnil bi!«

»Vprašam gospoda župana, ali imam jaz besedo ali takle fante?«

»Besedo imam jaz sam! Dolfek gre pa lahko za pastirja!«

»Da še enega postavim njemu!« je zagodrnjal Kolenc.

»Seveda, najstarejšega kar župan. Od tega bo največ koristi,« se je oglasil bajtar Vrezec, ki je imel šest otrok.

»No, ti ga menda ne potrebuješ!« je jezno odvrnil župan.

»Bravo, bravo!« je ploskala županova stranka, ki je sedela kakor na trnju, dobro vedoč, da bodo nasprotniki izrabili vse to pri novih volitvah.

»Ti ga pa, ker ga sam pridelati ne moreš,« je siknil Kolenc.

»Predlog je, da gre Dolfe za pastirja! Kdo je proti? Samo šest!« je ugotovil župan, kakor da se ne meni za Kolenčev zboldljaj.

»Naši glasovi vsi! Naj se to zapiše v zapisnik, da bomo vedeli za pozneje. Mi ugovarjamo, da si je vzela župan najboljši kos!« je udaril po mizi Zima.

»Dolfka vzamem jaz!« se je oglasil stari Žonta.
»Za ovce bo že dober!«

»Zdaj imamo še dva!« je povzdignil župan besedo. »Petletno dekletce in desetmesečnega fantka.«

»Naj gresta po številkah!« je dejal Žonta.

»To ni po zakonu!« se je oglasil debeli možiček Žele. »To je celo moj oče razlagal.«

»Ne gre po zakonu, če tako kaže!« je dejal Žonta.

»Dajmo na številke. V vsaki hiši po tri dni!« je pritegnil Lužar.

»Samo dekletce!« je dejal župan in odločno pogledal po svojih pristaših. »Kdo je proti? Šest!«

»Tudi to se naj zapiše v zapisnik!« je dejal Zima.

»Predlagam,« se je oglasil Bregar, »naj se fantek izroči v rejo stari Neži! Za trud in mleko plačajmo petdeset dinarjev na mesec!«

»Kaj bo ž njimi!« je dejal Lužar.

»Pa izračuni, koliko to znese v sedmih letih! Prej ne bo za pastirja. Ali je tak otrok toliko vreden? Ko bo zrastel, pojde kakor oče, in občina ne bo imela ničesar od njega.«

»Kvečjemu, da bodo spet nekoč prišli njegovi otroci na hrbet naših otrok otrokom!« je rohnal Zima. »Sicer jaz in moji glasujemo zoper vse vaše sklepe!«

In je glasoval proti vsakemu sklepu.

Župan je prišel od seje slabe volje in osorno pripel Dolfka za uho, ker je metal trske po ognjišču.

Žena ga je pričakovala in dejala:

»Jutri bo pogreb!«

»No, in?«

»Kam bodo otroci?«

»Smo že sklenili!«

In oba sta umolknila.

Županja dolgo ni zatisnila očesa; nekje iz teme je strmelo vanjo polodprto stekleno oko mrtve Jelnikarice.

V kuhinji, kjer so jim postlali, je vreščal Lojzek na rokah dekle Marte, ki je ostala tisto noč pri otrocih.

»Kako strašno, če bi bila jaz umrla pred Dorico!«

In je s čudno ljubeznico ujčkala Lojzka in ga tiščala na srce.

Otroci so spali in proti polnoči je zakimala na klopi tudi Marta.

V.

In še tisti dan, ko so zagrebli mater, je vzel Žonta Dolfka, stara Neža dojenca in Branko je ostal pri županu. Dorica je začela na številki prvi pri Boštjanu.

Branko je šel z njo; v roki je tiščala kos kruha ki ga ji je bila stisnila županja na pot. Otroka sta zavila okoli vogla. Boštjanovi otroci so ju čakali vrh klanca ter zagnali strašanski vrišč.

»Uši nese, uši nese!«

Branko je od žalosti in gneva stisnil pesti ter stopil k Boštjanki.

»Dorico sem pripeljal, pa nima nič uši. Marta jo je počesala!«

Res, Marta jo je bila počesala, privezala opran predpasnik ter pokropila z blagoslovljeno vodo. Ko je videla, da otroka odhajata, so se ji usule solze, da se je od sramu skrila na kaščo ter skozi linico zrla za njima.

»Strašno, strašno!«

In mislila je na svojo umrlo hčerko in srce se ji je krčilo od bolečine in usmiljenja.

Boštjanka je baš pinjila mleko. Ozrla se je nejevoljno, zagodrnjala in pogrnila čez pinjo svoj predpasnik, da se ji mleko ne vrôči.

»Ali zna zibati?«

»Če ji pokažete!«

»Prav!«

Boštjanka je dekletcu pokazala zibelko v kotu; v nji je spalo rdečelično dete in roj muh mu je sedel na obrazu.

»Muhe mu podi in ziblji ga, da se ne zbudi!«

Dorica je preplašeno uprla pogled v brata.

»Ali misliš, da boš zastonj jedla pri hiši? Pri nas je več dela nego jela. Prisedi k zibelki in varuj otroka.«

V široko razprtih očeh dekletca se je zrcalil nepopisen strah. Vrglo se je bratu okoli vratu ter glasno zaplakalo. Otrok v zibeli je začel vreščati.

»Ali ti je bilo treba? Kdo ga bo zdaj zazibal? Kako je to razvajeno!« se je jezila Boštjanka. »Zdaj že vidim, za otroka ne boš. Tja v kot sedi!«

Deklica se ni dala potolažiti. Boštjankin grdi pogled jo je tako prestrašil, da se je z vso silo tiščala bratca ter vsa iz sebe jecljala:

»Branko, Branko!«

»Tu ostani, pridem pote!«

In si je odtrgal sestrico z vratu ter naglo odbežal, da se ji je skrtil med grmovjem.

Branko je prišel v mraku ter jo našel, ko je napol odrevenela čepela ob stari lipi in ihtela. Ne da bi kaj pomislil, jo je pograbil ter jo nesel na skedenj, kjer si je sam na kupu slame pripravil ležišče.

Dorica se je stisnila k bratu kakor droben ptiček. Branko pa je dolgo strmел pod streho in razmišljal. Nenadoma se mu je zdelo, da se iz teme izvija bled obraz, ki se mu bliža. Vedno bliže in bliže, in ko je bilo lice za seženj pred njim, ga je spoznal in planil v bridkosti na kolena:

»Mamica!«

Segel je predse v temo. Slika je izginila; skozi okno v strehi je metal mesec sij na slamo sredi skednja.

Branko je obklečal, dvignil roke ter začel moliti.

Drugo jutro je nesel sestro nazaj k Boštjanki, ki ga je obsula s kopo psovk in priimkov. Nazadnje ji je le dopovedal, da je deklico strah.

»Ali boš jemal punco vsak večer?«

»Vsak večer!«

Boštjanki je bilo to očividno všeč.

Tako je nosil sestrico sleherni večer spat na skedenj. Zjutraj jo je nesel na številko, ki je bila na vrsti. Ljudem je bilo to prav in v redu. Županja je prepovedala Marti in Branku, kaj o tem ziniti možu. Župan je Branka imel rad. Deček mu je vse napravil, kar mu je velel. V pisarni je bil red in vsak dopis takoj rešen. Če je Branko čez dan kaj utegnil, je skočil na vas k Neži ali pogledal za Dorico. S strahom in žalostjo je opazal, da Lojzek upada. Marta mu je razodela, da je županja skrivaj poslala otroku mleka, ki ga pa je Neža popila.

Branko je povedal županu, da Lojzek slabi.

»Ker nima matere!« je dejal župan.

»Toda Neža zapije ves denar!«

»Kaj naj zapije! Tiste bore kovače! Če vse zapije, nima nič!«

Lojzek pa je bledel in lovil z ročicami, kakor bi mu primanjkovalo zraku. Če mu je Branko prinesel kos kruha, ki mu ga je poslala županja, ga je otrok hlastno in krčevito nesel k ustom.

»Lačen je!«

»Kaj bo lačen! Koliko pa tudi sne takle vampek! Zmerom bi drobilo. Gliste ima in zato bi zmerom kaj tlačil v usta. In zrak ga prevzema. Na tako-le mestno seme vpliva zrak na deželi na posebne sorte. In ko je tako slabe krvi. Skozi dlani se mu vidi!« je razlagala Neža zmerom napol pijana.

Branko je nekaterikrat sam dal otroku skrivaj mleka, ki mu ga je dala županja. Otročiček je uprl vanj svoje velike modre oči ter kakor bi trenil, popil veliko skodelico, da ni mogel prav do sape.

Nekoč ga je našla Neža.

»Tako mi razvajaš otroka! Zato nima teka! Pri takem-le je red prvo. Pa se čudim: ne mara močnika, ne mara mleka ne kave. Seveda, če ga ti napehaš. Kadar kaj prineseš, daj meni! In odkod imaš mleko, ali kradeš?«

In Branko je skrivaj hranil zjutraj polovico kave, opoldne košček mesa in zvečer češpljeve emoke, da je kavo nesel Lojzku, mesa Dolfku in emoke prihranil Dorici.

Dolfku se je najbolje godilo. Zjutraj je odgnal ob petih osem ovac v reber ves razcapan in bos ter jih zvečer prignal še bolj razcapan z odrtimi nogami. Za kosilo so mu dajali kos koruznega opresnika, toda Dolfek si je drugi kos priigrjal na skrljah, napil se studenčnice ter pritiral zvečer vse ovce domov.

Sešla sta se z Brankom na klancu:

»Na, Dolfek!«

»Malo je!« je dejal Dolfek, ko je odvil papir.

»Čez polovico!«

»Mama je dala več!« je modroval Dolfek.

»Več!«

In tu sta molčala.

Šele čez nekaj hipov, ko je Dolfek že snedel meso, je Branko potegnil bratca za rokav.

»Nikomur ne povej, jaz sem jo videl!«

»Koga? Mamo?«

»Da! Nikomur ne povej!«

»Saj nisem baba!«

In Dolfek je gledal v temo ter si brisal usta z rokavom. Skrivnostni šepet je šel skozi drevje, kakor da plava duh rajne matere nad njima.

VI.

Neža se je prigugala k županu z otrokom na rokah. Iz ust ji je smrdelo žganje in beseda se ji je zaletovala.

»Župan! Kje je župan?«

»Kaj je, Neža?« se je oglasil župan na pragu.

»Župana iščem!« se je babnica razgrela ter hotela mimo njega. »Župana, da naredi red!«

»Ali se ti meša?«

»Seveda se mi, ko nihče več ne ve, kdo je župan. Vi že niste. Če bi bili vi pravi župan, bi tega ne bilo. Vprašam, ali je to v redu?«

Pride tak-le vaš smrkavec in pravi, da bom otroka umorila. Da ga ne operem, da mu ne dam jesti! In prinese mleka od Vaših krav, pa naravnost vampku! Kdaj sem že koga umorila? Seveda je otrok bolan, če ga naliže z mlekom do ušes! In kako bo otrok zdrav, če je bila mati gola jetika! Kaj pa je, če umre tak-le otrok? V nebesa gre in en falot je manj na svetu! Da, pravi, da otrok pri meni strada, da pijem za denar. Kdaj sem pila? In da ga ne bo pustil pri meni! Župan, meni, ki imam samo škodo in sem ga sprejela iz usmiljenja. Tu imate nazaj denar! Počakajte, župan, da vse povem, le počakajte! In otroka nazaj! Jaz ga ne bom redila za te solde. Če imate takega-le tajnika, otročaja, ki vtika nos v vsak lonec, imejte pa še tega otroka, jaz ga ne maram!«

In je položila otroka na ognjišče ter odšla iz hiše.

Župan je jezno gledal na malega kričača, ki se je drl na ognjišču, ter v prvem hipu pozabil stopiti za Nežo. Otrok je bil upadel in bled, ročice je imel prosojne kakor iz voska. Ležal je v stari, zamazani cunji, iz katere se je širil smrad.

»Lepa reč!« je dejal. »Baba pijana, saj se vidi nega! Toda boš še prišla k hiši.«

Poklical je Marto.

»Vzemi otroka, daj mu mleka in ga zavij v snažne cunje. Branko je imel čisto prav!«

»In kakšne izpuščaje ima revček. Ves je v ranah in gnojnih mehurjih. Nikoli ga ni skopala!« je godrnjala Marta in solze so ji polzele po licu.

»Denar pa je vzela!« je rohnel župan ter stopal po kuhinji.

Marta je nalila v škaf mlačne vode, poiskala svoje staro krilo in raztrgano platneno srajco, odvila otroka iz umazanih cunj ter ga posadila v vodo. Lojzek je prvi hip zavekal, potem pa s čudovitim ugodjem in veselim krikom tleskal z ročicama po vodi.

»O, ti revček mali! Kako mu dobro de!«

Zavila ga je v svežo platneno cunjo ter nalila mleka v skodelico. Otrok je hlastno požiral, in ko je popil, je z obema rokama še tiščal skodelico k sebi.

»Ne smeš, ubožec, preveč!« ga je tolažila Marta. »Tu-le v kotu na klopi ti posteljem na cunjah in boš spančkal!«

In mu je na klop pogrnila staro zimsko ruto, pokrila ga ter mu s starim razkavim glasom začela peti uspavanko.

Lojzek je še nekaj časa godrnjal, nato pa vtaknil prste v usta ter zaspal.

»Lepa reč!« je godrnjal župan ter hodil nekaj časa po kuhinji gori in doli, nato odšel v občinsko pisarno.

Marta je sama že skoraj zakimala pri otroku, ki se mu je povračala rdečica v lice, ko je priropotal voz.

Županja in Branko sta se pripeljala iz mesta.

»Kar lepo pospravi!« je dejala županja ter stopila pred njim v kuhinjo.

Na Martinem obrazu je bila vesela skrivnost. Namignila je z roko ter pokazala molče na klop.

Županja je osupnila, deček pa je planivši h kupu cunj zavpil od radosti in začudenja:

»Lojzek!«

Otrok se je stresel in zavekal.

»Zakaj je otrok pri nas?« je vprašala županja.

»Neža ga je vrnila!«

»In nam! Čemu pa?«

»Ker ga ne mara!«

»Hvala Bogu!« je dejal Branko ter vzela otroka na roke. »Revček! Umrli bi bil pri tisti pijanki. Na, ubožec, na žemljico!«

In je izvlekel iz žepa košček žemljice, ki si jo je prihranil zanj. Lojzek je z obema ročicama pograbil za košček ter ga začel krčevito mrviti.

»Ali boš ostal pri nas?« je vpraševal Branko bratca ter ga ujčkal na kolenih. Dete se mu je bolno nasmihalo —.

Županja je hlastno vprašala:

»Kje je mož?«

»V pisarni!«

Kakor bi trenil, je županja spustila na klop košaro ter planila v sobo. Mož je stal pri oknu in bobnal po šipi.

»Ali Neža ne mara otroka?«

»Ne mara!«

»In bo ostal pri nas?«

»Kaj ti pride na misel?« se je začudil mož ter jo pogledal od nog do glave.

»Dobro delo bi storili?«

»Dobro delo, dobro delo! Če bi bil otrok zdrav! Ali ga boš ti poslušala vse noči? Jaz že ne! Ali ni dovolj že Branko? Zakaj bi pa občina ne skrbela zanj? Ali veš, da se zaradi teh otrok kuja v občinskem odboru že tudi Grabnar, ki je še najbolj držal. Zadnjič je že godrnjal zaradi Dorice.«

»Potem še laže pustiš. Bodo vsaj enega imeli manj!«

»In kam naj s svojimi, če jih Bog kaj da?«

Župan se je okrenil ter ni videl žene, kako je zbledela pri teh besedah. Kakor oster sunek je čutila pod srcem ter ni našla besede.

»Do jutrišnje seje naj ostane. Toda potem ne več. Kdo bo gledal na bolno siroto v hiši! Ali naj res ostane vse pri hiši? Dorica je že itak vsak večer na skednju. Ali misliš, da ne vem. Potuho dajeta otrokom ti in dekla. In če vsi zbolé. Samo ljudje te bodo vlekli po zobeh.«

»Marta je čisto nora na otroke!« je počasi dejala županja.

»In radi tega naj najamem potem še eno deklo. Še dojljo morda? Kdo se bo za tuje otroke pehal!« Ogorčeno je udaril z ного ob tla ter odšel iz sobe.

Županja pa se je za trenutek morala prijeti za mizo. Zakrila si je obraz ter začela ihteti.

»Kdo se bo za tuje otroke pehal!«

S strašno skrivnostjo v srcu je strmela skozi okno ter pomislila na blede obraz rajne Jelnikarice, ki je zrl vanjo s polzaprtimi steklenimi očmi.

»Kako, kako naj mu povem?« je vzdihovala in v srce ji je rezal glas malega sirotka, ki je vreščal v kuhinji. »O usmiljeni Bog, kako naj mu to povem?«

Tisto noč so na skednju spali trije. Branko je vsak hip poslušal, ali Lojzek še živi, tako rahlo je otročiček dihal. Dorica je bila tiste dni na hišni številki enajsti; imeli so kosce v gozdu. Videla je, da so zanje kuhali gnjat in štruklje, njej so pa dali zjutraj kislega mleka in starih žgancev, zato je morala odganjati kokoši, da niso razgrebale po zelniku; opoldne so ji dali ričeta, zvečer pa isto kakor zjutraj. Marta ji je bila prihranila v lončku kave in županja ji je prinesla žemljico. Marta jo je skrivaj, da ni videl gospodar, vlekla v hlev ter ji pri brleči svetiljki pregledala glavo, ali ni našla mrčesa.

Dorica in Lojzek sta zaspala, Branko pa je dolgo slonel na lini ter strmel v noč. Vonj sena in zvezdnata noč sta ga opajala, da je s silno bolestjo mislil na svojo mater in očeta in stanovanje v mestu, na sošolce, ki so že na počitnicah in se bodo vrnili. Preko širnih njiv je plavala zategnjena fantovska pe-

sem in čriček je cvrlel v travi. Deček je zamišljen šel za svojimi spomini in pri srcu mu je bilo, da bi na glas kričal od bolesti, osamelosti in silne ljubezni do bratcev in sestrice.

Dorica je na glas nekaj sanjala ter zbudila bratca. Otrok je začel vekati, deklica se je prestrašeno dvignila ter začela sama vpiti in klicati Branka. Deček jo je pomiril, posadil si bratca na kolena ter ga ujčkal, da ga utolaži. Sestrica se je privila k Branku.

»Tema, strah!« je dejala. Čutil je, kako ima lice mokro od solz.

Obsedel je, zibal dete na kolenih in pri srcu mu je bilo tesno do smrti.

»Mama, mama!«

Dolgo je strmel v noč in si želel, da bi se mu iz noči spet prikazal materin obraz.

Tudi županja tisto noč dolgo ni zaspala.

»Za tuje otroke!« ji je kljuvalo v sencih kakor s kladivom in mislila je na blede obraz žene, ki ji umirajoči ni dala strehe, in mislila na svojo težko skrivnost, ki je ne more razodeti možu.

VII.

Drugo jutro je Branko odločil, da ostane Dorica pri bratcu, ki ga je posadil na staro vrečo v travo za hišo. Sam je moral raznesti vabila za izredno sejo, ki jo je sklical župan radi občinskih sirot, potem je moral še h kovaču po kolo in h kopačem s predjužnikom. Zajtrk sta delila z Dorico, Marta je odrezala kos kruha in gospodinja ga je namazala z maslom.

Kakor da nekaj sanja, se je županja zagledala med delom čez vrtno lesno na njive in vzdihovala, ko je videla, da je sama.

Tudi Marta je nekaj časa okopavala na vrtu. Ustavila se je pod hruško ter utrgala dve najdebelejši:

»Kradem, za sirote kradem, kakor sveti Krišpin,« je vzdihovala, dobro vedoč, da gospodar dobro pazi na sadje. »Bog mi bodi milostljiv!«

In je razrezala hruško na koščke ter dala Dorici:

»Tako, kadar bo vpil, mu daj košček!«

In deklica je uprla vanjo svoje modre oči ter razumno prikimala.

»To je pa zate!« je dejala ter ji dala drugo. »Jaz ne morem zato,« je imela solze v očeh, ko je odkrevsala v kuhinjo. »Meni se ti revčki smilijo.«

Okoli poldneva se je vrnil Branko. Naglo je prinesel Marti drv, pogledal v občinsko pisarno, ali je kaj nujne pošte in nato skočil za hišo k otrokoma. Oba sta spala. Lojzek je imel še dva koščka hruške, na katerih so se zbirale mravlje. Na soncu mu je blede lice pobarvala lahka rdečica in na čelu so mu stale potne kaplje. Črn roj muh se mu je pasel okoli ust, okoli katerih se je bil namazal s hruško. Dorica je bila zakimala sede in v roki je še krčevito tiščala vejico, s katero je odganjala muhe.

Branko je odpodil črni roj, otresel mravlje s hruške, zavil krhlje v papir ter se podvival v kuhinjo, kjer je bila Marta nalila mleka v pinjo. Toliko da je začel mesti, je prišumela Boltarica skozi vrata.

»Ali je župan doma?«

»Ga ni!« je dejala Marta.

»In županja?«

»Na vrtu!«

»Tako!«

In je odvihrala nazaj. Pri vrtni lesi se je zadela ob župana.

»Čisto prav, da vas dobim!« je planila v be-sebo, ne da bi pozdravila. »Toliko sem prišla povedat, da tistega beraštva ne maram več v hišo. Če ne pride, kadar je vrsta, pa imejte vse sami!«

»Boltarica, nič ne razumem!« je dejal župan osorno. »Čemu taka vihra?«

»To sem hotela povedati in sem povedala, da boste vedeli. Pa komandirajte po svoje!«

»Za vraga, čemu te besede?«

»Danes sem prala!« je naglo drdrala Boltarica in zlovešča poteza ji je igrala okoli usten. »In ko sem ob enajstih razobesila perilo, sem zapazila, da ni Dorice, no, tiste občinske nadloge. Rekla sem, da bi pobirala perilo, ki ga veter vrže na tla. Zato bi bila dobra, pa je ni bilo nikoder. Tilka je rekla, da je že zjutraj ni bilo. Šla sem, da poizvem, saj sem se bala za otroka, kod hodi, ko odgovarjam zanj. In jo vidim, da leži za vašo hišo in varuje otroka. ‚Tako,‘ sem dejala, ‚kadar bo dekletce samo za napotje, mokro in v dežju, da se je bomo morali vsi izogibati, da česa ne natrese, takrat jo bo župan poslal, ob lepih dnevih, ko lahko otroka tudi kaj porabiš, da ne žre zastonj, si ga pa obdrži sam!‘ Lep župan to, le pogledjte se. In bom še povedala Zimi! Z Bogom! Otroka pa tudi kar obdržite pri sebi, ko bo zima in dež. Z Bogom!«

Županja je stopila z vrta nekaj korakov za njo.

In se je obrnila ter odšla nekaj mrmrajoč predse.

»Boltarica, ali ne misliš na svoje otroke?«

»Ti lahko pridigaš, ker jih nimaš!« se je otresla zaničljivo. »Jalovka, kakor si!«

»Boltarica!« je planila županja vsa iz sebe, strašna bol je bila v njenem klicu, kakor da se ji je nekaj utrgalo v duši. »Ali ne bo odpustila?« se je vprašala in kakor blisk ji je šlo skozi možgane, da je njen mož, preden je prosil njo za roko, govoril dober čas z Boltarico, takrat Kolenčevo Rezo, in da se je razdrlo skoraj pred oklici. »Zato tako poudarjaš, koliko imaš otrok!« je pomislila. Noge so se ji šibile od bolečine, ki je plala v njenem srcu.

»Kaj sem ti storila? Ali razumeš, kaj praviš? Ali razumeš, ti, ko je devetkrat potrkala smrt ob tvojem vzglavju, ko si rodila. Ali razumeš? Zakaj si

tako krivična, če so nebesa tako usmiljena s teboj?! O, zakaj si tako neusmiljena?«

»Pridigaj svoji dekli!« se je otresla Boltarica ter odšla.

Župana pa so bila Boltaričina očitanja razgrela. V njenih besedah je bilo prikrito smrtno sovraštvo in tudi maščevalnost. Velkavrh je dobro umel, česa mu ne more pozabiti. Njeno častihlepje in samoljubje je bilo užaljeno, zato je iskala, da se je znašala. Toda v tistem hipu je vsa njegova jeza in ogorčenost iskala odduška. To ga je razjezilo do besnosti. Kakor ris je stopil okoli vogla, ne meneč se za pogovor žensk. Če bi ga bil gad pičil, bi ne bil mogel z večjo jezo zagrabit spečega dekletca za roko, ko je zazrl ob nji kos hruške.

Dorica je zakričala v spanju, v strahu in grozi udarila predse ter ga z vso silo zadela po nosu.

Župan je zrohnul.

»Tako in še moje hruške kradeš, seme tatinsko!«

Njegova težka roka je padla po glavi dekletcu, da je jeknilo, izkušalo v prvem hipu zajokati, potem pa je z izrazom strašno groze v očeh od bolečine samo lovilo sapo:

»Ojej, ojej!«

Kri se ji je ulila iz nosa in ko je županja priletela na klic ter iztrgala otroka iz moževih rok, je dekletcu omahnila glavica na prsi.

»Da boš vedela, da ne smeš krasti!« je v prvi jezi in zadregi bruhnil iz sebe.

»Saj svojih otrok ne boš tepel!« je kriknila žena. In kakor da je v tistem hipu udarila na dan vsa njena boleost, se je kakor pijana opotekala z otrokom, ki ji je ležal nezavesten v rokah. »Ali ne veš, da midva ne bova imela otrok?«

Osupel je strmел ženi v lice, na katerem se je črtala tako strašna bolečina, da ga je prevzela groza. Niti doumeti ni mogel njenih besed.

»Umij otroka in nikar ne javkaj tako neumno!«
ji je zaklical in trdo odšel, da bi prikril presenečenje
in zadrego radi njenih besed.

Županja pa je kakor v strašnih sanjah strmela
v blede lice deklice, čez katero se je vil krvav curek.

»Kakor njena mati!« ji je šinilo skozi možgane.
»Iste poteze in isti pogled izpod vek.« Stresla jo je
groza. Nesla je deklico k vodnjaku, kjer jo je polila
z mrzlo vodo, da jo je spravila k sebi.

Branko je medtem dvignil jokajočega bratca iz
trave in mravelj v naročje in solze so se mu ulile po
licih od bolečine, ki je pretresala njegovo srce.

Ko je Marta zaznala, zakaj gre, je pokleknila k
deklici, ki je blede in prestrašena komaj sopla na
ognjišču.

»In se pokoriš za moj greh, revica! In prav
tako bi topli tudi mojo Dorico za košček hruške. Ná,
ubožica, to svetinjico, njeno svetinjico, ti si kakor
moja hči, kakor moj otrok!«

Obesila ji je svetinjico na srebrni verižici okoli
vratu ter jo pritiskala na svoje srce.

»Ti si kakor moj otrok!«

VIII.

Župana ni bilo h kosilu. Na videz je odšel gle-
dat, kako delajo kopači. Toda neprijetno mu je bilo,
da bi morda naletel v hiši na Dorico. Sram ga je bilo
v dušo.

Vrnil se je šele nekaj minut pred sejo ter šel
naravnost v pisarno.

Branko je sedel nad spisi, naglo pisal ter mu
povedal, da ga je iskal Grabnar.

»Ali si bil včeraj pri zdravniku?« je vprašal
fanta ter mu pozorno pogledal v oči.

»Jaz ne, gospodinja!« je dejal Branko.

»Tako!« je rekel župan ter ves zamišljen sedel
za mizo. »Zdaj razumem vse. Hotela je biti na

jasnem! In je vsak up zaman!« si je dejal samemu sebi in čutil težko bridkost in osamelost v srcu.

Pred sejo ga je poklical v stran Grabnar.

»Ti otroci naši stranki zelo škodijo. Zima pripoveduje po vasi, da se jih nismo znali otresti. On da je znal take stvari tako zavoziti, da ni prišlo nikdar več v pravi tir. H glavarju da bi bil moral iti in mu povedati. Ali si šel?«

»Nisem!«

»No, vidiš. Nam bo ta stvar grizla stranko. Proti tebi gre in proti nam vsem, ki smo s teboj.«

»Ali niso ljudje?«

»Seveda, to bi bilo treba prej misliti, da bi se bili spisi vsaj kje založili. Meni je za stranko!«

»Spisi založili?«

»Zima se hvali, da je njemu na ljubo nekoč glavar spise založil, in stroške v bolnišnici je plačala dežela. Ti pa tega ne znaš!«

»Kaj pa poštenje, moje poštenje?«

»Ne gre za poštenje, gre za zvitost. Ali ne plača lažje dežela, kaj?«

Župan je otresel z glavo:

»Jaz sem za čiste posle!«

In je otvoril občinsko sejo, ne da bi poslušal Grabnarja. Na dnevnem redu je bilo vprašanje, kdo naj bo sirotam varuh, ki ga je zahtevalo sodišče.

»Naj bo Matijec; zmerom je v mestu in opravi te posle mimogrede z gosposko,« je dejal Grabnar.

»In on jih je pripeljal!« je pristavil Žele.

»Pa naj bo Matijec!«

In sklenili so proti šestorici, da predlože Matijca za varuha.

Drugo vprašanje dnevnega reda je bilo težje.

Kam z Lojzkom, ker ga Neža več ne mara.

Vnelo se je ostro prerekanje. Zima je bil nabral tudi kopo ljudi: »občinstvo, davkoplačevalce,« je dejal. Ti so poslušali in pritrjevali njegovim bese-

dam. Tudi je govoril bolj obrnjen proti občinstvu kakor proti odbornikom.

»Seja je javna in občinarji in davkoplačevalci imajo pravico vsaj slišati, kako župan gospodari z njihovim imetjem!« je dejal, videč, da nasprotna stranka grdo gleda poslušalce, ker ni bila nanje pripravljena.

Župan je v kratkih, rezkih besedah povedal, da je Neža vrnila otroka, in je dal besedo Zimi.

Zima je govoril, da je zahteva, naj uboga občinska revica, kakor je Neža, redi otroka za petdeset dinarjev, do božjega prestola vpijoč greh. »In pravite, da daste kaj na krščansko ljubezen? In koliko je revica še sama priložila od svojih bornih soldov, ki jih je zaslužila z iglo. Sicer bi bil otrok umrl. In kaj ima za zahvalo? Obrekovanje in grde besede. Takle smrkavec jo hodi nadzirat, kakor je tale mlečnozobi tajnik!« je rohnel in mahal z rokami.

»Jaz nisem smrkavec!« je planil pokonci Branko, ki je pisal zapisnik. »Nikoli Vas nisem ničesar prosil in Vas tudi ne bom!«

»Župan, kdo ima besedo?! Zdaj nas pri sejah zmerja takle pobe. Izjavljam, da se ne udeležim nobene seje več, ako župan ne pokliče te predrznosti k redu!«

»Saj že molči!« je dejal župan.

»Zmerom naj molči! On je kriv, da je Neža vrnila otroka. Kar sam naj ga redi! Kam naj občina z njim? Kdo ga le vzame za petdeset dinarjev?« se je nenadno vmešal Grabnar, Grabnar, podžupan in odločilni somišljenik.

Župan se je zdrznil. Njegov pogled se je srečal z Grabnarjevim ter mimogrede ujel zaničljiv nasmeh Zime, ki je zašepetal svojim ljudem: »Se že koljejo med seboj! Se že grizejo. Le naj se!«

»Prekinjam sejo za par minut!« je dejal župan.

»Čemu bi prekinjal!« je dejal Grabnar. »Saj smo se že zmenili. Otroka damo na hišne številke! Z dekletcem vred. Naj roma z deklico!«

Župan je potrkal po mizi.

»Seja je za nekaj minut prekinjena!«

Dolgi Krivec je pristopil k županu, ki je ves rdeč stal v kotu.

»Saj smo se že dogovorili. Vsi smo za Grabnarjev predlog.«

»Brez mene!« je bruhtil župan. »Za mojim hrbtom!«

»Iskali smo te in te ni bilo!«

Župan se je spomnil dogodka z Dorico ter s čudno sovražnostjo pomislil na sirote.

In je otvoril sejo.

Grabnar je ponovil svoj predlog.

»To ni po zakonu!« je vpil Žele. »Ali je po zakonu dovoljeno? Jaz in mi bomo proti!«

»Kaj po zakonu, praktično je! Samo da živi! Ali naj občina spet plačuje te velike denarje?« je vpičil Grabnar Zimo. »Ali veste, koliko bi zneslo, preden bi bil dober za pastirja?«

»Zato pa je treba znati, da se otreseš takih bremen. Koliko občinskih revežev smo imeli tekom zadnjih deset let, ko sem bil jaz župan? Enega! Dva meseca je hodil od hiše do hiše, pa je utonil!«

»Ker se je napil žganja pri tebi!« je bruhtil Grabnar, ki ga je bil razjezil smeh poslušalcev v ozadju.

»Žganje sem mu dal iz svojega in ničesar na občinske stroške!« je kričal Zima. »Ali je imela občina kaj škode? Pokopala ga je, pa je bilo vse končano!«

V sobi je bil velik hrup in krohot.

Župan je klical k redu.

»Predlog je, da damo otroka na številke!«

»In ta županov tajnik naj mi ne hodi blizu hiše, vse pse spustim nanj. Da bi vohal, kaj dajem beraču!«

Ta bi bila lepa! In morda celo pokušal, ali je slano!«

»Predlog je, da damo otroka na številko z Dorico vred!« je dejal župan. »Dal bom na glasovanje!«

»Besede, jaz hočem še besede!« je vpil Zima. »Jaz imam še besedo! Možje, moram vam povedati, ko govorimo že o Dorici, kdo je župan v naši vasi!«

»To ne spada k stvari!« se je razhudila županova stranka; možje so se jezno dvigali s sedežev.

»Spada, spada!« so vpili poslušalci.

»Če ne bo miru, spodim vse občinstvo,« je dejal župan.

»Ker se bojite javnosti!« je kričal Zima. »Saj bo treba prej vprašati koga drugega. Treba ugotoviti, kdo je župan. Mislite, da tisti, ki ste ga izvolili! Ne, oni odritek tamle, ki mu piše. Pravite: Dorica bo šla z otrokom! Vprašajte onega, če bo pustil!« je pokazal na Branka.

Branko si je grizel nohte od bolečine in sramu.

»Da, če bo pustil. On ukazuje. Možje, ali niste sklenili, da mora Dorica po številkah tri dni? Kajne, da ste? Poišči v zapisniku, če si sploh kaj zapisal!«

»Saj vemo, saj vemo!« so kimali njegovi. »In tudi župan je tako ukazal. Zdaj pa vprašajte Boltarico! Boltarico! Tamle zadaj je!« je pokazal z roko med občinstvo. »Pripravila je zjutraj zajtrk, belo kavo, bel kruh in gotovo tudi kaj masla zraven, kdor jo pozna. In ima delo, pa le čaka dobra žena, Dorice od nikoder. Pomislite, in ona je odgovorna za otroka, če je na njeni številki. Dorice ni ob devetih, ni ob desetih, ni ob enajstih, pa še cigani se klatijo v okolici. Gre sama in poizveduje, kaj je z njo. In izve. Kaj mislite, kaj izve?« se je nagnil bolj k poslušalcem kot k odbornikom. »Izve, da je župan naročil otroku, naj ostane pri njem! Seveda. Ali morda županja?«

Pomolčal je ter dvignil prst.

»Župan, da! Tamle oni fantek je tako odločil!«

V sobi je nastal smeh in krohot, celo županovi pristaši so se muzali. Grabnar je divje gledal županu v obraz, ki je bil ves rdeč od jeze.

»Da, odločil!«

Branko je užaljen in potrtno slonel nad papirjem ter si ni upal dvigniti oči.

»In radi tega je imela toliko skrbi. In je šla k županu in mu povedala. In mislite, da je kaj opravila? Županja jo je naravnost napadla in ji očitala otroke, županja, ki ne ve, kaj so otroci, ženi, ki jih je rodila devet!« je vpil Kolenec, »moji hčeri, ki jih je rodila devet!«

»To je nesramnost!« je zavpil Grabnar ter planil proti Kolencu. »To je brezobzirna nesramnost od tebe!«

Občinstvo je ploskalo.

»Župan, vrzi te ljudi ven!« je vpil Grabnar ter stegoval svoje dolge roke proti njemu.

Župana je spreletavala rdečica in kakor da ga je udaril po glavi, je obstrmel, ko je omenil Kolenec županjo.

»To je vse!« je stisnil z vso silo, da pokaže, kako ga ni nič prijelo.

»To je vse!« je povzel Zima. »Ali ni to več kot vse, možje, da se kdo drugi vmešava v občinske posle? Jaz in moja stranka, ki ni stranka reda in dela, jaz in moja stranka zahtevava red v občinskih stvareh. In izjavljam, da ne bomo sedeli več pri sejah, ako župan ne obrazloži svojemu tajniku, kakor se spodobi. Če župan ne zna varovati ugleda, mu moramo varovati čast mi, ki nismo njegovi pristaši! Možje! kako naj dam izraz svojemu ogorčenju nad takšnim postopanjem? Možje, pojdemo, da ne bomo priča, kako takle fante gospodari županstvu in vsej občini!«

In so se hoteli dvigniti. Nastal je šum in hrup. Nekaj poslušalcev, med njimi Boltarica, je ploskalo

in kričalo. Župan je zvonil in zahteval, naj občinstvo zapusti sobo.

»Najprej naš mali župan, najprej oni le fant, potem pa mi, občani davkoplačevalci!« se je drl zapiti Želetov hlapec. »Nam ne bo gledal v lonec!«

»Jaz bom sam odločal, ali ga smem imeti ali ne!« je trdo dejal župan in pena mu je stala na ustnah. »Zdaj je na redu glasovanje, ali damo otroka na hišne številke!«

Zimovi pristaši so bili z nogami, toda župan je ugotovil, da je sprejeto.

»Pritožili se bomo, pritožili, ker je proti zakonu!« In so se pripravljali, da odidejo.

Grabnar je povzel besedo.

»Mislim, da se mora ona stvar z Boltarico vendar pojasniti: Ali je res, kar pravi Zima? Preko teh očitkov ne moremo. Ali se ti, dečko, res kaj vmešavaš?« Nastala je tišina, Zimovi pristaši so sedli nazaj.

»Če dado Dorici prestano jed!« je dejal Branko odločno.

»To ni prav! Županu bi moral povedati!«

»In medtem bi Dorica jedla!«

»Že res! Toda ne gre za jed, za ukazovanje gre. In tisto z Boltarico?«

»Res, pridržal sem jo radi malega!«

»Slišite?« je dejal Zima.

»Mir!« je vpil župan, ki je sedel kakor na trnju.

»Da, slišimo!« je odgovoril Žele.

»In županu nisi povedal?«

»Nisem!«

»To bi bil lahko storil, to ni bilo prestano!«

»Mislil sem, mislil sem . . .«

»Nič mislil. Dorica mora po redu od hiše do hiše, tako smo sklenili in sklep se mora izpolnjevati. Zapomni si!«

Branka so polile solze in ubežal bi bil, da se niso tisti hip odprla vrata. Žonta je privlekel Dolfeka za roke.

»Tako! Jaz se ne bom mučil s fantom! Ali naj postavim še enega pastirja zanj? Osem ovac je pasel, pa mi izgubi eno.«

»Saj pol je ne more!« je dejal Krivec.

»Da, in je balinal, za hlačne gumbe so igrali in za koruznik. Gumbi so mu porezali, koruznik pa snedli!«

»Saj niso!« je moški dejal Dolfek.

»Tiho!« se je razhudil Žonta. »In odgovarja. In je od šestih novih gumbov izgubil dva in eno ovco! Možje, tu ga imate!«

»Vse imam v žepu in še tri povrh!« je Dolfek vlekel iz žepa gumbe. »Za gumbe me pa ne bodo!«

»In za ovce tudi ne!« je dejal Branko. »Samo pes jih je razpodil. Vaš hlapec ga je naščuval!« je pokazal na Želeta.

»To je predrzno!« je kričal Žele.

»Župan, kdo ima tu besedo. In če jih je pes razpodil, ali naj mu jih spet zbere? Ali to ni izgubljeno?«

Žonta se je razjezil.

»Tu ga imate, jaz ga ne maram več!«

Žonta je odšel in pustil fanta kar sredi sobe.

Zima je naglo preštel navzočne in dejal:

»Možje! Rekel sem že, da čast občinskega zastopa ne prenaša, da bi nam segalo takole fante v besedo. V znak protesta odhajamo!«

Pogledal je po svojih pristaših.

»Ali naj mu zamašim usta!« je jezno vpil župan, ki je s silnim sovraštvom mislil na otroke, neposredne povzročitelje vsega tega.

Zima pa se je obrnil na vratih in dejal:

»Naš odhod mora priti v zapisnik! Da se bo vedelo, da niste sklepčni! Vrag, da nismo prej za-

pazili, da manjka Žonta,« si je dejal ves jezen. »Lahko bi bili šli že prej!«

Županu se je nabralo čelo v gube.

»Lepa reč!«

»Sklepčni nismo!« je dejal Grabnar ter si grizel brke. »In da je še Žonta šel! Fanta je vrnil, ker je ovce prodal!«

Dolfek je stal sredi sobe in ni vedel, kaj bi.

»Kam pa s fantom?« je vprašal župan.

»Saj nismo sklepčni!« je dejal Grabnar. »Z Bogom, možje!«

Tako so odšli. Župan je potegnil Branka za lase in dejal ves jezen:

»Zdaj imaš! Bova že še govorila!«

In ga je vlekel za seboj.

Dolfek je ostal sam v občinski pisarni.

IX.

V tistem času je bila županja pri župniku.

»Zares, tu je težko svetovati!« si je gladil stari gospod plešo ter zamišljeno prestavljal z drugo roko svinčnik na mizi.

»Pripravite moža za to, da vzame enega za svojega.«

Žena je zaihtela. »Zdravnik je povedal. Na meni je, da ne bo otrok. Kako naj to prenašam, gospod župnik? Nikdar nikoli ne bom imela znamenja, da sem živela! Živega znamenja, da sem živela!«

Strašen obup ji je legel na lice.

Stala je vsa ubožna in bedna pred njim, tako ubožna in bedna v svoji strašni bridkosti, da je vse trepetalo v njej.

»In če se gledam, če gledam to svoje zdravo telo, če poslušam vanj, če vijem te svoje roke in čutim svoje prsi, polne strašne bridkosti nerodovitnosti! Za deset in več življenj imam zdravja in moči, pa vem, da je vse to zaman! O, ko bi vedele žene, ki

padajo iz materinstva v materinstvo, kakšna je bolečina nerodovitnosti, ne bi bile tej božji milosti v lice!« je kriknila ter sklenila roke v obupu.

»O, jaz sem videla sestro v porodnih bolečinah, kako ji je trepetal zadnji živec v neizmerni muki, kako se je borilo življenje matere za življenje otroka. In je v zadnjem hipu prišel zdravnik in rezal, o, rezal živega otroka, da reši mater. In ona, ne vedoča, kaj delajo ž njo, je tiščala zobe od muk ter ni črhnila. In ko so jo rešili, ko ji je odleglo — kaj mislite, gospod župnik, kaj je vprašala najprej?« si je oddahnila od toka besedi. »Ali je živ?« je vprašala, »ali je živ?«, kakor da je vedela, da je bil fantek.

In ko so vsi obmolknili ter se ji nihče ni upal ziniti besede, je udarila z glavo v blazine ter zakričala od bolesti in bridkosti, da je stari zdravnik ihtel kot otrok. O, gospod župnik, tam sem jaz spoznala, kaj je otrok. In koliko ljudje grešimo nad nedolžnimi dušami! In mene je Bog spoznal za nevredno te milosti! Moje telo bo ostalo jalov klas, ki bo segnil brez zrna. Ne bom vedela, čemu sem žive!«

»No, no,« je strmel župnik sočutno vanjo, ki je stala tako uboga in revna pred njim. Prijel jo je nemo za roko ter ji pokazal v cerkev. Molče je šla pred njim. Ustavila sta se pred velikim oltarjem, pred podobo sv. Ane.

»Ali je ta kdaj obupala? In kdo je bil njen otrok? Sama veste, županja. Mati božja je bila njen otrok! Ne grešite!«

Obrisala si je solze in dejala:

»Saj ne obupujem. Toda saj vem vse, saj vem vse. Če bi kaj upala, bi grešila. Čudež je nemogoč!«

»Pravim, ali je ta obupala? Ali je obupala Elizabeta? In koga je rodila?« pokazal je na Janeza Krstnika v stranskem oltarju. »On, Caharija, ki ni vere imel, je onemel! Da, onemel, ker ni imel vere —.«

»Jaz tudi nimam vere! Zdravnik mi je vse povedal.«

»Če je zdravnik povedal! Kaj zdravnik! Zdravnik, da! Toda radi moža, mislim, ne začnite kar z vsemi sirotami, najprej z enim otrokom. Ali ni drugih ljudi v vasi. Burja, Muhič in Lozar. Vsak po enega in gnezdo bo prazno. Sam bom govoril z njimi.«

»Prosim, gospod župnik!«

»Toda, povem vam, da ne upam na uspeh. Tujih otrok se bo vsak branil. Burja, Muhič in Lozar. In če bi bili vsi enako stari, enakega zdravja in sami dečki. Tako bo pa vsak mislil, da je opeharjen pri razdelitvi. In kdo naj vzame dekletce? Poroga se bo bal. Najprej bi morali oddati malega, potem Dorico, za starejša dva bi šlo laže. Poznam ljudi!«

»Jaz vzamem mlajša dva!« je vzkliknila županja.

»Prav, prav. Bog blagoslovi vašo misel. Jaz ne upam na uspeh! In ne bi začel z obema hkrati!« je dejal stari mož. »In ne pozabimo sv. Jožefa! Za pomoč naj bo!«

Županja je odhajala. Na vratih se je okrenila, stopila nazaj ter stisnila skozi solze:

»Še nekaj, gospod župnik, še nekaj mene strašno boli!«

Župnik je obstal in ni krenil z roko.

»Mene boli,« je nadaljevala čez hip, »mene tako v srce boli, da je morala njihova mati umreti pod milim nebom. Tik naše hiše, pred mojimi očmi pod milim nebom!«

Padla je na kolena ter si zakrila oči.

»Nikar, županja!« je stopil župnik naprej ter jo dvignil za roke. »Povrnite sirotam ta svoj dolg! Sv. Jožef naj nama pomaga! Bodite sirotam mati!«

»Da, gospod župnik,« je šepetala. »Da, gospod župnik, le tega se bojim, da ne bom mogla z vso ljubeznijo, ki jo ima prava mati. O, gledam našo Marto! Ona je izkusila vso bridkost od kraja, vso telesno bolečino do zadnjega krika. In kako vsa dru-

gačna je ona s sirotami! Kako vsa drugačna kot jaz. Še nezakonskim materam, še tem zasije v vsi bedi in zapuščenosti žarek milosti!«

»Pustite, draga žena,« je dejal župnik nekoliko osupel, »pustite naj tudi pri vas milost nekaj stori. Ni vse v naših močeh. To mi obljubite, da boste zaupali, samo, da boste zaupali!«

In ji je ponudil roko.

Žena je pokrila staro, uvelo desnico s solzami.

»Bom, obljubljam!«

Z olajšanim srcem je odhajala proti domu. Stopila je proti pokopališču ter poiskala znani grob z golim križem ob zidu.

»Kako je zapuščen tvoj grob! Ti, ki si bogatejša od mene! Jutri ga morava okrasiti z Dorico!«

Čudno mehko ji je postalo pri tej misli pri srcu. Stopila je v hišo prav tisti hip, ko se je Boltarica zagnala iz občinske pisarne! »Mene ne bo metal ven, jaz sem mati devetih otrok!«

Kakor da jo je z bičem ošinila preko obraza. Molče je stopila v sobo ter se vrgla na posteljo. Krčevit jok je pretresel njeno telo. Kmalu nato je slišala trde korake svojega moža. Za seboj je vlekel Branka ter se ni ozrl nanjo, ki je v zadregi iskala nekaj v omari. Iz sosednje sobe je slišala nato samo rohnenje in Branko je tiščeč se za obe lici glasno odhitel na skedenj.

Na kupu slame je vreščal Lojzek, poleg njega je otepal Dolfek jabolko, ki ga je imel v žepu. Dolfek je bil, sam zapuščen v občinski pisarni, takoj spoznal položaj ter krenil k otrokom na skedenj.

Branko je tešil najmlajšega in sam pri tem ihtel, da so mu solze kapale na Lojzkov obraz. Lojzek je lovil njegove solze mlaskajoč z jezikom.

»Dorico pa boli nos!« je pokazal Dolfek na sestrico, ki je še vedno vsa tresoča se sedela na robu kupa ter strmela plašno predse. »In Lojzek je lačen! Jaz vem za mleko!«

»Marto moramo prositi!« je dejal Branko ter si brisal solze.

»Saj vem zanj; pri nas v shrambi. Odzad prav lahko prideš skozi okno!« In mislil je pri tem na Žontovo hišo.

Da ni Marta takrat prinesla vsem večerje, bi bil šel Dolfek krast. Preoblekla je malega v sveže cunje ter ga začela pitati.

Povečerjali so. Lojzek se je umiril in zaspal. Ostali trije so se po Martinem odhodu stisnili drug k drugemu in Dorica je s plašnim, drhtečim glasom vprašala: »Branko, ali nas mamica vidi?«

»Kako, če pa je umrla!« je z globokim, mirnim glasom odvrnil Dolfek.

»Seveda nas vidi!« je odločil Branko. »Če smo pridni!« In strmeli so spet v temo ter šli za svojimi mislimi. »Zmerom je pri nas!« je čez dolgo pristavil Branko. Spet so umolknili ter se tiščali skupaj.

Spodaj v izbi sta se pogovarjala županja in župan.

»Zdaj so vsi štirje na skednju!« je dejala ona.

»Kako vsi štirje?« se je jezno okrenil.

»Vsi štirje so zgoraj!«

»Že res!« je kratko odvrnil župan.

»Toda zmerom jih ne moreš imeti na skednju!«

»Saj na to ne mislim. Je že vse sklenjeno!« In je jezno stopil preko sobe. »O, in na kakšen način sklenjeno!« se je grabil za lase ob tej misli.

»Veš kaj!« se je ojunčila ona, »vzemimo jih za svoje!« In prav nič ni pomislila na župnikov nasvet.

»Vse?« je jezno bruhal iz sebe. »Zdaj ko gre stranka raditega narazen in moram še požirati očitke, da nimam lastnih!«

Spet je stopil jezno po sobi, da so deske škripale pod težkimi škornji.

»Ali sem jaz kriv, da so prišli v vas? O, to bi bila danes videla in slišala! Da se nisem držal, bi bil

udaril Zimo po glavi pred vsemi. In zdaj ,vzemi jih za svoje'! Kaj še!«

»Nocoj so vsi na skednju!« je počasi pripomnila županja, ki ji je beseda čisto odpovedala.

»Branku bom povedal, da naj jih ne nosi na skedenj!«

»Kaj pa potem? In Dolfek?«

»Saj res, Dolfek!«

Tisti hip se je šele spomnil, da so Dolfeka vrnilo in da so o njem sklepali.

»Toda to pa rečem,« je dejal, ko se je domislil, »na senu mi ne bodo. Ali naj najamem še deklo, ki jim bo prala? In hlapca, ki bo kidal za njimi! Naša hiša ni občinska ubožnica. Ne rečem, če jim daš tu in tam jesti. Naj bo, mi bomo vendar siti. Saj jesti bi jim tudi ljudje dali, toda pranja se boje in nesnage! Zato je to; kjer bodo jedli, jih bodo snažili . . .«

»Vendar pomisli . . .«

»Vseh ne moremo imeti pod streho, če je že sklep drugačen!«

»Mislila sem . . .«

»Da,« ji je naglo segel v besedo, »Dolfeka bom že oddal za pastirja!«

»Vzemiva vsaj najmlajša midva!«

»Kaj?« je planil preko sobe, da je z roko zadel ob sklednik. »Sem že rekel in mir besedi! Branka sem mislil, toda zdaj ničesar. Da bi ti bila pri seji! Ali ni Boltarica bila zraven?! In vreščala!« je pogledal ženo.

»Že vem!« je klonila z glavo ter si ni upala pogledati možu v oči. »Saj vem!« In oster sunek jo je zbodel v srce.

»Zato jih ne morem. Ali ni Laznikova bajta še zmerom prosta? Tja jih spravimo, vse štiri, da mi vsaj skednja ne zažgo. Branko bo še pri nas, Dorica in Lojzek prideta na številke. Dolfek bo že kje. Samo da bodo iz hiše! Ne morem spati, dokler so na senu! Da kaj zažgo!«

»Sveti Florijan!« je vzdihnila županja in gledala za možem, ki je šel po svoji navadi še enkrat pogledat okoli hiše, preden je šel spat.

»Ali nas mamica vidi tudi v temi?« je slišal Dorico. »Ali spiš, Dolfek?«

»Tudi v temi!« je odvrnil Branko. »Zmerom je pri nas. Moli, Dorica!«

»Ali Dolfek tudi?«

»Dolfek spi!«

Pogovor je utihnil. Čudno so ga pretresle te besede. Kakor da prvič sliši otroke.

Ko se je vrnil, je bila žena že v postelji. Strmela je v okno ter mislila na stekleni pogled rajne Jelnikarice ter njen zapuščeni grob. Tudi župan ni mogel spati. V ušesih so mu zveneale besede otrok, kakor jih še ni slišal dotodaj.

»Presneti otroci, koliko sitnosti je z vami!«

X.

Branko je peljal Dorico k Boltarici ter nesel bratca, ki je vreščal na vse grlo. Marta mu je oprala plenice, in preden jih je odpravila, jim je županja sama nalila kave in nasitila Lojzka. Skrivaj si je brisala solze ter malega nebogljenca pritiskala na srce.

»Tja pojdi, kjer si bila včeraj!« je sprejela Boltarica Dorico. »Kakor se bo tvoji beraški milosti zljubilo, tako si boš izbirala dneve!«

Dorica je planila v jok.

»Zdaj se še emeri! Kumar imamo itak že dovolj pri hiši. Tja sedi!«

Pokazala je pod kozolec, kjer je stara beračica Nana obtrgovala grah.

»In kaj s tem?« je poskočila, videč, da je Branko tudi Lojzka položil na klop. »Čemu si pa tega privlekel? Ali misliš, da imamo čas? In pri nas ni številka prva, pri nas je številka petnajsta, tajnik ti učeni!«

»Župan« — je začel Branko, a Boltarica mu je presekala besedo:

»Kaj župan! Nič župan! Kakor da je meni kaj za župana. O, Zima ga je zdelal in njo bom pa še jaz. Devet sem jih imela, naj pokaže pa ona enega. Sama naj vas obdrži!«

»Z Bogom!« je dejal Branko v zadregi ter Lojzku stisnil skorjico v roko.

»Tak odnesi ga!« je vpila za njim. »O, križana Marija. Z devetimi sem imela toliko dela, zdaj pa naj še z desetim, ki še moj ni!«

Dorica je planila v jok.

»Nič se ne deri! Tja sedi, sem rekla in grah obtrgaj, če hočeš, da boš jedla!«

»Saj nisem lačna,« je hlipalo dekletce, »in Lojzek tudi ne!«

»Boš že še, seme preobjedeno! Ali misli županja, da jim bomo cvrli jajca in točili malinovca!«

»Da, da!« je kimala beračica, »jajčke, jajčke!«

»Tu imej pri sebi otroka in glej, da se ne zaduši. Vsaj pri naši hiši se ne sme. To bi vpila županja.«

Dorica je trepetala kakor šiba na vodi, kimala z glavo na vsako besedo in solze so ji curkoma lile po licih.

Tisti čas je župan napregel konje pred voz, naložen s slamo. Dolfek je kakor veverica plezal po žrdi ter privezoval nanjo star preperel postelnjak in omaro brez vrat.

»Še rjuhe!« je dejal z voza.

»Ali je rjuh potreba!« je vprašal župan, ki mu je dečko ugajal.

»Na golem ne moremo spat!«

»Daj, Marta, še tiste stare rjuhe!«

In Marta je šla, med stare rjuhe zavila tudi eno novo:

»Kakor si odpustil sv. Krišpinu!« je vzdihnila ter vrgla Dolfeku. Dolfek je zapazil novo rjuho, pomežiknil vsevedno dekli ter naglo tlačil pod žrd. Od

dela so mu žarela lica in oči so se mu zaiskrile, ko je pogledal po konjih.

In sta peljala.

Vrh klanca ju je srečal Matijec. Župan je ustavil. Dolfek je bil kakor podlasica v trenutku na tleh ter podložil kolesa.

»Fant, ti si pa od muh!« se je nasmejal Matijec.

»Saj je napol tvoj!« je dejal župan. Rekli smo, da bi jim bil varuh, ko si jih pripeljal v občino.«

»Bog ji daj večni mir!« se je spomnil Matijec ter privzdignil klobuk. »Take voznje pa mi ne daj več. Še danes vidim smrt pred seboj! Za varuha jim pa bom!« je dejal ter stegnil roko županu. »Toda to rečem, da z vsemi pravicami!«

»Prav, Matijec, z vsemi pravicami! Eha!« je zavpil župan nad desnim konjem, ki je stopil na vojke.

»Neroda!« je planil Dolfek k njemu ter ga udaril po nogi. »Potegnite vojke!« je rezko veleval županu, da je ta osupnil.

»In pa tega fanta mi daj. Vozila bova! Da bom vsaj nekaj imel od varuštva. Lačen tudi ne bo. Za konje ima pravo misel!«

»Lahko! In dobro delo storiš povrhu! Žonta ga je itak vrnil!«

»Za pastirja mu je bil! Zdaj pa je ovce prodal. Za mešetarja sem bil. Še izgovoril sem fantu par soldov za likof! Kje imaš denar, Dolfek?«

Fant je debelo gledal.

»Ali ti ni dal Žonta ničesar?«

»Ničesar!«

»O, skopuh ti stari! Le čakaj, Dolfek, terjala ga bova!«

»Nikar, Matijec, saj mi je itak ušel od zadnje seje, da nismo bili sklepčni! Povej rajši, koliko je bilo. Še tako se krha v stranki!«

Župan je segel v žep ter dal Dolfeku drobža.

»Da ne boš zapravljjal!«

»Ne bom! Za Lojzka bom kupil!«

»Če bo res,« je dejal Matijec, »pa še to!« Tudi Matijec mu je stisnil denar.

»Bom, če rečem!« je stegnil Dolfek roko.

XI.

Matijec je prinesel Lojzka med sejo v občinsko pisarno.

»Možje,« je dejal, še preden so se zavedli odborniki, »možje, če sem jaz varuh, imam vse pravice varuha. Če vozim, imam vse pravice voznika in sam vem, kdaj na levo, kdaj na desno? Možje, ali je to podobno kristjanom? Takle umazan otrok roma od hiše do hiše! Kdo ga opere? Včasi Marta, včasi županja? Toda drugi ne! In Dorico? Umazano, umazano! Možje, odločite, kdo bo otrokom pral, če ne, bo pranje na občinske stroške!«

Sedel je na klop v ozadju.

»Saj res,« je povzel besedo Grabnar, »kdo naj opere otrokom? V bajti so zdaj in nihče zanje ne skrbi. Saj za prenočišče ni treba skrbeti. — Vidiš, Branko, to je pametno od tebe, da ste vsi trije vsaj ponoči skupaj.«

Potrepljal ga je po rami v znak velikega zadovoljstva.

»Štirje, štirje!« se je vmešal Matijec. »Dolfek ne zdrži pri meni zvečer, če nisva na potu. Kar zmuzne jo!«

In je ujčkal malega na kolenih.

Župan je bil v zadregi.

»Pa sklepajmo najprej o otrocih!« je povzel.

»Prej ne grem od tu!« je dejal Matijec.

Možje so sklenili, da mora vsaka hiša oprati otrokoma, preden gresta naprej.

»Saj nimamo kaj prati. Perila jim kupite!«

Možje so sklenili proti šestim glasovom, da kupijo tudi perila.

»Prav!« je dejal Matijec. »Pojdiva, fantek!«

In je odnesel otroka. Za vasjo mu je slekel umazano oblekco in perilo, spustil fanta v širok tolmun, ga okopal ter izvlekel izpod pazduhe novo obleko in perilo.

»Na, fantek, županja pošilja. Ko boš velik,« je govoril otroku, ki je kazal zobke ter se smehljal, »ko boš velik, boš šele vedel, kdo je županja. Občina te itak ne bi oblekla. Starih cap je res škoda prati!« In jih je vrgel v vodo. »Vsaj uši ne boš imel!«

Fantek je v snažni oblecki predel od veselja kakor mlada mačka.

Odkar so bili v bajti, kjer jim je Matijec zbil posteljice iz desk, natlačil slame, jih naučil postiljati postelje — to sta delala oba starejša — pregledal vsak dan, ali je pometeno — to je morala Dorica — od takrat se je otrokom boljše godilo. Matijec je bil vsak hip na vasi kje in gledal, kako je ž njimi. Ljudje so se že kar navadili, da je Branko vsak večer odnesel Lojzka v bajto ter se zjutraj spet vrnil z Dorico vred.

»Vsaj ponoči ne vrešči!« je dejala nekoč Lobnica.

Toda tiste dni je Lobnica udarila po ognjišču.

»Temu moraš napraviti konec!«

Mož, ki si je baš sezuval čevlje, da gre spat, se je plašno ozrl.

»Matijec meni ne bo več vozil!«

»Kdo pa?«

»Konja kupimo!«

»Samo za nas?«

»Ne samo za nas! Za vso vas!«

»Za vso vas!«

»Drugi so tudi te volje!«

»Kdo drugi?«

»Vsi!«

»Kdo vsi, za zlodja vendar in zakaj?«

»Če pravim vsi, vsi! In zakaj? Zato ker ne maramo, da bi Matijec stikal po naših smeteh. Majhen konček vrvice je potegnil malemu iz ust, pa je vpil, da se bo otrok zadušil. Kakor da se takle otrok takoj zaduši! Vsak otrok ima dva angela!«

»No, no! Ali si mu dala zvečiti vrvico?« je dejal mož počasi. »In zaradi te vrvice naj kupim konja?«

»Ne radi vrvice. Ampak radi — sploh! Dorico sem poslala po kruha in fantek je sedel na tleh pa se davil na vrvici. Ali ga je morda škoda? Ena nadloga manj za vso vas!«

»Zdaj pa kar molči!« je stopil mož k ognjišču. »Zdaj že vem, ženske bi tuje otroke podušile! Ne bom kupil konja!«

In tako je Matijec razjezil Lozarico. Našel je Lojzka, ki je kričal sredi mravelj, ker so bili Dorico poslali past gosi; pri Muhiču se je zopet igral veliki ovčarski pes ter ga s taco valil po trati, dočim se je Dorica vsa plaha in bleda brez besede tiščala na lestvi pod streho, da jo je komaj priklical.

Naletel je, da sta se kregali Mrakovka in Želetovka: »Kaj boš ti!« je vpila Mrakovka. »Sirotam si dajala mleka, ki je smrdelo po škržezobki, da so obolele!«

»Ti si pa Dorico poslala v gmajno po klobuk, ki ga je pustil pastir, ko je zagledal gada! Da bi jo gad pičil!«

»Pa je ni! Po tvoji gnojnici so pa oboleli!«

»Eh, ženske,« se je Matijec vmešal, »nič ne bode hude in nič si ne očitajte. Navaden otrok ima po dva angela, otrok na številkah pa tri. Enega samo, da namesto njega jé in gade odganja. Samo do misli in besed hudobnih bab nima nobene oblasti, te so hudiču zapisane.«

In je pobral otroke na vasi, kupil jim kruha in mleka ter jih odnesel v bajto, ne meneč se za sikanje in zle besede žensk, ki so stiskale pesti za njim.

Branko je imel zdaj mir, toda Matijca so ženske sovražile.

V bajti so otroci sedeli zvečer čisto zadovoljni. Dolfek je pripovedoval o mestu, Branko bajke in Dorica je malega zibala v veliki, neokretni zibelki, ki jo je bil stesal Matijec. Matijec jim je prepovedal prižigati luč, če ni Branka doma.

Ko so spet tako sedeli v mraku, je zdajci planila Dorica na noge ter začela vpiti:

»Bela žena, tam, bela žena!«

Kazala je proti vratom.

»Nič ni!« je dejal Dolfek, Branko pa je trepetal po vsem telesu ter miril otroka.

»Nič ni!« je spet povlekel z globokim glasom Dolfek. »Deska je! Samo pobeljena deska je!«

In je prekucnil pobeljeno desko skozi vrata.

Drugo jutro je Branko našel v bajti veliko, debelo konjsko plahto. Dolfek je trdil, da jo je našel. Branko je plahto nesel Matijcu, ki je spoznal, da je mesarja Kobala in da je Dolfek ni našel, temuč vzal.

Dolfek je tisti dan videl Benetke, tako ga je Matijec za lase.

»Neumen, neumen!« je dejal jezno Branku zvečer. »Pozimi te bo zeblo!«

Trdno je sklenil, da ne prinese ničesar več domov, samo Lojzku fig in Dorici tudi in še Branku, če ga ne bo kregal.

XII.

Veliki Šmaren. Zvonovi so baš odzvonili Ave. Na vas je legal večerni hlad. Dorica je bila že prinesla Lojzka pred bajto. Deček je sedel na kupu trsak ter zadovoljno tleskal z rokami. Šla sta iz vasi mimo županovih in Marta mu je bila nalila svežega mleka.

»Da, da, da!« je dadal mali v hladu, Dorica je zraven njega zidala hišico, vsa zaverovana v svoje delo.

Nenadoma je otrok prenehal s svojim slovkanjem ter preplašeno debelo zijal v moža, ki je rahlo prišedši okoli vogla obstal pred njima. Mož je nemo zrl dečka, ki je nabiral obraz v preplašene gube. Vsak hip bi bil sesul jok.

Mož je prijazno stegnil roko ter tlesknil s palcem.

Dorica se je obrnila ter kakor okamenela brez vsakega glasu obstala: pred njo je stal župan, mož, ki se ga je najbolj bala. Župan jo je bil udaril po nosu, in kadar so jo kregali na vasi, so ji grozili z županom.

»Ali se me bojita?« je vprašal župan.

Dorica je samo odkimala z glavo ter hotela ubežati, Lojzek je, videč sestrično zadrego, začel vreščati.

»Nič se ne bojta!« je dejal prijazno: »Tu imata!« In zgodilo se je nekaj, kar bi bilo osupnilo odraslega, Dorica pa je nezaupljivo lezla proti vratom. Župan je otrokoma ponudil cukrčka. »Ali sta lačna, revčka?« je vprašal ter pogladil malemu svetle kodre, ki so mu padali čez ušesa.

»Nisva!« je dejala počasi in pozorno Dorica in oprezno vzela sladkorček, Lojzek je mašil kar dva v usta.

»Ali se me bojiš?« je vprašal rahlo.

»Ne, nič več!« je jecljalo dekletce ter se spet umikalo proti vratom.

»Oblekco ti bom dal napraviti in Lojzku tudi! Ali še kaj moliš?«

»Še!« je odvrnilo dekletce, ki je že stalo na vratih ter radi tega odgovarjalo prijazneje.

»Molim! Vsi molimo. Branko je mamico videl, tudi jaz sem videla belo ženo. Tamle!« je pokazalo dekletce, ki se ji župan ni zdel več tako strašen.

»In Dolfek?« je vprašal župan, ki ga je vse to čudno pretresalo.

»Dolfek pa ne! Dolfek je poreden in ne moli rad!«

»Branku reci, naj me jutri spomni; dal vam bom sadja in medu in oblekco. Zato, ker molite!«

In pobožal je oba otroka ter naglo odšel, kakor da se sramuje.

Odkar je bil zadnjič slišal otroke na skednju, se je nekaj čudnega zgodilo z njim. V ušesih mu je brnel vsepovsod otroški glas in v spanju so bili vedno otroci okoli njega. Sanjal je, da jih prenaša čez vodo, da so nekje vrh pečine, da jih napada pes. Živo se je spominjal, kako je sanjal, da je mala Dorica drsela po strehi ter jo je nenadoma bela žena ujela čisto ob žlebu. Pretreslo ga je bilo do dna duše, tako da vso noč ni mogel spati.

Poleg tega pa je opazoval ženo, ki je nema, vdana posedala poleg svojega dela ter strmela skozi okno v daljo. Večkrat je že bil stopil za njo, ko je nesla pod večer otrokoma kruha v bajto. V začetku se mu je zdelo njeno početje smešno, toda njena vztrajnost in njeno molčeče trpljenje ga je vedno bolj prijemalo.

Tako prijemalo, da je opoldne na veliki Šmaren stopil k župniku na pogovor. Kaj sta govorila, živ krst ne ve in bo ostalo pokopano za vedno. Župan Velkavrh je po tem pogovoru stopil resnega, a vselega obraza k Strajnarju, ki mu je kljub prazniku dal sladkorčkov; župnik pa je zadovoljno hodil po sobi gori in doli in omenil sam pri sebi:

»Sveti Jožef, še imaš nekaj veljave v nebesih!«

Župan še ni bil dvajset korakov od koč, ko je stopila iz grmovja županja. Tudi ona je hotela pogledati grede od sestre še otroke ter se, zapazivši moža pred koč, skrila za vogal.

»O,« si je dejala in srce ji je tolklo od radosti, »taja se, taja se. Le naj se otaja in potem se bo naredilo samo.«

»Kje pa je Branko?« je vprašala Dorico.

»K vam je šel!«

»Že dobro, že dobro!« je odvrnila županja.

»Ali sta lačna?«

»Nisva!« je odmajala z glavo.

»Ali so fantku oprali?«

»So. Srajčko in oblekco. In novo obleko bo kupil mož, meni in Lojzku!«

»Slišala sem! Veš kaj, Dorica, kadar moliš, moli tudi za moža. Ali boš?«

»Bom!«

Županja je medtem preoblekla fanta v snažno perilo, postlala mu posteljico ter ga položila spat.

»Aja, aja!« je nekaj časa vpil fantek, toda čez čas se je umiril. Županja se je rahlo sklonila ter ga nežno poljubila na čelo. Kakor bi se bil razbil grozd, so se ji usule solze po licih od strašne bridkosti, ki jo je obšla.

»Zakaj jočete?« je vprašala Dorica.

»Kako bi razumel, otrok?« je dejala ter pritisnila deklico, skoraj v zadregi radi svojih solz, ki so ji tajale srce.

»Pojdi tudi ti spat!« je rekla, slekla deklico, prekrizala jo in pokleknili sta obe pred sveto podobo, ki jo je Dolfek prinesel od nekod, češ, da jo je kupil. »Da bo tako, kakor je bilo doma.' In molili sta za mamico in za moža in še češčenomarijo, da bi se vse dobro izteklo,' kakor je pristavila županja.

Počakala je, da sta zaspala, ter se potem po prstih spravila iz kočice.

Toliko da je zavila okoli grmovja, ko je prihrumel Dolfek v bajto:

»Dorica, Dorica!« je vpil, »jaz pa imam cigarete in žveplenke. Jaz že kadim!«

Dorica si je zaspano pomela oči, tudi Lojzek se je prevrgel na drugo stran. Dolfek pa je sedel na svojo posteljo ter izvlekel cigareto iz hlačnega žepa.

»Zaspanci! Vsi že spite!«

Dolfek je že skoraj pokadil cigareto, ko je prišel Branko.

»Tako! Kadiš! Takoj vse meni. Cigareto in žveplenke!«

»Ne dam!« je jezno odvrnil Dolfek.

»Daš!« je bruhnil ogorčeno Branko. »Še enkrat da te vidim!« Vzel mu je škatlo z vžigalicami in cigareto.

»Še bajto zapališ!«

»Nisem več majhen!« se je razkoračil Dolfek. »In še kupim, da še, ko mi da Bregarjev hlapec denar za bič!« si je mislil sam pri sebi.

XIII.

Župan je bil tisti večer izredno dobre volje.

»Kdo bi si bil mislil, da si bodo tako uredili!« je nenadoma začel sredi stavka, da se je žena radovedno ozrla. »Otroke, mislim, one v bajti!«

Ženi je bilo srce hitreje od prikrite radosti.

»Da, one v bajti! Mala dva sta čisto prijetna otroka in deklica jako razumno gleda. Mislil sem, da se me bo bala še od zadnjič, saj veš!«

»Kdo bi še o tem govoril!« je naglo zamahnila z roko, a čutila, kako jo je zbadel spomin v dušo. »Otrok hitro pozabi, tudi šibo, če si ž njim prijazen!«

»No, da! Razumni otroci, sem dejal. Oblekci sem obljubil malima, kupi jima v trgu, da ne bosta hodila razcapana po vasi!«

»Taja se, taja se!« je dejala sama pri sebi. »Bom,« je rekla na glas.

Molčala sta nekaj časa. Mož je spet zbiral misli in ni vedel, kako bi do dna, kako bi najlepše povedal, kar je imel na srcu, ne da bi trpel kaj njegov ugled.

»Pri župniku sem bil!« je pogrkal ter zalovil mačko, ki je legla na okno.

Županji se je stisnilo srce.

»Za mašo sem dal za mater in še za eno — za Jelnikarico!«

»Tudi zanjo?« se je začudila županja in solza ji je zablestela v očeh. Kakor očitek ji je šlo skozi možgane. »In jaz se nisem spomnila.«

»Rekel sem, da bodo otroci šli v cerkev; pojutrišnjem.«

»Naročim Branku!« se je s srečnim začudenjem ozrla v njegov obraz.

»Otroci trde, da so jo videli!« je čez čas povlekel »da se vrača!«

»Da, trde, toda kdo bi kaj dal na te besede!«

»No, da!« je potrdil ter izpil iz kozarca še zadnji požirek vina. Stopil je preko sobe, kakor da mu je silno dolgčas. »Nič ne preostaja, kakor da gremo spat!« je dejal čez dolgo.

Žena je pozorno pretehtala besede in strašen krč je prijel njeno srce.

»Da, spat!« je dejala in nenadoma so se ji usule solze na lice. »Nobenega drugega opravka nimava, kakor da greva spat!« Globok vzdihljaj se ji je izvil iz prsi. »In nikoli ne bova imela onega opravka!«

Naslonila je glavo na mizo ter začela ihteti na glas.

»Mož moj, in jaz sem vzrok!«

»Kaj bi!« je tudi njemu pojemal glas. »Prenašajva, kaj bi drugega!« In pritisnil je ženo na svoje srce ter jo pogladil po laseh.

»Hotela sem operacijo, toda zdravnik je dejal, da ni upati! Kako me to boli, kako me to boli!«

»Pomiri se in pametna bodi. Pametna bodi!« jo je nežno prijel za roke, »pametna bodi in ne ženi si k srcu!«

Molčala sta, ona si je obrisala solze in čutila, kako trepeta možu roka na njenem vratu.

V zadregi je spet stopil preko sobe, kakor da mu nova misel ne da miru.

»Kaj imaš vse v sobi poleg kuhinje?«

Žena je dvignila glavo.

»Ti imaš svoje orodje in jaz leseno posodo!« je odvrnila in glas ji je rahlo trepetal.

»Ali ni mogoče teh stvari spraviti kam drugam?«

»Seveda je, na mostovž!«

»Potem naj Marta pospravi!«

Žena je odprla vrata ter poklicala deklo, ki je še ždela na ognjišču. Marta je prišla.

»Marta, iz sobe poleg kuhinje spravi na mostovž. Sobo bomo potrebovali,« je dejala uprši svoj pogled v moža. »Sobo bomo potrebovali za otroke!« je skoraj kriknila.

Njemu se je raztegnil obraz od presenečenja.

»Kako veš? Da, za otroke!« je hvaležno dejal, da ni bilo treba njemu vsega odgovoriti.

»One otroke v bajti!« je dejala žena trdo ter ni zmaknila pogleda od moža.

»Da, one!« je pritrdil.

»Za sirote!« je vzkliknila Marta ter zdrknila na kolena, da objame županu noge. »Za sirote, za mojo Dorico! Bog vas blagoslovi za to krščansko delo! Za mojo ubogo Dorico!«

»No, no!« se je branil župan.

»Ali se to spleča? Stori rajši, kar pravim! Kadar bo pospravljeno, jih pripeljemo in vse stvari ž njimi. V bajti si utegnejo kaj narediti!«

In je šel spat. Od same zadrege ni vedel, kaj bi še rekel.

Dve ženski sta tisto noč klečali vsaka ob svoji postelji ter molili iz dna srca. Županja in Marta. Njuni srca sta bili polni neizrekljivega veselja in sladke sreče.

Marta je mislila na svojo mrtvo hčerko in med molitvijo se je slika njene hčerke strnila s sliko sirote Dorice, da ni več razločevala dveh obrazov v svoji duši, ki se je topila v nepopisni sladkosti in ginjenju.

Drugo jutro je na vse zgodaj stala Boltarica pred vrati. Njen mrki pogled je Marto preplašil. »Vešča!« ji je dejala sama pri sebi ter vrgla grablje narobe pred hišo.

»Kaj je, Boltarica?« je vprašal župan, ki je stopil iz hleva ter si brisal čevlje ob travo. »Zgodnja si!«

»Zgodnja,« je dejala, »da lahko najdem doma!«

»Kaj pa kaj, saj ne pojdeš na sejem tako zgodaj!«

»Ne pojdem! Drugo imam!«

»No, le kar povej!«

»Vaši otroci kradejo!« je bruhnila.

»Moji otroci?« se je zasmel začudeno.

»No, da, občinski otroci! Moji Tilki je izginila verižica! Otroci so trdili, da so jo videli pri Dorici. Še to. Še krasti naj začno! In kdo laže izmakne kot tak otrok, ki lahko v treh dneh pretakne vse kote. Ali naj postavim še varuha vrh vseh sitnosti?«

»Taki otroci delajo pridne in skrbne gospodinjke!« se je hotel zasmeljati, toda njen očitek ga je tako neprijetno zadel, da je zamahnil z roko in pristavil: »Bom sam videl. Drevi! Matijcu bi povedala, on je varuh!«

Obrnil ji je hrbet in odšel v kuhinjo.

»Matijcu, da, Matijcu; potuho jim daje!« je vpila Boltarica za njim. »Zakaj ste pa župan?«

»Že dobro!« je dejal ter je ni več poslušal. Polastila se ga je besna jeza. Videč Marto, da pospravlja sobo, se je osorno zaletel: »Kaj delaš?«

»Pospravljam, kakor rečeno!« je odvrnila Marta začudeno.

»Nič ne pospravlaj! Za zdaj počakaj, da si dobro premislim!« je dejal rezko ter postavil stružnik nazaj v sobo. »To moram dobro premisliti!«

»Snoči smo se do dobra zmenili,« je povlekla.

»Premisliti moram, pravim!« jo je odločno in glasno zavrnil, da je obstala kakor okamenela. »Po-

čakajmo! Daj mi kave, da grem v trg, in povej ženi, ko pride od maše!«

»Bom!« je dejala Marta počasi, žalostna in razočarana. Tisti dan si je ves dan brisala solze in molila, da bi se vse prav izteklo. Tudi županja je tavalala okoli, kakor da bi slutila nesrečo.

Mož se je pripeljal popoldne. Toliko da je pojedel svojo malico, je poklical Branka.

»Po Dorico pojdi in po Boltarico!«

Fant je osupnil: »Po obe?«

»Hitro stopi!« je zarohnel župan nad njim. »Ali naj še na dolgo razkladam?«

Čez čas sta prišli.

»No, Boltarica, zdaj ponovi!«

»Ne vem, kaj?«

»Tisto od davi?«

»Punca ima res nekaj okoli vratu. Svoj čas ni imela. Pokaži!« ji je snela z vratu. Dorica je hlastnila z roko za njo. »Od naše Tilke ni! Toda je že kje drugje izmaknila. Najbolje bi bilo razglasiti pred cerkvijo.«

»Da si ti strupenost strupena!« je planila Marta vmes. »Jaz sem dala dekletu, da jo bo Marija obvarovala pred grdimi jeziki in zakrknjenimi srci! Ali te ni sram, Boltarica! Ali se ne bojiš za svoje otroke, da tako preganjaš sirote? Pa saj vemo zakaj!« je vihtela grablje ter bi jo bila udarila, da ji ni župan ujel roke.

»Z Bogom, Boltarica!« je zaničljivo pokazal vrata. »Pa sem jo le dobro poznal!« je mrmral sam pri sebi in čudno veselje se ga je polastilo. Kakor da je dokazal nedolžnost lastnega otroka.

»Zdaj, Marta, pa pospravi!«

»Saj sem vedela! Pa njej, gospodinji, tudi povejte, da ne bo žalostna!«

XIV.

Branko je hitel proti domu. Pod pazduho je nesel zavoj, oblekco za Dorico in Lojzka in steklenico mleka. Fant je bil kakor iz sebe od sreče. Županja mu je bila naročila, naj poprosi Matijca, da prepelje vso šaro iz bajte k županovim. Branko bi bil vzklikal od nepopisnega občutka, ki je polnil njegovo srce.

Stopal je po ozki stezi in preko občinskega pašnika navzgor, brinje in leskovje se mu je lovilo okoli bosih nog. Preko njiv in travnikov pod njim je šlo čudovito brnenje poletne noči, kakor da mrmrajo nevidne starke opojne zagovore. Slišal je iz vasi glasove, tam na klancu je ropotal voz, pod bregom so se smejali fantje in se šalili z ženjicami. Posluhnil je: zdelo se mu je, da je nekje v globeli zabevskal lisjak. S hriba se je oglašala sova. Po hišah so začeli prižigati luči.

»Doma že spijo!« je pomislil ter se za hip ustavil; od hoje mu je preveč bilo srce ter mu gnalo kri v glavo, da so se mu delali rdeči trakovi pred očmi. S toplo ginjenostjo je pomislil na Lojzka, malega revčka, ki se je že oprijemal stola ter skušal vstati, na njegove modre oči in svetle laske. Odkar je županja skrbela, da otrok ni bil lačen — zmerom je vtaknila Branku še pol litra mleka zanj — so se fantku polnila lička in nezdrava barva je izginjala. »Spijo in Lojzek ne bo več dobil mleka nocoj!« je ponovil sam pri sebi. Pred očmi mu je zabledela ubožna soba: tam je videl Dorico, ki leži v kotu ter moli boso nogo izpod odeje. Dolfek vleče sapo, da mu cvili v nosu. Lojzek v svojem predalu z ročico, podvito pod glavo. Neizmerna ljubezen je plala v njegovem srcu, ljubezen do malih, ki mu jih je mati izročila, tako silna, da ga je bolelo srce.

Okoli njega pa je vel prijeten poletni večer, ki je še bolj razgreval njegovo domišljijo. Ves je trepetal od čuvstev.

Zamislil se je, sedel na skalo pod leskovim grmom ter stisnil glavo med dlani.

Kako je bilo doma! Obšlo ga je tesno hrepenenje po časih, ko je bil še v mestu, ko je bil pri materi. Včeraj je bil njen god in z Dorico sta zgodaj zalivala cvetice na njenem grobu, ki jih je bila nasadila Marta po gospodinjinem naročilu. Vroče je kljuvalo v njegovi glavi, pollaščala se ga je bolestna utrujenost. Kako je bilo svoj čas vse drugače doma! Zvečer so sedeli v kuhinji pri mami; z Dolfkom sta se učila, Dorica je takrat komaj dobro govorila in Lojzka še ni bilo. Oče je večkrat šel z doma z velikom kovčegom in ko se je vrnil dobre volje, jim je prinesel jabolk in fig ter dvignil Dorico na kolena. Nekdaj je začela mama jokati in je jokala vsak večer ter molila za očka. In potem so prinesla očka krvavega domov in je mama rekla, da je padel pod vlak, in potem kmalu je mama kupila še Lojzka.

Solze so mu zalile oči. V srcu je začutil strašno praznoto in občutek brezmejne bolesti, osamelosti in zapuščenosti. Ihtel je polglasno od neizrečene srčne stiske in bridkosti. Občutek nesreče, neizmernega gorja mu je krčil srce. Ko si je olajšal dušo s solzami, se je spomnil, da mora naglo z mlekom domov. Zdelo se mu je, da sliši rahel šum, kakor da je nekdo smuknil skozi grmovje. Ozrl se je in pred očmi mu je zamigljala bela senca kakor oni dan na skednju: iz mraka se je izrezal blede obraz njegove matere, razločno je videl njene ostro začrtane poteze okoli usten in oči.

Nepopisna sladkost se je vlila v njegovo dušo; obsedel je nepremično ter stegnil roke v mrak:

»Mama! Mama moja!«

V tem polglasnem klicu je bila brezmejna prisrčnost. Obraz je stal pred njim v mraku ter ga zrl s pomembnim, v dušo segajočim pogledom:

»Mama!« je ponovil skoraj na glas ter planil kvišku. Prestrašil se je svojega glasu ter se zavedel.

Zadel je z rokami ob leskov grm, skozi katerega se je svetlikala rahla megla, ki jo je obseval vzhajajoči mesec. Potegnil si je z roko preko čela ter pomel oči, pripognil leskovo vejo, da se prepriča, ter skoraj jeknil od bridkosti. Pred njim je stal samo leskov grm in preko hriba je vzhajal mesec.

Ni še dobro dvignil zavoja in mleka, ko je pribosopetil po stezi čez hribček ves zadihan Dolfek. Zadel se je obenj in ko ga je spoznal, je segel po sapo ter dejal:

»Luč sem prižgal!«

Branko je nemo zrl vanj ter ni vedel, kaj bi.

»In se je razpočila!«

Branku je padlo vse iz rok, da se je razbila steklenica na kamnu.

»In zdaj gori?«

»Da, gori!« je preplašeno dejal Dolfek.

»In Lojzek? In Dorica?« je hlastno vprašal Branko.

»Doma sta!«

Branko je kakor brez uma planil preko hribčka; pod hosto je uzrl krvav plamen, ki se je lizal med drevjem.

Spustil se je v tek, za njim je sopihal Dolfek ter si ob kamenju razbijal palce na nogah.

XV.

Po cesti iz vasi se je pomikal Matijčev voz, prav isti, na katerem so se bili svojčas pripeljali otroci z materjo v vas. Na kozlu pri Matijcu je sedel Dolfek, na vozu županja, ki je držala svojo roko pod Brankovo glavo. Deček je ležal na visoki blazini, zavit v odeje, ter stokal od bolečin, poleg njega je ječala Dorica z ovitimi rokami.

Branko se je bil pri ognju, ki je uničil bajto, smrtno nevarno ponesrečil, ko je vlekel Lojzka iz

goreče slame. Dorica si je bila opekla samo roke ter še o pravem času zbežala.

Ko je županja slišala, da gori, je bila kakor blazna udarila preko travnikov ter našla Branka nezavestnega kraj pota, poleg njega je ležal na njegovih rokah Lojzek mrtev. Vsa iz sebe je bila dvignila mrtvo dete v naročje in v prsih se ji je trgalo od boleti, da se ji je vilo iz grla jecljajoče, strašno ihtenje.

»Moj fantek ubogi!«

Z Matijcem sta bila spravila Branka k zavesti in obvezala za silo Dorico.

»Branko bo najbrž umrl!« je dejal ves žalosten Dolfek, ko je šel po voz. »Županja je rekla, naj naprežem!«

Kakor blisk je šlo po vasi, da je Lojzek mrtev. Ta novica je bila težka kakor grešna vest. Mnoge je stresla, da se je v nemem kesanju prepozno otajalo njihovo trdo srce. Za mnoge je bila ta novica kakor odrešenje. Na glas tega nihče ni rekel, toda spoznal si lahko po glasu, po načinu vprašanja in prikimanja, da se je tem ljudem odvalil silen kamen od srca.

»Sirota je bil, otrok!«

»Kako pa, sirota!«

»K mami je šel!«

»Ona ga je poklicala, revčka nebogljenega!«

»Kaj bo zdaj z Dorico, ki se je opekla, toliko več skrbi in sitnosti!«

»Kaj pa z Brankom? Ta se je tudi opek! Tudi zanj bo morala skrbeti občina!«

»Naj župan, saj je bil pri županu!«

»Da, da, župan, ,saj je bil pri županu'. Župan gleda samo za svoj dobiček!« je zaključila Boltarica. »Boste videli, da ga naloži občini na vrat!«

Pred kupom žerjavice, iz katere je še tu in tam švigal majhen zubelj, so tisti čas pripravljali voz za Branka, da ga popeljejo v bolnišnico. Županja si je

grizla ustne od bolečine, ki ji je parala dušo. Sama je pripravila blazine in odejo, ovila dečka v oljnate obkladke, obvezala Dorico ter ju spravila na voz. Branko se je bil zavedel ter ječal od neizmernih bolečin.

Mrlička so bili že prej odnesli.

»Vozi, Matijec, lahko vozi!« je velela, ko je prisedla.

Voz je počasi klopotal po slabem kolovozu skozi smrekov gozdček. Nad vrhovi je sijal mesec ter ovijal dolinico v prosojno tenčico. Ko so zavili mimo županove hiše, je planila k vozu Marta:

»Dorica, moj ubogi otročiček, kaj se ti je zgodilo?« In starka je jokala kakor otrok. Županja ji je velela, naj pripravi mrtvaški oder za mrtvega Lojzka.

»Ali v oni sobi?« je vprašala boječe.

»Kje pa misliš!« je dejal župan ter se naglo vrnil k pogorišču, da pogasi še žerjavico, ki jo je hotel veter razpihati v suho travo in gozd.

Matijčev voz je rahlo krenil proti mestu. Visoke smreke ob cesti so nemo strmele na nenavadni prizor v tako pozni nočni uri, polni srebrne mesečine, ki je trepetala nad njivami. Cesta je zaudarjala po značilnem duhu strtega apnenca, kolomaza in konjskih smeti. Voz se je spet poganjal preko odtočnikov in vsak tak sunek je povzročal Branku bolečine, da je zastokal. Županja je z levico rahlo gladila njegove vroče čelo ter mu močila suhe ustne.

»Kje je Lojzek?« je vprašal polglasno, ko je uzrl Dorico poleg sebe.

»Rešen je!« je dejala županja in ustnice so ji trepetale od joka, ki je pretresal njeno telo.

»Mrtev je!« je povlekel Dolfek žalostno.

Branku je spet omahnila glava na blazino, izgubil je zavest ter bleдел nerazumljive besede.

Matijcu so solze polzele po licu.

»Prepozno, županja, kar obrniva. Ne bova pripeljala živega v mesto!« je menil ter si brisal z rokavom oči in nos.

»Le vozite!« je odvrnila ter se sklonila k dečku. Fant je široko odprl oči, zastrmel se v njeno lice ter nato vzkliknil, kot bi bil doživel še nerazodeto srečo:

»Mama! Mama moja!«

Z vso silo je vrgel odejo, ki mu je tiščala obe roki, vzel se ter objel županjo okoli vratu. Vse to je trajalo komaj par hipov, nato se mu je utrnilo oko, roke so brez moči padle nazaj in klecnil je na blazine.

Županja pa je z občutkom žene, ki ni rodila, kakor v strašnem razodetju zajela, da te zadnje besede niso veljale njej. »Njo je videl, njo, ki ji umirajoči nisem dala strehe ne roke, še manj tolažbe in ne zatisnila oči. O, kri se kliče, kri se pogovarja v grob in se ne da ogoljufati... O, ali ni to dovolj,« je šlo kakor plamen skozi njeno dušo, »ali ni to dovolj, da ti zatisne oči po zadnjem vzdihu? Ali ni to dovolj, ti žena nerodovitna?« je grebla v svojo dušo vsa bedna, vsa skrušena od strašnih bolečin, ki so krčile njeno srce. »Ali ni to dovolj, da ti zatisne oči ljubeča roka?«

Kakor blazna je s krčevitim plačem poljubila čelo Branka, ki se ni več ganil.

»Obrnite, Matijec!« je s smrtno muko stisnila preko usten. »Nič več ne potrebuje zdravnika!« Solze so ji dušile besedo, da je šele čez čas pristavila: »Dorico lahko peljete jutri zjutraj.«

Matijec je odkril plešasto glavo in se pokrižal, nemo obrnil voz ter si brisal nos. Kakor orehi so se mu usule solze po razdrapanem starem licu.

Ko so se pripeljali nazaj pred županovo hišo, so malega že spravili na mrliški oder. Marta mu je bila narezala na vrtu rož ter ga posula ž njimi, da se je komaj videl njegov blede obrazek izpod njih. Ustne so se držale na smeh, le iz široko razprtih oči,

ki jih niso mogli zatisniti, je sijala strašna groza. Udrte prsi so pričale, da ga je bil udaril pri reševanju goreč tram, ki je ožgal tudi Branka.

Ljudje so se zbrali, da vasujejo pri mrličku: župan je s krvavo obrobljenimi očmi stal v svoji sobi ter zrl skozi okno. Marti je bil velel, naj postreže vasovalcem. Kakor bi mu bil umrl sin.

Marta je, začuvši voz, planila k njemu ter pograbila Dorico, ne zmeneč se za drugo. Nesla jo je v svojo sobo ter jo položila na svojo posteljo.

»Otrok ti moj, nesrečni!«

Dolfek pa se je nemo ozrl na svojega mrtvega brata, molče zlezal s kozla ter zavil pod županov skedenj. Tam je ležal pes Čuvaj. Fant je v strašni muki objel njegov grivasti vrat, stari pes je lizal njegovo lice.

Deček se ni oglasil Matijcu, ki ga je klical, da pojmeta domov.

